HALKULÓ HARANGOK

Szerkesztette: Dunai Ákos

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA 1979-ES ÉVKÖNYVE

HALKULÓ HARANGOK

A Katolikus Magyarok Vasárnapja 1979-es évkönyve

Szerkesztette: Dunai Ákos

Youngstown, Ohio 1979

Készült a **Katolikus Magyarok Vasárnapja** nyomdájában
1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio, 44509, U.S.A.

Tartalomjegyzék

Előszó 5
Flórián Tibor: 12 hónap 7
Dr. Habsburg Ottó: A bitorló idegessége 10
Szitnyai Zoltán: Rózsagyökér — liliom 14
Sirchich László: Belvederétől Kassáig 24
V. M.: Kolozsvár 53
Rónai Zoltán: S titokzatos szót mondtam akkor: Erdély 54
Dr. Békés Gellért: Keresztény hit — Társadalmi felelősség 59
Fiala Ferenc: Tüll atya hitvallása 63
Dr. Mihályi Gilbert: Akik diszkreditálták Mindszenty József ellenállását 73
Dr. Csonka Emil: Miserere, Domine! 82
Zas Lóránt: Húsvét előtt 98
Dr. Kapótsy Béla: Szent Morus Tamás és a magyarok 100
Wass Albert: Gerendi Péter furcsa története 106
Dr. Nagy Mózes: A moldvai csángók 113
Dr. Nyisztor Zoltán: Hogyan kerültem a cigányok közé? 119
Tollas Tibor: Májusi fák 133
(DRKB): Föléled a múlt 135
Vitéz Erdélyi István: Eredeti-e a magyar Szent Korona? 141
Füry Lajos: Legyes csárda 151
Dr. Jaszovszky József: A Katolikus Népszövetség 155
Thiery Ilona: Az angol nő 160
Derecskei-Fodor Gábor: Summa cum pudore 170
Somody István: Egy diplomáciai titok leleplezése 176
Tűz Tamás: Az utolsó szó jogán 181
Függelék: I. Rész — Naptár 191
II. Rész — Papok címtára 217

Előszó

Valamikor olvastam egy régi zsidó mesét. A mese főhőse egyszerű, jámbor, falusi szatócs volt, aki az országúton a másik faluba indult. Azonban még mielőtt elérte volna a célját, leereszkedett az este, és az égen felragyogott az esthajnalcsillag. A szatócs, mint máskor, imádkozni akart, de ijedten eszmélt rá, hogy nem tudja emlékezetből az estéli imát, mert azt mindig könyvből olvasta, és ráadásul most, a hirtelen jött sötétben még olvasni sem lát.

Kétségbeesetten tanakodott, hogy mitévő legyen. Végül úgy döntött, hogy az ábécé betűit sorolja el. Okoskodását azzal indokolta, hogy az imádság szintén az ábécé betűiből van összerakva, és ha sokszor elmondja az egész ábécét, akkor a végén a betűk csak összeállnak estéli imádsággá.

* * *

Mi, magyar emigránsok, messzebbre indultunk, mint a mesebeli öreg zsidó: nem a szomszéd faluba, nem is a szomszéd vármegyébe, hanem a szomszéd országon is túlra: idegen kontinensekre, messzi világokba.

Vándorlásunk, hányattatásunk évek, évtizedek óta tart, s most, amikor körös-körül leereszkedett az este, az énünk mélyébe hasító rémülettel vesszük észre, hogy nem tudjuk az estéli imát. Tudatunkban a zord évek megrontották a nyelvünket, elmosták az emlékeinket, melyeket egykor olyan áhítattal mondogattunk, mint istendicsérő alkonyati hálaadásainkat: az imát. Régi életünk nyomai, az emberi kapcsolatok formát és testet öltött megvalósulásai, az egymáshoz tartozás születéstől fogva magunkkal hozott vaskapcsai, imádságaink szavai, emlékeink meleg és éltető varázsigéi kihullanak emlékezetünkből, s azon kapjuk magunkat, hogy már nem tudjuk, mi volt az a vers, amelyet azon a régi ünnepen szavaltunk; hogy mi volt a neve a hangulatos kis utcának a gimnázium mellett; hogy az osztályfőnök úrnak mi volt a szavajárása; hogy melyik padban és kivel ültünk a vasárnapi istentiszteleteken; hogy mire is esküdtünk meg kölcsönösen barátunkkal az érettségi banketten; hogy melyik hónap hányadikán jöttünk el otthonról; hogy ki mentett meg a határőröktől és a vérebektől; hogy miként vágta a szemünkbe külföldön az első főnökünk megvetően: "Idegen!"

Mindez már örökre eltűnt. Az évekkel kihullt a hajunk, a fogunk s az összes emlékünk. Vagy más sorrendben kopnak le rólunk, amik hozzánk tartoztak? Olyan mindegy. Eltűntek, és soha vissza nem térnek.

Az önmarcangoló, saját magunktól jót és rosszat egyaránt számon kérő éjszakák lüktetnek agyunkban, mert harcoltunk, küzdöttünk, csak egyre nem gondoltunk: a legfontosabbra. Arra, hogy minden lélegzetünkkel, összeránduló öklünk minden erejével, ragyogó szemű lelkes ígéretek fényétől meg nem szédülten azt őrizzük, ami nekünk megmaradt: emlékeinket, álmainkat, nyelvünket, amelyek szentek, miként az estéli ima szent.

De most már késő. Mondhatjuk vég nélkül az ábécét. A töredékek nem állnak össze egésszé.

S nincs számunkra irgalom, és nincs menekvés. Gyámoltalanul botorkálunk a sötétben, és ijedt, félénk kiáltásunkra nem érkezik felelet. Hiába nyújtjuk ki a kezünket, még közelebb sem tudunk jutni egymáshoz, nemhogy kéz a kézben együtt állni a fenyegető áramlatban, lelkek zuhanásának viharában.

A bennünket körülvevő éjszaka egyre sötétebb, mélyebb, kietlenebb és reménytelenebb. A térdünk megroggyan, a hangunk elcsuklik, az álmaink szertefoszlanak.

Vagyunk. Még vagyunk. Élünk. Még élünk.

De már tudjuk, hogy hiába minden. Az örvény bennünket is elnyel. Még kapálózunk, még vergődünk, még ellenállunk, aztán megadjuk magunkat, és a távolból már alig-alig halljuk halkuló harangjaink ködbe vesző, bennünket sirató, dermesztő szavát...

Dunai Ákos

Flórián Tibor

12 hónap

Január

Karácsony után, lám, te is megérkeztél
szürkésfehéren szálló felhőfogaton.
Hópihék szálltak, s benéztek az ablakon.
Pontosan jöttél, az év első reggelén,
tőröd ujjnyit mélyebbre fúrt, s élesebben,
mint a Mikulás-szakállú, vén december.
De ki ismeri sorsod ősét, a telet,
tudta, hogy te vagy a tavaszhoz közelebb,
és bármilyen mély volt a téli hallgatás,
megéreztük, hogy távol, délen, valahol
már ébred s lázadva jön a forradalom!

Február

Fák tövén a hó, mint kék penge, villog élesen,
de lányom rózsákat rajzol a párás üvegen.
Virágbontó ujján át nézem, hogy a kert havas,
s a rózsák rügyét még nem bontogatja új tavasz.

Március

Téloldó, rügyrobbantó tavasz volt,
fűdárdák törtek át az avaron,
mily ütközet, egy békés hadsereg
felvonul. Március, rád ismerek!

Április

Megkértek, írjak rólad verset, április,
de miért is tegyem, ha már Radnóti is
írt "nedves orrú kis rügyeid"-hez verset.
Mit mondhatnék én, kit hontalanság kerget
tavaszból a télbe, télből a tavaszba,
s bor helyett bánatot öntök poharamba.

Május

Szívem s az ég összeért, égtek a napban a mezők,
illatoztak és fellobogtak vígan a temetők.
A virág kenyér lett, csillag a koldusok kezében,
s a fák is fehéren daloltak, akár a mesében.

Június

A tavasz még szelíden simogat,
ha feléje fordítod arcodat,
ölében lenge rózsákat ringat,
és hársfa illatú virágokat.
Ha a déli nap forró párája
szálldos a zölden sugárzó fákra,
hűs kékjével int a genciána,
a fákról rád hullatja harmatát
a lombok csöndes hajnali sátra,
és holnap talán már te is bátran
a sziklás hegyi ösvényre léphetsz,
lesni, hogy zendül a cirpelő nyár,
s a vad csúcsokhoz egyre közelebb
pengeti a hegedűszonátát.

Július

Forró pára önti el a sápadt fákat,
a cinkék cirregése is bágyadt,
a bokrok mögött egy szomjas árok ásít,
sugarak nyilaznak a naptól a házig.

Augusztus

Érleli az időt a fű illatú nyár,
forró testén fölkúszik a láz,
a tücsök szúnyogokkal vitáz,
asszonyokat csipked a tóban a gúnár.

Szeptember

Halvány vonalat
írnak az égre a fák,
a nyáj kolompja felhőkig ér,
vörös bogyókat csipked a szél,
holt levelek hullnak,
az alkony ledönti az árnyakat,
köd lép lassan a völgyre,
és lent, a köd alatt,
kutyájával beszélget egy ember,
s itt velem egy másik: a szeptember.

Október

Claudia hintáján dérfoltok fénylettek,
holt levélrajokat temettek a kertek,
éjjel a rabló ősz megölte a nyarat,
és vére szertefolyt az ablakom alatt.

November

A nyírfák már a bokrokig hajolnak,
néma a kert, tücskök sem válaszolnak.
Köd vonul, és lassan mindent eltemet,
november búcsúztatja a hegyeket.
Már süllyed a súlyos esőben a táj,
szél fésülgeti tépett, lucskos haját.

December

Bokrok leselkednek rám a ködben,
mintha jönne valaki mögöttem.
Dérszakállú fák alatt reszket a csönd,
a küszöbig nő az árnyék, s egyre több.
A zúzmara zizzenését hallani,
roppannak a bükknek bütykös ujjai,
és a ködön át, a halálos, horpadt jégkupoláról
kezemre hull egy sárga folt, az árva, decemberi hold.

Dr. Habsburg Ottó

A bitorló idegessége

Alig volt az emberiségnek korszaka, amelyben annyit beszéltek volna a békéről, mint mostanság. Egymást követik a békekongresszusok, gombamódra szaporodnak a nemzetközi békemozgalmak, sőt: évtizedek óta fogalom lett a "béketábor". Ha alaposan elemezzük mindazt, ami a béke címén elhangzott, ha szemügyre vesszük a különböző találkozók megnyilatkozásait, szomorúan kell megállapítanunk, hogy a legtöbb esetben nem békéről, csak békefrázisokról van szó. A legritkább eset, hogy komolyan megvizsgálnák az igazságos és tartós béke lehetőségeit. Ellenkezőleg: a különböző békefogadkozások elsősorban azt a tényt szolgálják, hogy a politikai ellenfelet diszkriminálják és megbélyegezzék, mint olyat, aki nem akarja eléggé a békét, sőt: mint aki támadó, imperialista, háborús uszító.

Ehhez a megállapításhoz, illetve észrevételhez hozzátehetjük: mindezzel együtt jár a keserű felismerés, hogy az emberek általában arról beszélnek, amijük nincs. Az éhező ember ételeket emleget, a rabságban lévő legfőbb témája a szabadság, és most azért beszélünk oly sokat a békéről, mert nincsen béke.

Tény és való: a világ felette nyugtalan. Az óriási technikai fejlődés, amely a tömegpusztító fegyverekkel és az interkontinentális rakétákkal "ajándékozta meg" az emberiséget, átalakította a háború fogalmát. A háború többé nem az, ami Clausewitz idejében volt, s arra se hasonlít, amit a második világháború során megéltünk. Ennek ellenére világosan látnunk kell, hogy a mai konfliktusok semmivel sem kevésbé rombolók, mint a korábbi háborús összecsapások voltak. Mert jól jegyezzük meg a következő tényeket és számadatokat:

1898 és 1947 között, vagyis 50 esztendő leforgása alatt 55 nemzetközi konfliktus és polgárháború volt; 1947 és 1967 között azonban, vagyis mindössze 20 év leforgása alatt kereken 80 polgárháború zajlott le; ezekben a polgárháborúkban a nagyhatalmak "helyettesek" révén vettek részt, anélkül, hogy nyíltan hadat üzentek volna egymásnak.

Ezek a számok annál is inkább riasztók, mert a történelmi tapasztalat mutatja, hogy a polgárháborúk sokkal rombolóbb szellemű összecsapások, mint a külháborúk. Ortega y Gasset mondotta, hogy

a polgárháborúk azért olyan rettenetesek, mert kizárólag ezek az olyan háborúk, amelyekben minden egyes katona tudja, miért harcol. A történelem arra tanít, hogy a polgárháborúk által ütött sebek sokkal nehezebben gyógyulnak be, mint az idegen ellenség által okozott bajok.

A béke nem azt jelenti, hogy nincsenek fegyveres cselekmények. A békét nem lehet mechanikusan előállítani. Igazi béke csak ott van, ahol a beállítottság is békés, ahol biztosítva van a szomszédok iránti bizalom és megbecsülés. A béke fogalmát nem lehet elválasztani a biztonság fogalmától sem, biztonság nélkül ugyanis legfeljebb fegyverszünetről beszélhetünk. Az a béke, amelyet ma látunk, nem egyéb, mint állandó felkészülés a meglevő helyzet erőszakos megváltoztatására; ez a "béke" lényegileg abban áll, hogy az egyik fél, a marxista—leninista világforradalom ügyére való hivatkozással, következetesen készíti elő a következő csapást.

De a leszerelés sem azonos a békével. Korunk és politikusaink alapvető tévedése, hogy azt hiszik: a békét meg lehet teremteni azzal, ha nemzetközileg szabályozzák a fegyverek előállítását és eladását. A történelem ennek az ellenkezőjét bizonyítja. A fegyverkezés, a leszerelés nem önmagában áll, ez csak jele a betegségnek, ez csupán a látható és mérhető láz. Mert ha zavaró körülmények vagy megoldatlan problémák, vagy pedig új hatalmak kerülnek előtérbe, olyanok, amelyek a szomszédokat nyugtalanítják és bizonytalanná teszik, akkor a népek, még ha békeszeretők is, végül úgyis fegyverhez nyúlnak mint a védekezés eszközéhez. Ilyen viszonyok között a legszebb leszerelési konferenciák sem segítenek. A leszerelési tárgyalások sohasem lehetnek sikeresek, amíg a fegyverkezési verseny tényleges okait nem szüntetik meg. Ha azonban sikerül eloszlatni a bizalmatlanságot, ha a népeket eredményesen kiengesztelik egymással szemben, és a fenyegető problémákat okosan megoldják, akkor nincs is szükség arra, hogy a politikusok és a diplomaták zöldasztal mellett diskuráljanak a leszerelésről. Mert ez esetben a népek maguk csökkentik fegyverkezésüket, minthogy semmi okuk sincs többé arra, hogy keservesen megkeresett jövedelmük jelentős részét a fegyverkezésre fordítsák.

1963-ban még az volt a helyzet, hogy a katonai kiadások, az egész világot tekintve, 447 milliárd nyugatnémet márkára rúgtak; 10 évvel később, 1973-ban ugyanez az összeg már 631 milliárd márkára emelkedett. 1976-ban pedig az emberiség immáron 881 milliárd márkát fordított fegyverkezési célokra. Ez azt jelenti, hogy 13 éven belül az összeg megduplázódott. És, ez különösen figyelemreméltó, nem is az ún. gazdag országok azok, amelyek fegyverre költik a pénzüket, hanem a harmadik világ államai és mindenekelőtt a Szovjetunió. Moszkva például 1975-ben nemzeti jövedelmének 19 százalékát,

vagyis csaknem 20 százalékát katonai célokra adta ki. Ezzel szembenáll a másik érdekes adat: ugyanebben az évben Nyugat-Európa a maga összjövedelmének öt százalékát fordította felfegyverkezésre.

Sokat hallunk ugyan a SALT-1 és a SALT-2 tárgyalásairól, az igazság azonban az, hogy ezeken a megbeszéléseken nem igazi leszerelésről van szó. Mert például, még ha a SALT-2 valaha is megvalósul, ez még mindig azt jelenti, hogy az amerikaiak az összes oroszt, az oroszok pedig az összes amerikait százszor tudják megölni, nem úgy, mint eddig, csak ötvenszer. Vagyis: már az abszurdumok birodalmában járunk. És mindez annak a következménye, hogy a valódi béke és bizalom tényleges elemei hiányoznak, s ebből a bizonytalanságból fakad a fegyverkezés. Igazi béke nincs a láthatáron.

Mindebből következik egy újabb, alapvető megállapítás: a béke csak akkor lehet tartós és valóban építő jellegű, ha erkölcsi-szellemi alapon áll. Végre kertelés nélkül meg kell mondani — mert ez az igazság —, hogy erkölcsi törvény nélkül, vallásos szemléletben gyökerező felfogás nélkül nincs lehetőség igazi béke megteremtésére. Mert a béke alapja csak az igazságosság lehet. Ebben áll a lényeges különbség az igazi béke és a békediktátum között. Olyan szerződés, amelytől tartósságot várunk, valamennyi partner számára kötelező hatállyal kell bírjon. De ezt a kötelezettséget csak azok érzik, akik belsőleg helyeslik is azt, amit aláírtak; és ahol ez nincs meg, az egyik fél úgy érzi, hogy az erősebb reá kényszerítette, reá a gyengébbre, a maga akaratát; ily módon belsőleg nem is érzi a kötelességet, s a reá rakott terhet az első kínálkozó alkalommal igyekszik lerázni. Erre tanít a történelem is. Mert ha összehasonlítjuk például a 19. és a 20. század egy-egy nagy békeművét, nevezetesen a bécsi kongresszust és a jaltai találkozót, világosan láthatjuk a kifejtettek igazát.

A bécsi kongresszus érdeme, hogy kiegyenlítő rendszerével Európát kereken 100 évre megmentette nagyobb világháborútól. Mégpedig azzal, hogy olyan általános elveket állított fel, amelyek a győztesre és a legyőzöttre egyaránt kötelezőek voltak. A békemű által a győzők és a legyőzött Franciaország valóban egyenrangú lett. Bécsben nem követték a "vae victis" pogány és barbár elvét, ellenkezőleg: a kölcsönös megértés keresztény szándékát alkalmazták. Franciaországnak, a legyőzöttnek joga volt minden ponthoz hozzászólni, és részt venni a szavazásokon. Éppen ezért a további fejlődés során Franciaország úgy érezte: kötelessége a békemű fenntartása. Természetesen akkor is kifejezésre jutott az erőviszonyok különbözősége, ez befolyásolta is a politika alakulását, de a szó mai értelmében vett hegemónia nem volt.

Mindennek pontosan az ellenkezője történt 1945 februárjában Jaltában. Ott nem volt helye semmiféle általános elvnek, erkölcsi elvekről nem is beszélve. A hatalmasok összeültek, és egyszerűen

diktálták a békét, méghozzá nemcsak a legyőzött ellenfélnek, hanem még a saját, de gyengébb szövetségesnek is. Az elgyengült legyőzött vagy a gyenge szövetséges egyetlen szót sem szólhatott, csak némán és engedelmesen átvehette a szuperhatalmak parancsait. Ehhez járult, hogy mindenféle erkölcsi normát kikapcsoltak: a Krími-félszigeten a cselekvés egyetlen törvénye a hatalmasok akarata volt. Ennek természetesen az lett a következménye, hogy azóta nemcsak a legyőzöttek, hanem a győzők is állandó félelemben kénytelenek élni, nem örülhetnek a gondtalan zsákmánynak. Ezért van az, hogy a Szovjetunió még most is újabb és újabb garanciákat követel, annak ellenére, hogy iszonyatos haderő felett rendelkezik. És ezért a nyugtalan és minden önmérséklet híján lévő hanghordozás: nem a jogos tulajdonos nyugodt hangját, hanem a bitorló ideges viselkedését tapasztaljuk. Jalta öröksége volt a hidegháború is, továbbá a mai bizonytalanság, amelyben élünk: az örökös enyhülési fecsegés ellenére is még ma is ettől szenvedünk.

Ha igazságos és tartós béke érdekében fáradozunk, önkéntelenül is felmerül a kérdés: lehet-e totalitárius rendszerekkel egyáltalán békét kötni? Mert a béke a hit és a hűség fogalmai nélkül elképzelhetetlen. Hit és hűség azonban, ha nincs transzcendentális gyökere, meglehetősen kétes értékű valami. És így parancsoló szükségesség, hogy a békének vallásos fundamentuma legyen. Nem véletlen volt, és nem is csupán "a középkori babona" jele, hogy az emberiség történetének legsikeresebb szerződéseit mindenkor az Istenhez való fordulással kezdték. És nem jó jel a jövőre, az ENSZ, az UNO jövőjét illetően, hogy kartáinak a szövegében már jó ideje a Mindenható helyett az emberek ugyancsak szeszélyes és gyenge akaratára apellál.

A totalitarizmus szükségképpen nyugtalanságot idéz fel. A totális rendszerek irományai — legyen a címük akár Mein Kampf, akár A tőke — mindig kizárólagos érvényt követelnek maguknak, s az egész emberiséget a maguk elképzelései szerint akarják átformálni. A totalitarizmus állandóan fenyegeti a nemzetközi békét, mert nem rendelkezik a tolerancia erényével. A totalitarizmussal — és ez reálpolitikai felismerés — csak fegyverszünetet lehet kötni, tartós békét azonban sohasem, mert az ilyen rendszer, ha nem bújik ki a saját bőréből, a békét kénytelen megszegni. Ezen a keserű igazságon a legszebb békespektákulum sem változtathat, lett légyen az tegnap Helsinkiben, ma az UNO-ban, holnap pedig valahol máshol a világon.

Szitnyai Zoltán

Rózsagyökér — liliom

Az öregasszony sziszegett, nyöszörgött, összetapasztott ajkait kiduzzasztotta, hol meg ki-be tolta a nyelvét, mintha lendületet venne a beszédhez.

— Itt is, itt is — mutogatta fázósan. — Puhábban, Marianna. Olyan a kezed, Marianna, mint a kő.

Marianna minden reggel az ablakhoz tolta, takaróba csavargatta a lábait, kendőt terített a vállára, s botját is melléje tette, a szék karjához támasztva, hogy a keze ügyében legyen.

— Tudom én magam is — felelte Marianna, s a combok alá gyűrte a takarót. — Csak hagyja, nagysága.

A ház körül háromholdas kert terült el. Mindenféle gizgaz lepte el az utakat; a fű derékig nőtt, vagy ahol lekaszálták, feketére szenesedett elhordatlanul; a fák kérgét megrágták a nyulak, s a gyümölcs leszedetlenül rohadt. Az egymásra hajló ágak gondozatlan lombtömegével olyan volt a kert, akár az őserdő. A ház sárga fala alig látszott ki a vadon sűrűjéből.

A Vaczulik ház emeletén, négy szobában az özvegy lakott. Az ötödik szoba Krasztek Péteré volt, akit fiatalúrnak hívtak, pedig közel járt már az ötvenhez.

A rozoga falépcső csaknem egész nap döngött Marianna léptei alatt. Marianna a földszinten lakott, és le-föl száguldott borogatásokkal, epeszínű folyadékokkal, amelyeket gyökerekből, különféle virágok szárított szirmaiból kotyvasztott, és töredezett szélű poharakba töltögetett.

Az emeleti kisharang gyakorta felsikoltott a Vaczulik ház félelmetes csendességű éjszakáin, amikor fehér ruhás szellemek suhantak be özvegy Vaczulikné szobájába, és körülülték ágyát. Főként holdfényes éjszakákon érkeztek mind többen és többen; síri hangon huhogtak, suttogtak körülötte; a lepedőt húzkodták; rángatták, megropogtatták a bútorokat, és megdöngették a nehéz tölgyfaszekrények oldalát. Ez így ment hosszú órákon keresztül, néha egész virradatig.

— Gyújts gyertyát, Marianna — suttogta az öregasszony. — Itt vannak megint.

Marianna papucsai végigcsoszogtak a tágas szobán, egész az éjjeliszekrényig.

— Ne féljen — mondta a meggyújtott gyufaláng fölött, amelyet a gyertya kanócához érintett. — Hiszen itt senki sincsen.

Az öregasszony kicsivé kuporodott a paplan alatt. Kiálló arccsontjaira tapadó bőre sárga volt, akár a sivatag. Szemürege mélyén pirosan elhaló lidércfény pislákolt.

— Ott, ott — s csontváz keze remegve mutatott a sarokba.

Marianna meglebbentette a függönyt:

— Semmi.

Az öregasszony lehunyta a szemét.

— Elmentek — sóhajtotta, és fájdalmas, fanyar mosolyban tapadtak össze az ajkai.

A Leányvár tornyából tisztán behallatszott a kürt elnyújtott hangja, amint az őr a negyedórákat és órákat jelezte kísérteties lassúsággal. A völgy felől tompán zúgott a zúzó; távoli kertek alatt eleresztett ebek vonították a holdat; s a lombok között a szél sípolt, sivított, mint valami alvilági kórus orgonája.

— Félek, Marianna.

— Mondtam már, hogy nincs itt senki. Rémlátásai vannak megint, nagysága.

Özvegy Vaczulikné felült az ágyban.

— Hazudsz, Marianna, hazudsz! — károgta, és fenyegetően rázta az öklét. — Te csalogatod ide őket! Hiszen tegnap is láttam, fehér kendőt akasztottál az ablakom elé. Megállj, Marianna, majd megver az Isten. Ha meghalok, minden éjjel az ágyad szélére ülök, és fojtogatni fogom a torkodat, Marianna.

— Nagysága...

— Te-e-e gonosz teremtés! Ugye, szeretnéd, ha meghalnék? Hát azért is ti pusztultok előbb. Te meg a fiatalúr, a híres! És azt sem bánom, ha a fattyúitok itt vesznek a szemem előtt. Tőlem ugyan egy falat kenyeret sem kapnak. Érted, Marianna?

Marianna ezt minden éjjel hallotta. Már nem is hederített rá, csak meglötybölte a sárga folyadékot, és az öregasszony szája elé tartotta a csorba szélű poharat.

— Igyék, nagysága. Ettől aludni fog.

Vaczulikné undorral nézett fel, kezében a pohárral:

— Ahogy parancsoltam? — kérdezte.

— Igen.

Aztán inni kezdett, és a sárga lé vékonyan csorgott le az állán.

Marianna gyűlölködő arccal várt, míg a pohárból el nem tűnt az utolsó csepp is.

— Rózsagyökérből? — és szétköpködte az ajkain gyöngyöző cseppeket.

Marianna a fejével intett:

— Rózsagyökérből meg szárított liliomból.

— Az — bólintott helyeslően az öregasszony, és ismét lehunyta a szemét.

Marianna kifelé csoszogott.

— Fújjam el a gyertyát?

Az öregasszony megborzongott:

— Nem hallod, Marianna, hogy milyen nagy csönd van megint? Miért nem mondod meg a fiatalúrnak, hogy énekeljen? Mert ti csak a halálomat akarjátok. Miért nem énekel a fiatalúr?

Néhány perc múlva, az ötödik szobában, énekelni kezdett Krasztek Péter. Félig ülő helyzetben, párnájára könyökölve énekelt. Néha már hajnalodott, és ő még mindig énekelte a bús bányászdalokat meg a szent énekeket. Komor hangja harsogva szállt át a vastag falakon, felült a szélzúgásra, és elmerült az erdők mélyében.

Ilyenkor a bányászok, akik a hegyekből ereszkedtek le mécseseik imbolygó fényével, megálltak a ház előtt, s átlestek a düledező palánk résein, a lombok sűrűje mögötti világos ablakokra.

— Krasztek énekel — suttogták. — Megint szellemek járnak a Vaczulik házban.

Aztán keresztet vetettek magukra, és sietve mentek tovább.

Az öregasszony arca lassan megnyugodott. Tudta, hogy a szellemek nem szeretik az éneket, félnek minden hangos szótól, és ott jó nekik, ahol sóhajtanak vagy suttognak az emberek. De ha valaki erős hangú, bátor, és nagyot rivall a csendbe, ők menten szétoszolnak, mint a füst. Aztán már csak az énekre gondolt. Mosolyba hunyt szemmel hallgatta. Kraszteknek szép hangja van, meleg és bársonyos. Asszonyszívekbe muzsikáló. Már az álom karjai ölelgették, s úgy tetszett neki, mintha ez a hang úgy szállna hozzá, mint harminc év előtt. Az ablaka alól. Amikor először énekelt neki a szép Krasztek... Akkor még neki is szép özvegy volt a neve, negyven évével telt virág... Ez a Krasztek meg húsz. Behívta magához, és többé el sem engedte. Micsoda napok voltak azok! Meg évek! Boldog, rövid évek... Míg nem jött Marianna.

— Marianna, Marianna!

A lépcsőházban ismét visongani kezdett a kisharang. Haragosan dobálta magát, és szünet nélkül sivalkodott éles, gonosz hangja.

A hátsó szobában pedig egyre énekelt Krasztek.

Mintha az éjszaka fekete csöndjében egyszerre szólna a lélekharang és a temetések gyászos éneke. Együtt, szünet nélkül. Marianna léptei meg úgy dübörögtek a falépcsőn, mint koporsóra szórt göröngyök.

— Mi van itt? Temetés? Vagy csakugyan szellemek járnak a régi házban, amely a Leányvár tövében épült, távol a várostól,

ahová a szegények nyomorúságos kis viskói sem merészkedtek el?

Bentről egyre hallatszott a rémülettel teli kiáltás:

— Marianna! Marianna!

Marianna lihegve állt meg az emeleten. Két kezét a fülére tapasztotta, s haragtól szétnyíló ajkai közül úgy villantak fehér fogai, mint a vicsorító kutya fogsora. Ordítani szeretett volna, mint leláncolt fenevad a korbácsütések alatt. Összerázkódott. Aztán belökte Krasztek ajtaját, és magasba nyújtott karokkal az ágyra hullott.

— Péter, nem bírom tovább! — nyöszörögte.

Krasztek a mennyezetre meresztette álmatlanságtól átvörösödött szemét. Nyaka vékonyan emelkedett ki a nyitott, kék ingből, mártírszomorúság lángolt sovány arcán, és kerekre nyílt szájából a láz forrósága csapott ki. Lassan megemelte a kezét, és hosszú, csontos ujjai megsimogatták Marianna haját.

— Mit akarsz, Marianna?

Az reszketett, sírt:

— Nem bírom!... Nem bírom!

— Várj — felelte Krasztek, és hideg ujjai végigcirógatták a nő homlokát.

Marianna ökölbe szorított kezével a párnát csapkodta:

— Verd meg, korbácsold meg, mint a kutyát! Hogy sziszegni se tudjon.

— Várj — ismételte a férfi szomorúan.

— De hát mire várjak? Míg mindnyájan őrültek leszünk? Talán azt várjam meg, hogy odalent éhen pusztuljon az a két szegény? Hiszen néha már magam is azt hiszem, hogy csakugyan szellemek járnak körülöttem.

Krasztek Péter felsóhajtott:

— Mit akarsz tőlem, Marianna?

Marianna hirtelen felegyenesedett. Szemébe hulló haját hátralökte, és dacos arcán fekete folttá mázolta szétfolyt könnyeit. Nem volt szép. Sötét szeme alatt túl fehér bőrének mezőjén az arccsontok vulkánja égett pirosan. Felső ajkának egyenes vonala konok akarat, elszánt türelem titkait zárta le, s hosszú szempillái mögött kérlelhetetlen és meg nem békülő harag égett. Két karja vékonyan nyúlt el a térdéig, s dologban sorvasztott asszonyiságának vonalai alig emelkedtek ki a vékony szoknya alól.

— Jól van, Krasztek — és eltökélten nézett a messzibe. — Majd én tudni fogom, hogy mit akarjak.

Krasztek megragadta a csuklóját:

— Marianna!

Az kitépte magát, és kirohant. Az ajtó dörrenve vágódott be mögötte.

Ezalatt odakünn egyre sikongott a harang, és vonítássá vált az öregasszony hangja:

— Marianna! Marianna!... Hol voltál ilyen soká? — és egész testében remegett a félelemtől, amikor Marianna végre belépett hozzá.

— Nem hallottam, nagysága — s arcán a káröröm mosolyába olvadt gyűlölete.

— Nem hallottad?

— Nem hallottam, nagysága. Mélyen aludtam.

— Hazudsz, Marianna, megint hazudsz! A fiatalúrnál voltál. Hallottam a lépteidet, amint feljöttél a lépcsőn, megálltál, és aztán belökted az ajtaját. Engem akarsz becsapni, engem?

Marianna összébb húzta a kendőjét fázósan, mintha ő is félne. Aztán riadtan körülnézett:

— Nagysága — suttogta —, hiszen már ott lent is járnak... Minálunk is...

Vaczulikné még kisebbé kuporodott a paplan alatt.

— Már ott is? — kérdezte remegve.

— Huhogtak, mint a baglyok, és szálldostak a mennyezet alatt.

Az öregasszony sóhajtott:

— Nem lep meg. Ismerem őket! Tele van velük az egész ház.

— Az egyik egészen az ágyamig merészkedett. Nagysága, emberarca volt, és madárteste. Csúf, förtelmesen csúf madár.

Vaczulikné ki-be gyűrte ajkait, fogatlan szájának kapcsai között.

— Félek, Marianna — lihegte. — Hozd fel a gyerekeket, Marianna.

Szellemjárások éjszakáin, ha már Krasztek éneke sem tudott segíteni, jöttek a gyerekek. Ők csak ilyenkor kerültek Vaczulikné elé, egyébként csak az ablakban láthatták, amint kendőbe bugyolálta, botjával haragosan fenyegetett feléjük:

— Sátáni fajzatok!

Még a kertben sem volt szabad mutatkozniok. A nagy és gondozatlan kertben, ahol egymás fölé nőtt fák ágai titokzatos lombsátrakat alkottak, vad lugasokat édes búvóhelyül. Ahol rozzant zöld híd hajolt át a halkan csobogó kis patak fölött. Úgy tetszett nekik, megelevenedett mesekönyv ez a kert, ahol a pázsitos partról manók, parányi tündérek lógatják lábukat a sebes vízbe. "Jöjjetek, Viktor, Milka!" — integetnek feléjük, és oly édesen cseng a hangjuk, hogy a hívásnak nem tudnak ellenállni. Féltek a nagyságától, és mégis menniök kellett a kert csodái felé. Elöl Viktor a bokrok között bujkálva, és hátranyújtott kezébe kapaszkodva, félénk tipegéssel Milka. Csak pár lépést tehettek, mert az emeleten máris megzörrent az ablak oly haragosan, hogy a manók és tündérkék ijedten rebbentek szét. Aztán a kinyíló ablakon elnyújtott kiáltás vonított:

— Viktor! Milka! Hová merészkedtek, ti pokoli fattyúk?

Marianna meg kifutott a lakásból, a hajukat tépázta, és csontos öklét a hátukba verte:

Hát nem értitek, hogy nem szabad? Hogy tinektek semmit sem szabad?

Nem értették, és lehorgasztott fejjel kullogtak vissza. Elöl Viktor, óbetűvé görbült, csámpás lábaival iparkodva szaporán, s mögötte szipogó sírással a szőke kis Milka.

A szellemjárások éjszakáin mégis felvezették őket Vaczulikné elé. Ó! Milyen öreg! Sűrű szemöldöke ősz, és az állán is ősz szálak lengenek. Förtelmes vasorrú bába. Sírni sem mertek az álomból ébredés báva rémületében, és kis testük remegve simult egymáshoz a gyertyaláng félhomályában. Aztán nevetniök kellett, rikoltozniok, futkározniok, és bukfencezni a padlóra szórt gyümölcsök között, amelyek a gyümölcshalál rothadásillatát lehelték az egérszagú levegőbe.

— A gyermekeket, Marianna! — ismételte türelmetlenül az öregasszony.

Marianna némán biccentett, összeszorított szájjal, és kendője alatt két karjába mélyesztette a körmeit.

— Szegénykéim — suttogta, amint lefelé ment a lépcsőkön.

Az öregasszony az egyedüllét félelmében újból kiáltozni kezdett:

— Krasztek! Gyere, Krasztek!

Lassan kinyílt az ajtó, és belépett Krasztek. Mezítelen lábujjai kibújtak a szakadt papucs orrából, s a nadrágba gyűrt ing fölött barna takaró omlott le a válláról, akár egy tóga. Feje oldalt dőlt, szakállának csúcsa elgörbült a mellén.

— Itt vagyok, nagysága — mondta szomorúan.

Az öregasszony kihúzta egyik kezét a takaró alól. Mereven maga elé tartotta.

— Krasztek — mondta megnyugodva.

Krasztek egy székre kuporodott az ajtó mellett, és dideregve burkolódzott barna tógájába.

— Ne oda... Ide, ide gyere, Krasztek.

Az öregasszony megsimogatta az ágy szélét.

Krasztek engedelmesen felállt, óvatosan lépdelt a padlóra szórt gyümölcsök között, és görbült háttal ült le az ágy szélére, ahová az öregasszony mutatott.

— Látomásaid voltak megint, nagysága — szólt nagy sokára.

Vaczulikné megremegett.

— Hallgass! — suttogta. — Csak te nem látod, mert eladtad lelkedet az ördögnek. Még Marianna is látta őket. Még az is...

Krasztek lejjebb horgasztotta a fejét:

— Marianna igen.

— Hiszen már az éneked is az ördögnek szól, azért nem félnek már az énekedtől. Krasztek, Krasztek, ha megint az Istenhez tudnál énekelni.

Krasztek felsóhajtott, mintha azt mondta volna: "Igen, bár tudnék még egyszer az Istenhez énekelni."

— Pedig valamikor tudtál. Ó, hogyan tudtál, Krasztek. Olyan volt a hangod, mint fiatal fáké a szélzúgásban.

— Az nagyon régen volt.

— Régen. Amikor még udvarról udvarra kóboroltál, és bokrok alatt volt a szállásod. Krasztek, ki adott neked födelet? Saját házában hajlékot? Ki adott néked ételt, italt a saját asztalánál?

— Te adtál, nagysága.

— Ugye, én. És ki mondta neked egyre: "Krasztek, tanulj, tanulj." Ugye, én?

— Igen, te.

— És nem mondtam azt is, hogy menj nagy városokba, híres mesterekhez? Vagy sajnáltam, megtagadtam tőled valamit, hogy megtehessed? Nem tettem eléd a pénzt, ami kellett hozzá? Sírtál, térden állva hálálkodtál, és a térdemet csókolgattad. Ó, Krasztek, Krasztek... Mindened készen volt már az útra, s te egyszer csak beállítasz hozzám... Hű, de nagy legény voltál akkor! Rugdostad a ládákat, amelyekbe a ruháidat csomagoltam, verted az asztalt, hogy te csak úgy mész, ha a Marianna is... De az Istenért, hát ki az a Marianna? És látom, hogy a kapu alatt ácsorog lesütött szemmel. Buta a képe, és a teste is semmi, semmi. De fiatal! Fiatal! Így volt... És te soha többé nem tudtál elmenni.

Krasztek két tenyerébe temette az arcát.

— Hagyd, nagysága, hagyd — sóhajtotta.

— És akkor benéztem a tükörbe. Hát már csakugyan öreg vagyok? Ez addig sohasem jutott az eszembe. De akkor a tükör megmondta: "Öreg vagy, Vaczulikné, Krasztek meg fiatal."

— Hagyd, nagysága, hagyd — könyörgött Krasztek.

— Jól van, csak vergődj — gondolta magában, és tovább folytatta: — Jó, legyen itt a Marianna, mert ha nem tűröm, te is elmész. Hagytam. Legalább hallom a hangodat, néha majd csak szólsz hozzám is valamit. Egy éjszaka ott találtál az ajtótok előtt, mert nevetnem kellett, hangosan nevetnem... Hiszen ugyanazt suttogtad Mariannának, amit azelőtt nekem. Hát mindenkinek ugyanazt suttogjátok?

— Nagysága, ne, ne!

— Várj, várj. Te akkor úgy jöttél nekem, mint egy veszett kutya. Rúgtál, ököllel vertél, és hajamnál fogva vonszoltál a földön, mint egy rongyot... Krasztek, akkor sem haragudtam rád, hiszen eszedet vette a Marianna. És írásba tettem: jó, legyen itt minden

a tiéd, a ház, a bútorok, a kert, minden, amíg ő nem lesz a feleséged. Nem akarom, nem engedem soha! Ne legyen hites ura, és a fattyainak ne legyen apjuk.

Krasztek a vállát rándította:

— Nekem már mindegy, nagysága.

— Szereted még?

— Minden elmúlik, nagysága.

Az óra lassan elütötte a tizenkettőt.

— Éjfél van — suttogta az öregasszony.

A falépcsőn Marianna léptei dobogtak, meg a két gyermeké.

— Itt vannak — mondta Marianna, s egy pillanatra megállt a nyitott ajtóban.

Sárgás folyadékkal telt pohár volt a kezében.

Viktor és Milka kézen fogva álltak egymás mellett. Szemük kitágult, fehér arcukat sárgára festette a gyertyaláng.

Vaczulikné hanyatt dőlt a párnán.

— Minden elmúlik — ismételte lehunyt szemmel.

Marianna a hálószekrényre tette a poharat:

— Az egész ház tele van velük, nagysága.

Vaczulikné felnézett:

— Énekeljenek — mutatott a gyerekekre.

— Talán előbb még ebből — kínálta Marianna a poharat.

Vaczulikné a fejét rázta:

— Előbb énekeljenek.

Krasztek Marianna mellé sompolygott, és a fülébe súgta:

— Marianna, az Istenért, mit akarsz tenni? Marianna!

Az, mintha nem is hallotta volna, a gyerekekre rivallt:

— Énekeljetek! Miért nem énekeltek már?

A két kis gyermek egymásba kapaszkodva forgott körbe-körbe:

— Lánc, lánc, eszterlánc, eszterlánci cérna...

Énekeltek. Hősies félelemmel. Milka vékony kis cérnahangon, el-elakadó lélegzettel, Viktor dallamtalan kiáltással nyújtva el a hangokat.

Krasztek mereven nézte Mariannát, aki keményen összeszorított ajkakkal állt az ágy mellett.

Az öregasszony meg sem moccant az orráig húzott takaró alatt.

— Lánc, lánc, eszterlánc...

Egy elhullott mogyorószem a táncolókhoz gurult, és nagyot roppant Viktor sarka alatt. Milka felsikoltott, Viktor torkán elcsuklott az ének. Egy pillanatig rettentő csend lett a szobában.

Az öregasszony felriadt. Hangja fuldokolt, s vékony boszorkánykarja az ajtó felé lengett:

— Takarodni! Takarodni!

Marianna felszisszent:

— Jaj, Istenem!

A két gyermek egymásba botolva kiiramodott. Vissza sem mertek nézni. Behallatszott lefelé bukdácsoló lépteik kocogása. Vaczulikné izgatott lélegzése élesen sipolt a mély csendben. Krasztek összébb húzta magán a takarót. Marianna úgy állt az ágy előtt, mint szoborrá vált gyűlölet.

— Krasztek itt van? — kérdezte sokára az öregasszony.

— Itt vagyok, nagysága.

Vaczulikné száján gúnyos mosoly suhant át:

— Krasztek, szeretsz te engem?

— Tisztellek, nagysága — felelte halkan Krasztek.

— Tisztelsz, Krasztek, tisztelsz — nevetett gúnyolódva az öregasszony. — Megcsókolnád-e most is a térdemet, Krasztek?

Krasztek lejjebb lógatta a fejét, és nem szólt semmit.

— Fiatalúr! — kiáltott rá ingerülten Marianna. — Nem hallja, hogy a nagysága kérdezte?

— Ő az ilyet tőlem már nem hallja.

Krasztek gyötrődve rázta meg a fejét, aztán felnézett, és szőrös, fekete arcából fehéren világított ki a szeme.

— Nagysága — mondta könyörögve —, megcsókolnám a kezedet.

— Mariannát is tiszteled, Krasztek? Mariannát is?

— Már hogy tisztelne engem a fiatalúr?

Krasztek mélyen felsóhajtott:

— Istenem, Istenem!

Vaczulikné szinte üvöltött:

— Ugye, most hívod az Istent? Miért folyamodsz most az Istenhez? Hiszen ő bőven adott neked, de te mindazt, amit kaptál, eltékozoltad. Ugye, mondtam neked, Krasztek, tanulj, menj nagy városokba, menj híres mesterekhez? De te csak ütöttél, rúgtál engem, és részegen a szemembe röhögtél, pedig valamikor a térdemet csókoltad, Krasztek. Miért nem rúgsz, versz most is? Gyere!... Itt vagyok, vén, tehetetlen. Üthetsz. De most félsz, és az Istenhez nyöszörögsz? Már nem vagy a híres, nagy legény, Krasztek.

— Nagysága, nagysága.

— Azt hiszed, hogy az Isten megsegít téged? Krasztek, velem van az Isten! Hiába nézel rám, Marianna, mint egy varázsló. Te halsz meg előbb. Te, te, a fiatal.

Csontos ujját Marianna felé emelte.

Az egykedvűen rándította meg a vállát:

— Miért is ne élhetne tovább a nagysága?

A temető alatti toronyban megszólalt a Klopacska. Fakalapács ütéseinek tompa üteme csattogott a két zsinegen lógó deszkalapon. Érctelen hang, a föld mélyébe hívó kiáltás, temetések jajszava, szín-

telen sikoly, amely visszahull a hegyekről, áthatol a házak falán, keresztülfurakszik a fülek fölé húzott takarókon, éjszakai ébresztő, amely sötét viskók ajtajából kihívja és a völgybe szórja a sárga lángú, imbolygó bányászmécseseket.

— Énekelj, Péter — rikácsolta az öregasszony.

Krasztek megköszörülte a torkát.

Marianna az öregasszony felé nyújtotta a sárga folyadékkal teli poharat:

— Igyon már. Ez békés álmot hoz.

— Marianna, az Istenért! — suttogta Krasztek.

De Marianna túlkiáltotta:

— Ez jó, ez nagyon jó, ebben rózsagyökér és liliomszirom van.

Vaczulikné gyötrődve nézett körül, aztán csontos kezét kinyújtotta a pohár után:

— Igen, az jó. Rózsagyökér és liliom.

Marianna az öregasszony szájáig emelte a poharat.

Krasztek hangosan felkiáltott:

— Marianna!

— De Krasztek — csodálkozott az öregasszony —, hisz ez jó.

Vaczulikné hangosan kortyolta a keserű levet. Arca eltorzult az undortól, de azért itta tovább, az utolsó cseppig.

— Még, még — biztatta Marianna, aztán a győzelem kegyetlen mosolya ült ki az arcára, amikor elvette az üres poharat —; ez jó lesz.

— Jó lesz — ismételte halkan Vaczulikné.

Krasztek Péter két tenyerébe temette az arcát. Némán rázkódott a teste.

— Énekelj, Péter — suttogta az öregasszony. — Vígat énekelj. Várj! Azt énekeld, amit olyankor fújtál, amikor nagyon jó kedved volt. Miért nem énekelsz, Péter?

— Énekelek, nagysága — sóhajtotta Krasztek.

— Tudod, azt...

— Igen, azt.

— Gyere. Ide az ágyamhoz. itt énekeld.

Krasztek az ágyig imbolygott, leült a szélére, és halkan dúdolta:

— Vígan dudál a portugál...

— Igen — mosolygott az öregasszony.

A nap már kitűzte vörös sugarait a hegyek fölé. Kék fény csorgott az ablaküvegekre, és vékony árnyak keltek ki a bútorok mögül. Marianna továbbra is az ágy fejénél állt, és mereven nézte az öregasszony arcát. Az felpillantott, és egymásra villant a tekintetük. Mariannáé villogott, mint a lecsapó tőr acélja, az öregasszonyé szigorú volt, és fenyegető:

— Én élni fogok.

Lehunyta a szemét, és halkan felsóhajtott. Csontos lába hirtelen kinyúlt, kissé meglökte Krasztek combját, mintha nagyon gyöngén megrúgta volna.

Marianna mind közelebbről leste, figyelte az öregasszony arcát, s lassan föléje hajolt.

Hirtelen felegyenesedett, és mosolyogva nézett szét a napfénybe öltözködő szobán. Elfújta a gyertyát, széthúzta a függönyöket, és kitárta az ablakot.

Üde levegő tódult be.

— Menjünk, Péter — mondta diadalmasan, mintha a szabadulás szózatát kiáltaná feléje.

Péter meg sem moccant. Jobbra-balra ingatta a fejét, mosolygott, és gügyögve énekelte Vaczulikné felé:

— Ví-gan du-dál a por-tu-gál. . .

— Hisz meghalt! — kiáltott rá Marianna. — Nem látod? Halott!

Krasztek Péter nem hallotta. Törzsét ingatta, karját lengetve verte a taktust, mintha régi szerelem dalát dúdolná hízelegve kedvese fülébe:

— Vígan dudál a portugál. . . Vígan dudál a portugál.

Sirchich László

Belvederétől Kassáig

A felvidéki magyarság útja az első bécsi döntéstől a "kosicky" programig

Immáron harminc esztendeje, hogy Belvederében a trianoni magyar—csehszlovák per újabb állomásához érkezett. . . Amikor felidézzük 1938 őszének a Duna-táj trianoni csődtömege felszámolását célzó törekvéseit, emlékeznünk és emlékeztetnünk kell a belvederei rendezést megelőző néhány olyan, ma már történelmi előkörülményre, amely a nyugati közvélemény elfogulatlan, sajnos: kisebb szektora,

de a gyorsan és könnyen felejtők felé is megfelelően érzékelteti a nagyjából néprajzi alapon történt rendezés vitathatatlan jogosultságát.

A jól ismert beállítás, amely az első bécsi döntést az akkori konstelláció meghatározta európai általános fejlődés függvényének tekinti, könnyű és átlátszó alibi a magyar népet is egyként megillető önrendelkezési jog gyakorlati érvényesítésének megtagadására.

1938 őszének eseményeit a húszesztendős előzmények nélkül elemezni már önmagában is elfogultságra, a magyar—csehszlovák viszonyt meghatározó tényezők ismeretének teljes hiányára vall.

Az imperialisztikus trianoni határmegvonás következményeként egyensúlyát vesztett térséget maradéktalanul ellenőrző Csehszlovákiának, a kisantant inspiráló és vezető hatalmának machiavellisztikus kovácsai a húszas években elhangzó nyilatkozatokkal nemcsak koncepcióhiányról, de, az általuk felidézett közép-európai vákuum következményeként, teljes bizonytalanságukról is tanúságot tettek. Akkor még élénken emlékeztek, miként született meg a trianoni határ...

Az 1919. április 7-én Prágában tárgyaló *Smuts* tábornok felé *Masaryk* hajlandónak mutatkozott a színmagyar Csallóköz visszaadására. *Pályi Edének* adott interjújában még tovább ment: "... *A túlnyomóan magyarlakta területek visszaadásáról, igenis, lehet tárgyalni, de természetesen csak megfelelő feltételek mellett...*"

Dokumentációs jellegű Masaryk Tamás 1927. október 28-án tett nyilatkozata: "... *Sohasem titkoltam, hogy a békeegyezmények és különösen Európa új felosztásának műve nem minden részletében tökéletes. Bizonyos korrektúra részleteiről lehet tárgyalni...*"

Megszólal *Tusar* volt bécsi csehszlovák követ is, aki *Medinger* szenátor előtt így nyilatkozott meg: "*Kisebb államterület kétségkívül értékesebb lett volna. A magyarok mindig idegen test lesznek az államban... a magyar területek annexiója kedvezőtlenné teszi viszonyunkat Magyarországhoz, ami pedig Csehszlovákiára nézve, gazdasági szempontból is, nagy jelentőségű. Idejében jóvá kell tenni azt, ami túlságosan jól sikerült... a tárgyalás folyamán a magyarlakta területekről való lemondás értékes kompenzációk tárgya lehet. Önkéntes revíziója egy tévesen megállapított helyzetnek.*"

1921. március 14-én és 15-én *Benes* a Marrachok bruck—királyhidai kastélyában *Teleki Pál* magyar miniszterelnökkel és *Gratz Gusztáv* külügyminiszterrel találkozott. A tárgyalások során Benes bizonyos területi revízióra is tett javaslatot. Egyidejűleg kijelentette, hogy a nagyszámú magyar kisebbség Csehszlovákia számára nem kellemes... "*Én nem is követeltem volna annyit saját jószántamból, de nekem is számolnom kellett a szélsőséges elemekkel...*"

Trianon haszonélvezői, íme, maguk sem tartották véglegesnek a békeparanccsal megvont határt... A megkérdezése nélkül, akarata ellenére elszakított felvidéki magyar millió pedig, Trianon előestéjén, 1920. június 2-án, bátor képviselőjén, a később kiutasított *Körmendi-Ékes Lajoson* keresztül nyilatkoztatta ki, hogy csak azért vesz részt az új államalakulat parlamenti ülésén, mert "*ez úton véli biztosíthatni a lehetőséget arra, hogy a vele elkövetett példátlanul súlyos nemzetközi igazságtalanságoknak, a közjogi és magánjogi jogfosztásoknak ellene alkalmazott rendszerével szemben tiltakozó szavát meszszehangzóan felemelhesse...*" Hangsúlyozta a nyilatkozat, hogy a felvidéki magyarságot megkérdezése nélkül csatolták a Csehszlovák Köztársasághoz, majd ezekkel a drámai szavakkal fejeződik be: "*Önrendelkezési jogunkat soha és semmiképpen fel nem adjuk, azt fenntartjuk és követeljük!*"

Így kezdődött... S folytatódott *Szent-Iványi József* 1920. szeptember 24-én mondott költségvetési beszédének alapvető megállapításával: "... *A felvidéki magyarság sohasem fogja elismerni, hogy Csonka-Magyarország nemzetgyűlése egyedül jogosult volt a ratifikálásra... Mi ehhez a békéhez semmikor sem adtuk hozzájárulásunkat, és sohasem fogunk sorsunk intézéséről lemondani.*"

A felvidéki "Egyesült Magyar Párt" 1938 őszén elhangzó deklarációja ebben a szellemben, a felvidéki magyarság húszesztendős lelki magatartásának hű tolmácsaként jelenti be, *hogy ragaszkodik népi önrendelkezési jogához, és maga veszi kezébe sorsának intézését. Ez a kiáltvány Belvederét jóval megelőzve, a felvidéki magyarság megmásíthatatlan akaratának ma már történelmi dokumentuma.*

A dunai népek szolidaritása ellen elkövetett csehszlovák bűnök 1938 őszén bosszulták meg magukat. A szétesés köztársaság szlovákságának nagy többsége azelőtt sem tette magáévá Benes Edvard úgynevezett "csehszlovák állam- és nemzetkoncepcióját", s nem mutatott hajlandóságot a "*közös állami patriotizmus*" elfogadására. Az akkori csehszlovák kormány valóságérzék-hiánya és szovjetorosz illúziói, konok elfogultsága következményeként eredménytelen *Runciman-misszió,* az első köztársaság többi, úgynevezett "*nem államalkotó*" nemzetiségi kisebbségeinek elkeseredése, rohamosan növekvő nyugtalansága olyan válságos európai légkört alakított ki, amelyet csak a szeptember 28-i müncheni négyhatalmi egyezmény oldhatott fel. Az alapjaiban megváltozott konstellációban látták a szlovákok elérkezettnek az időt, hogy gyökeres revízió alá vegyék ők is az autonómiát ígérő pittsburghi szerződéssel, a túrócszentmártoni deklaráció be nem tartott titkos klauzájával, a "vacuum iuris" elméletre Tuka-perrel felelő, súlyosan megterhelt cseh—szlovák viszonyt.

A szlovák néppárt által Zsolnára összehívott pártközi értekezleten kombinációkban nem volt hiány. Voltak, akik a teljes elszakadásra gondoltak, komoly pártja volt a lengyel—szlovák egyesülésnek, de a magyar—szlovák unió gondolatának is. Erre nézve *Kánya Kálmán* külügyminiszter szeptember 27-i 5993/106 számú, *Hóry András* varsói követhez intézett számjeltávirata érdekes dokumentum:

"... *Tiso a napokban három pontban foglalta össze kívánságait Magyarországhoz való csatlakozásuk esetére. Ezek: 1.) Központi hivatal végrehajtó hatalommal Szlovenszkó közigazgatását illetően, és a szlovák nyelv hivatalos használata. 2.) Külön országgyűlésféle törvényhozó hatalommal saját belügyekben, vallás- és közoktatásügyekben és igazságügy terén személyi ügyekben. 3.) Költségvetési kvóta.*"

"Tisóval közöltük, hogy kívánságait akceptáljuk, mit megnyugvással vett tudomásul..." Végül is a többségi határozattal létrejövő október 6-i zsolnai manifesztum deklarálta Szlovákia autonómiáját.

A müncheni négyhatalmi egyezmény 2. sz. függeléke alapján (*"A négy nagyhatalom kormányfői kijelentik, hogy amennyiben a Csehszlovákiában élő lengyel és magyar kisebbségek problémáját az érdekelt kormányok három hónapon belül egyezség útján nem rendeznék, a kérdést a ma összeült négy nagyhatalom kormányfői újabb értekezleten tanulmány tárgyává fogják tenni."*) 1938. október 9-én, Komáromban végre meginduló tárgyalásokon az új "kötőjeles" államjogi helyzetnek megfelelően, a szlovák msgr. Tiso vezette Cseh—Szlovákia delegációját. Az első napon még kedvező légkörben indultak meg a tárgyalások, a cseh-szlovák delegáció beleegyezett Ipolyság és Sátoraljaújhely-kisállomás "jószándékot" jelképező átadásába. Másnap már nyilvánvalóvá vált, hogy a *Kánya és Teleki vezette, Andorka Rudolf* vk. ezredes, katonai szakértő bevonásával tárgyaló magyar kormányküldöttségnek az 1910-es népszámlálás alapján felvázolt etnográfiai határra vonatkozó javaslata a cseh-szlovákok merev ellenzésével találkozik. Tisóék először csak a Csallóközt, majd ennek háromszorosát, kb. 5400 négyzetkilométert, 350.000 lakossal, ajánlottak fel. A négy napig tartó komáromi tárgyalások, amelyekre a cseh-szlovákok bizonytalanul és felkészületlenül, a magyar delegáció viszont bő anyaggal, s a Dunatáj akkor legkiválóbb nemzetiségi szakértőjének, Teleki Pálnak a színek elrendezésével nemcsak a nemzetiségi megoszlást, de a népsűrűséget is bemutató, híres nemzetiségi térképével felszerelten érkeztek, a cseh-szlovák küldöttség magatartása miatt, október 13-án megszakadtak.

Itt nem lesz érdektelen megjegyezni, hogy a régebbi kiegyezési törekvések mindig a néprajzi, nemzetiségi szempontokat vették ki-

indulási alapul. Így az 1861-es szlovák Memorandum csak Pozsony, Nyitra, Bars, Hont, Nógrád, Gömör, Torna, Abaúj, Zemplén vármegyék *szlováklakta* részeit javasolta úgynevezett felső-magyarországi szlovák kerületté alakítani. A kerület fővárosává akkor nem Pozsonyt, hanem Besztercebányát jelölte meg. Hogy a trianoni határ messze meghaladta a szlovák aspirációkat is, utalunk *Hodzsa Milánnak* 1918 őszén a demarkációs vonal megvonását illető, Budapesten folytatott tárgyalásaira. Hodzsa a néprajzi elv alapján akart megállapodásra jutni. Akkor is Benes közbelépése állította le a további tárgyalásokat.

Komáromot hosszas diplomáciai tevékenység követte. Hangsúlyt érdemel, hogy az akkori magyar kormány — elfogulatlan nyugati megfigyelők, így *Macartney* szerint is — feltétlenül *négyhatalmi* döntés tárgyává kívánta tenni a magyar—szlovák vitát. A magyar külügyminisztérium ezt az óhaját nemcsak Párizs felé, de London irányában még nagyobb nyomatékkal ismételte meg. A magyar államfő *Neville Chamberlain*hez intézett levele a kevéssé ismert, de döntő dokumentum az akkori messzenéző magyar koncepciókat illetően. *Horthy* kormányzó levelére Chamberlain — többek között — így válaszolt: "... *Az az őszinte óhajunk, hogy ez alkalommal elérhető legyen egy jóakarat sugallta, s minden érdekelt fél jogán és érdekein alapuló egyezmény, amely enyhíti a nemzetiségi sérelmeket... lord Halifax október 24-én, Edinburghben tartott beszédében kijelentette, őfelsége kormánya elismeri, hogy Magyarországnak jogos követelései vannak, s reméli, hogy békés tárgyalások útján lesznek kielégíthetők...*"

A hosszú vita során a magyar kormány *népszavazás* útján történő döntést ajánlott. Tisóék berlini útjával, s az új külügyminiszter, dr. Chvalkovsky jó berlini kapcsolataival magának hátvédet építő *cseh-szlovák politika szorgalmazta a tengelyhatalmak döntőbíráskodását.*

A végre 1938. november 2-án Bécsben, a Belvedere palotában összeülő német—olasz döntőbíróság megállapította magyar—szlovák határ az első olyan rendezése a történelemnek, amely — nagyjából — néprajzi elvek alapján történt. Az 1938. december 15-én megejtett magyar népszámlálás szerint a visszatérő területen a lakosság száma 1 032 356 lélek volt. A *Rádl Emanuel* kiváló cseh tudós szerint is[1] megbízhatatlan cseh-szlovák népszámlálások 1930-as adatai szerint ezen a területen mindössze 27,7 százalék szlovák élt. Az 1938-as korrekt magyar statisztika viszont a visszacsatolt terület népességének csupán 11,9 százalékát találta szlováknak. Legalább 80000 magyar maradt szlovák uralom alatt, a jelentős szórványok, továbbá Pozsony és a nyitrai összefüggő magyar nyelvsziget magyarjai. Ez a magyar népcsoport, az 1945-ben elhurcolt, a Szovjetunióból halálos betegen

visszaszállított, s a mirovi börtönben elhunyt *Esterházy János* vezetésével, mindenfelé példát mutató hűséggel és bátorsággal küzdött jogaiért, fennmaradásáért a Tiso—Tuka—Mach—Karmasini, német protektorátus alatt álló Szlovákiában.

A történelmi igazság, de a célzatos beállítások is megkívánják annak hangsúlyozását, hogy Magyarország a Párizs környéki békeparancsok okozta krízises 1938 őszén sem feledkezett meg revíziós politikájának ama alapelvéről, amely ugyanazon hatalmaknak a közreműködésével óhajtotta elérni a trianoni szerződés felülvizsgálatát, amelyek ezt a végzetes közép-dunai "rendezést" létrehozták. Ha másként történt, egyáltalán nem az akkori magyar vezetésen múlott ... Az oly ritkán tapasztalható, de a nemzetközi életben elengedhetetlen tárgyilagosság rovására menne annak a — későbbi hideg magyar—szlovák viszonyt jelentős mértékben meghatározó — körülménynek elhallgatása is, hogy Bécsben *Ciano* olasz külügy-miniszter volt a jogos magyar követeléseket rokonszenvvel támogató tárgyalófél, *Ribbentrop* inkább a szlovák álláspont felé teendő engedmények irányában exponálta magát.

A Kánya—Teleki képviselte tiszta és becsületes *népszavazást kérő* magyar álláspontot Belvederében ugyan nem honorálták, de a bécsi döntést követően általánosan megnyilvánuló magyar öröm, a bevonuló honvédcsapatok fogadtatásának mamár történelmi jelenetei a magyar testvériség feledhetetlen megnyilatkozásai felértek egy népszavazással...!

Az 1938-as krízises esztendőben, az első Csehszlovák Köztársaság huszadik jubileumi, egyben utolsó évében a nemzetiségi kérdés volt az állam legégetőbb problémája... A cseh-szlovák kormányzat húsz esztendőn át határozottan tagadó álláspontot foglalt el az új állam létét, jövőjét meghatározó kérdéshalmazatban, nem vettek tudomást a közép-európai térség nemzetiségi problémáinak bonyolult, különleges természetéről. Masaryk és Benes az előzőleg éppen általuk súlyosan elmarasztalt nemzetállam koncepcióját igyekeztek megvalósítani, de a hírhedt benesi illúzió, a nemzetiségekre kényszerített "állami patriotizmus" éppúgy csődbe jutott, mint a már jól ismert "cseh-szlovák legenda" imperialisztikus, Közép-Európa-ellenes célkitűzései.

A mozaikállam alapvető szerkezeti hibái, térségidegen, sőt: -ellenes önként vállalt szerepe csak a bukáshoz vezethettek... A felelősséget mindazért, ami a csehszlovákizmussal és jelentős mértékben miattuk Európával történt, másokra hárították... Már 1945 előtt világossá vált, hogy semmit sem okultak. A benesi machiavellizmus a szovjet seregek protektorátusa alatt 1945 után ülte diadaltorát Közép-Európa siralomvölgyében.

A prágai Czernin, illetve Hradzsin palotáktól Londonon és Moszkván át hosszú, de göröngytelen volt az út Kassáig... A második csehszlovák emigráció politikai vonalvezetése felettébb rugalmas... "*Ha segítség nélkül maradunk a német fenyegetéssel szemben, akkor majd meglepjük a világot Berlin iránti alázatunk határt nem ismerő lehetőségeivel*" — mondja Párizsban, az orkán előtti szélcsendben, már 1936 októberében, a Hitler bizalmasaival, *dr. Haushofer*rel és *Trautmannsdorf* gróffal tárgyaló Benes elnök.[2] Néhány esztendő múltán azonban már tiszta, jövőbe mutató a csehszlovák képlet: "*Oroszország célja Csehszlovákia felszabadítása. Oroszország a legerősebb szláv testvér, így is kell reá tekinteni. Oroszország forrása annak a demokráciának, amire a mi népünk vár*", írja Benes a chicagói Ludovy Dennikben (1939. április 21-én).

A benesi klikk anyagi szempontból határozottan kedvező körülmények között indította meg londoni széles körű tevékenységét. Működésüket jelentős mértékben megkönnyíti az addig zárolt csehszlovák vagyon felszabadítása. Az első köztársaság diplomáciai karának túlnyomó többsége, már anyagi függősége miatt is, Benes és közvetlen munkatársai, *dr. Ripka és Stránsky* mögé áll. Az egykori miniszterelnök, még a Monarchia politikai iskoláján nevelődött *Milan Hodzsa* korán súlyos ellentétbe kerül a benesi egykéz-politikával. Főként Benes és közvetlen környezete Janus-arcú nemzetiségi politikájának következményeként. A szociáldemokrata *Bechyne* és *Necas* kedvetlenül asszisztálnak. Az emigráns klikk nagy nyeresége az 1939. március 19-i szökés után épségben Londonba érkező csehszlovák tiszti csoport, az egykori csehszlovák vezérkar titkos szolgálatának, a G-2 osztálynak vezetői, Benes feltétlen hívei.

A politikai légkör kezdetben korántsem kedvező. A republika ellenállás nélküli, gyors összeomlása a sajnálkozások ellenére is azt a benyomást keltette a nyugati politikai közvéleményben, hogy mindaz, ami az első köztársasággal történt, a belső fenntartó erők teljes hiányának és az elhibázott politikának a következménye. Az angol kormány Közép-Európa jövő határait illetően határozottan szabad kezet biztosított magának. *Churchill* "Grand Alliance" c. nagy művének függelékében közli a Foreign Office-nak 1941. március 15-én kiadott irányelveit. Ezekben az alkotmányos monarchia gondolatának támogatása mellett köti le magát mindenütt, ahol a népben erre őszinte hajlam mutatkozik. Kétségtelen, hogy ezzel az elmefuttatással a súlyos válságokkal küzdő Közép-Európára gondolt. Benes maga is bevallotta, hogy második emigrációs ügyködését hűvös, tartózkodó légkörben kezdte meg. A Londonban székelő csehszlovák kormánytanács 1944. február 3-i ülésén jelentette ki: "*Az európai háború kitörése után az Egyesült Államok bizonyos tartózkodást tanúsított irányunkban.*" Ezért mindenekelőtt el akarta oszlatni az

angolszász közvélemény bizalmatlanságát. Előbb mint chicagói egyetemi tanár, majd hosszú londoni tartózkodása alatt és második amerikai útja során minden alkalmat felhasznált, hogy az erősen ellanyhult érdeklődést és rokonszenvet újból felkeltse. Nemzetközi hangulatokhoz oly könnyedén alkalmazkodó képességével maga is elismerte az első világháborút záró békeszerződések hibáit. De soha, sehol, egy szóval, utalással sem vállalta, hogy Csehszlovákia is osztozik a felelősségben. Második amerikai körútja során, 1943-ban, látván a németellenes hangulat fokozódását, már nyíltan hibáztatja az Egyesült Államok kormányát, hogy nem garantálta és ratifikálta a Párizs környéki szerződéseket. Elmarasztalja a nyugati hatalmakat, hogy izolálták a Szovjetuniót. Előadásaiban az első Csehszlovákia Európa mintademokráciája. Nem szerkezeti, belső hibáinak és térségellenes politikájának, hanem a szomszéd népek önzésének és gyűlöletének, nemkülönben a nyugati hatalmak tévedéseinek és mulasztásainak áldozata. Benes szerint a nyugati hatalmaknak nem volt bátorságuk áldozatokat hozni a demokrácia eszményeiért. Csupán Csehszlovákia tett emberfeletti erőfeszítéseket és hozott hősi áldozatokat... "*Erőfeszítéseinket nem értették meg eléggé abban az időben* — jelenti ki Chicagóban —, *de azok igazolják, hogy politikánk helyes volt, önzetlen és európai...*" Ezek Nyugat felé a humanista-demokrata pózában tetszelgő Benes szólamai. Mögöttük búvik meg a másik, igazi Benes, aki a régi, szívós céltudatossággal készül hatalmi vágyainak elérésére. A Council for Foreign Relations délelőtti ülésén a kisállamok öntelt és káros nacionalizmusa ellen foglal állást, ugyanaznap este viszont, a *dr. Papanek* tiszteletére adott vacsorán, honfitársainak a másik, igazi Benes beszélt, kijelentvén, hogy a nagy háború után kizárólag csak a cseheknek és szlovákoknak lesz beleszólásuk Csehszlovákia új arculatának, államrendjének kialakításába.

Amíg Benes az Egyesült Államokban ébreszti és gyűjti a rokonszenvet, dr. Hubert Ripka, a "jogfolytonosságot" hangsúlyozó csehszlovák exilkormány politikájának állandó londoni irányítója, az angol közvéleményt igyekszik "megdolgozni"... Természetesen az akkori brit közép-európai koncepcióhoz alkalmazkodva. "*Európának a szabad nemzetek önkéntes federációjában kell egyesülnie... magában foglalva egy belső forradalom tüzében újjászülető Németországot.*" Új csehszlovák "Duna-politikát" sugall... "*A csehszlovák nemzet alapvető törekvése, hogy, Masaryk koncepciójához híven, létrehozza a dunai népek federációját, amely természetesen Magyarországot is magába foglalja. A dunai federáció döntően növelné a kisnemzetek biztonságát és függetlenségét. Megvédené őket a szomszédos nagyhatalmak beavatkozási törekvései és nyomása ellen...*"

Szükséges, hogy hivatkozzunk az egykori megállapításokra. Részint, hogy rámutassunk azok motívumaira, részint kiemelni

óhajtván a nagy földrengés alatt kifelé hangoztatott elvek és a hírhedt 45-ös "kassai program" gyakorlata közötti elképesztő különbségeket. A cseh nép téridegen volt, csak a szlovákok révén került kapcsolatba a Duna-völggyel. A Ripka által oly megkésve és megtévesztően bedobott "Duna-federáció" helyett, Benesék a kisantantot kovácsolták össze kimondottan a magyar nép ellen. Masaryk és Benes nem tanultak a Duna-táji népek összefogása első, nagy apostolának, Kossuth Lajosnak bő tapasztalataiból. Semmit sem okultak a Turini Remetének a Duna-völgy népeihez intézett intelmeiből. A ripkai szólam tehát éppúgy a tudatos megtévesztést szolgálja Londonban, mint Benes egyidejű demokrata, humanista szónoklatai az Egyesült Államokban.

Benes, bár londoni exilkormányának volt már német nemzetiségű kommunista tagja, mindig makacsul kitért az elől, hogy *Wenzel Jakschot,* a szudétanémet szociáldemokrata párt emigrált vezetőjét és csoportját befogadja a kormányba. S bár 1939-ben Jaksch előtt azt a kijelentést tette, hogy *"hajlamos a svájci mintájú megoldásra, mert központosított államforma mellett a szudétanémet kérdés nem oldható meg"*, 1942-ben már — manchesteri beszédében — óvatosan és elködösítve embertelen tervével, a kisebbségi kérdésnek az érdekelt lakosság kiűzése útján történő "megoldásával" foglalkozik. *"Nem zárhatjuk ki teljesen a népesség-áttelepítés lehetőségét mint eszközt az állandó béke megteremtésére."* Ettől kezdve minden beszédében megpendíti ezt a gondolatot a háború utáni új, demokratikus Európa felépítését célzó terveinek zárókövetkeztetéseként. Nem lesz érdektelen megjegyezni, hogy még Károlyi Mihály elől is elzárkózik. A háború elején még a federációs megoldás előnyeiről beszél Károlyi előtt, *"A háború vége felé megváltoztatta véleményét, bár ezt nyíltan nem ismerte be, azzal véve elejét minden diszkussziónak, hogy korai lenne részletekbe bocsátkozni... kijelentette, hogy egy homogén szláv államot kell alakítani, a nem szláv népesség, a németek és magyarok kiűzése mellett foglalt állást... Moszkva által bátorított szláv sovinizmusa győzött"* írja Károlyi Mihály emlékirataiban.[3] A második világháború alatti emigráció politikai világában kétségtelenül Wenzel Jaksch fogta fel teljes mértékben, mi rejtőzik Benes és társai, Ripka, Fierlinger, Stránsky, a szlovák nemzeti kommunista Vlado Clementis szándékai mélyén. Előre látta, idejében figyelmeztette Edent, hogy a csehszlovák exilkormány politikájának és propagandájának csak egy példa nélkül álló "massacre" lehet a következménye.

Míg Benesék a nyugati világban ügyködnek, Zdenek Fierlinger sem tétlen Moszkvában. Régi, sokáig titkolt érzelmeihez híven, már építi a Kreml és Benesék testvériesülésének útját. Ennek első állomása az 1941. július 18-án Londonban, Benes és *Ivan Maisky* szovjet

nagykövet parafálta előzetes egyezmény. Ezt követi az egész kárpáti térség sorsát eldöntő, elsősorban a magyarságra végzetes, 1943. december 12-én kötött szovjet—csehszlovák szerződés. "*Emelem poharam valamennyi új szláv üdvére. Hangsúlyozom, az össz-szlávságra...*", hangzik *Sztálin* pohárköszöntője a Kremlben. "*A második világháború után a szlávság fejlődésének új szakasza kezdődik...*", válaszol Benes. Csatlakozóan, Benes és *Klement Gottwald* cseh kommunista vezér ünnepélyes kézfogása az ellenállásnélküli, vértelen kommunista hatalomátvételnek, a "jégtörő" 1948-as februárnak nyitánya. Az 1945 márciusában Moszkvába települő csehszlovák exilkormány a szovjet hadsereg árnyékában lép a "felszabadított csehszlovák haza" területére. Érvénybe lépett a moszkvai egyezmény, s a "felszabadítás kormányában" Gottwaldék a kulcsminisztériumokat szállták meg.

Rákóczi fejedelem és északkelet magyarságának ősi városában, Kassán hirdették meg azt a "*kormányprogramot*", amely az 1945-től 1949-ig tartó korszakot, ezeket a végzetes éveket meghatározta, s a Felvidék magyarságának számára addig elképzelhetetlen megalázások, üldözések és jogfosztások sorozatát hozta. A moszkvai szovjet—csehszlovák szerződést ezzel, a már hírhedtté vált "kormányprogrammal" realizálták. A cél, most már nyíltan, a többnemzetiségű államot — *erőszakkal* — nemzeti állammá átalakítani. Ennek érdekében a szlovák kommunista *Vladimir Clementis*, a "lakosságcsereegyezményt" Gyöngyösi Jánossal, a pesti koalíciós kormány külügyérével megkötő későbbi külügyminiszter, a jelenlegi átalakulásnál döntő szerepet játszó *Gustav Husak, Vilo Siroky, Daniel Okáli, Laco Novomesky*, s a csatlakozó polgári kollaboránsok vették kezükbe a "magyar kérdés" megoldását. Kiemelendő, hogy Prága és a szlovák kommunisták és kollaboránsok között a felvidéki magyarság kezelését illetően teljes összhang uralkodott.

Megkezdődött a magyar nép elleni könyörtelen hadjárat. Ennek nyitányaként *Josef Lettrich* imigyen nyilatkozott meg: "*Amennyiben a német és magyar kisebbségek problémájára végleges megoldást nem tudnánk találni, balsejtelmekkel kellene néznünk a jövő felé... célunk az, hogy ezeket a népeket könyörtelenül kiűzzük földünkről...*"[4]

A második Csehszlovák Köztársaság nemzeti frontjának kormányprogramja a szláv terjeszkedés rég megformált irányelveit most Moszkva protektorátusa alatt valósítja meg. A szomszédokhoz, így elsősorban a Magyarországhoz való viszonyt is, a "szláv vonal" határozza meg. A szlovákiai magyarság elleni gyűlölethadjárattal, s a jogfosztó dekrétumok áradatával egyidejűleg harsan fel a végső, nagy cél, most már nyílt summázása: "*A szlovák Dél*"... "*Dél-Szlo-*

vákia legyen a szlávság erős bástyája"... — harsogják az öblös plakátok a gúzsba kötött, elnémított, *mindig magyarlakta Délen.*

Miként elődje, a negyvenötös csehszlovákizmus is *egyoldalúan fogalmaz.* Nemcsak erőszakkal akarja megváltoztatni a kimondottan nemzetiségi állam struktúráját, kiűzni vagy minden eszközzel elnemzetleníteni a nemzetiségeket, de megtartani, sőt: ha lehet, *bővíteni* a Trianonban a nemzeti kisebbségekkel *együtt nekik ajándékozott határokat!*

Az első világháború utáni csehszlovák "érvek", némileg módosítva, jelentősen meggyarapodva újból jelentkeztek. Így a határ revíziója Pozsony körül, a jugoszláv—csehszlovák korridor ötlete, a Svobodné Noviny szerint pedig "rendezés után kiált Szlovákia egész déli határa".[5] A vidéki nagy étvágyú szlovák lapok még tovább mennek. A határokat délre a Balatonig terjesztenék ki, azzal az indokolással, hogy *Pribina herceg* ura volt egykoron e vidéknek. S mindez a támadó, nyersen imperialista "revizionizmus" a demokrácia nevében történik...

Az európai nemzeti kisebbségek történetében máig példátlan totális jogfosztás bevezetője a második Csehszlovák Köztársaság elnökének 33/1945 számú dekrétuma, amely *tollvonással fosztotta meg állampolgárságától az akkor mintegy nyolcszázezer magyart.* Azzal a merőben szokatlan állítással, hogy ellenségei az újjáalakuló csehszlovák államnak. Benes elnök elsősorban tudhatta, hogy az első világháborút követő "békék" során, az akkori felvidéki magyar milliót megkérdezés nélkül, akarata ellenére kényszerítették az első republikába.

A dekrétumot aláíró Benes nyugati körökben, az egykori genfi gyülekezetben nagyra értékelt rugalmasságának döntő bizonysága eme hírhedt rendelet. Az első köztársaság ugyanis "*nemzetiségi államként*" született meg. Benes, az akkori külügyminiszter "*második Svájcot*" emlegetett, ígért Nyugat felé. Sőt, a Saint Germainben 1919. szeptember 10-én parafált szerződésben a más nemzetiségű állampolgároknak kisebbségi jogaik tiszteletben tartását ígérte *és garantálta.* Köztársasági elnökké választásakor pedig félreérthetetlenül jelentette ki, hogy a republika *minden polgárának* egyformán kíván államfője lenni. 1945-ben, a *nagy lehetőségek idején,* Közép-Európa romjain jelenti ki, hogy "*nem tudnak, nem akarnak a németekkel és magyarokkal egy államban élni...!*"[6]

A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 15-én keltezett dekrétumával törvénytelennek nyilvánított minden olyan politikai, kulturális és gazdasági tevékenységet, amelynek bármi kapcsolata volt az első bécsi döntés után hivatalba lépő magyar kormányadminisztrációval. 1945 és 1949 között legalább negyvenezer magyart, főként parasztokat és ipari munkásokat ítéltek el e címen a csehszlovák

népbíróságok. Ugyancsak a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. április 7-én kelt 26/1945 számú rendeletével betiltotta a magyar községekben alakult nemzeti bizottságokat. Helyükbe központilag kinevezett *nem magyar* nemzetiségű, tehát már betelepített személyekből álló správná komisiákat állított fel. A "kosicky program" szellemében fogant jogfosztó rendeletek végeláthatatlan sorából kiemelendő még a magyar nemzetiségű polgárok választójogának megvonását elrendelő, 1946. december 10-én keltezett dekrétum.

A Szlovák Nemzeti Tanács négyrendbeli dekrétuma *minden* magyar tulajdonban lévő mező- és erdőgazdasági *ingatlannak elkobzását* rendeli el. *Kompenzáció nélkül!* A köztársaság elnökének 108/1945 számú dekrétuma pedig általában *konfiskálta* a magyar tulajdont. Kivételt csupán a személyes tárgyak, ruházat képeznek. A 27 és 28/1945 számú elnöki rendeletek kimondják, hogy a *kolonizáció* meggyorsítása és hathatós elősegítése érdekében, az elkobzott magyar vagyont cseh és szlovák telepesek között kell szétosztani... A teljes jogfosztást jellemzi, hogy még az öregségi nyugdíjat is megvonták a már mindenüktől megfosztott szlovákiai magyaroktól.

Az ingó vagyonról rendelkező 91/1945 számú elnöki dekrétum, továbbá a Szlovák Nemzeti Tanács 16 és 62/1945 számú rendeletei befagyasztották az összes magyar bankbetéteket. Az így előállott veszteséget a pozsonyi magyar kormánymeghatalmazott irodája *egybillió százkétmillió* csehszlovák koronára becsülte!

A kulturális jogfosztások példátlan mérvéről is szólnunk kell. Feloszlatták az összes magyar népművelési, társadalmi és sportegyesületeket. Vagyonukat elkobozták. Könyvtáraikat számos esetben megsemmisítették. *Bezárták az összes magyar tanításnyelvű iskolákat, betiltották a magyar nyelvű istentiszteleteket.* Ugyanebben a sötét emlékű időszakban az egész köztársaságban összesen két magyar nyelvű nyomdatermék láthatott napvilágot. A Szent Benedek-rend komáromi rendháza kiadta imakönyv és naptár a világtalan magyar százezrek vigaszára. De a naptár valamennyi példányát elkobozták.

A "magyar kérdés" megoldásának második állomása is elkövetkezett... A szomorú emlékű *deportálásokat* a csehszlovák belügyi vezetés bizalmas rendelete: "A magyarok eltávolítása Szlovákiából: biztonsági rendszabályok" vezeti be. A deportálások előestéjén a Szlovák Nemzeti Tanács hivatalos lapja a Národná Obroda hangoztatta, hogy "*... jogunk van asszimilálni a magyarokat, és Csehszlovákiát, minden eszközzel, nemzeti állammá alakítani... Mivel a magyaroknak nincsenek kisebbségi jogaik, végső célunk, hogy szétszórjuk őket az országban...*"

Az erőszakos deportálás 1946 novemberében kezdődött meg. Katonai egységeket és csendőrséget vetettek be a deportálás zök-

kenésmentes lebonyolítására. Mindez embertelen módon történt. Emléke máig kísért... *"A tizennyolc éve történt megaláztatás az idegekben vibrál... A félelem és megaláztatás érzése hosszú életű..."*, írja *Dobos László*, ma a Szlovák Szocialista Köztársaság kormánya nemzetiségi ügyekkel megbízott minisztere.[7]

A mindenkitől elhagyatott felvidéki magyarság mérhetetlen szenvedései a magyar Sionban találnak testvéri együttérzésre. Egyedül szólal meg *Mindszenty József*, a maradék ország bíboros prímása:

"A Csallóközben megszíjazott, idegileg felőrölt magyarokat dobálnak marhavagonokba. A szenvedő nyáj előtt álljunk meg tisztelettel..."[8]

A "tárgyilagosságot" a népárulás határáig gyakorló némely budapesti körök felé pedig ez az üzenete:

"A szenvedő magyarságra gondolva, legyetek rendületlen magyarok... magyarságotokból ne engedjetek, mert valahányszor magyar alkudozik a magyarság körül, abból csak Csallóköz lehet... Amikor ti otthont kaptok, akkor verik ki a Csallóközből útszéli baromként a magyarokat."[9]

S megszólal a magyar püspöki kar is:

"A felvidéki magyarságról nélküle határoztak, és odadobták egy őrjöngésig emelkedett, innét is sikerrel, magyar nemzetköziséggel növesztett sovinizmusnak, amely deportálással, öt-hat internálótábornak telezsúfolásával felelt az itteni optimizmusra..."[10]

1945-ben és 1946-ban, hozzávetőlegesen, negyvenháromezer magyart űztek ki az akkori csehszlovák hatóságok. Néhány órás határidővel, ötven kilogrammot meg nem haladó személyes poggyásszal. Ezek az elűzött magyarok nem felejtkeztek meg testvéreik szenvedéseiről. Érsekújvár volt városbírájának (polgármesterének), a felvidéki Egyesült Magyar Párt egykori érdemes törvényhozójának, később a chilei emigrációban elhunyt *Holota-Kmetty János dr.*-nak önfeláldozó vezetésével Budapesten megalakítják a *Felvidéki Magyarok Nemzeti Tanácsát.* A pesti koalíciós kormánynak kellemetlen volt a tanács működése. Különösen a Gyöngyösi János parafálta hírhedt "lakosságcsere-egyezmény" előestéjén. Leállították tehát a tanács működését, de az illegálisan tovább dolgozott, és az érsekújvári származású *Jócsik Lajos* parasztpárti államtitkár támogatásával sokat és sokfelé segítettek. Máig ismeretlen emigrációs közvéleményünk előtt, hogy a Felvidéki Magyarok Nemzeti Tanácsa *tiltakozó táviratot* intézett a párizsi békekonferencia elnökéhez, amelyben *elítéltek és elvetettek mindennemű lakosságcserét és kitelepítést. Határozottan tiltakoztak a csehszlovákiai magyarság embertelen üldöztetése ellen. A magyar etnikum tiszteletben tartását* és *visszaállítását* követelték. Ugyancsak ismeretlen, ma már történelmi jelentőségű az a törekvésük, hogy Felvidéki Magyarok Nem-

zeti Tanácsa képviseletében négy-öt tagból álló képviseletet küldjenek Párizsba, hogy ott a békekonferencián részt vevő hatalmak delegátusait információs anyaggal és tiltakozó határozatokkal árasszák el, s mint a felvidéki magyarok hivatalos képviselete, ellensúlyozzák a csehszlovák törekvéseket. A szükséges kiutazási engedélyt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjetorosz hangadó részlege *(Szviridov)* nem adta meg.[11]

Elindultak hát a Szudéták felé a szomorú deportáló szerelvények, s a deportálás lebonyolításában közreműködő, UNNRA jelzést viselő teherautók...

"*Pázmány sírja felől magyar rabszolgakaravánok, a Szudétaföld felé is száll az ő örök életű tanítása: az erőszakkal élni veszélyes... A gyűlöletnek, embertelenségnek is van lélekharangja...*", szólal meg ismét Mindszenty József.

A Nemzeti Front kormányának következő lépésénél, az erőszakolt "lakosságcsere-egyezménynél" is időznünk kell. Az 1946. február 2-én Gyöngyösi János és Vladimir Clementis parafálta csehszlovák—magyar egyezmény szerint, mindazon szlovákok, akik állandó magyarországi lakhellyel bírtak, *önkéntesen* folyamodhattak áttelepítésükért. Ezzel szemben a csehszlovák kormányzat *maga választhatta ki* a felvidéki magyarokat az áttelepítésre. A csődöt mutatja, hogy korlátlan propagandával körülbelül hatvanezren jelentkeztek Magyarországról a Csehszlovákiába leendő áttelepülésre. Pedig a Budapesten székelő Ceskoslovenská Presidlovácia Komisia s a magyarországi szlávokat szovjet védnökség alatt tömörítő Antifasisticky Blok Slovanov v Madarsku korlátlan, rendkívül éles és minden földi jót ígérő hírveréssel igyekeztek toborozni, akciójuk sikerét biztosítani. *Krno* budapesti csehszlovák követ, akiben Clementishez hasonlóan mélységes nemzetiségi gyűlölet és elfogultság élt, a következőket jelentette ki: "*Ha Magyarország nem köti meg a lakosságcsere-egyezményt, akkor a magyarországi szláv lakosságból egy emberöltő alatt milliós szláv kisebbséget nevelünk. Ne felejtsék el, hogy most, az orosz hatalom árnyékában, mi vagyunk az urak...*" Az akkori nemzetközi konstellációban sehol sem figyeltek fel a "kitelepítéssel büntethető államellenesség bűnének" csehszlovák megfogalmazására.

A végzetes évek egyik legsötétebb fejezetét az úgynevezett reszlovakizáció képezte. Miután a "kosicky program" meghatározta a köztársaság nemzetiségeinek megsemmisítését célzó rendszabályokat, így a kiűzést, deportálást és lakosságcserét, járulékosan megkonstruálta erkölcstelen képletét, az *erőszakos reszlovakizációt.* S ennek szánták a döntő szerepet. A magyar vidékeken felállították hát a *reszlovakizációs bizottságokat,* amelyek a *Ján Sveton* irányítása alatt álló pozsonyi központnak rendeltettek alá. Az egész reszlovakizációs procedúrát titokban tartották. Az általános szabályokra

csak következtetni lehetett. Nem fogadták el az olyan magyar nemzetiségű egyének kierőszakolt "kérelmét", akik öt hektárnál nagyobb földingatlannal bírtak. Kitelepítésükkel az évezredes magyar föld elbirtoklásának kérdését egyszerűbben és radikálisan oldhatták meg... Az általános szlavizációs hadjárat során ősmagyar helységneveket szlávosítottak el. *Utólag* akarván igazolni az egyébként is újkeletű "elméletet", amely szerint a nyelvhatár az évszázadok folyamán a szlovákság hátrányára módosult. Minden alapot nélkülöző állítás. A szlovákiai magyarság ellen indított irtóhadjáratig, a magyar—szlovák néprajzi határ a legszilárdabb az egész kevert nemzetiségű Közép-Európában. Alekszej Petrov, az októberi forradalom során Prágába menekült orosz egyetemi tanár írja:[12] "*A valóság az, hogy a szlovák—magyar nyelvhatár az utolsó százötven év alatt változatlan maradt.*" *Coernig, Niederle* osztják véleményét. A felvidéki magyarság nemzetbiológiailag erős és ellenálló, s nem a statisztikai számok szemfényvesztése dönti el a vitát, akár pozitív, akár negatív értelemben, hanem a lelkiség kérdése.

Nem lesz érdektelen megjegyezni, hogy az Egyesült Nemzetek alapokmánya kimondja az emberi jogok tiszteletben tartását fajra, nemre, vallásra való tekintet nélkül. Csehszlovákia már tagja volt e magas nemzetközi fórumnak, amikor a szlovákiai magyarság ellen döntő hadjáratot indított. S úgy véljük, feljegyzést érdemel az Egyesült Államok budapesti missziójának 1945. június 1-én kelt memoranduma, amely hangsúlyozta, hogy "nem tartja igazságosnak, ha egy kisebbséget alkotó etnikai csoport minden tagját államellenes bűnösként kezelik, és lakóhelyéről, pusztán népi származásánál fogva, kiűzik..."

Lefejezték a felvidéki magyar százezreket. Kiűzték azokat is, akik példátlan őszinteséggel szolgálták a Duna-táji népek megbékélésének, testvériesülésének ügyét, akik iránt egy egész nemzedék érez hálát és elfogultságot. Akik önzetlenek, tiszták voltak, s a másik oldalról igaz szóra, viszonos megértésre vártak. Azok, kevesen, akik megmaradhattak — elnémultak. Rangrejtve és gyújtogatva élt akkor a magyar szellem, de hatott némaságában is. A nyomás csak lassan engedett... Amikor 1948 februárjában Benes és társai eltűntek a csehszlovákiai politika színpadáról, méltán írhatta *Fábry Zoltán*, a mindig marxista író, akiből nem hiányzott a magyar szellem bátorsága: "*Behozhatatlan hátránnyal, de le nem becsülhető előnnyel indulunk: tiszták maradtunk. Némák voltunk, és embertelen hang nem hagyta el a szánkat.*" 1955-ben megjelent esszékötetében, "A gondolat igazában" tesz tanúbizonyságot sokat szenvedett magyar népe iránti forró szeretetéről, megindító hűségéről, fennmaradásában bízó hitéről:

"Amikor mi előreszaladunk a jövőbe, akkor csak a legmesszebb múltba nyúlhatunk vissza... Vállaltuk, vállaljuk és ezzel a kulccsal a kezünkben, a hagyomány szellemerkölccsel kopogtatunk meg minden sírkövet — a feltámadásra. Kísértetekre nincs szükségünk, de társakra, bizonyosságokra, emberi magatartás szellemi példáira, a nyelvhűség teremtő és megtartó gerinceire annál inkább. Ma hagyomány nélkül élni gyökértelenséget jelent. Elsodródást, megfutamodást, beolvadást. Pázmány és Balassa Bálint magyarító és erősítő igéi és dalai, Rákóczi Pro Libertatéje, Kazinczy börtöntanulsága... ki tudná, ki merné ezeket elhanyagolni?... Ma a múlt erkölcsi öröke tanít, véd és biztat... utánunk is élnek, jönnek majd magyarok...!

A felvidéki magyarság ember maradt az embertelenségben. Féltve őrzi nyelve tisztaságát, népéhez való messzefénylő hűsége kötelezi el az irgalmatlan lefejezés után felnövő, fiatal írónemzedéket. E viharzó nemzedék öntudattal vallott "híd" magatartása, s a legutóbbi próbát tévő idők során megbizonyított harcos, hűséges magyarsága hirdeti ma azt az építő Duna-völgyi missziós hitet, amely annyi keserves csalódás és csalatás ellenére is a magyar szintézist példázza a letarolt Duna-tájon.

A felvidéki őslakó magyarság szellemisége a Kárpát-táji népek egymásra utaltsága felismerésének jegyében egyszer majd újjászülető Duna-Európa jó kovásza lesz!

Jegyzetek:

[1]Dr. Emanuel Rádl: "Der Kampf zwischen Tschechen und Deutschen." Reichenberg, 1928.

[2]Carlo Sforza: "The Totalitarian War and After", London, 1942.

[3]Faith Without Illusion, New York, 1957.

[4]CAS, 1945. VI. 2.

[5]CAS, 1945. VII. 30.

[6]Pozsony, 1945. V. 9.

[7]Irodalmi Szemle, Pozsony, 1965. 9. sz.

[8]Debrecen, 1946. szeptember.

[9]Egy tanoncotthon felavatásán, 1946. november 28.

[10]Püspökkari körlevél, 1947 augusztus hava.

[11]Holota dr.: "Feljegyzés. Küzdelmünk a felvidéki magyarságért a második világháború után", 1951. — S. L.-hoz eljuttatott kézirat.

[12]Prispevky k historické demografii Slovenska, Praha, 1928.

Irodalom:

Borsody István: Magyar—szlovák kiegyezés; Budapest, 1945.

Jaksch Wenzel, Europe's Road to Pottsdam; New York, 1963.

Wagner S. Francis, Hungarians in Czechoslovakia 1945—1949, New York, 1959.

"Kettős járom alatt", a Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya időszaki szemléje.

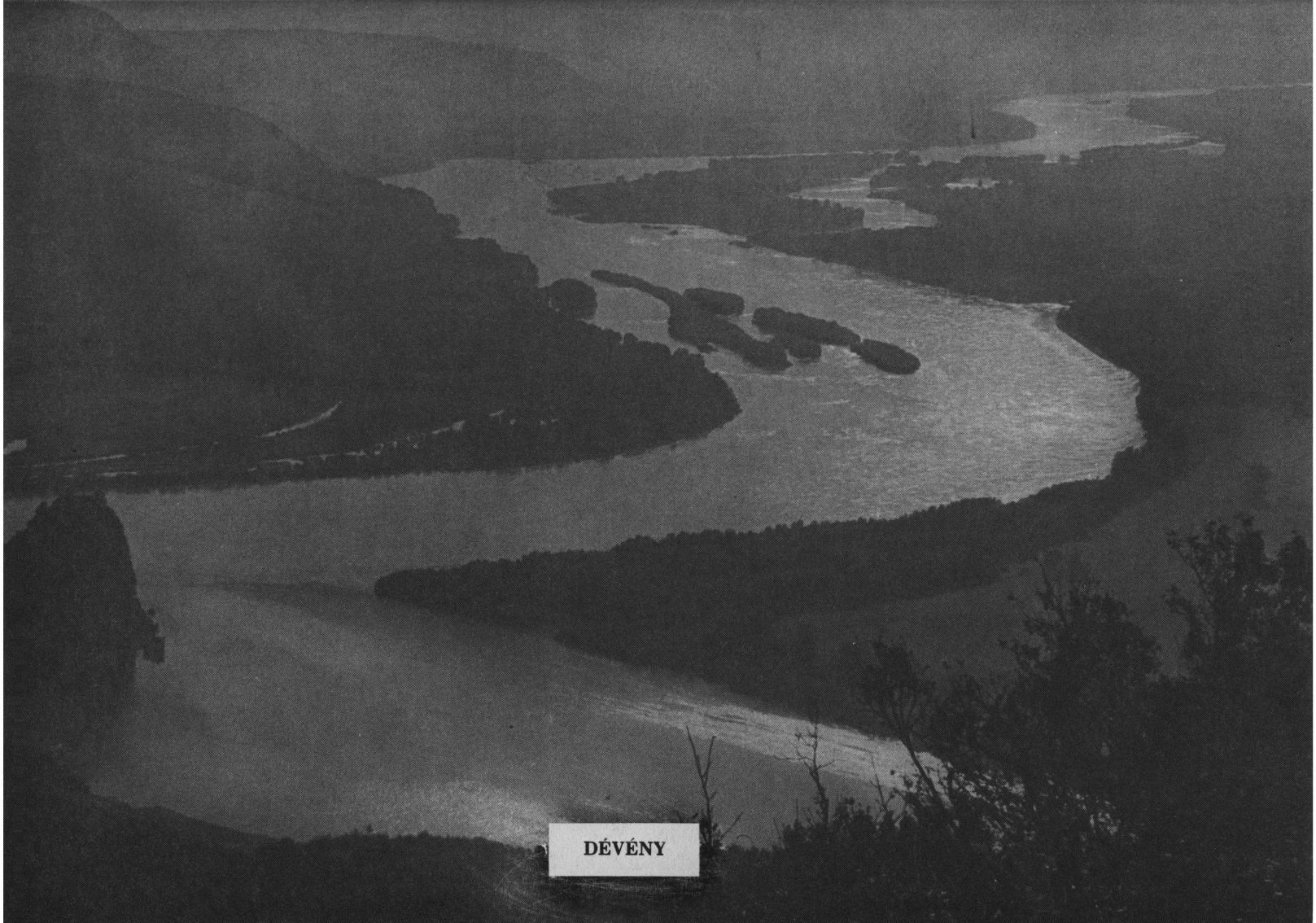
DÉVÉNY

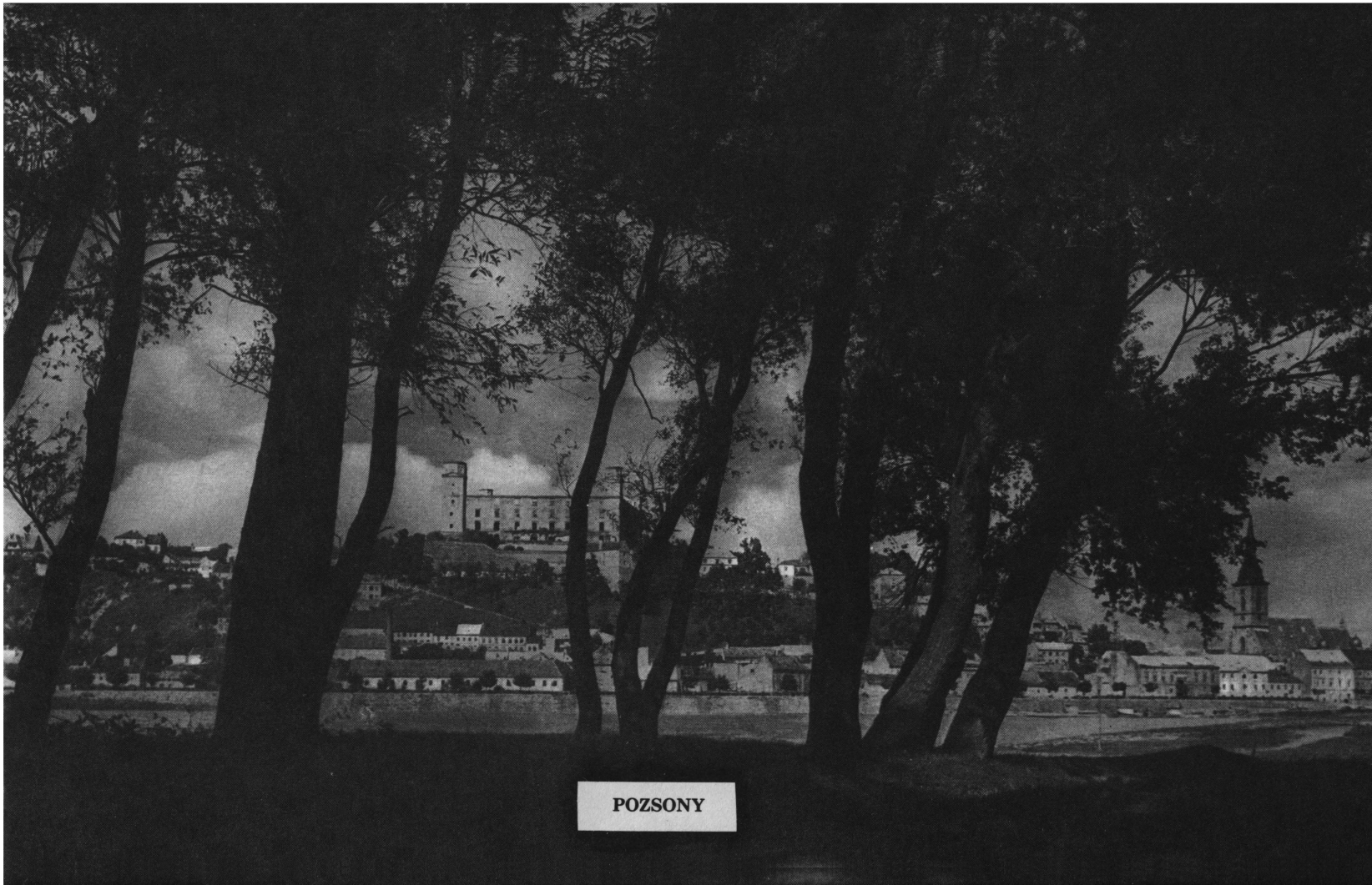
POZSONY

POZSONY

NAGYSZOMBAT

NYITRA

CSEJTE

PÖSTYÉN

TRENCSÉN

BECKÓ

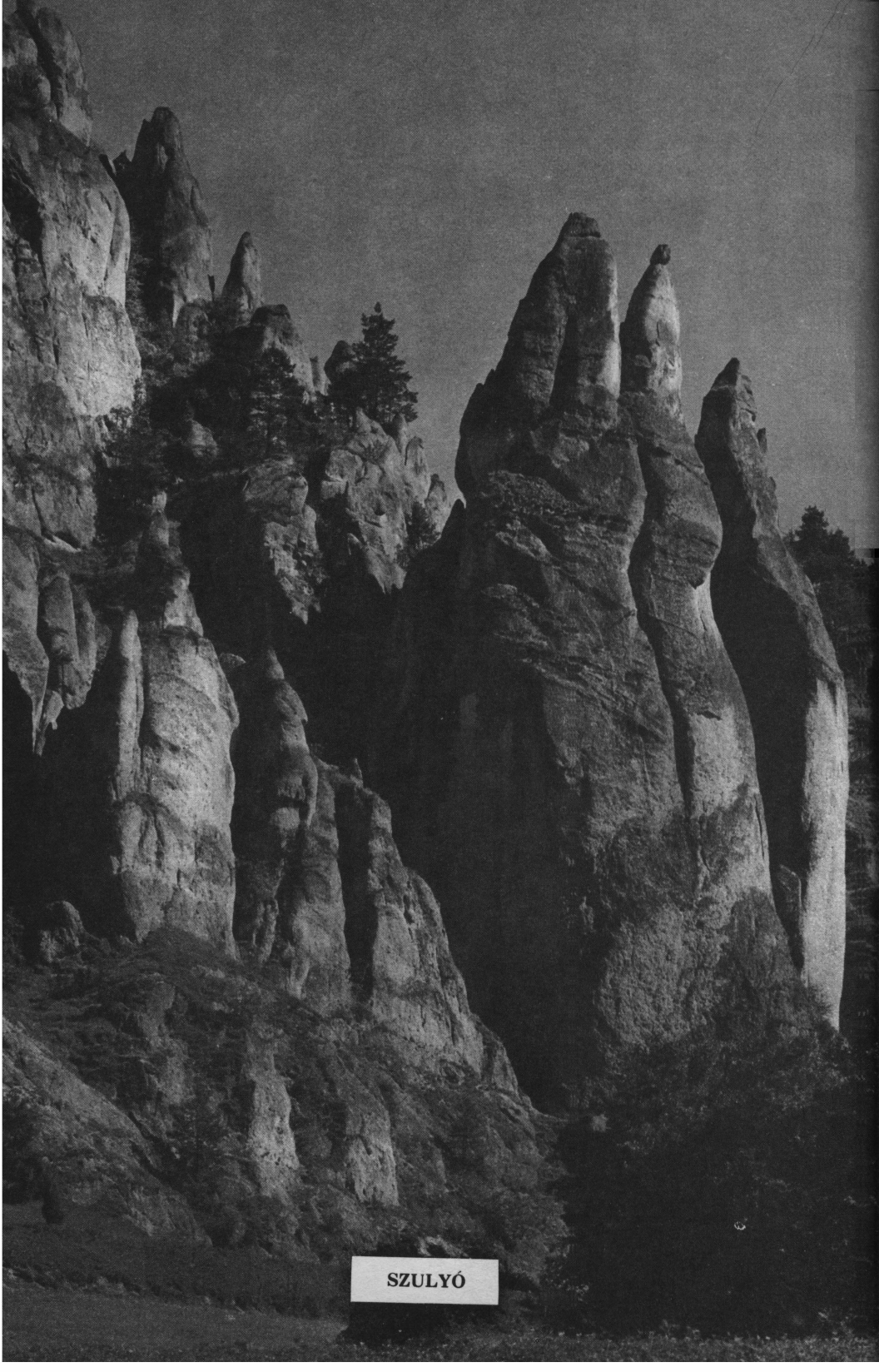
SZULYÓ

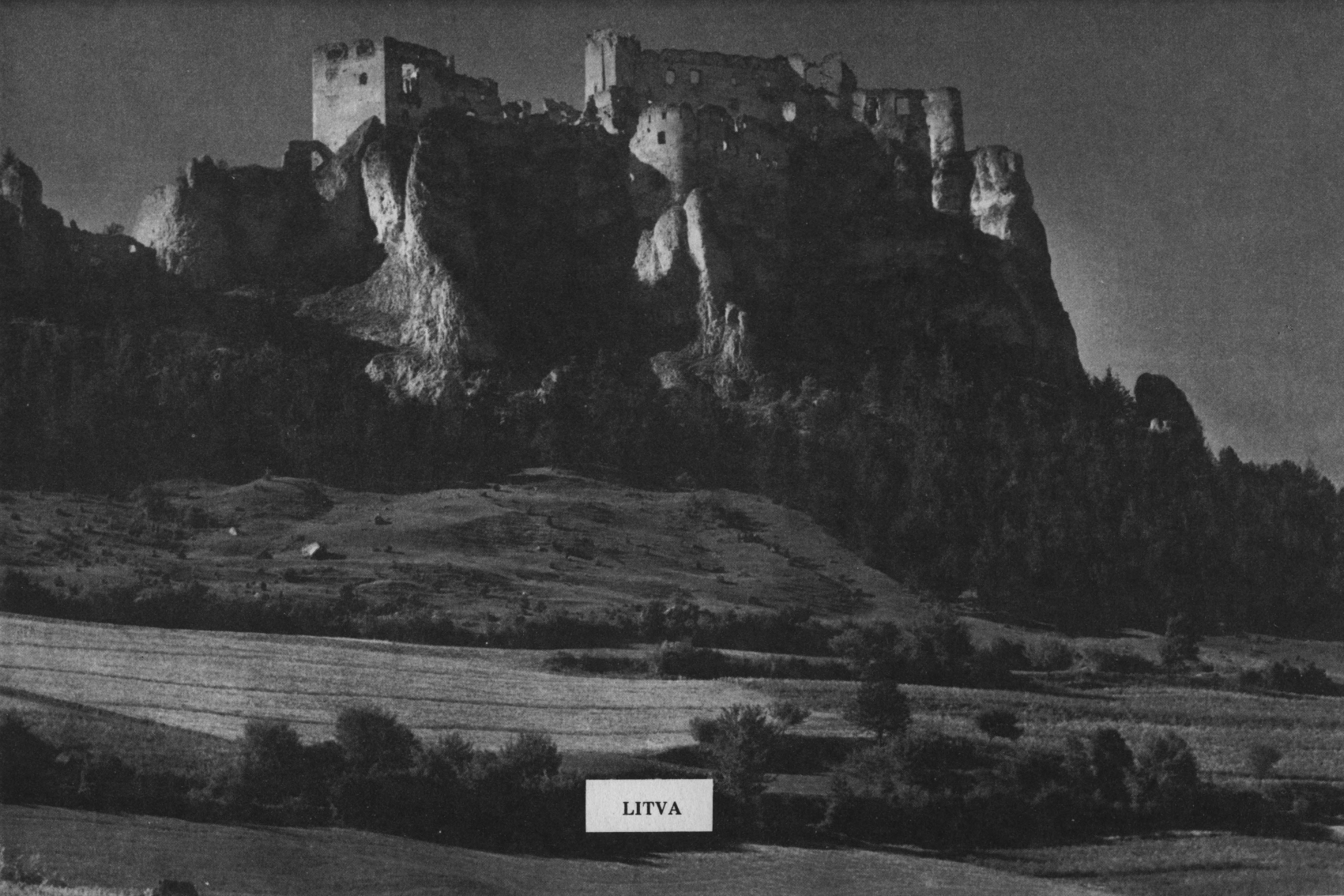
LITVA

SZTRECSÉNY

V. M.

Kolozsvár

Óh, édes Istenem! A Farkas utca!
Vajon emlékszik bujdosó kurucra?
. . . A "Bátori-Aporban" lakott hajdan
ifju Mikes (sugjad csak halkan).
Épp ránézett, Vén Hontalan, az ablakod
a kapura, ahol Clemens ki-be járkált.
De: ablak — üres, üres: kapu, járdák. . .
A lábad többé, vén deák, nem ballag ott. . .
És "Elsodort faluja" Néki lettél,
kit búba feketülten egy veszett tél
kapart el nagy-nagy Temetések Évén,
szent fajtájával együtt elvetélvén. . .
. . . Kivetve is, a hüvös Házsongárdra
eljött a Bölcs: a Sorsa idevárta. . .
S mint Irisóra Szarvasa fenyves-honáért:
Vers-Ötvös érte sirt, s a hullott Coronáért. . .
. . . Óh, furcsa város: mindenkit leláncolsz,
lebüvölsz, Kirké, honvágyó varázshoz.
Aztán: kilöksz, hogy aztán: sose lásson,
de sóvárgásba szive belevásson!
Iródeák bolyong a Marmaránál,
s a Szent Mihály gót kőcsipkéje rá vár.
S ugy bolygok én itt, legmesszibbre hullott. . .
Látod, Kolozsvár, uj dalt nem tanúlok. . .
Mert nincs nevedre rim, eléggé csengő,
hogy csillapulna elvadult lézengő. . .
Neved mormolja egyre, vén Kolozsvár,
fuldokló búba állig burkolózván,
késő deák, zord éjén itt borongva. . .
Már hajnalt huznak Szent Mihály-toronyba',
s nem hallja. . . Virraszt konok bus zsolozsmán. . .

1978. V. 30.

Rónai Zoltán

S titokzatos szót mondtam akkor: Erdély...

Nyírő József halálának 25. évfordulójára

Aki Nyírő József nevét keresi a Magyar Tudományos Akadémia terjedelmes irodalomtörténetében[1], könnyen úgy járhat, mint én: először nem találja. Illetve csak a nevére bukkan a *Magyar irodalom Romániában* című fejezetben, a húszas években felbukkanó fiatal tehetségek, azután a Keleti Ujság munkatársai, a Pásztortűz szerkesztői, az Erdélyi Szépmíves Céh alapítói és az Erdélyi Helikon marosvécsi megalakításának résztvevői között. Hogyan nem kapott egy sort sem Nyírő ebben a fejezetben, holott külön-külön szakasz jutott a költők közül nemcsak Reményiknek, Áprilynak, Tompának, Dsidának, hanem Bartalisnak, Szentimreinek, Olosznak és Kis Jenőnek is, a prózaírók közül pedig nemcsak Tabéry Gézának, Kós Károlynak és Kuncz Aladárnak, hanem Molternek, Siposnak, Kacsónak és Karácsony Benőnek is? Azután felfedezi, hogy a két legnevesebb erdélyi író közül — szándékosan nem írtam legnagyobbat, mert az írói tehetséget és értéket nem lehet centiméterrel mérni — Nyírő a *Konzervatív irodalom* fejezetébe került, Tamási Áront meg külön fejezettel ékelték a népi írók és a Nyugat második-harmadik nemzedéke közé *Népiség és mítosz* címmel.

A "konzervatív irodalom" meglehetősen tarka társaság ebben a könyvben, hiszen Harsányi Kálmántól Zsigray Juliannáig, Sík Sándortól Földi Mihályig terjed. De azért nem rossz társaság, hiszen itt van Herczeg Ferenc és Gulácsy Irén, Nyírő pedig éppen Komáromi János és Zilahy Lajos közé került. Szerettem a *Pogányok* és a novellák Herczegét, kedvenceim egyike volt *Régi ház az országútnál* Komáromitól, többször is elolvastam Gulácsy legsikerültebb történelmi regényét, a *Fekete vőlegények*et, és megragadott Zilahy *A lélek kialszik*kal, pedig akkor még nem ismertem személyesen a külföldre szakadt magyarok életét. Nyírőnek azonban nem itt lett volna a helye. Legfeljebb Komáromi és Nyírő között fedezek fel valamelyes pár-

huzamot: mindkettő egy-egy magyar táj prózaköltője volt: Komáromi a Tiszaháté, Nyírő a Székelyföldé. De vérmérsékletük, érzésviláguk gyökeresen különbözött, és a hazai rög, a hazai ember Komárominál nem olyan kizárólagos téma és ihlető forrás, mint Nyírő számára.

Ha azonban közelebbről szemügyre vesszük a dolgot, hamar kiderül Nyírő besorozásának és az elmarasztaló értékítéleteknek a magyarázata: "... később beérte a népszerűséggel, a puszta közönségsikerrel, a jobboldali politikai célok szolgálatával."[2] A Magyar Irodalmi Lexikon el nem mulasztja közölni: "1941-ben erdélyi képviselőként Budapestre jött, s ekkor szerkesztette a Magyar Erő című háborús uszító képes hetilapot is. Tagja volt a soproni nyilas parlamentnek. 1945-ben Németországba menekült." Az említett irodalomtörténet is párhuzamot igyekszik vonni politikai és írói útja között: "Amint a társadalmi helyzet reális fölmérésére készülő prózaíró világa, beleértve talán legtöbb értéket jelentő stílusát is, fokozatosan fölhigul és lesz népieskedően hangos hivatalos irodalommá, ugyanúgy a társadalmi gondoktól szenvedő világot megváltani készülő lázadó is a jobboldali politika kiszolgálásáig jut el. 1945-ben elhagyta az országot: Spanyolországban halt meg 1953-ban."[3] Ebben benne van minden. 1945-ben Moszkvából, Londonból, Párizsból illett hazatérni, nem pedig elhagyni az országot, s az ötvenes évek elején aligha lehetett volna rosszabb helyen meghalni, mint Madridban. Ez magyarázza azt is, miért szakad meg a Nyírőről szóló irodalom 1943-ban. Az irodalomtörténet és a lexikon adatai szerint 1924 óta Schöpflin Aladár, Németh László, Tolnai, Béka, Vajthó, Kodolányi, Sárközi és mások méltatták műveit folyóiratokban, 1945 után azonban csak egy, határon túli lap foglalkozott vele, az erdélyi Utunk 1957-ben, s nem kételkedem, hogy az is csupán "az ideológiai norma" teljesítésével tudott "Nyírő József írói útjáról" beszélni[4]. Azóta elvétve a "konzervatívok" régi műveiből is megjelenik már valami. Budapesten cáfoltak rá Passuth Lászlóra, aki jó pár esztendeje Madridban kijelentette egy hozzá intézett, kényelmetlen kérdésre válaszolva — emlékezetből idézem! —, hogy Zilahyt nem adják ki újra, mert elvesztette kapcsolatát a mai olvasóközönséggel, és már nem érdeklődnek iránta. Nyírőt még ma sem lehet kiadni. A mérlegen többet nyom rövid és nem szélsőséges politikai szereplése — a "behívott képviselői" mivolt, az ország elhagyása "a parlamenti szerelvénnyel", az írás emigrációs lapokba —, mint egy egész írói életmű, melyet éppen a szülőföld és népe iránti forró szeretet, a szűkebb haza talajában való gyökerezés, egy kemény jelen és sötét múlt megéneklése, a szegények, kisemmizettek melletti kiállás, és a gazdagokból és hatalmasokból való kiábrándulás jellemzett.

Nyírő József Tamási Áron mellett a huszadik század magyar irodalmában a "transzilvanizmus" fő képviselője. Nem véletlen vá-

lasztottam címként Áprily Lajos *Tetőn* című versének befejező sorát. De kettőjük művészete különböző volt, mint életútja és sorsa is, bár ugyanabból a földből sarjadtak, és ugyanaz volt a nagy szerelmük. Nyírő kapcsán újra meg újra a székely népballada jut az ember eszébe, Tamásit olvasva viszont a népmese. Tamási elbájolt, és elbájoló világában ugyanazzal a mesebeli természetességgel mozognak havasi pásztorok, házaló árusok, csendőrök, angyalok és ördögök. Lehozza a földre a természetfölöttit, és az égbe emeli az evilágit; a szociális összeütközések, az emberi tragédiák élüket, keménységüket vesztik, és minden históriája legenda lesz, vagy inkább mese[5]. Nyírőnél nincsenek angyalok és ördögök, hanem csak emberek, no meg állatok, fák és kövek. De mind beszélnek, és megértik egymás szavát. Az ő költői világában a táj szépsége, a természet nagysága közepette fájó drámák játszódnak le, s a fájdalomra nem valami mesebeli igazságszolgáltatás vagy tündéri poézis ad írt, hanem a lélek mélyén rejlő jóság és a sors vállalása.

Nyírő drámai temperamentum volt, és költői lélek, de nem verselő, nem drámaíró, hanem elbeszélő, ha tett is kísérleteket a színpaddal[6]. Legjobbak novellaskötetei: a *Jézusfaragó ember* (1924), a *Kopjafák* (1933) és a *Havasok könyve* (1937). De élveztük az agyafúrtságában naiv *Uz Bence* (1933) csínytevéseit is, akit Tamási Áron népszerű hősére utalva valaki "ellen-Ábel"-nak minősített. Nekem talán a *Kopjafák* a legkedvesebb; a falusi székely temető megbékélt lakóinak a históriái; a tüdőbeteg kántoré; a legényé, aki életével fizetett az idegen lány iránti szerelméért; a cigánygyereké, akit nem mentett meg a hőmérő sem, Üdő Mártoné, aki pogány áldozatként égett el a máglyán, és Tiborcz úré, aki minden karácsonykor megjátszotta régen elhalt fiának hazaérkezését.

Egyetértek azokkal, akik szerint regényei is inkább részleteikkel, mint átfogó gondolataikkal, felépítésükkel és jellemeikkel fognak meg. Ez érvényes lehet *A sibói bölény*re (1929) és a *Mádéfalvi veszedelem*re (1939) is; az egyik Wesselényi Miklós története, a másik az 1764-es "siculocidiumé". Az *Isten igájában* (1930) bizonyára legsikerültebb regénye; egységét, mélységét, átélt voltát önéletrajzi jellege biztosítja. Egy ember útja, lelki válsága a szemináriumtól a malomig háború, összeomlás, menekülés és román bevonulás közepette. Annak a története, hogyan lett pap, és miért hagyta ott az egyházi rendet, de bizonyítéka annak is, hogy megmaradt vallásos, evangéliumi embernek. *Az én népem* (1935), *Székelyek* (1936) és *Halhatatlan élet* (1940) előző műveinek a vonalát követi, ha nem is értek el hozzájuk fogható hatást. Utolsó két könyve, *A zöld csillag* (1950) és *Íme, az emberek!* (1951) inkább értékes emberi dokumentum, mint szoros értelemben vett regény a menekülés és hontalanság nehéz

napjaiból. Hogyan folytatódott volna pályája, ha 64 éves korában nem ragadja el a halál, arról csak találgatni lehetne.

A kérlelhetetlen, politikai hátterű kritika mindent felhányt neki, még azt is, hogy "a magyar szépprózában annyiszor férfi férfinak nem csókol kezet, mint Nyírő komor, sorsüldözte székelyei teszik, de annyi vér sem ömlik, halál sem esik, mint az ő írásaiban"[7]. Ugyanazon az oldalon idéznek egy meg nem nevezett "szókimondó kritikust", aki azt rótta fel: "Minden, ami szép, nagy, ősi — nála olcsón, tetszetősen, kicsi adagokban kapható." Viszont kénytelenek elismerni, hogy "varázsa van", hogy "az elgondolás vitán fölül tiszteletre méltó". Azt pedig nem magyarázzák meg, miért foglalkoztak ilyen részletesen hasonló, "egyik művében eredeti tehetség, a másikban erőt fitogtató dilettáns" íróval. Mert a sokat idézett irodalomtörténet a "konzervatív irodalom" képviselői közül csak Zilahynak szentelt tágabb teret; Nyírő még Herczegnél is többett kapott két sorral. Viszont szépen írt róla Benedek Marcell, a nagy mesemondó és kultúrszervező Benedek Elek fia:

"Erőteljes, színpompás nyelvet hozott. Prózája dúsan rakott képekkel, hasonlatokkal, meglepő, monumentális szépségekkel. A székely nép sorsa, múltja, elhagyatottsága, emberi értékei az ő novelláiban mutatkoztak meg először, az adomás népieskedéstől s a felesleges nyelvjárásbeli sallangoktól megtisztulva. Alakjai együtt lélegzenek a havasok fáival és köveivel, s e kozmikus kapcsolatok motiválják gazdag fantáziáját, meseteremtő készségét, balladás titokzatosságát"[8].

"Vitális erők himnusza", "misztérium", "természetmitológia", "tájfestés", "az élet nagy, nehéz titkai"... — röpködnek a kifejezések azoknak a száján és a tollán, akik minden kifogás ellenére akarják Nyírő erejét és hatását megmagyarázni. Azok számára, akiket senki nem kényszerít szellemi bakugrásokra, a dolog sokkal egyszerűbb. Nyírő József nem volt lángész, nem minden írása remekmű. De nagy író volt, maradandó érték, egy kor és egy irányzat egyik legmarkánsabb képviselője. Csak egy nehéz dolog van vele kapcsolatban: negyedszázaddal halála után könyveihez hozzájutni. Magyarországon és Erdélyben — hogy a nagyvilágról ne is beszéljünk: — magyar nemzedékek nőttek fel anélkül, hogy nevével és írásaival találkoztak volna. Akik sohasem olvashatták: "A kicsi malom jár. Új zsákot emelnek a garat fölé. Alázatosan újból Isten igájába hajtom fejemet, és fehéren fehér misét mondok. Új életünkre őrölök... Istenből kenyeret..."

* * *

Jegyzetek:

[1]*A magyar irodalom története 1919-től napjainkig.* Szerkesztette Szabolcsi Miklós. Budapest, 1966.

[2]Magyar Irodalmi Lexikon, Budapest, 1965. II. kötet, 384. old.

[3]A fenti irodalomtörténet, 176. old.

[4]Katona Szabó István a szerző. Az Utunk 1957. évi 9. és 50. számában.

[5]Ezt egy régebbi spanyol írásomból fordítom vissza magyarra. Egyes gondolatok, kifejezések magyar forrásokból származnak, de ma már nem tudom, honnan. Az egyik valószínűleg Várkonyi Nándor ma számomra hozzáférhetetlen *Az újabb magyar irodalom* című könyve volt.

[6]Színpadi vagy drámai formájú művei: a *Jézusfaragó ember* feldolgozása (1937), *Júlia szépleány* (1939) és *Új haza* (1940), emigrációs éveiből pedig a *Megfeszített* című "filmdráma" és *A próféta.*

[7]Az idézett irodalomtörténet, 177. old.

[8]A Magyar Irodalmi Lexikon idézi, II. kötet, 383. old.

Dr. Békés Gellért

Keresztény hit — Társadalmi felelősség

Szekularizált világunkban nem kevés bátorság kell ahhoz, hogy egy keresztény értelmiségi csoport újra szembenézzen a társadalmi felelősség kérdésével. Következik-e a keresztény hitből, hogy hivő ember felelősséget érezzen és vállaljon a társadalom iránt? És ha igen, akkor miben áll ez a felelősség? Hogyan kell megnyilvánulnia a valóságban?

S ha bátorság kellett a kérdések fölvetéséhez, még több bátorság kellett ahhoz, hogy őszintén szembenézzen a közéleti kereszténység mai helyzetével, és józan kritikával elemezze a jószándékú keresztény társadalmi mozgalmak hiányait és hibáit. Erre az önkritikára a szekularizált gondolkodás és az ideológiai valláskritika mai világában kétségtelenül még nagyobb szükség van, mint valaha. A szekularizmus ideológiája ugyanis a tudományos gondolkodás nevében tagadja, hogy a keresztény hit erkölcsi követelményeit egy síkon lehessen tárgyalni korunk társadalmi kérdéseivel, főleg azok etikai vonatkozásaival. A keresztény hit és erkölcsi parancsok — mint mondják — az egyéni emberre és túlvilági örök életére vonatkoznak, a társadalom etikai kérdései ellenben közösségi problémák, s ezért ebben az életben, az emberi együttélés jelen körülményei közt kívánnak eligazítást. A hit személyi döntés: higgyen, aki akar. Ez magánügy. A társadalmi élet emberhez méltó berendezése, a munka és a termelés korszerű megszervezése, a termelt javak igazságos elosztása és a többi ehhez hasonló ellenben közügy. Nos, ha közügy, nem lehet az egyéni hit magánügyének a függvénye. Korunk sürgető társadalmi problémáit nem lehet merőben személyi vonatkozású s — mint hangsúlyozzák — idejüket múlt, a mai körülményekre már nem alkalmazható elvek alapján megoldani. Végeredményben a modern társadalmi etika alapja — szerintük — társadalomtudományi és nem valláserkölcsi. A mai társadalom tudományos elemzéséből kell leszűrni azokat az erkölcsi elveket, amelyek az embernek mint *animal social*enak társadalmi viszonyait, jogait és kötelességeit meghatározzák.

Keresztény szellemben felnőtt ember meglepődve áll meg az ilyesfajta gondolkodás előtt. Iskolás korunk óta megszoktuk, hogy a tízparancsnak, amit Isten és az ember szeretetének kettős parancsa foglal össze, egyetemes érvénye van. Meggyőződésünk, hogy ezeket a parancsokat az egyéni és társadalmi élet minden körülménye közt lehet és kell is alkalmazni. A megokolás egyszerű: a tízparancs nem más, mint az emberiség évezredes élettapasztalatából leszűrt természetes erkölcsi törvény pozitív megfogalmazása. Az egyén megbecsülését, elemi jogainak: fizikai és erkölcsi épségének, családjának és tulajdonának tiszteletben tartását maga a józan ész és az embertársi jóakarat, s nem valami mennyei szózat követeli. "Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük!" (Mt. 7,12) S ha isteni kinyilatkoztatásból származik is a tízparancs, ez csak eredetét jelzi, de nem változtat etikai tartalmán. S ha — mint Jézustól tudjuk — Isten és az ember szeretetében gyökereznek a parancsok, ez voltaképpen még mélyebb értelmet ad nekik, és tettre indító legbensőbb okukat revelálja. A tízparancs valójában nem más, mint az emberi élet vallási és erkölcsi rendjének alaptörvénye. Ezt a törvényt az embernek a lelkiismeretébe írta a Teremtő olyannyira, hogy jóakaratú ember élete tapasztalataiból is föl tudja ismerni az erkölcsi jót.

Ám ha ez igaz — és meggyőződésem, hogy az —, akkor a keresztény erkölcsi elvek nemcsak az örök üdvösségre vonatkoznak, hanem a földi élet etikai rendjére, egyéni és társadalmi viszonyaira is érvényesek. A döntő itt éppen az, hogy az üdvösségre irányuló transzcendens távlatuk a legkevésbé sem csökkentik az egyéni és társadalmi életre vonatkozó etikai érvényességüket. Pontosan ez az etikai érvényesség, a keresztény erkölcsi elvek természetes kötelező ereje az, ami megalapozza a keresztény ember társadalmi felelősségét. A társadalmi életre vonatkozó újabb egyházi tanítás dokumentumai, az úgynevezett szociális enciklikák, mint a *Rerum novarum, a Quadragesimo anno* és XII. Pius pápa karácsonyi beszédei, valamint legújabban a II. vatikáni zsinat híres lelkipásztori konstitúciója, a *Guadium et spes* és VI. Pál pápának enciklikája az emberi haladás problémáiról, a *Populorum progressio,* valamennyi a keresztény etikának ebből az evilági érvényességéből vezeti le a keresztény ember társadalmi felelősségét. Ez az általános megállapítás azonban önmagában még nem elég. Kérdés, hogy miben áll ez a társadalmi felelősség.

Ez a második kérdés veti föl az igazán időszerű és sürgető problémákat. Mik a keresztény erkölcsi elveknek korunk társadalmi valóságát is formálni képes, konkrét következményei? Tud-e az Egyház ezen elvek alapján korszerű utat mutatni a mai szociális problémák által fölvetett kérdésekben? Nem túlságosan általáno-

sak-e ezek az elvek ahhoz, hogy határozott és pontos eligazítást tudnának nyújtani a keresztény embernek? Személyi jellegüknél fogva egyáltalán alkalmasak-e arra, hogy pluralisztikus társadalmunknak bonyolult szerkezetében, a többség és kisebbség, a munkás és munkaadó, a szakszervezetek és állam, a fejlett és fejlődésben lévő népek szövevényes viszonyai közt etikai rendező elvként szerepeljenek?

Nem az én feladatom, hogy itt mindezekre a kérdésekre válaszoljak. Az Egyháznak nem feladata, hogy ezekre a kérdésekre kész válaszokkal, receptszerű konkrét megoldásokkal álljon elő. Konkrét feleletet mai ember a társadalomtudománytól, azok szakszerű felismeréseinek helyes politikai alkalmazásától vár. De — amint a *Populorum progressio* is megjegyzi (13. pont) — az Egyház az isteni kinyilatkoztatás képviselőjeként és ezredéves történeti tapasztalata birtokában szakértőnek érzi magát az ember sajátosan humánus etikai kérdéseiben, s ezért — ha tiszteletben is tartja az állami illetékesség területét — meggyőződése, hogy döntően hozzá tud járulni a társadalom mai problémáinak a megoldásához.

A legjelentősebb és egyben a legsajátosabb is, amit az Egyház a mai emberiségnek nyújtani tud, nem kevesebb, mint az emberiségnek átfogó szemlélete, magának az embernek helyes és teljes értékelése. A társadalmat — keresztény felfogás szerint — nem szervezeti alkatrészek vagy termelési egységek alkotják, hanem önálló gondolkodásra, szabad cselekvésre, tettre kész, szeretetre született személyek. A Biblia ezt úgy fejezi ki, hogy Isten "tulajdon képére és hasonlóságára" alkotta az embert. Az Egyház meggyőződése, hogy az emberi személynek ez a helyes értékelése a társadalmi etika alapelve és éltető gyökere.

Ám a személy ily nagyra értékelése téves individualizmusra vezetne, ha nem foglalná magában az ember lényegéből eredő társas természetét. Mint *animal sociale* ugyanis az ember társak, általában társas közösség nélkül nem képes sem élni, sem képességeit kifejleszteni. Viszont a társadalom sem tud anélkül élni és fejlődni, hogy tagjai személyi értékükben ne fejlődnének, és fejlődésükkel a közösség javát elő ne mozdítanák. Egyén és társadalom természetükből eredő szükségszerű kölcsönhatásban állnak egymással: személyi tökéletesedés és társadalmi fejlődés kölcsönösen függnek egymástól. Ezért a keresztény társadalom etikai alapelve valójában sem nem az emberi személy helyes értékelése önmagában, sem nem közösségi természete és kötelezettségei, hanem a kettő: egyén és közösség, személy és társadalom kölcsönös és egymást kölcsönösen kiegészítő egymásra rendeltsége.

De kérdés, hogy voltaképpen mi a célja ennek az egymásra rendeltségnek? Hová tart az egyéni fejlődés, hová a társadalmi ha-

ladás? A termelő és fogyasztó jóléti társadalom célja, kapitalista vagy szocialista formájában egyaránt a folyamatos gazdagodás, a növekvő jólét és az egyre gondtalanabb élet. Ám az ilyen társadalomban egyedül az anyagi érdekek és a politikai hatalom eszközei kötik egymáshoz az embereket, és fokozatosan veszendőbe mennek azok a szellemi és erkölcsi javak, amik baráti és lelki közösséget tudnának teremteni az emberek között. Az anyagi érdekek és a politikai hatalom hamarosan szembeállítanak egymással szegényt és gazdagot, egyént és közösséget, fejlett és fejlődésben lévő népeket. Föltartóztathatatlanul előtör a hatalmi féltékenység, a fösvénység, az irigység és a gyűlölet, ami erőszakoskodásra, belső viszályra és nyílt háborúskodásra vezet.

Helyesen jegyzi meg a *Populorum progressio:* "A fejlődés folyamata nemcsak számos technikust igényel, hanem még sokkal több, mélyre tekintő bölcset, aki azt kutatja, hogy mi az új humanizmus. Ez teszi lehetővé, hogy a modern ember a szeretet, a barátság, az imádság és a szemlélődés magasabb értékei útján ismét magára találjon. Így teljesedik be az igazi fejlődés, amely külön-külön és együttesen mindenkinek átmenet lesz a kevésbé emberi életfeltételekből az emberibbek felé. (20. pont)

Az enciklika fölveti a kérdést, hogy ezen keresztény értelmű új humanizmus szerint mi az, ami az embernél kevesebb; mi az, ami az emberhez méltó; s végül mi az, ami teljessé teszi az embert. A válasz világos. Az embernél kevesebb anyagi téren a létminimum hiánya, erkölcsi téren a társadalmi életet megmérgező önzés: a vagyonnal és hatalommal való visszaélés, a dolgozók kizsákmányolása, az igazságtalan kereskedelmi szerződések és nem egy országban az elnyomó politikai rendszer. Emberhez méltó az, hogy az ember kiemelkedjék a nyomorból, és rendelkezzék mindazzal, ami a tisztes élethez szükséges, elsajátítsa az emberi kultúra értékeit, megtanuljon pazarlás nélkül, igénytelenül élni, tiszteletben tartsa embertársait, együtt munkálkodjék velük a közösség javán, és a társadalmi és nemzetközi béke megteremtésén. De ami teljessé teszi az embert, és belső erőt ad az emberhez méltó életre, az a hit és szeretet egysége Krisztusban, aki mindnyájunkat arra hív, hogy a mennyei Atya fiaiként és egymás testvéreiként részt vegyünk az isteni élet közösségében.

A keresztény szociális humanizmusnak ez a programja anélkül, hogy meghatározná, hogy milyen társadalmi szervezetek és milyen konkrét politikai akciók szükségesek a társadalom mai problémáinak megoldására, világosan megjelöli a humánum helyes és teljes szemléletéből eredő lényeges feladatot: a kevésbé emberi életfeltételekből az emberibbek felé haladást, de pontosan az olyan haladást, amely az anyagi, erkölcsi és szellemi fejlődés együttes eredménye.

A keresztény hitből belső szükségszerűséggel következik a felelősségvállalás erkölcsi kötelezettsége *ennek* a fejlődésnek, s vele az emberhez méltóbb társadalmi rendnek megvalósítására. S mivel az ilyen felelősségvállalás csak társadalmi mozgalmak és politikai akciók keretében tud érvényre jutni, nyilvánvaló, hogy a társadalmi és politikai cselekvés is szükséges. Hogy hogyan, milyen formában történjék ez, azt hivő embernek magának kell a keresztény erkölcsi törvények és a szociáletikai elvek alapján tulajdon lelkiismeretében eldöntenie.

Ami a keresztény ember társadalmi és politikai felelősségvállalását döntően meghatározza, az kétségkívül a krisztusi életprogram: "Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és váltságul odaadja életét sokakért." (Mt. 20,28) Végeredményben ez azt jelenti, amit a harmincas években Teleki Pál így fejezett ki: A keresztény embernek elsősorban kötelességet, és nem érvényesülést kell keresnie a társadalmi és politikai életben.

Fiala Ferenc

Tüll atya hitvallása

1950 januárját mutatta a naptár. Az egykori pálos kolostor templomában nulla fok körül állt a higanyvessző, és az öreg, gótikus ablakok íveiről nemcsak kívül, de belül is ujjnyi vastag jégcsapok lógtak.

Az egykori templomot 1949 nagypéntekjén délután három órakor megfosztották eredeti hivatásától, és munkateremmé alakíttatta át a váci fegyház ávós vezetősége. Délután két órakor — verőfényes húsvéti nap volt — az összes letartóztatott keresztény papot levezényelték az udvarra, illetve a templom előtti térre, ahol géppisztolyos őrök utasítása szerint kellett felállaniuk. A téren, politrukok és az intézet hivatalnokaiból alakult társaság közepén, ott állott Lehota őrnagy, és csendes megjegyzések közepette must-

rálták az összeterelt rabokat. Senki sem sejtette, mi készül, de azt biztosan tudták, hogy nem friss levegőt szívni parancsolták le őket az udvarra. Az ilyen hirtelen rendelkezések mögött legtöbbször komisz szándékok lapultak, melyeket gyorsan, meglepetésszerűen hajtottak végre a börtön urai. A papok között volt miniszterek, tábornokok, szóval úgynevezett prominens rabok álldogáltak annak bizonyságául, hogy valami rendkívüli ávós színjáték van készülőben.

Fél három után négy perccel letartóztatott bűnözők — börtönnyelven csövesek — pár fegyőr kíséretében hatalmas létrákat cipeltek be az udvarra, és nagy hórukkozás közben nekitámasztották a templomnak. A létrákat odaerősítették a falakhoz, és két rab felkúszott a toronyra. A magukkal hozott köteleket ráillesztették a keresztre, majd acélfűrésszel átvágták a tartócsavarokat. Mikor a kereszt megingott, Lehota igazgató álljt kiáltott, és a fal mellett álló rabok felé fordult:

— Ide figyeljenek, emberek — kezdte beszédét. — Ebben az épületben eddig a népet bolondították. Ostoba papok hazudoztak a szószékről, és hintették a mákonyt. Most ennek vége. Az épületet mi a munka templomává alakítjuk át, ahol maguk fognak dolgozni, hogy jóvátegyék népellenes bűneiket. Maguk annyit prédikáltak a csodákról és egyéb hazugságokról, hogy most itt az alkalom: bizonyítsák be, hogy vannak még csodák.

Szónoklata után hátralépett, és intett a kötél alsó végét tartó raboknak, hogy kezdhetik.

— Hórukk, hórukk! — kiáltották ütemesen a kötelet húzók. A templom tornyán álló kereszt párszor kilengett, mintha ellenállna az erőszaknak, majd nagy ívben lezuhant, és mint egykoron Péter keresztje, heggyel lefele belefúródott a földbe.

— Nos, tisztelendő urak — mondotta a villamoskalauzból lett ávós őrnagy —, hát hol maradt a csoda? — Azután még hozzátette: — Most pedig mars be a templomba!

A szürke darócba bújtatott szomorú társaság őrök sorfala között libasorban bevonult a valamikor szebb napokat látott istenházába. A félhomály kissé megcsapta szemüket, de azután kibontakoztak a templomhajók körvonalai, és áhítat ülte meg a lelkeket. Mindannyian levették fejükről a szürke darócsapkát, de máris csattant Lehota hangja:

— A tökfödők a fejeken maradnak. . . !

Az ijedősek azonnal engedelmeskedtek, de páran nem tették fel sapkájukat. Egy fekete képű, kékparolis hadnagy észrevette, és kiállította őket a sorból. Előkerült a töltőtoll, és felírta nevüket. Másnap minden "parancsot megtagadó" kétheti sötétzárkát kapott a Doberdónak nevezett büntetőosztályon. A felírás után azonban ők is feltették sapkájukat, s visszamentek helyükre.

Többen a miatyánkot vagy a hiszekegyet mormolták, mintegy búcsúzóul. Érezték, hogy búcsúzniuk kell templomtól és mindama többi dologtól, amit ez a szó, fogalom jelent: kereszténység... Csak az Isten maradhat meg a lelkek mélyén. Ottan, ahova már nem érhet el az ávó keze, és ahol véget ér minden földi erőszak és hatalom.

A kivezényeltek között fiatal falusi káplánok, plébánosok és szerzetesek is voltak. Riadt szemekkel néztek körül a templomban, míg az idősebbek az oltárra vetett tekintettel imádkoztak. Csávossy atya, a magyarországi jezsuita rend főnöke Giotto szentjeire emlékeztető vékony, aszkétikus arcán a már mindent tudók nyugalma szinte ellentmondott a pillanat gyalázatának. Ő már tudta, hogy vannak pozitív és negatív csodák. Csoda volt, hogy évezredeken át ragyogtak a keresztek a tornyok csúcsain, de ugyancsak csoda volt, amikor a keresztet 1949 nagypéntekjén, Krisztus halála pillanatában gyorstalpaló ateista kurzuson átment alkalmi megszállottak ledöntötték. Két kezét összekulcsolva csendesen mormolta:

— Bocsáss meg nékik, Uram, mert nem tudják, mit cselekszenek...

Pedig tudták, mert előre kitervelve és pontosan kiszámítva készítették elő az egész ceremóniát. Nem a váci fegyház dohos irodájában, de a legfelsőbb pártközpontban beszélték meg a terveket, s annak pontos végrehajtását. Abban az időben semmi sem történhetett az országban a kommunista párt tudta és beleegyezése nélkül. Mindszenty bíboros már a kőbányai Gyűjtőfogház lakója volt, és már lezajlott a nagy mártír ország-világra szóló kirakatpere. A hatalom urainak nem kellett félniük, hogy az elnémított nagy Kiáltó a minden emberi gyarlóságot számon tartó Úristenhez fellebbez az akkori események miatt.

Rövid negyedóráig szinte áhítatos csend lebegett a templom közepére összeterelt emberek felett. Sokan azt hitték, hogy vége a gyalázatos színjátéknak, és visszamehetnek a zárkába, ahol legalább egymás között vannak, és — ha suttogva is, de — szabadon beszélhetnek. A munkateremmé való felavatás második fejezete azonban még hátra volt...

Hirtelen felvágódott a sekrestye ajtaja, és teljes papi ornátusban kilépett a mindenki által ismert cigányborbély, besúgó és hullaboncoló Belák. Felment a szószékre, és trágár szavakkal tarkított beszédet dadogott. Papokról, apácákról, Máriáról és Jézusról. Az első padsorokban ülő börtönvezetők harsány röhögéssel jutalmazták az ízléstelen kitételeket, és még durvább közbeszólásokkal fűszerezték azokat. Lehota igazgató elvtárs térdét csapkodta örömében, és többször hátraszólt a szemlesütve álló rabok felé:

— No, hogy tetszik a szentbeszéd, tisztelendő urak?

Azok pedig hallgattak, mert gyenge volt a test, hogy bátran kivonuljanak a meggyalázott templomból. Csak álltak a padsorok között, és nem akartak hinni fülüknek. Hosszú, teológiai egyetemi évek voltak mögöttük, amelyet kis falusi templomokban eltöltött kápláni idők követtek, míg azután elérték szerény vágyukat, és plébániát kaptak valamelyik dunántúli vagy Tiszán inneni falucskában. Egyek voltak a néppel, ismerték annak bajait, szenvedéseit. Újszülötteket kereszteltek, halottakat temettek. Közben tanítottak, betegeket látogattak, és friss, tavaszszagú húsvétokon fekete ruhás legényekkel, fehérbe öltözött lányokkal, menyecskékkel együtt énekelték a nagyszombati körmeneten: "Feltámadt Krisztus e napon." Talán emlékeztek a karácsonyi éjféli misékre is, mikor a falu aprajanagyja ott szorongott az irhaszagú kis templomocskában, hogy mise végeztével térdig érő hóban, imbolygó lámpások segítségével hazatérjenek, és sógorral-komával együtt megigyák a Szent János-áldomást. Legtöbbjük 10—15 éves börtönbüntetést viselt a vállán, mely ítéleteket mondvacsinált vádak alapján hozták meg a népbíróságok. A hit- és vallásellenes hadjárat korát élte az ország. A hit őrzője pedig az Egyház volt, tehát azt kellett először félreállítani az útból. A Mindszenty-per és az ítélet csak nyitány volt. Utána fellebbent a függöny, és megindult a kíméletlen harc az ország régi tartópillérei ellen. A koronát az ország prímása jelentette, míg a gyökeret a szerzetesek, és a falvak lelki életét ápoló kis vidéki plébánosok, káplánok, szerzetesek. Legtöbbje maga sem tudta, hogy került sok évi ítélettel az országban szétszórt börtönök egyikébe. Idegen hatalomnak való kémkedés, lázítás, szervezett összeesküvés címén terelték őket a szedett-vedett alakokból összeállított népbíróságok elé. Elég volt egy-két részeges tanú, és máris hullottak az ítéletek. Tíz év, tizenöt év... De hogy a kajászószentpéteri káplán melyik nagyhatalomnak és mit kémkedett, vagy hogy a hittanórán milyen összeesküvést szőtt a mezítlábas parasztgyerekekkel, az már nem volt érdekes. Elég, ha az illető pap volt, vagy középosztálybeli, máris kész volt az indokolás nélküli ítélet.

És most, 1949 nagypéntekjén ott álltak az egykori pálos templom hajójában, és dermedt szívvel hallgatták a gyilkosság miatt elítélt Belák cigány trágárságait.

A beszéd rövidesen véget ért, Belák — háromszor is megbotolva a papi palástban — lejött a szószékről, és, illetlen mozdulatok között, felment az oltár elé. Először leverte és eltaposta a még mindig pislákoló örökmécsest, azután kinyitotta a szentségtartó szekrényke ajtaját. Hangosan elkáromkodta magát, köpött egyet, mint egy megpecsételve azt a kultúrát, ami 1945. április 4-én váltotta fel a régit. Újabb hókuszpókuszok után kivette a kelyhet és a szentségtartó szilkét. Kitátotta száját, és a kerek kis ostyácskákat fog-

híjas szájába tömte. Nagy káromkodások közepette odament az oltárhoz vezető lépcső szélére, és kiköpdöste a szétrágott ostyákat. Ezzel véget is ért a nagy gonddal kidolgozott ceremónia. Belák a jelenlévők felé fordult, széttárta karját, majd rekedt, elnyújtott hangon közismert, trágár dalt énekelve bevonult a sekrestyébe.

Az első padsorban ülő vezetők felálltak, rágyújtottak, és gratuláltak egymásnak a jól sikerült előadáshoz. Lehota hátratolta fején a vörös csillaggal díszített tányérsapkát, és harsány hangon odakiáltotta a padsorok között álló raboknak:

— Holnap kezdődik a munka, most pedig vissza a zárkákba!

A munka azonban nem másnap, hanem a húsvét utáni napokban kezdődött. Igaz, hogy az ünnepeket eltörölték, de a húsvéti és karácsonyi ünnepek évszázados megszokását mégsem tudták kiirtani a lelkekből.

Kedden a börtönudvarra hatalmas teherautók futottak be, melyekről óriási faládákat rakattak le a rabokkal. A ládákat becipelték a templomba, ahonnan már kidobálták a gyóntatószékeket és a padokat, hogy helyet adjanak a köbméter nagyságú ládáknak. Az egyik autóból primitív kivitelű farokkák kerültek elő, melyekről látszott, hogy olyan munkások számára készültek, akik ingyen dolgoznak, azaz rabmunkások. Minden láda köré négy, háromlábú alacsony zsámolyt helyeztek, s minden zsámoly elé egy rokkát. Amikor minden a helyén volt, akkor a zárkákbl kivezényeltek pontosan száz rabot, főként papokat és olyanokat, akik valami szerepet töltöttek be a régi világban. Szerda reggel volt a megnyitó. A beszédet Lehota az egykori oltár előtt mondotta. A szokásos frázisok lepergése után hangja fenyegető lett:

— Aki pedig nem teljesíti a normát, azt a proletárdiktatúra ellenségének tekintjük, és úgy is bánunk el vele. Ehhez tartsák magukat...

Egy — látszólag megijedt — civil munkás elmagyarázta a munka lényegét, s hatalmas feszítővassal kibontotta az első ládát. A ládában összevissza gubancolódott, különböző vastagságú fonalak hevertek.

— Látják — mondotta a kívülről jött munkás, miközben kihúzott egy marék fonalat —, ez itten egyes vastagságú, ez a kettes, ez a hármas, és így tovább. Ezeket a fonalakat kell a rokka segítségével felgombolyítaniuk a csévékre. Ha szorgalmasak, pár óra alatt négy-öt csévét is beadhatnak a kész anyagot átvevő szakinak. Pardon: elvtársnak — nézett ijedten a mellette álló ávósokra.

És megkezdődött a munka. Reggel hattól este ötig, félórás ebédszünettel. Minden három órában futólépésben kellett kimenniük az udvar másik oldalán álló, ideiglenesen összetákolt klozethez, ahol a biztonság kedvéért géppisztolyos fegyőr állott.

— Gyorsabban, gyorsabban! Mi az, még mindig nem vagyunk kész. . .? — ordította, ha valaki kissé tovább maradt bent.

Este, a sorakozó után, az elkülönített osztály siratófala előtt kellett felállniuk.

Arccal a falnak. . .

Mindenkit megmotoztak, és akinél pár szál cérnát találtak, azt felírták, és a másnapi kihallgatáson félkosztos sötétzárkát kapott — lopás miatt.

Az emberek még jobban lesoványodtak, arcuk beesett, de lassan már örültek, hogy nem a zárka fehér mészfalát kell nézniük, hanem dolgozhatnak. Mindegy, hogy mit, csak ne kelljen a két és fél méter széles, négy méter hosszú cellábban állniuk, mert napközben még a szalmazsákra sem volt szabad leülniük. Lassan kezdtek átalakulni és hozzászokni az új rendhez. Reggel örültek a három deci pörkölt répából készült kávénak, és délben a bádogcsajkába belöttyintett szárított fözeléknek. Sokukban már csak mint valami homályos emlék élt a múlt, ami talán nem is volt igaz. Ha valaki morgott vagy elégedetlenkedett, azt leintették: lehetne rosszabb is. És ebben igazuk is volt. A Szovjetunióban kiképzett börtönspecialisták olykor meghúzták a csavart, hogy azután örüljenek a rendes kerékvágásba visszatért rabéletnek. Éjszakai riadókat rendeztek, amikor is a raboknak ingben-gatyában ki kellett állniuk a hideg folyosóra.

Arccal a falnak. . .

Néha órákig, hogy a lábuk megdagadt, szívük dobogott a rémülettől. Aki elájult, azt fellocsolták. Imitt-amott pofonok csattantak, és az ide-oda rohangáló örök szöges csizmája alatt dübörgött a trepni. Névsorolvasást tartottak, s kinek a nevét felolvasták, annak le kellett mennie a földszintre.

Arccal a falnak. . .

Néha válogatás nélkül pár embert bevittek az irodába, ahol micisipkás nyomozók órákon át faggatták őket:

— Hány zsidót öltél meg? Miért loptad el a proletárok munkadíját? — és így tovább a végtelenségig. A kihallgatás után nem vitték vissza őket a zárkákba, hanem pár napra bedugták az "aszalóba", ami valamikor a kolostor pincéje volt. Kunder Antal volt kereskedelmi minisztert három hónapig "aszalták". Mikor kikerült, a tulajdon édesanyja sem ismerte volna meg. Így járt Málnási Ödön, Baranyay Jusztin és Esterházy Pál herceg is. És sokan mások. . . Jól mondotta Lehota János börtönigazgató:

— Nem azért vannak itt, hogy lopják a napot, hanem hogy megdögöljenek. . .

Így múlt el a váci fegyház poklában az első tavasz. Azután elsuhant a nyár, s amikor megérkezett az ősz, lehullottak a levelek az egykori kolostor kertjében megmaradt hársfákról. Karácsony előtt pár nappal már hó födte a Duna túlsó partján ködlő hegyeket, s januárban megindult a Dunán a jég. Kemény, hideg tél köszöntött a világra, s a komor, szürke épület lakói meleg szobáról, asszonyról, gyerekről, békéről, s talán egy kis szeretetről is álmodoztak a poloskás szalmazsákokon.

*

A váci börtönt szovjet mintára alakította át a rendszer. A bennlakóknak semmi kapcsolatuk nem volt a külvilággal, de még a családdal sem. Se levelezés, se csomag, se semmi.

Darab Szibéria Magyarország kellős közepén. Vákuum, légüres tér...

Aki meghalt, azt Belák felboncolta, zsákba dugta, s éjjel eltemette a váci temető rabok számára fenntartott parcellájába.

Belák...

Különös kegyben állt a börtönvezetőség előtt. Nappal borotvált, este elmondotta értesüléseit, és éjjel temetett. Cellája ajtaja éjjel-nappal nyitva volt, s szabadon mozoghatott az egész épületben. Kövér volt, és aljas. Ha ellenőrző bizottság érkezett, ő volt a bizonyíték, hogy milyen jó bőrben vannak a fegyház rabjai. De Isten malmai őrölnek, ha néha lassan is. Az 56-os forradalom kirobbanása után Belákot halva találták a fegyház előtti árokban. A rendőri látleletben mindössze ennyi állott: Ismeretlen tettesek agyonverték...

*

1950 januárját mutatta a naptár. A munkateremmé átalakított templomban kísértetiesen surrogtak a fonógépek. Minden láda körül négy, valamikor ember kinézésű ember ült, és válogatta a fonalakat. Egyes vastagságú fonal, kettes fonal, hármas fonal... Rátekerték a gépre, megpörgették a kereket, s a vékony fonal hangtalanul futott rá az orsókra. Méter méter után. Napról napra, óráról órára, percről percre. Akinek szerencséje volt, az zárás előtt három csévét is letett az átvevő asztalra. De aki csak egyet gombolyított fel, az háromnapi sötétzárkát kapott kétórai kurtavassal — szabotálás miatt.

Egyöntetűen, szürkén múltak a napok. Egyik a másik után, csöppre csöpp... Csak a nagyon erősekben élt még a remény, hogy egyszer történik valami, hisz tavasszal sütött a nap, virágoztak a fák, télen havazott, s talán valahol szabad emberek is élnek, akik nem feledkeznek meg a börtönökről és annak lakóiról.

A kórus alatti, jobboldali sarokban felállított öreg vaskályhában alig pislogott a tűz. Mire a kiáramló meleg a templom túlsó

oldalára ért, hideg csapadékként verődött az ablakokra, és azonnal megfagyott. A darócruhás emberi gnómok kékre fagyott ujjakkal válogatták a fonalat, és tekerték a rozoga rokkát. Némelyikük alatt megfagyott tócsák — mint orvosi látlelet — bizonyították, hogy a háromlábú zsámolyon ülő fonalkereső vesebajos.

Egymás között a kivezényelt őrt Cöveknek hívták. Hogy valójában mi volt az igazi neve, azt senki sem tudta. A Cövek ragadványnév volt, mert ha jelenkezett valaki, arra ráordított:

— Úgy álljon előttem, mint a cövek, megértette?

— Igenis, felügyelő úr.

Fiatal, alig húszegynéhány esztendős ember volt Cövek. Szakaszvezetői jelzést viselt a vállán, és Lehota börtönigazgatóval együtt vallotta: "Nem azért vannak itt, hogy egyenek, hanem hogy megdögöljenek. . ." Vastagon bélelt bundában állt a langyos kályha előtt, és karvalyként figyelte az embereket. Jó, éles szeme volt, mindent látott. Ha észrevett valami szabálytalanságot, lassan odament az illető háta mögé, ráordított, és felírta a számát. Mert senki sem használhatta a nevét. Mindenki szám volt a proletárdiktatúra őrlő malmában. Tízes, húszas vagy éppen százhetvenötös.

Délelőtt pontosan tizenegy órakor felvágódott a templomajtó, és két "csöves" alig párolgó kondért hozott be, és tett le a templom közepére.

— Munkát szüntess! Ebéd! — kiáltotta Cövek. Felkötötte a kék kötényt, és a falak mellett sorban állók csajkájába löttyintette az ebédnek nevezett folyadékot. Egyiknek a másik után. De Cövek nemcsak szigorú, hanem igazságos is volt. Minden adagolás után felkavarta a kondér alját, nehogy valaki kevesebbet kapjon a leves vastagjából, illetve a kondér aljára merült szárított főzelékből. Ha maradt még valami lötty a piszkos bádogfazék alján, azt nem osztotta szét, hanem visszavitette a konyhára. Mikor véget ért az ebédkiosztás, visszament a kályhához, s onnan figyelte az embereket. Észrevette, hogy az egyik rab levette sapkáját, s jobb kezével keresztet vetett a csajka felett. Csendesen odaballagott, megállt a háta mögött, és rászólt:

— Micsoda hókuszpókuszokat csinál maga ebéd közben?

Az illető — vidéki plébános — felállt, és zavartan hallgatott.

— Nem értette, hogy mit kérdeztem? Feleljen, mert szétverem a fejét!

A szürke darócba bújtatott rab zavarba jött, talán a kurtavassal megtoldott sötétzárkára gondolt, talán az Urat háromszor megtagadó Péterre, azután csendesen felelte:

— Meleg volt, kérem, a leves, és azt hűtöttem.

— És a sapkáját miért vette le?

— Mert melegem volt — hangzott a válasz.

Cövek elnevette magát:

— Melege volt? Hiszen ha köpök egyet, megfagy a padlón! Tegye fel a sapkáját, zabáljon tovább, és többé ne lássak ilyen marhaságokat — mondotta, és visszasétált a kályhához.

A láda másik oldalán magas, ősz hajú férfi ült. Az egyik magyarországi jezsuita rendház főnöke: Tüll atya. Tizenöt évi büntetés nyomta vállát, amiből négyet már elvitt az idő. Levesét kanalazgatva figyelte a fiatal plébános és Cövek között lefolyt beszélgetést. Nem szólt egy szót sem, s amikor véget ért az ebéd, tovább gombolyította a fonalat, mintha mi sem történt volna.

Szürkén, fáradtan múlt el a nap. Öt órakor sorakozó, motozás, órányi álldogálás az elkülönített épület hideg folyosóján. Név-, illetve számolvasás, azután:

— Mars fel a zárkákba!

A zárkákban már ott volt az ajtóküszöbön a vacsorának nevezett hideg leves. És este hétkor felcsattant a kiáltás:

— Zárás!

Leoltották a villanyokat, és halálos csend borult az élve eltemetettek szomorú világára...

Másnap pontosan ugyanaz. Öt órakor ébresztő, sorakozó, számlálás, és mars a munkahelyre. Akiket előző nap felírtak, azokat különválasztották, és lekísérték a csepegő falú, nedves büntetőosztályra, a Doberdóra. Kit csak pár napra, kit egész hónapra. Kurtavassal, pofonnal, rúgással és félkoszttal.

*

Cövek már ott állt a kályha előtt, és katonás pózban vette át a rabokat átkísérő őrtől a jelentést: "1950. január 17. Munkahely: fonó.

Létszám: 100 fő. Munkahelyen a létszám: 97. Három ember a büntetőosztályra kísértetett. Osztályvezető."

Cövek összeállította a cédulát, és kabátja külső hajtókájába dugta. Köhintett egyet, és lassan, komótosan megszámolta az embereket. Pontosan kilencvenheten voltak. Egy sem hiányzott.

— Rendben van, elvtárs — mondotta a kísérő őrnek, és ismét elfoglalta helyét az akkor még hideg kályha mellett.

A fagyos templomhajó csendjét a zsámolyok és rokkák tologatásának zöreje verte fel. Igazították a munkahelyeket, és páran titokban marék fonalat dugtak zubbonyuk alá. Melegít valamit, és talán nem veszi észre Cövek, kinek máris csattant a hangja:

— Meddig nyavalygunk még, emberek? Azonnal munkához!...

Surrogtak a gépnek nevezett primitív szerszámok, és lilára színeződött ujjak válogatták a fonalat. Egyes fonal, kettes, hármas...

Tizenegy órakor ezen a napon is kitárult a templom ajtaja. Jéghideg, nedves levegő suhant végig a ládák fölött. Az emberek be-

húzták nyakukat, és visszadobták a ládába a mellükre rakott melegítő pamutcsomókat. Hátha észreveszi Cövek ebédosztás közben, s abból könnyen baj lehet. Sötétzárka, pofonok és Doberdó...

Cövek kiosztotta az ebédet, visszatért harci álláspontjára a kályha mellé, s onnan figyelte az embereket. Egyszerre csak fennakadt a szeme. A tegnap rendreutasított rab szomszédját nézte. Az ugyanis óvatosan ölébe helyezte csajkáját, levette darócsapkáját, és keresztet vetett a csajka fölé. Ezután szinte hangosan mondott valamit. Még Cövek is meghallotta:

— Benedic Domine... Áldj meg, Uram, minket és ezeket az adományokat, melyeket a Te bőkezűségedből veszünk a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.

Cöveket elöntötte a düh, odament a ládához, és hátulról rávágott Tüll atya vállára:

— Nem hallotta tegnap, mit mondottam ezekről a hókuszpókuszokról?

Tüll atya felállt, és szembenézett Cövekkel:

— De, igenis, hallottam.

— Akkor hogy meri csinálni?

— Én pap vagyok, és akármilyen falatért, akárhol is kapom azt, hálát adok az Úrnak. Eddig is így csináltam, azután sem tehetem másként.

A többiek ijedten hallgatták a két ember közötti beszédet, mert már régen leszoktak arról, hogy ellentmondjanak az őröknek. Az életösztön nagyobb volt a bátorságnál, s minden igazságtalanságot, hazugságot lenyeltek, mert élni akartak. Cövek azonban ezúttal nem vette elő sem töltőtollát, sem jegyzeteit, hogy felírja az utasítást megtagadó papot. Állt, és tekintetét annak szemébe fúrta, de a nyíl nem jutott tovább csak a recehártyáig. Érezte, hogy ennél az embernél véges a hatalma. Ezt agyonverheti, meggyötörheti, akkor is az marad győztes. Talán először érezte életében, hogy nem minden a test, és a fizikai fájdalomtól való félelem. Ami ennél több, az a hit és a lélek. Talán eszébe jutott Jézus is, aki ezért a hitért halt meg a keresztfán, hogy évezredeken át oltalmazója legyen azoknak, akiket eltiport az élet, és meggyötört az emberi komiszság. Jézus, aki most is védelmezi azokat, akik a ládák fölé hajolva dermedt ujjakkal válogatják a fonalakat. Tehetetlennek érezte magát. Pedig milyen egyszerű lenne felírni ezt az ősz fejű papot, és két hétre leküldeni a büntetőosztályra.

— Furcsa ember — gondolta —, még ezt a hideg löttyöt is megköszönte Istenének, akiről pedig azt szajkózták a szemináriumokban, hogy nincsen, hogy csak papok kitalálása.

A szemek párbaja véget ért. Cövek lenézett a földre, és mielőtt sarkon fordult, csak ennyit mondott csendesen:

— Akkor hát egyék tovább...

Másnap reggel ismét sorakozó, reggelikiosztás, s utána át a munkahelyre, a fonóba, ahol új őr fogadta őket. Soha nem látták többé Cöveket. Lehet, hogy áthelyeztette magát, lehet, hogy leszerelt vagy más módon tűnt el az akkori világ nagy süllyesztőjében.

A hitvallók vetése olykor akkor is kalászba szökken, ha konkoly közé kerül...

Benedic Domine...

Dr. Mihályi Gilbert

Akik diszkreditálták Mindszenty József ellenállását

Lehet valamilyen ügy bármennyire is igaz, ellentétes erők a közvéleményt kedvezőtlenül befolyásolhatják, sőt: ellene is hangolhatják. Ez része annak, amit a közvélemény manipulációjának nevezünk.

Ez történt Mindszenty Józseffel is. Alighogy a Szovjetuniótól megszállt Magyarországon elkezdte hősi ellenállását, külföldön viselkedését kritizálták, s ugyanakkor a kommunizmust kedvező színben tüntették fel, s így kiállásának hitelét aláásták, sőt: le is rontották.

Sokan voltak ilyenek. Ez is hozzátartozik Mindszenty József, illetve Magyarország szolgaságba döntésének történetéhez. Ezért teszem közzé régebbi kutatásom eredményét. Kár lenne, ha veszendőbe menne. Érthető azonban, hogy csak pár esetre térhetek ki, hogy a megadott keretet túl ne lépjem.

Jászi Oszkár szalonképesnek mutatta be a kommunizmust

Jászi Oszkár (1875-1957) a Huszadik Századot szerkesztette otthon, majd tanított a kolozsvári és a budapesti egyetemen. Érdeklődésének fő területe a Habsburg-monarchia volt, illetve annak nemzetiségi problémái. A Károlyi-kormányban a nemzetiségi ügyek miniszteréként működött, majd a szovjetköztársaság kikiáltása után elhagyta az országot: Bécsbe ment, onnét pedig az Egyesült Államokba. A Horthy-rezsim ellenségnek tekintette. Itt, Amerikában, 1925-től tanít a jónevű, Ohio állambeli Oberlin College-ban egészen 1942-ig, amikor nyugdíjba ment. Tanársága idején előadásaiban és munkáiban, valamint cikkeiben, amelyeket különböző folyóiratokban, de főleg a befolyásos Foreign Affairsben közölt, ő lett Középkelet-Európának, illetve a Duna-völgynek egyik elismert politikai szaktekintélye. Kiemelkedő műve a The Dissolution of the Habsburg Monarchy, amely nagyon vitatott munka szakkörökben.

Hogy mennyire elfogultan adott tájékoztatást helyzetünkről, elég, ha csak a Revolution and Counter-Revolution in Hungary című munkájára utalunk, amely 1923-ban látott napvilágot, és XI. fejezetének ez a címe: Counter-Revolution and the White Terror. Aki egyszerűen elintézi az akkori magyar eseményeket mint fehér terrort, az csak hamis tájékoztatást ad a nagyon is tragikus és sorsdöntő időkről, rossz szolgálatot tesz a szerencsétlenné tett magyar népnek, és egyáltalán nem mozdítja elő a Duna-táj katasztrófájának megértését az idegen olvasóban, sőt: azt még jobban összezavarja.

Ez a Jászi Oszkár a következő sorsdöntő korban, 1945 után ismét hozzáfog, hogy távolról magyarázza a magyar eseményeket. A befolyásos Foreign Affairs 1946. áprilisi számában The Choice in Hungary címmel ezt írja: "Az első kommunista forradalom régi demagógiája teljesen hiányzik: a kommunizmus tisztességes és úri modorú lett. Bizonyos kormányintézkedéseknek a katolikus hierarchia által való kritikáját is tisztelettel hallgatták, és amikor Mindszenty érsek támadta a földosztást mint a gyűlölet cselekményét, a válasz mérsékelt volt, és tapintatos. Jóllehet a nagy egyházi birtokok, éppúgy, mint a többiek, szét lettek osztva, az alsó papság fenntartását, valamint az egyházi és plébániai épületek gondozását jószívű segélyekkel biztosította. Általában nincs sok beszéd a kommunizmusról manapság Magyarországon. A vezető eszme a demokrácia, ami át van szőve hazafiassággal".[1]

Tehát éppen akkor, amikor Magyarországon a kommunista megszálló hozzáfogott, hogy a teljes hatalmat átvegye, és az ezeréves népet megtörje, Jászi Oszkár úgy mutatta be a világnak a szovjet kommunizmust, hogy attól egyáltalán nem kell tartani. Befolyásos tekintélyével szinte kezeskedett érte. Az az állítása,

hogy a kommunizmus demokratikus módszerekkel reformálja az elmaradt országot, teljes ellentéte mindannak, ami Magyarországon történt. S csak az tud lelkendezni a hazafiassággal átszőtt kommunista demokráciáért, aki nem tud vagy nem akar átlátni a cselszövő fondorlaton és megejtő taktikán, amellyel a magyar népnek a szemét akarták bekötni.[2]

Nagy igyekezettel feldicséri a kommunizmust, hogy még az Egyházat is segítette. Ennyire jóságos és kegyes a megszálló, ennyire jól megy minden Magyarországon. De rámutat, hogy egyedül Mindszenty József elégedetlenkedik és kritizál, neki nem tetszenek a dolgok. Míg Jászi Oszkár a tényeknek éppen az ellenkezőjét állította, Mindszenty József helyesen ítélte meg a helyzetet. Ugyanis ő ismerte 1919-ből a bolsevizmust, és látta, hogy az nem változott egy csöppet sem. Hiszen már ment a koalíció trójai falován át a kommunista hatalomátvétel erőszaka, ami után reánk tört a Sztálin—Rákosi-vadság szörnyű uralma. De Jászi Oszkárnak az volt szívügye, hogy Magyarországon a kommunizmus jelenlétét megnyugtatónak tüntesse fel, és a magyar jövő ígéretének; míg volt gondja arra, hogy az ellenállót, Mindszenty Józsefet a "falu rosszá"-nak nyilvánítsa.

Reinhold Niebuhr követőit nem jól tájékoztatta a kommunizmusról

Reinhold Niebuhr (1892-1971) korunk egyik legismertebb és legbefolyásosabb protestáns teológusa. Mint lelkipásztor kezdte Detroitban, majd 1928—1960 között New Yorkban, a jónevű Union Theological Seminary professzoraként működött. Itt a protestáns lelkészek és teológusok hosszú sorát nevelte, és tele volt az ország követőivel. Befolyását csak növelte számos kiadványa, amelyet rajongói mint bibliát forgattak. Nem elvont teológiával foglalkozott, hanem azt kereste, hogy a keresztény kinyilatkoztatás embertanának mik azok a szempontjai, amelyek a társadalmi és politikai kérdésekben eligazítást adhatnak. Így erősen koncentrálta munkásságát az etika politikai vonatkozására, s előszeretettel foglalkozott külpolitikai, nemzetközi kérdésekkel.

Ez a befolyásos tanár és író 1946-ban ezt írta a kommunizmusról: "A kommunizmus nem dicsőíti sem a fajt, sem pedig a nemzetet. Nem imádja a hatalmat önmagáért. Hisz az igazságosság egyetemes uralmában. Átmenetileg talán cinikus, de nem a végső értelemben. Még a civilizációhoz tartozik".[3]

Mindez mindenestül éppen ellenkezője annak, amit Magyarországon a magyar nép tapasztalt. Hiszen a kommunizmus imádta a hatalmat és az ebben gyökerező erőszakot. Gondoljunk csak arra, amit Nyugat erejének számbavételekor Sztálin kérdezett: "Hány divíziója van a pápának?" A Magyarországot megszálló szovjet

kommunizmus semmi jelét sem adta, hogy hisz, és elfogadja az igazságosság egyetemes szabályát, hiszen vadság, barbárság, deportáció, azaz vér szegélyezte útját. Aligha tartozhatott ebben a formában a civilizációhoz.

Ilyen tévesen tájékoztatta hatalmas követőinek hatalmas táborát ez a befolyásos Reinhold Niebuhr a kommunizmusról éppen akkor, amikor Mindszenty József népe védelmében kezdte nagy ellenállását. Amit ez a tekintélyes protestáns teológus írt, olvasóit óvatossá és kétkedővé tette minden hírrel szemben, ami Magyarországról, Középkelet-Európából érkezett a szovjet kommunista erőszak garázdálkodásairól. Ebben a döntő pillanatban az eltiport népek nem kaptak ettől a befolyásos embertől segítséget, sőt: aláásta helyzetüket.

Az már nem sokat segített, hogy az 1956-os magyar szabadságharc eseményei megváltoztatták Niebuhr felfogását a kommunizmusról. Erősen bírálta akkor Karl Barthot, és ilyen címet adott egyik cikkének: "Miért hallgat Barth Magyarországról?"[4]

Karl Barth azt tanácsolta a magyar protestánsoknak, hogy ne foglaljanak állást

Karl Barth (1886-1968) hírneves svájci protestáns teológus. Először Németországban Göttingen, Münster és Bonn egyetemein tanított, majd Hitlernek ellenállva, 1935-ben visszatért Svájcba. Korunk egyik legbefolyásosabb vallási gondolkodója.

1946—48. éveiben úgy intézte el az Európára, illetve Magyarországra szakadt bolsevista katasztrófát, mint "nem fontos" küzdelmet, hanem mint merőben hatalmi versenyt, amelyben az Egyháznak egyáltalán nincsen semmi érdeke.[5] Ezen az alapon elvetette a kommunizmus ellen való passzív és aktív ellenállást. Egyben ezért mutatott hideg, ha nem ellenséges magatartást Nyugat önvédelmi előkészületeivel szemben.

1948 márciusában ellátogatott Magyarországra. Sárospatakon és Budapesten azt hangoztatta, hogy "az Egyház minden politikai szisztémával együtt tud dolgozni. Csak idegen istent nem tud szolgálni."[6] Ezért is azt tanácsolta hittestvéreinek, hogy maradjanak higgadtak a helyzet kiértékelésében, és "ha az állam a mélység szörnyének jeleit mutatja, mi, keresztények, rögtön nem nyúlunk a végső elhatározás után: igen vagy nem, beleegyezés vagy mártírság. Éppen ezért, mert keresztények vagyunk, szabadon várni kell egy kissé, hogy az egész helyzetet megvizsgáljuk a maga részleteiben."[7]

Április 1-én a budapesti megbeszélésen a következő kérdést intézték hozzá írásban: "Az Egyháznak milyen álláspontot kell elfoglalnia az állam iránt, ha ez teljesen taktikából megengedi az Egyháznak, hogy egy ideig függetlenül folytassa működését, de

egyben céloz rá, hogy a jövőben fellép az Egyház ellen?" Erre Barth azt felelte: "Ebben a helyzetben nekünk, kereszténynyeknek, az a fő dolgunk, hogy el ne veszítsük higgadtságunkat és humorunkat."[8]

Ugyanezt hangsúlyozta Emil Brunnernek adott válaszában, aki kritizálta álláspontját: "Úgy vélem, hogy az Egyház ma, ellentétben az 1933—1945 közötti kötelezett magatartásával, álljon nyugodtan távol a mai küzdelemtől, és ne süsse el fegyverét, mielőtt szükséges, hanem nyugodtan figyelje, hogy a helyzet ismét komolyra fordul-e, és milyen értelemben, ami fellépésre szólít. Ha biztos lelki krízis fejlődnék ki, mint ahogy ez történt 1933—1945 között, bár még nem tudjuk, hogy ez ilyen irányból jöhet, akkor az határozott választ követel majd tőlünk."[9]

Barth megengedi, hogy a kommunizmus istentelen, de azt tartja, hogy ez a keresztény számára nem olyan kísértés, mint a nácizmus: "Kommunizmus, amint a nácizmustól különbözik, nem tett eddig, és természetéből kifolyólag nem tud tenni egy dolgot: sohasem próbálta meg újramagyarázni vagy meghamisítani a kereszténységet, vagy keresztény öltözetbe takarózni. Sohasem követte el a nácizmus alapvető gonoszságát, hogy Krisztust elmozdította, vagy nacionalista Jézussal helyettesítette, és sohasem követte el az antiszemitizmus bűnét."[10]

Tehát abban a döntő időpontban, amikor a szovjet megszálló hatalom elkezdte a magyar népet és a magyar katolikus egyházat teljesen könyörtelen uralma alá hajtani, s így ez a sorsdöntő helyzet állásfoglalást, és nem hallgatást követelt, Karl Barthnak hitsorsosainak adott tanácsa csak annyi volt, hogy maradjanak nyugodtan, és őrizzék meg humorukat. Nem volt képes továbbá észrevenni, hogy amit a moszkvai kommunisták kívántak, az éppen idegen isten szolgálata volt. Amíg a nácizmust borzalmas dolognak festi le, a kommunizmus gonoszságát minimalizálja, főleg azon az alapon, hogy nem antiszemita. Ez teljes félreismerése a kommunizmusnak, hiszen tudhatta, hogy Moszkva Oroszországban etnikus csoportokat üldözött és öletett, s mindenütt fajirtás kísérte útját.[11] S ha a kommunizmus antiszemitizmusa akkortájt talán még nem lett volna teljesen világos, Barth ma biztosan szégyenkednék, hogy ennyire tévedett. S amíg Barth kijelenti, hogy "amit mi, svájciak, megvédenénk, ha rosszra fordulna, az nem lenne más, mint Svájc semlegessége és a mi keresztény szabadságunk",[12] nem tudja felfogni, hogy ez a "rossz" Magyarországra már elérkezett.

Barth melléfogását legjobban kiadója, Ronald Gregor Smith kritizálta: "Sokan úgy látják, hogy Barth teológiája kitűnő példája annak, amit Paul Tillich 'nem egyöntetű' munkának nevez. Vagyis: teológiája dogmatikus tételek hatalmas és bonyolult építménye,

amelyben minden rendben áll és szépen összefügg. De mihelyt valaki ezeket a tételeket elkezdi magyarázni, és alkalmazni a konkrét helyzet szükségletére, amely az egyén vagy a társadalom számára tényleg sokat számít, az a gyanú, hogy Barth teológiai rendszere idegen marad, és távoli, mint a svájci Alpok; hatalmas benyomást kelt, tele csillogó fénnyel és árnyékkal, de hideg, és a legmagasabb csúcsaiban legalább — lakhatatlan."[13] Más szóval: használhatatlan.

Ez tényleg így is van. Ez a nagy teológiai gondolkodó nem volt képes gyakorlati, használható és valamirevaló tanácsot adni protestáns testvéreinek a sorsdöntő órákban. És így megbénította őket éppen akkor, amikor a megszálló kommunista hatalom minden erejével azon dolgozott, hogy megtörje őket.

Karl Barth megtartotta nézetét az 50-es éveken keresztül, és a magyar szabadságharc idején sem kelt az elnyomott védelmére. Amikor 1958-ban keletnémet lelkipásztor megkérdezte, hogy "vajon Kelet-Németországban a hivő minden erőfeszítését arra fordítsa, hogy elimádkozza a kommunista rezsimet", Barth azt ajánlotta neki, hogy ne kérjék Istentől, hogy szabadítsa meg őket a kommunizmustól,[14] és egy sajtóközleményben azt állította, hogy az amerikai rendszer veszélyesebb, mint a kommunizmus.[15]

Eleanor Roosevelt szerint Mindszenty hibás

Delano Roosevelt amerikai elnök felesége szintén azok közé tartozott, akik diszkreditálták Mindszenty József ellenállását. 1949. február 12-én, tehát a Mindszenty-pör ítélethozatala után hamarosan, a Broadway Tabernacle-ban az UNESCO emberjogi nyilatkozatának támogatására New York Protestáns Bizottsága és Fajközi Egylete rendezésében tartott konferenciának egyik főszónoka volt Eleanor Roosevelt. A beszédét követő kérdés-felelet programban egyik kérdésre kritizálta Mindszenty elítélését és a protestáns lelkipásztorok letartóztatását Bulgáriában. Viszont további kérdésre, hogy Mindszenty elítélése sérti-e az UNESCO emberjogi nyilatkozatának vallásszabadsági tételét, Rooseveltné ezt felelte: "Vannak sokan, akik nem gondolják, hogy ez a tárgyalás úgy volt vezetve, ami szerintük pártatlan és igazságos. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kormány vallásos dolgokba, mint például nevelési és birtoklási ügyekbe, nem szólhat bele. Amit ezek tettek, nagyon buta és rossz. Sokan azt gondolják, hogy vallásos meggyőződésük miatt támadták és üldözték őket."[16]

Rooseveltné álláspontja erős hangú kritikát váltott ki. Elsősorban az Ave Maria nevű katolikus folyóirat vetette szemére, hogy azon kevesek közé tartozik, akik nem értették meg a magyar eseményeket: "Gyakorlatilag minden vallásos csoport, protestánsok, katolikusok és zsidók felszólaltak Mindszenty kirakat-pöre ellen. A

legtöbb folyóirat, világi és vallásos, a tárgyalásban az igazság meggyalázását látta. Csak néhány újság volt, például a The Catholic Worker, s csak néhányan, mint például a kommunisták, a társutasok és Rooseveltné hitték el, hogy Mindszenty bíboros tényleg bűnös."[17]

Továbbá az Ave Maria rámutat, hogy Rooseveltné hivatkozik egy kiadóra, akinek a nevét nem árulta el, aki azt állítja, hogy a bíboros letartóztatása és elítélése nem vallásüldözés: Mindszenty fasiszta és antiszemita. A katolikus folyóirat kifogásolja, hogy az olvasók nem tudhatják meg ennek a kiadónak a kilétét, hogy meggyőződhetnének hiteléről. De ha Rooseveltné csak a Time magazint olvasta volna, folytatja az Ave Maria, tudhatná, hogy Mindszenty mi mindent tett a zsidókért, és nem hívná antiszemitának. Különben Rooseveltnének ilyenfajta magatartása nem újság: "Ez nem az első eset, hogy elfogultságát megmutatta. Von Preysing püspökről való véleménye ismeretes; buta nyilatkozata, hogy Stepinac érsek beleavatkozott a politikába, nyilván van tartva."[18]

Rooseveltné az 1949. június 23-i My Day című szindikált rovatában a katolikus iskolák federális segélye ellen foglalt állást, és rámutatott, hogy az Egyház és állam szétválasztása igen fontos, különben oda jutunk, ami Kelet-Európában történik. Ez annyira bántotta Francis Spellman New York-i bíboros érseket, hogy július 21-én ezeket írta neki: "Ha nincs is akkora szíve, hogy megvédje az ártatlan kis gyermekek és hős, de védtelen emberek, mint Mindszenty bíboros jogát, nincs legalább annyi szeretete, hogy ne dobjon rájuk még egy követ?"[19]

Válaszában, két napra rá, az elnök felesége ragaszkodott nézetéhez: "Ön a Mindszenty-ügyről beszél. Nagyon világosan felszólaltam minden igazságtalan pör ellen, és minden ellen, ami bármelyik országban úgy tűnt fel, mint egyének vallásos meggyőződése ellen való támadás. Viszont nem mondhatom, hogy az európai országokban, ahol az Egyház nagy földeket birtokolt, ez azoknak az országok népének boldogságát szolgálta."[20]

Bár az egyházi földbirtokról lehetne sokat beszélni, de világos, hogy Mindszenty elítélését nem ez okozta. Rooseveltné ezzel fedezi magát. Viszont nyílt tény, hogy Stepinac bíboros érsek irányában ugyanilyen elfogultságot mutatott. Amikor a jugoszláv érsek bíborost letartóztatták, éppen Rooseveltné volt a Jugoszláv Segély Amerikai Bizottságának tiszteletbeli elnöke. Mint ilyenhez fordult John F. Rapp, egyik ír szervezet New York-i vezetője, hogy segítsen nekik Aloysius Stepinacnak igazságtalanul adott 16 éves kényszermunka büntetéséből való kiszabadításában. Rooseveltné egyszerűen azt felelte, hogy nem tud segíteni, mert Stepinac politizált, és a hatalmon lévő kormánynak ebben joghatósága van.[21]

Milyen szomorú és tragikus, hogy míg mint az Egyesült Nemzetek Emberi Jogok Bizottságának elnökét a világszervezet főtitkára dicsérte "a védtelenekért végzett fáradság nélküli tevékenységéért,"[22] nem sietett Rooseveltné a védtelenek emberi jogának védelmére, amikor leereszkedett reájuk a vasfüggöny. Így nem is csoda, hogy 1956-ban sem mozdult meg, amiért többek között a The Albany Evangelist katolikus hetilap megrótta Eleanor Roosevelt, hogy Adlai Stevensonnal és másokkal együtt "nagyon tartózkodó, ha nem néma magatartást mutatott az emberi szabadság legerőszakosabb eltiprása iránt".[23]

Amint látjuk, az egyoldalú, hamis, téves tájékoztatásból és magatartásból az amerikai közvélemény nem tudhatta meg, mi ment tényleg végbe azokban a végzetes években Magyarországon. Karl Barth "nesze, semmi, fogd meg jól" jellegű tanácsa nem sokat segíthetett az üldözött Egyház tagjainak. Mindez kedvezett az elnyomónak, és ártott az elnyomottnak. A közvéleménynek ez a tudatos vagy nemtörődömségből eredő félrevezetése, manipulálása, sajnos, nemcsak akkor történt, hanem ma is folyik. Hogy egyesek miket írnak a détente-ről, vagy mekkora összpontosított figyelmet szentelnek a náci holocaustnak, míg a kommunista holocaustot agyonhallgatják, csak növeli korunk zűrzavarát. Ma is az elnyomót segítik, és nem az elnyomottat. Ilyen világban Mindszenty Józsefnek és Magyarországnak emberileg vesztesnek kell lennie.

FORRÁSJEGYZÉK:

[1]Oscar Jaszi, "The Choice in Hungary", *Foreign Affairs,* 24 (April 1946), 457—458. old.

[2]Béla Kovrig, *National Communism and Hungary* (Milwaukee, Wisconsin: Marquette University, 1959). Marquette University Slavic Institute Papers No. 5. Az 58. oldalon Nationalism as Camouflage for Rákosi's Seizure of Total Control alcímet adja fejtegetéseinek. Zbigniew K. Brzezinski, *The Soviet Bloc. Unity and Conflict* (Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1960), 32—36. old.

[3]Reinhold Niebuhr, *Christianity Takes a Stand* című írása Toward a Better World műben, amelyet William Scarlett adott ki (New York: Penguin, 1946), 41. old.

[4]Gordon Harland, *The Thought of Reinhold Niebuhr* (New York: Oxford University Press, 1960), 41—42. old.

[5]Karl Barth, *Against the Stream.* Shorter Post-war Writings 1946—1952 (London: SCM Press LTD, 1954), 131. old.

[6]Ugyanott 86. old.

[7]Ugyanott 98. old.

[8]Ugyanott 98. old.

[9]Ugyanott 117. old.

[10]Ugyanott 140. old.

[11]Lev E. Dobriansky, *Nine Lingering Myths on 'Russia',* The Ukrainian Quarterly, 16 (Summer 1960), 129. old.

[12]Karl Barth, id. munka, 131. old.

[13]Ugyanott 9—10. old.

[14]Karl Barth, *Brief an einen Pfarrer in der Deutschen Demokratischen Republik* (Zollikon: Evangelischer Verlag AG., 1958).

[15]*The New York Times,* 1959. január 19., 8. old.

[16]*Churches Pledge Human Rights Aid,* The New York Times, 1949. február 13., 60. L old.

[17]*Hush-Mrs. Roosevelt,* a Notes and Remarks című rovatban. The Ave Maria, 69 (March 5, 1949), 291. old.

[18]Ugyanott.

[19]Robert I. Gannon, *The Cardinal Spellman Story* (Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc., 1962), 317. old.

[20]Ugyanott 319. old.

[21]Ugyanott 339. old.

[22]*Homage to Eleanor Roosevelt,* United Nations Review, 10 (November 1963), 28. old. U-Thant főtitkár 1963. október 21-i beszéde a Lincoln Centerben.

[23]*Editors at the Barricades,* Norma Krause Herzfeld ismerteti, hogy az egyházmegyei katolikus hetilapok mit írtak a magyar szabadságharcról. America, 1957. május 11., 200. old.

Dr. Csonka Emil

Miserere, Domine!

— Szergejevics és a pápa —

A főpap nyugtalanságot érzett. De nem mozdult az ablak mellől, nem járkált fel s alá a nagy könyvtárteremben, mint máskor, ha egyedül volt, és problémáival viaskodott. Most mozdulatlanul állt, s kifelé nézett.

Még tíz perc, és bejelentik, hogy megérkezett a főtitkár. A nagy főtitkár, az istentagadók szektájának vezére, a hatalmas birodalom ura. Ő kérte ezt a kihallgatást, az ateista vezér. A főpap udvarába már hónapok óta érkeztek a legkülönbözőbb, rábeszélő hírek. Az ateista főtitkár nagy fordulatra készül. Valamit mondani akar. Neki akarja megmondani, vele közölni, Isten helytartójával.

De a pápa valamikor diplomata volt, megjárta Nyugat szalonjait és Kelet iskoláit. Bölcs ember volt, és öreg, tapasztalt és gyanakvó. Hitte az égi csodákat, és nem hitt a földi csodákban. Mit mondhat neki a nagy főtitkár? Mit higgyen belőle? Kamarásai és barátai közül sokan ellenezték ezt a fogadást. Mások rábeszélték. De akitől leginkább kérte és várta a tanácsot, az néma maradt. Az Isten hallgatott.

Odalent, a hatalmas téren, egy konflis állott. Kocsisa éppen abrakoltatta a lovat. Pietro? Giuseppe? Giovanni? Hogy hívják vajon, mi lehet a neve? A főpap először észre sem vette, hogy súlyos gondjai közé most egy ilyen kicsiny, jelentéktelen kérdés tolult. De a probléma kiszélesedett és megnőtt. Kié lehet ez az ember, ott lenn, ez a Pietro, az a Giuseppe, ez a kocsis? Az enyém-e, aki Isten helytartója vagyok ezen a földön, vagy az övé-e, a nagy főtitkáré, aki percek múlva itt áll majd, ebben a teremben? Kié ez az ember, ott lenn, a konflis mellett?

A főpap megdöbbent. Rádöbbent, hogy ezért nem kapott választ eddig, ezért nem tudta, helyesen cselekedett-e? Mert helytelenül tette fel a kérdést: kié ez az ember? Mindegy, kié, én az övé vagyok. Érte vagyok. Érettük. Nem a nyáj van a pásztorért, a pásztor van a nyájért.

És a főpap tudta, hogy most végre Isten szólt. Megszólalt a nagy perben, a nagy vitában, s megoldotta a főpap kételyeit. Fo-

gadni kell őt, az embert, aki tizedeli és háborgatja a nyájat. Meg kell hallgatni, s ő — most már biztos volt benne — Isten segítségével megtudja az igazat. A tiszta igazat. Előtte nem tud hazudni az az ember. Itt, most, ebben a könyvtárszobában, itt fény derül az igazságra, és ez az ember, aki világokat szédített már, itt elárulja magát akaratlanul is, itt meztelenre vetkőzteti a lelkét.

"In nomine Patris..." — fohászkodott a pápa, s a könyvtár ajtajai feltárultak.

*

— Atyám — kezdte az ateista szekta főtitkára —, leborulnék eléd, székedhez roskadnék, és lábadat csókolnám, ha nem félnék, hogy képmutatónak tartasz. Nagy harcokat vívtam meg, amíg eljutottam Hozzád. Társaimmal kellett hadakoznom, és legyőznöm ellenfeleimet. Átkoztak, és őrültnek neveztek; életemre törtek, és ki akarták csavarni kezemből a hatalmat. Azért, mert Eléd akartam jutni, és el akartam hozni nagy ajándékomat.

A főpapra nézett, és várta a kérdést. De a másik hallgatott. Csak nézett rá, szép, tiszta szemekkel. A főtitkár folytatta:

— De most már korlátlan úr vagyok. Megsemmisítettem őket. A hatalmas birodalom az én szavamnak engedelmeskedik, és szövetségeseim mindenütt ott vannak a világon, ellenfeleim hajlékában, vánkosánál, asztalánál mint súgók és tanácsadók. Hatalmam korlátlan, Atyám, én ma a világ leghatalmasabb embere vagyok.

— Mit akarsz még, ha ilyen erős vagy?

— Ezért jöttem Hozzád, Atyám. Ezzel a hatalommal én Istent akarom szolgálni. Látom, nem lepődsz meg. Te okos ember vagy, figyelmedet bizonyára nem kerülte el, hogy az utóbbi évek során beszédeimben mily gyakran említettem Őt. Őt, az Istent. Megérted, természetesen, hogy eleinte nem beszélhettem nyíltan. Csak úgy beszéltem Róla, mintha véletlenül történnék. Mint afféle népies szólásmondást alkalmaztam Isten nevét. De ezzel hozzászoktattam híveimet ahhoz, hogy megtűrjék említését. Aztán vitatkoztam Vele: ezzel hozzászoktattam híveimet a gondolathoz, hogy van Isten. Van, csak még ellenfél. De mindig gyakrabban emlegettem. Megértheted, hogy nekem mint az ateista szekta főtitkárának óvatosnak kellett lennem. De azzal a mély pszichológiával, amit csak Te és Egyházad ért, és azonkívül én és a pártom, ezzel a mély lélekismerettel bíztam abban, hogy jól készítem elő a tábort a nagy fordulatra. Nemrégiben, amikor a nagy és gazdag ellenfél országában jártam mint vendég, már azon törtem a fejem, hogy még egy templomba is elmegyek. Lássák a világon mindenütt, hogy én be tudok menni a hajlékba, és nem dől rám Istennek a háza. De még korai lett volna. És azonkívül, mikor nemrég a gazdag ország, a nagy ellenfél egyik vezetője jött el az én országomba, ő sem látogatott el a

nagy forradalmár, Iljics Vladimir mauzóleumába. Így hát én se tehettem meg azt, amit akartam. De itt, belül, Atyám, a szívemben, én már régen érzem, hogy az Ő szolgája vagyok, és azt akarom, hogy az én birodalmam is Őt szolgálja. Legyen az én országom Isten hatalmának legfőbb kardja. Ezt akarom.

A főtitkár megállt. Várta, hallgatásával szinte követelte a választ. A pápa azonban csak egyetlen szót szólt. Azt a szót, amit hajdan, falusi plébános korában, vagy később a városban, a gyóntatószék homályában szokott átsuttogni a rácson, a bűnös ember felé:

— Hallgatlak.

— Talán kételkedel, Atyám, szavaim őszinteségében. De higgyél nekem. Hinned kell bennem. Látod, az én apám és anyám is paraszt volt, mint a Te szüleid. Az én falumban is volt templom, és mint kicsiny gyermek, én többször is térdeltem az ikonok előtt, és gyakran nézett rám a Máriák fénylő szeme. A vihar elsodort a falumból, de én tulajdonképpen mindvégig az a parasztember maradtam, akinek élete az ég és föld között sodródik egészen a halálig. Ha senki más, Te, Atyám, aki egy falusi templomból jutottál el ide világot átölelő pártod székházába, Te el fogod hinni, hogy az én megtérésem szándéka komoly és őszinte.

A válasz ismét csak mély hallgatás volt. A főtitkár érezte, hogy belsejében megindul az a hullám, amely már annyiszor elragadta. A hullám elborította egész testét. Érezte, hogy a forróság szétömlik végtagjain is. Már a szája is átforrósodott, fizikailag érezte a düh fájdalmát. És ajkán, ezen a tüzes csatornán, már majdnem kicsordult egy keserű szitkozódás, amikor tekintete a pápa szemére tévedt. Nem tudta pontosan, mi van abban a két szemben, Jóság? Érdeklődés? Gyanakvás? Végül is úgy döntött, hogy a pápa gyanakszik, és ez észre térítette. Visszaparancsolta az indulatot, és új lendülettel folytatta.

— Kész terveim vannak. Fényes megtérési és kibékülési ünnepet rendezünk itt, a Te városodban, a nagy bazilikában, a csodálatos kupola alatt. Láttam a képeket, Atyám, amelyek megkoronázásodról készültek. Titokban régen figyellek Téged, Atyám, és ahogy készültem vissza Istenhez, ugyanannyiszor akartam lélekben a Te testvéred lenni. Azt akarom, hogy a Te nevedhez fűződjék a nagy dicsőség. Rólad írják a könyvek, hogy pápai uralkodásod alatt az istentagadók szektája megtért az Egyházba, és leborult az Úr zsámolyához.

A főtitkár feltekintett. Most már nem várt választ, csak a főpap szemét kutatta. "Úgy látszik, nem hiú!" — mormogta magában, mert a szemén most világosan látta, mi van benne. Okosság.

— Tudom, Atyám, hogy Te nem magad miatt leszel boldog, ha ez megtörténik, hanem a világ miatt, az emberek öröme miatt. Az

emberiségnek, híveid gyermeki táborának szerezzük meg ezt az örömet, a nagy ceremóniát a kupola alatt. Városodba száz- és százezrével sereglenek majd pártom és szektám hívei. A bűnbánó hadak ellepik az egész várost. Elvtársaim durva darócot öltenek, és sarut kötnek lábukra, ahogy ez nálatok szokás a kollektív papi közösségekben. Egyes csoportok a nyílt utcákon és a tereken korbácsolni fogják magukat, hogy példát adjanak az igazi megbánásra. Híveim sohasem riadtak vissza attól, hogy nyilvánosan önkritikát gyakoroljanak. Ígérem, hogy ennek az országnak legfőbb funkcionáriusa, Toglione elvtárs nyitja meg az önkritikák sorát. Ott fog állani a régi fórumon, és miközben az egész város letekint rá, ő fölényes tudással visszavonja és megcáfolja minden eddigi állítását.

A főtitkár szinte megreszegült saját szavaitól. A felsorolt képek hatása alatt mintha arról is megfeledkezett volna, hogy a pápa előtt áll. Úgy érezte, otthon van, saját fővárosában, az iszonyatos nagy stadionban, ahol százezrek szoktak egybegyűlni, hogy figyeljék és megtapsolják minden megnyilatkozását.

— Én pedig, Atyám, a szekta országainak főtitkárai és miniszterei élén a bazilikába vonulnék. A téren fehér inges fiatal papok gregoriánt énekelnek, és szenteltvizet szórnak az én ifjú gárdám bűnbánó delegátusaira. Benn a bazilikában, a kupola alatt a Te Trónusod áll, körötted bíborosaid piros uniformisukban. A főtitkárok és miniszterek kezében könnyű, hajlítható fémből sarló-kalapács lesz. Az én kezemben rózsafüzér, annak jeléül, hogy én már jártam Városodban, és feloldást kaptam. A ceremónia csúcspontja lesz, hogy én mély alázattal letérdepelek trónusodhoz, elvtársaim pedig ugyanakkor leborulnak. Ebben a pillanatban megszólalnak a harangok, a bazilika, a Város és a világ minden harangja. Az első harangkonduláskor birodalmam fővárosában iszonyatos nagy szputnyikot lőnek ki a világűrbe. A rakéta testén hatalmas fehér kereszt lesz. Az én rakétám lesz az első, amely a Te jelvényedet felviszi a magasságos egekbe.

A pápa elkomorodott, és csendes szomorúsággal nézte az előtte álló agitátort. Az pedig elérkezett beszéde csúcspontjához:

— Akkor én, Atyám, én egyedül, felállok, magasra tartom a rózsafüzért, és megcsókolom a keresztet. Ebben a pillanatban elvtársaim, a főtitkárok és miniszterek is felállanak, és kezükben akkorra már a sarló-kalapács keresztté változik. Magasra tartják a fénylő fémkereszteket. A televízió mindent közvetít, és ugyanazon percben, szerte a világon, minden sarló-kalapács kiegyenesedik. A vörös csillagos emblémákat megtartanánk, de elrendelem, hogy mindenütt fehér kereszteket szereljenek rájuk. És, Atyám, akkor, amikor én feltartom a keresztet, papi kórusod allelujáját zeng, én újra leborulok, és mi valamennyien. Te pedig, felemelkedve trónusodról,

kiterjeszted karjaidat, és megáldasz bennünket. Megáldod kettőnk nagy frigyét...

A főtitkár diadalmasan nézett körül. A főpap arca mögött látni vélte a hatalmas arénát, száz- és százezer ember, aki mind neki tapsol, neki helyesel. Mikor tekintete visszatévedt a főpap arcára, látta, hogy az beszélni készül.

Tiszta és nyugodt hang szólalt meg:

— Egy pillanatra sem lankadó odaadással figyeltem beszédedet. Lemértem és átéreztem minden szavadat. Szent hivatalom által rám rótt kötelesség volt, hogy meghallgassalak. Elhatározásodat és tervedet elém tártad. De valamiről mindeddig hallgattál. Ismerlek Téged és világodat, tudom tehát, hogy terveid számításon alapulnak. Mondd meg tehát, hogy a nagy adományért, amit Isten zsámolyához akarsz letenni, ezért a nagy felajánlásért — mit kérsz cserébe?

— Atyám, tudtam, hogy éleslátásod elvezet bennünket ehhez a kérdéshez is. Lehet, hogy első pillanatra megütközöl majd. De fölényes értelmed, nagy történelmi ismereted és politikai bölcsességed végül is bizonyára megérteti Veled, hogy kérésem nem lehetetlen. Te, aki nemcsak saját életed éled, hanem az Egyház *kétezeréves* diplomáciai ügyességét és bölcsességét hordozod, Te...

— A feltételt akarom hallani.

— Igazad van, Atyám, cserébe én valóban kérek valamit. De tulajdonképpen nem is cseréről van szó. Nem az én érdekemben kérem. Az egyházi hatalom érdekében is...

— Mi a feltétel?

A főtitkár most már egy pillanatra sem habozott. Mély meggyőződéssel és valami türelmetlenséggel mondta ki:

— Töröld ki a tízparancsolatból az ötödiket. Azt, hogy "Ne ölj!"

Döbbenetes csend szállt a két férfi közé. A főpap ajka elfehéredett. Keze tiltó mozdulatra indult, de félúton megállt, visszahanyatlott. Teste valósággal elgyengült. Szemében félelem látszott. Több mint félelem. Kétségbeesés. A pápa szenvedett.

A főtitkár ajka diadalmas mosolyra húzódott. Jó jelnek vette, hogy a pápa nem tört ki azonnal tiltakozásba. Látta, hogy a főpap keze visszahanyatlott. Ezt úgy értelmezte, hogy az meggondolta magát, gondolkodik egy alku lehetőségén. A pápa nem tiltakozik. A pápa tanácstalan. Ez már fél győzelem. És ez a győzelem az övé lesz. Ő, Nikoláj Szergejevics, ő...

— Nikoláj Szergejevics — szólalt meg ekkor érces hangon az addig magába roskadt főpap —, te elvesztetted az eszedet. Őrült vagy. Felfuvalkodottságod rontott meg, mert mindenkinél erősebbnek gondolod magadat, és mindenkinél agyafúrtabbnak. Azzal ámítottad magad, hogy oroszlán vagy, és róka egy személyben. Te egy

szerencsétlen ember vagy, Nikoláj Szergejevics. Téged a hatalom illuziója belekergetett az illuziók hatalmába.

— Érthető — gondolta a főtitkár —, hogy így kezdi. De hát a körtefát se lehet kidönteni az első fejszecsapásra. Okos ember ez a pápa, csak képmutató, mint minden pap. Egyelőre még kéreti magát. Talán majd a második fejszecsapás, talán a harmadik... Tovább hát, Nikoláj Szergejevics.

— Atyám, félreértesz engemet. Az erőszakot én nem önmagamért akarom. Én nem szeretek ölni kedvtelésből. Én az Isten kardja akarok lenni, pártom pedig az Egyház támasza. Ha nem semmisítem meg vetélytársaimat, azok semmisítenek meg engem. Akkor én most nem vagyok itt pápai trónusod előtt, és nem hozhatom el nagy ajánlatomat. Ha gyenge lettem volna évtizedeken át azokkal, akik rám és ügyemre acsarkodtak, nem jutottam volna a magasba. És ha én a vallás, a szent ügy védelmezője leszek, miért ne dolgozzam ugyanolyan eredményesen, mint eddig? Jézus is, ugye, a templom csarnokából kikergette a kapitalistákat. Ma én lehetnék az ostor, aki elhajtja őket Isten temploma mellől. Csakhogy nekem repülőgépeim vannak, rakétáim és páncélosaim.

— Páncélosaid még nemrégiben is a nagy folyó partján ártatlan gyermekek vérében gázoltak.

A főtitkár elsápadt. Tudta, mire gondol a pápa. A Nagy Bűnre, amit mindenütt a fejéhez vágnak, és amely még álmában is kísérti. "Pusztítottam volna el valamennyit — száguldozott agyában a gondolat —, a rothadt, engedetlen népet. Tapostam volna szét azt a döglött patkányt, azt a nyomorult rebellis fajtát, amely elég merész volt..."

— Nikoláj Szergejevics, te átkozódol — szólt a főpap a hangtalanul dühöngő főtitkárhoz. A pápa hideg szava magához térítette.

— Ne ítélj meg rosszul, Atyám. Bocsáss meg a múlt tévedéseiért, és gondolj a nagyszerű jövőre, amely kettőnk szövetségéből fakadhat. Az a vérengzés csak félreértés volt, közös akarattal azt elfelejthetjük. Ezentúl közösen fogjuk megbeszélni, melyik népre sújtsunk le, és melyikre nem. Egyetlen egyszer sem indítom el páncélosaimat a Te áldásod nélkül. A látszatra természetesen mindig vigyázunk, ha majd pogány népeket térítünk meg Egyházad hitére és közös céljaink érdekében. Az én pártommal Te most megnövelheted a hivők táborát, és ahol kell, békésen, ahol kell, erővel terjesztjük a hitet. Ha távoli földrészekre küldöd embereidet, minden misszionárius mellé adok egy agitátort. És mindkettőt kísérni fogja rendőrségem egy-egy kitűnő tisztje, hogy szükség esetén tanáccsal szolgáljon, és gyakorlati segítséggel. És ha misszionáriusaid és agitátoraim esetleg ingadoznak, tisztjeim szelíden figyelmeztetnék őket szent kötelességükre. Új országok térnek meg a hitre,

Atyám, s én megígérem, hogy erőszakot csak a legvégső esetben alkalmazunk...

— Nikoláj Szergejevics, te...

— Atyám, ne hamarkodd el döntésedet Esetleg megegyezhetünk. Én is engedek, Te is engedsz. Jó, nem kívánom, hogy a tízparancsolatból egészen eltöröld azt, hogy "Ne ölj!" De mi lenne, ha módosítanád. Mondjuk, így: "Ne ölj ok nélkül!" Ezt így minden értelmes ember elfogadná, mert ez racionális és erkölcsös egyszerre.

— Nikoláj Szergejevics...

— Ne szólj még, Atyám, én könnyűvé akarom tenni számodra a döntést. Nem kívánnám, hogy ezt a megállapodást belevegyük a ma este kiadandó közös kommünikébe. Elég, ha titkos megállapodást kötünk, és a kommünikében csak azt hangsúlyozzuk, hogy egyetértettünk az ésszerű béke kérdésében. "A nagy főpap és a nagy főtitkár, a két nagy, egyformán ítéli meg a világbéke ügyét, és reményét fejezi ki az enyhülés fokozódását illetően". Igen. Nekem ennyi elég volna. Az ötödik parancsolatra vonatkozó módosítást pedig egyelőre titokban tartanánk... És egy év múlva, Atyám, ott a bazilikában a Te áldó kezed alatt én magasra tartanám a feszületet.

A pápa alakja ekkor megmagasodott. Okos szeme bátran és tisztán csillant. Hangja kemény volt, és határozott, amikor megszólalt:

— Nikoláj Szergejevics. A kommünikében lesz egy mondat. Ez a mondat így hangzik: "A pápa imádkozik a főtitkárért." És ebből az egész világ meg fogja érteni, hogy te egy szánandó ember vagy. Te és társaid holt lelkek vagytok, és a mi feladatunk: könyörögni Istenhez, hogy könyörüljön meg rajtatok. Elég vakmerő voltál idejönni, mert hatalmi gőgödben elborult agyaddal azt hitted, hogy ez a hely üzletkötés helye. Számításaidat azokra a balga állításokra alapoztad, amiket gyűlölködő könyveitekben olvastál és írattál. Azt hitted, hogy mi álszentek vagyunk, és hogy számunkra a hit csak jövedelmező vállalkozás. Azt hitted, mi egy elpusztíthatatlan emberi vágy, a hinni vágyás kalmárai vagyunk. Pedig ha elgondolkoztál volna azok bátorságán, akik keresztény mártírként kerültek börtöneidbe, megérthetted volna, hogy az igazi hit nem önzés, hanem odaadás. Nem öncél, hanem szolgálat, megszentelve Isten által. Akik inkább vállalták kínzókamráidat, mintsem hogy megtagadják hitüket, azok a tiszta erkölcs és az isteni kegyelem összefonódásából merítették a nagy erőt. Te is tapasztalod, hogy ez olyan erő, amellyel nem tudsz megbirkózni. De ahelyett, hogy a hithez vezető út, a jóság útjára léptél volna, bűnös szövetségre akartad megnyerni a hit világát. Te nem azért jöttél ide, mert szolgálni akarod a hitet, hanem mert saját hatalmad számára keresel cégért...

— A te legfőbb bűnöd és tragédiád, Nikoláj Szergejevics, hogy nem hiszel Isten legnagyszerűbb alkotásában, az emberben. Amíg azt gondolod, hogy az ember nem más, mint pár kiló csont és bőr, csak anyag az anyagiasság szolgálatában, te mindvégig gonosz maradsz, és számkivetett a tisztességes emberek világában. Tévedsz, ha azt hiszed, erővel, hatalommal, erőszakkal, fenyegetéssel vagy csalárd hízelkedéssel elfogadtathatod magadat bárhol, bármikor, bárkivel. Csalfa reményeid, ügyeskedésed és próbálkozásod vége mindig összeomlás lesz. Ha lesz is szövetségesed, aki átmenetileg kezet fog veled, ez egész életében szégyelleni fogja, és az első adandó alkalommal hátat fordít neked...

— Térj észre, Nikoláj Szergejevics. Te mérhetetlen hatalomra és dicsőségre tehetsz szert, ha valóban megtérsz Istenhez. Ne hozzám jöjjél, és ne fényes ceremóniával. Menj el abba a kis falusi templomba, ahol gyermek voltál, és a Madonna segítségét kérjed. Ha te megtérsz bensődben, csendben, de igazán, a roppant birodalom élén az emberiség jótevője lehetsz. Lélekben legyél Isten fia, anima naturaliter christiana. Ne harsonával jöjjél, hanem igazságos rendelkezésekkel, szabadság osztásával, mély emberséggel. A jog harcosa legyél, ne a pusztításé. Az első keresztény törvényt kell csak megtanulnod, hogy boldog legyél, és boldogságot hozzál: "Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat."

— Ami pedig a főpásztori tevékenységemben reám bízott emberi mű, amit ti úgy nevztek: politika, erre vonatkozólag halljad szavamat. Titkos megállapodást mi nem kötünk egymással. Politikával és diplomáciával sok, megoldhatatlannak látszó problémát meg lehet oldani, de egyetlen dologról sohase álmodj: Isten nevét sohasem adjuk oda embertelenséghez.

A főtitkár állt némán, zavarodottan. Megtörtént, ami eddig sohasem történt meg. Életében először, Nikoláj Szergejevics nem tudta, mit akar, nem tudta, mi van vele.

— Most pedig menj, Nikoláj Szergejevics. Kezet én nem adok neked. De forrón áhítom az órát, amikor kezemet áldólag emelhetem fel egy megtért bűnösre. Menj, Nikoláj Szergejevics, én most imádkozom érted.

A főpap odament imazsámolyához, és a távozó főtitkár még hallotta a fohászkodás első szavait:

— Miserere, Domine!

*

A bazilikában, a hatalmas tér felett megszólalt az esti harangszó. Az öreg konflis kocsisa csendesen keresztet vetett...

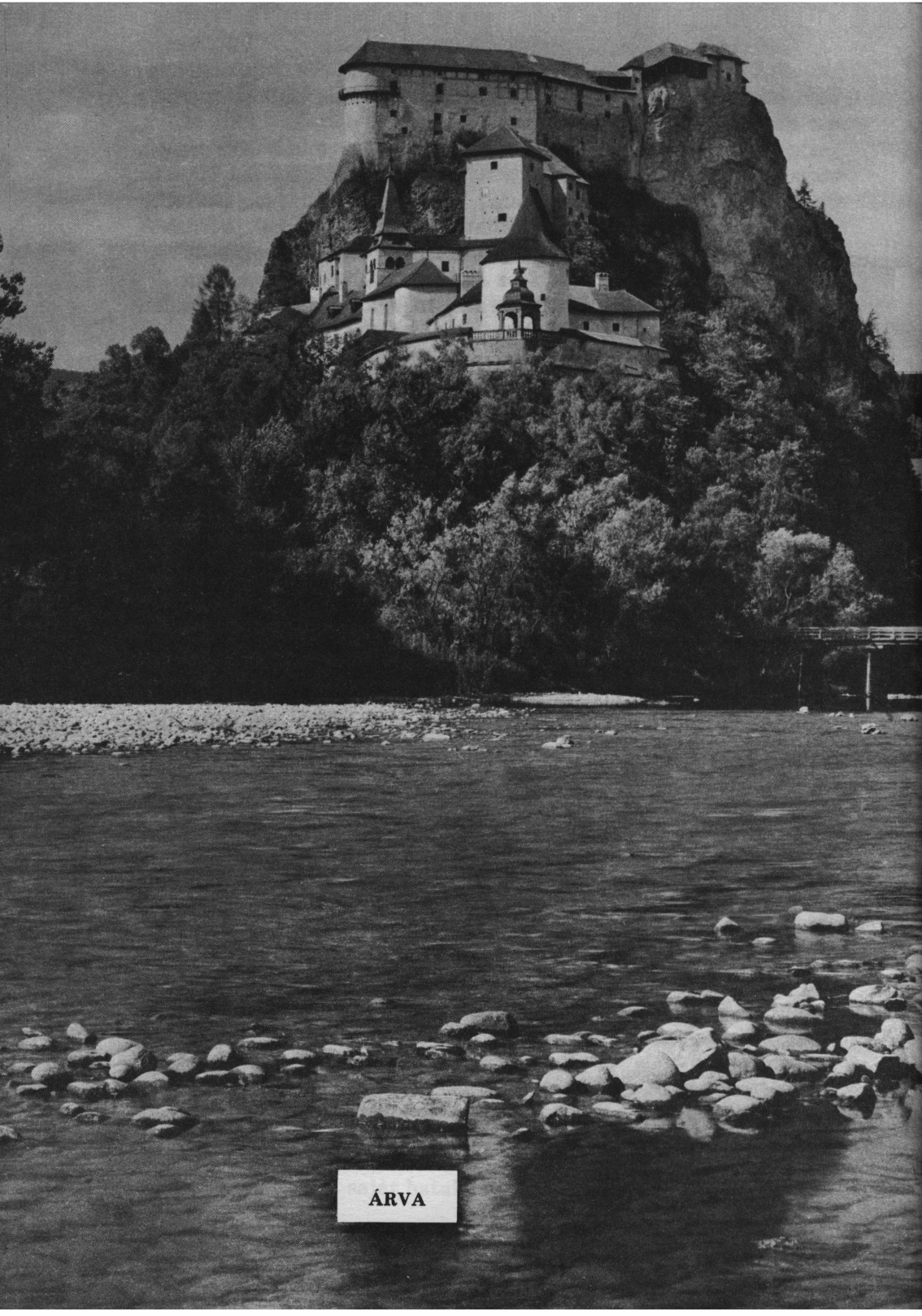
ÁRVA

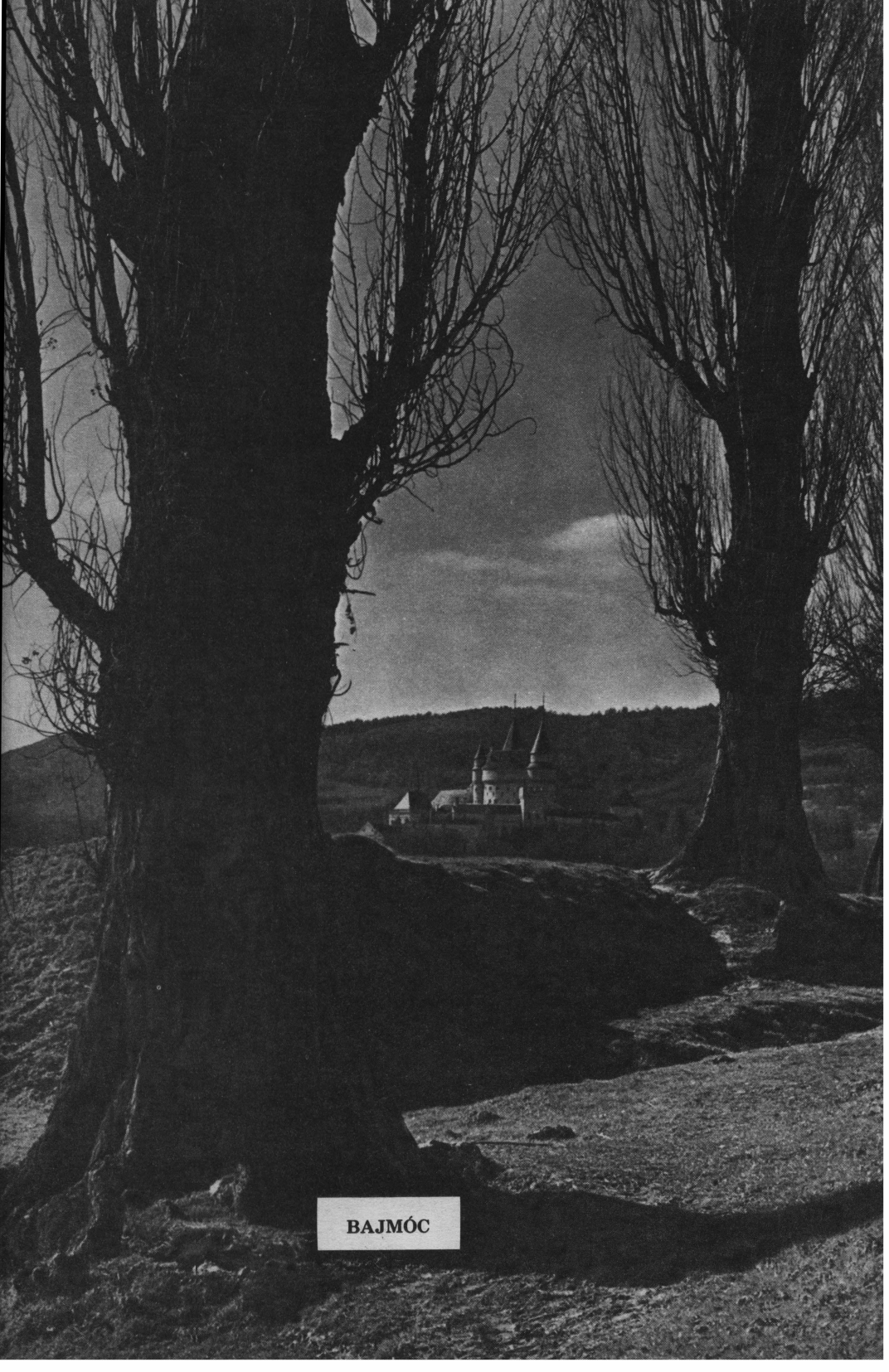
BAJMÓC

KÖRMÖCBÁNYA

ZÓLYOM

BESZTERCEBÁNYA

BESZTERCEBÁNYA

SELMECBÁNYA

SELMECBÁNYA

Zas Lóránt

Húsvét előtt

(In memoriam Nagy László)

Nos, azok a harcok, a gyilok
ember-mozgatta ölője,
mindent és semmit, városok,
állatok, arcra-bukott angyalok,
eszmék temetője, hogy az az arc,
az a kiáltás felragyogjon.
Mi nem a háborút, nem ilyen
vészt, nem ezt a foltos, magunkra
rothadó világot akartuk,
lázadtunk és menekültünk,
levelibékák és pacsirták íz-
lelték a hajnalt, csecsemőinket
meleg tejre szoktattuk és
lányaink ágyékára frissen nőtt
sásból szőttük a szoknyát. Az volt
az éden, a felfelé sikoltás,
az volt az álom, a tenger
homokja, a fákon a levél,
fű-zöld tetők és fehér ima-
szombat. Ragyogtunk abban a
Napban, abban a túl-világi
fényben. Az Úr volt velünk,
botjainkat a támaszkodó
szelídség hegyezte, imádkozni
tanultunk, áldani azt, aki
étket, legelő nyájat adott és
mannát. Föld volt és víz és levegő
és az esték örömünktől
daloltak, fátylat húzott az égre
a tűz, amikor fekhelyeinkre
tértünk jóllakottan. Aztán a
harcok. Emlékezni szeretnék, hogy
a kezdet, a csillaghullás, a nap-
keleti bölcsek, a megváltozott

sugárzás, vagy csak a szó ki-
csorduló szeszélye hozta a
szikrát, magamagunkat pusztító
csatában összekeverten. Nem
tudom. Öregszem és félek.
A mezőket a surranó fű
zajában érzem, lobogó
vizek fürösztik a kisdedet.
Felnő, aranyhajú lesz, tiszta.
Szavai lesznek a göröngy, a fa,
sátoraink. Hosszú sorokban
látom az embereket, olajág
szíveikben. Fehér, zöld, piros
virágokkal diszítik az utat.
Megölik. Megölöm magamat,
hogy feltámadjon mindörökre.

Westlake, 1978. márc. 7.

Dr. Kapótsy Béla

Szent Morus Tamás és a magyarok

Morus Tamást világszerte ismerik mint az *Utopia* szerzőjét. Sokkal kevesebben tudják, hogy Egyházunk szentje is, aki saját akaratából tudatosan vállalta a mártírhalált hitéért.

S még kevesebben tudják, hogy az *Utopián* s több, egyéb művén kívül van Szent Morus Tamásnak egy másik fő műve, az *Erősítő párbeszéd a megpróbáltatás ellen* (A Dialogue of Comfort against Tribulation), amely kifejezett magyar vonatkozású könyv témájával, szereplőivel és színhelyével. (E könyv nemrég, 1976-ban jelent meg újra angol nyelven itt, Amerikában, a Yale Egyetemi Nyomda kiadásában, a "The Complete Works of St. Thomas More" sorozatban, tudományos kiadásban, annak 12. köteteként; míg tavaly, 1977-ben, egy népszerűbb kiadásban, modern nyelvezettel adták ki azt kitűnő szerkesztésben. E munkára támaszkodik ismertetőnk*.)

Bár a könyv 1573-ban jelent meg első ízben angol nyelven, hihetetlennek hangzik, de azt magyarra még nem fordították le. Szakemberek tudnak róla Magyarországon, utalások is vannak rá a szakirodalomban, de a mű teljes magyar fordítása még mindig nem jelent meg. Remélhető, hogy talán az új amerikai kiadás — akár a tudományos, akár a népszerűbb nyelvezetű változat — esetleg ösztönzően hat majd ez irányban.

A könyv formája, "közönsége", és megírásának körülményei

Szent Morus Tamás az *Erősítő párbeszéd a megpróbáltatás ellen* című könyvet 1534—35-ben írta, amikor már be volt börtönözve a londoni Towerben. Közel másfél évig dolgozott e könyvön, és egyéb más, vallási és irodalmi művön 1535. július 6-i kivégzéséig.

*St. Thomas More, *A Dialogue of Comfort against Tribulation*, edited with an Introduction and Notes by Frank Manley. New Haven, Conn., Yale University Press, 1977. (A Yale paperbound 309; $6.95.)

Az *Erősítő párbeszéd*nek alcímet is adott: "Erősítő párbeszéd a megpróbáltatás ellen, amelyet egy magyar írt latinul, aztán latinból lett franciára fordítva, s francíaból angolra."

A párbeszéd két magyar közt folyik le: Antal (Anthony), egy bölcs, idős nagybácsi, és fiatal unokaöccse, Vince (Vincent) között.

A hely Buda (akkor még nem létezett Budapest), 1528 körül, s a párbeszéd, de maga a könyv, látszólagos fő témája, a közelgő török veszély, amely elsősorban a magyar keresztények hitét és üdvözülését fenyegette.

Szent Morus Tamás a könyvön belül véges-végig megmarad e fikcionális keretben; abból sohasem lép ki. Az átlagos olvasó előtt e "látszólagos fő téma" valóban fő téma marad, s esetleg nem is veszi észre a számos egyéb melléktémát, ügyes irodalmi álcázásokat, fogásokat, amelyeket Morus használt.

Mert ezeket, igenis, használnia kellett, hisz a börtönben írta a könyvet, félve nemcsak a haláltól (amit erősen érzett, s amire oly erős hittel is készült), de a testi kínzástól is, és az árulóknak akkoriban kiszabott kegyetlen halálnemtől is: a felnégyeléstől.

Szent Morus Tamás ugyanis könyvével magából a börtönből támadta a királyt, VIII. Henriket, s az *Erősítő párbeszéd* Magyarországra való helyezése, s a török vész felmutatása a magyar keresztények sorsán, példáján, szenvedésein és kísértésein keresztül tulajdonképp álcázás, *védekező* példázás volt Anglia és az angliai keresztények felé.

Mert csak helyettesíteni kellett törököt VIII. Henrikkel, s a török zsarnokot és elnyomókat a megfelelő angolokkal, akik kiszolgálták a zsarnok angol királyt, s akkor mindjárt "helyben vagyunk" Morus saját Angliájában, amelyen — s amelynek keresztény sorsán — akart ő elsősorban segíteni.

A könyv szólt tehát az általános olvasónak, szólt az "értőknek" is, akik tudták, nagyon is jól tudták, hogy a törökön VIII. Henriket kell érteni, de szólt *egy tágabb közönségnek is,* akik túlnyúltak Szent Morus Tamás korán (1535-ben halt meg), országán, VIII. Henrik zsarnoki Angliáján, s átívelnek abba a keresztényi időtlenségbe, amely összeköti a földi létet, történelmet az időntúli üdvösséggel.

Nem utolsósorban, a könyv kifejezetten életrajzi jellegű írás is, s mély szeretetben fogant törődés, aggódás felmutatása Morus családja, gyermekei iránt, akiket — mint ahogy saját magát is — *erősíteni* kellett oly sok megpróbáltatás ellen, beleértve saját maga szembenézését is, várható közeli halálával.

Szent Morus Tamás "magyarságismerete"

Hogy Morus Tamás oly jól ismerte a magyarokat, annak kettős magyarázata van. A XV. és a XVI. században a török veszély egész Európára kihatott, s általános félelem, gyakori aggodalom és törődés tárgya volt, Oroszországtól Angliáig, főleg pedig e két ország között. Magyarországot mindenütt a kereszténység védőbástyájának tekintették szó szerint (amit a kitűnő amerikai szerkesztő, Frank Manley, sok helyütt említ is), s amikor Mohács után a törökök kezdték Magyarországot megszállni, majd pedig Budát elfoglalni, nem csoda, hogy Nyugat-Európában sokan a világ végének kezdetét vélték észlelni.

Morus Tamás jelen volt, mikor Zápolyai János követe felkereste Wolsey angol lordkancellárt, s így elsőkézből tudott a magyarok sorsáról, valamint a török veszedelemről országukban.

De hogy Szent Morus Tamás mennyire törődött a magyarok, a magyar keresztények sorsával, mennyire szívén viselte ügyüket, s hogy mennyit is imádkozhatott érettük, azt minden időkre ékesen bizonyítja egy másik könyve, *Imádságos könyve* (Thomas More's Prayer Book), amelyet szintén nemrégiben adott ki a Yale Egyetemi Nyomda díszes hasonmás (fakszimile) kiadásban.

A Szentnek két imádságos könyve volt a börtönben a Towerben, amelyek egybe voltak kötve. Ezek egyike zsoltáros könyv volt, s a könyvek margóira írta Morus saját imáit, fohászkodásait és meditációit. A 68. zsoltárhoz, annak 7—21. verseihez pedig kifejezetten ezt írta: "Ez a megpróbáltatások idejében mondandó (imádkozandó) a magyar hivők között, amikor a törökök nagyon erősödnek, s a magyarok közül sokan a törökök hamis hitébe esnek."

Ezenkívül pedig még hat egyéb utalás is van egyes zsoltárversekre, hogy azokat a "keresztény hivők" imádkozzák "a törökök ellen" *(pro populo Christiano contra turkas).*

Szent Morus Tamás ezek szerint nemcsak ügyes irodalmi álcázásként vagy védekezésként tette az *Erősítő párbeszéd a megpróbáltatás ellen* könyvének szereplőit, helyét és témáját Magyarországra, hanem, igenis, érzően és mélyén törődött a keresztény magyarok sorsával és hitével. Ezért is fordítottam a "Dialogue of Comfort" címet *Erősítő párbeszédre,* mert Morus Tamás a "Comfort"-ot a szó eredeti, latin értelmében óhajtotta használni, amely elsősorban *erősítést* jelent.

A könyv fő témái

Mint az *Erősítő párbeszéd a megpróbáltatás ellen* címe is mutatja, a könyv elsődleges fő témája az erősítés, tanács, lelki vigasztalás és ilyen segítségnyújtás minden elképzelhető testi és lelki

megpróbáltatás ellen, ami Szent Morus Tamás idejében veszélyeztette az embereket, de elsősorban a keresztény hivőket.

S mivel a könyv színhelye a törököktől veszélyeztetett Magyarország volt, az erősítések, tanácsok, lelki vigasztalások és ilyen segítségnyújtások az akkori, XVI. századbeli magyaroknak szóltak. Főleg, hogy hogyan kell megtartani a keresztény hitet a törökök kísértései, csalárdságai, fenyegetései és kínzásai közepette.

Morus Tamás részletesen, alaposan, nagy gonddal és körültekintéssel tárgyalta ezeket; igen nagy teológiai tudással, s vagy ötszáz, a Szentírásból vett idézettel alátámasztva érveléseit, tanácsait s ajánlásait.

Többek közt a Szent tárgyalja az öngyilkosság kísértését, s tanácsot is ád annak sikeres elkerülésére: imádkozás az Istenhez a szenteken keresztül, és a jó tanácsok felkutatása és kérése. Ma sem lehet jobb tanácsot adni erre. S ez ma Magyarországon, ahol világszerte a legmagasabbak az öngyilkossági arányszámok, éppoly érvényes és ugyanúgy használható, mint ahogy az volt Szent Morus Tamás idejében.

A három részre osztott *Erősítő párbeszéd* másik témája a három teológiai fő erény: a hit, remény és a szeretet.

Szent Morus Tamás az első részben tulajdonképp magát a *hitet* tárgyalja, mert "ez a természetfeletti erősítő az, amit Antal (a *Párbeszéd* egyik szereplője, a bölcs nagybácsi) ajánl úgy fiatal unokaöccsének, mint az olvasónak" (Manley).

Az *Erősítő párbeszéd* második részének fő témája a *remény,* mégpedig annak két szempontja Aquinói Szent Tamás szerint (akinek tanításait Morus Tamás nagyon is jól ismerte): 1. az örök boldogság reménye a mennyországban, és 2. Isten segítőkészsége, hogy erősítsen bennünket a kísértések legyőzésére, hogy végül is el tudjuk érni reményeink célját.

Végül, a harmadik rész fő témája a *szeretet,* de nem egyenesen tárgyalva, mint ahogy a hit vagy a remény volt, hanem közvetett módon. De így tárgyalva, a szeretet kinő, kiterebélyesedik, mint a könyv kumulatív, átfogó témája, amely fokozatosan vezet Istennek önmagáért való szeretetéhez.

Egyúttal pedig az isteni kegyelem, amely meghaladja az emberi észjárást, megjelenik mint a könyv uralkodó témája.

Hasonlóképp áthatja az egész könyvet a Jézus Krisztus keresthalálával való foglalkozás, s a Megváltó nagy áldozatából merített vigasz- és reménynyújtás.

Íme, az *Erősítő párbeszéd a megpróbáltatás ellen* fő témái. Életrajzi, történelmi vagy teológiai munka-e, kérdezhetné bármely olvasó bármely korban.

A válasz: mindhárom. S a Szent nemcsak önmagát, családját, korának angol és európai olvasóit, s a XVI. századbeli magyarokat óhajtotta *erősíteni* lelkileg, testileg: önmagát és családját a nagyon is várt halálával szemben, korának olvasóit VIII. Henrik hitgyalázása és zsarnoksága ellen, s a magyar kereszténveket a törökök üldözése és megszállása ellen, mely hitüket veszélyeztette oly nagy mértékben és oly sokáig.

Megemlítendő itt még Morus Tamás üde humora, szívbeli derűje, amelyet halálfélelme — vagy annak ellenére — közepette is meg tudott őrizni, s amely kicsendül a könyvből oly sok helyütt.

Az Erősítő párbeszéd mai időszerűsége, időtlensége

Fowler, az 1573-as kiadás előszavának írója, e jelképes kérdést tette fel Morus Tamásnak: "Mit írsz e könyvben, Tamás?" (mármint az *Erősítő párbeszéd*ben). S mindjárt meg is adta a választ, ugyancsak Morus Tamás nevében: "Egy erősítő könyvet a betegek részére, azoknak, akiket az ördög kísért, vagy *akik Magyarországon élnek*" (kiemelés a szerzőé).

Szent Morus Tamás tudta, erősen tudta, hogy könyvét nagyobb közönségnek írja, s hogy nemcsak korának szól, s nemcsak az angoloknak vagy magyaroknak. Tudta, hogy sorsa össze van kötve az emberiség, az egész kereszténység sorsával, s így általánosításai túlnyúlnak korának és kortársainak problémáin, s az *Erősítő párbeszéd* így lett *erősítő* minden kereszténynek mindenkorra.

Mert Szent Morus Tamás e könyve egész életének teljességéből, egész lelkületéből nőtt ki, s e könyv tekinthető végső lelki testamentumának, hagyatékának. Az *Erősítő párbeszéd* tulajdonképp a Szent lelkületének, hitének végső összefoglalása, s szinte nem lehet az embert, a Szentet, elválasztani magától a művétől.

Az Erősítő párbeszéd mai jelentősége a magyarok részére

Az *Erősítő párbeszéd* két magyar között zajlott le Budán 1528 körül. Magyarokat, keresztény magyarokat, erősített a törökök ellen elsősorban a keresztény hit megtartására, de mindenfajta testi és lelki megpróbáltatás ellen is.

S ha úgy tekintjük — mint ahogy az úgy is van —, hogy Isten jó szándékból, szeretetből küldi vagy engedi a megpróbáltatásokat földi szeretteire (hisz saját Fiát is megpróbálta oly nagyon, de Őt is hasonló szeretetből a kereszthalállal érettünk, emberekért), s csak azoknak nem küld megpróbáltatásokat, akik nem viszonozzák szeretetét, akkor megértjük, hogy Szent Morus Tamás miért szánt egy egész könyvet a megpróbáltatások témájára, s miért akarta *erősíteni* a keresztény magyarokat hitük megtartására, s megpróbáltatásaik keresztényi elviselésére a török veszély idején.

A Szent gyakorlati tanácsai e megpróbáltatások elviselésére ma is érvényesek, ma is alkalmazhatók, s azok valóban időtlenek.

A hittel és a szeretettel foglalkozó részek szintén örök érvényűek, időtlenek.

A magyaroknak azonban különösképp szól Szent Morus Tamás tanácsa a vigaszról és a jó reményről az *Erősítő párbeszéd*ben, amelyek örök érvényűek igazságukkal és mindenkori időszerűségükkel:

"*A jó remény vigasza, amelyet az emberek a szívükben hordoznak, s amely irányban igyekezzenek jól növekedni.*"

Ami tulajdonképp Szent Pál híres mondásának visszhangja a hitről és reményről: "A hit a remélt dolgok valósága, s meggyőződés a nem látottakról."

E kettőn, a hiten és a reményen alapuló szeretet nyújtja a minden megpróbáltatást elviselni tudó emberi szeretetet. S ha a megpróbáltatások meghaladják az ember gyenge erejét, Isten kegyelmeivel siet az Ő nagy szeretetében, hogy rajtunk segítsen.

Ez az *Erősítő párbeszéd* mai jelentősége és időszerűsége a magyarok részére. Sok mindenért, de különösképp ezért a magyarokkal foglalkozó, s a magyaroknak is irt könyvéért is illik nékünk, magyaroknak, oly hálásnak lennünk Szent Morus Tamásnak, akinek születése 500. évfordulóját tavaly óta ünneplik világszerte.

Nem egészen jogtalanul tekinthetnénk tehát Szent Morus Tamást magyar szentnek is, vagy ha nem annak, de olyan szentnek, aki égben és a földön is oly nagyon a szívén viselte és viseli a magyarok, a keresztény magyarok sorsát és reményeit.

Mert benne — mint a magyar szentekben — oly hatalmas, és oly ékes égi közbenjárót találtunk, s fogunk mindenkoron találni.

New York, 1978. augusztus 12.

Wass Albert

Gerendi Péter furcsa története

Magyar-amerikai elbeszélés

Gerendi Péter, vagy ahogy üzletfelei nevezték: Pít Girindáj, nem volt rossz ember. Bizi? Az igen. De rossz? No. A Gerendi Real Estate and Exterminator városszerte köztiszteletnek örvendett, és nem akadt még soha senki, aki azt állította volna, hogy Miszter Girindáj valamiképpen is becsapta volna őt. Ha Pít azt mondta, hogy ebben az épületben egyetlen korhadt deszka nincsen, akkor nem is volt. Ha viszont azt mondta, hogy jó lesz exterminálni, mert bogár eszi a ház alját, akkor ott bogár volt, mérget lehetett venni reá.

Meg is tollasodott a becsületesség és megbízhatóság útján, ügyesen. Szép, kényelmes lakóházán kívül még két, jól jövedelmező bérházra is szert tett, volt öt-hat üres telke szétszórva, itt-ott, gömbölyűre hízott bankbetétje és ötvenezer dolláros életbiztosítása. Bepárnázta okosan a jövendőjét is: szép kis húszholdas gyümölcsöst ültetett be magának rendre a nagy tó mentén, és házat is épített oda, hogy legyen hova visszahúzódnia, ha majd belefárad a pénzkeresésbe.

Közben, felesége segítségével, két gyermeket is fölnevelt, iskolát végeztetett velük, hogy legyen miből megéljenek. Meg is éltek jól. Fia mérnök volt egy gyárnál, angol leányt vett feleségül, és két ügyes, angolul beszélő unokával is megajándékozta. Leánya tanítónő volt egy szomszédos városban, ura városi tisztviselő, s ott is volt már két unoka. Nagyanyjuk dünnyögött ugyan néha, hogy hát megtanulhatnának nehány szót magyarul, nem törne bele a nyelvök, de Gerendi, ő már felvilágosult ember volt, és csak legyintett az ilyen beszédre.

Tékitizi, Sári, tékitizi. Ez itt frikontri, nem érted? Mindenki úgy beszél, ahogy akar. Datsz rejt. Ha te is megtanultál volna szpikolni, mint én, te is beszélhetnél a grendkidokkal. Volt időd

hozzá elég. De hát neked magyar újság kellett! Jó na, én fizettem külön tizenöt dollárt minden évben, hogy magyarul olvashasd a templomi híreket meg hogy ki hótt meg, s ki micsinált. Nahát csak, tékitizi...

Szóval, amint mondtam már, Gerendi Péter nem volt rossz ember. Elment ő a templomba is néha, amikor egyéb dolga nem akadt. Volt pénze elég, jól menő biznisze, tagja volt a csémberofkomercnek, s választások előtt még a komisioner is lekezelt vele, és azt mondta mindenki előtt:

— Háj Girindáj! Gledtuszijú!

Jövendőjét szépen, simán és kényelmesen elő is készítette, ahogy az komoly üzletemberhez illik. Aztán egyszerre csak, váratlanul, valami történt.

Egy klienst vitt ki házat nézni, a nyugdíjasnegyedbe. Egy kis szürke, fáradt zsidóembert, Mendelson nevezetűt. Úgy ült ott mellette a szép, nagy Oldsmobile süppedő ülésén, mint egy kis gondtelt mókus. Látszott rajta, hogy sok pénze nem lehetett. Cipőüzlete volt valahol a külvárosban, amit átadott végre a fiának, s most nyugalomba kívánt vonulni. Volt is a Gerendi listáján egy éppen neki való kis ház. Kis ritájrment-hom. Olcsó. Nem jelentett nagy komisziót, az igaz, dehát örülni kell a kicsinek is, ez a jó üzletember jelszava.

Suhant velök a pompás gépkocsi a szpidvén. Már fel is tűnt a nyugdíjasnegyed, már jelezte is a tábla az exitet, amikor egyszerre csak, mintha a semmiből bújt volna elő, egy nagy teherkocsi keresztezte az Oldsmobile útját. Valami nagyot csattant...

— Jaj, a fejem! Jaj, az oldalam...!

Aztán semmi se volt többé.

Mikor kinyitotta Gerendi a szemét, ott lelte magát az út szélén. Mellette a kis szürke Mendelson. Más senki. Kocsinak színe se látszott sehol. Csak ők álltak ott ketten, egymás mellett, az út szélén. Furcsa út volt. Széles, egyenes és teljesen üres. Egyetlen kocsi se futott rajta. Ki látott már ilyen utat?

De aztán egyszerre csak mégis feltűnt rajta egy kocsi. Különös kocsi. Hosszú, alacsony és ragyogó fehér. Valami hivatalos jelzés is volt rajta.

— Héj, hájvépetrol! — emelte föl Gerendi a kezét.

De nem volt erre szükség, a kocsi megállt mellettük anélkül is. Fehér sisakos, fehér egyenruhás rendőrféle ült benne.

— Jó emberek — mondta barátságosan —, az eligazító ott van, ni, az út végén, látják?

Gerendi rábámult. Furcsa hájvépetrol volt ez.

— Micsoda eligazító? — kérdezte gyanakodva, mert ilyesmiről még addig nem hallott.

— Hát az eligazító! — mosolygott rá az egyenruhás. — Tudja! Csak haladjanak az úton, nem téveszthetik el!

Azzal már ment is tovább. Furcsa kocsija volt, siklott, akár egy csolnak. Még a motor neszét se lehetett hallani.

— Hát akkor menjünk — szólalt meg mellette a kis kopasz Mendelson, és már indult is. De Gerendi nem mozdult.

— Gyalog? — döbbent meg az amerikai magyar. — Én tagja vagyok az automobil klubnak, nekem transzport jár, én...

Mendelson hátranézett. Szinte szelíden.

— Ne emésszе magát, Miszter Girindáj. Nem a maga hibája volt.

— Mi nem volt az én hibám? — bámult reá Gerendi, és egyszerre csak furcsán kezdte érezni magát.

— Hát a baleset — felelte csöndesen Mendelson —, nem a maga bibája volt.

Gerendi megfordult a sarkán. Nézett mindenfele. Szemei kidülledtek.

— Hol a kocsim...? Mi ez...? Hol vagyunk...?

De már kimelegedett a nyaka a gallér alatt. Már tudta. Mendelsonnak csak bólintania kellett.

— Bizony, Miszter Girindáj. Örökös ritájrment!

— Meghaltunk? — hökkent meg Gerendi tiltakozva.

A kopasz kis cipőkereskedő vállat vont.

— Mindegy, hogy minek nevezzük, igaz? Itt vagyunk, hát itt vagyunk. Előbb-utóbb ide kerültünk volna úgyis. Most már csak azt kell megtudjuk, hogy hova ritájrolnak? Alighanem ott tudjuk ezt meg, amit eligazítónak neveznek. Menjünk hát, Miszter Girindáj. Sajnálom, hogy az üzlet elmaradt...

Mentek, haladtak az egyenes, széles úton. A kis zsidó meg beszélt, egyre beszélt.

— Nem felejtem el... egyszer azt mondta a rabbi: túlvilági szállását mindenki itt készíti elő magának, földi élete során. Aki okosan él, annak kastély jut odaát. Aki viszont rosszul gazdálkodik a maga idejével, annak talán még kunyhóra se futja majd... ezt mondta a rabbi. Hát most meglátjuk.

— Én jól gazdálkodtam — vélekedett Gerendi szerényen, de öntudatosan. — Junó... ahogy lehetett. Üres zsebbel jöttem ebbe a kontriba, a semmiből csináltam bizniszt. Talán tehettem volna jobban is, nem tudom. Összekapartam magamnak nehány házat, telket... bankbetétem is van... még a feleségem se tudja, de magának megsúgom: hatvankétezernyolcszáz dollár a szévingem...

A kis Mendelson csak sóhajtott erre.

— Az, bizony, szép, Miszter Girindáj, az, bizony, szép. Nekem nem sikerült. Mindössze egy kevéskét tudtam megtakarítani, annyit

éppen, hogy megvehessem azt a kis házat. Először a gyerekeket kellett lábukra segíteni, aztán elkezdtek jönni a rokonok Európából... ennek ez kellett, annak az. Segítség ide, segítség oda. Aztán jöttek a gyűjtések. A kitelepített zsidók részére. Majd Izraelt kellett segíteni. A rabbi csak küldte szét a névsort, s minden név mellett ott volt egy szám. Zsidó adó, így neveztük. "Mendelson, ebben az évben kétezer dollár kell magától" — mondta a rabbi. "Mendelson, Izrael bajban van. Újra nehány ezer dollár." "Mendelson, ha nem segítjük testvéreinket, megölik őket az arabok. Tankok kellenek Izraelnek, Mendelson. Repülőgépek kellenek. Ötezer dollár. Háromezer dollár. Tízezer dollár." Minden évben több és több. Néha évente kétszer is. Végül annyi maradt csak, hogy gondoltam: megveszem azt a kis házat, amíg nem késő. Biztos, ami biztos. De most már az sem kell, ugye? Majd csak kiutalnak itt valamit. Egy szoba-konyhás kislakást legalább, ahogy a rabbi mondta...

— Én gondosan előkészítettem mindent — öntötte ki Gerendi is a szívét. Még két évem lett volna hátra, szosiálszekuritiig. Addigra kifizettem volna az utolsó részletet is a húsz hold gyümölcsösre, meg a házra ott a tó partján. Micsoda szép hely, Mendelson! Ahol most lakunk, azt bérbe adtuk volna. Az meg a két bérház jövedelme együtt, meg a kis szosiálszekuriti, junó... jól meglettünk volna. Mehettünk volna utazni is, lett volna miből. S még maradt volna, fölös. Jól kiszámítottam mindent. Havi ezerötszáz, ezerhatszáz, junó... meg amit a gyümölcsös hoz. Meg a telkek. Nehány év múlva aranyat érnek...! Hát ha kastélyt talán nem is adnak itt mindezért, de egy kényelmes, négybedrumos, kétfürdős szplitlevelt talán megérdemel ennyi munka és előrelátás... szép nagy fájerplésszel a livingrumban, rokincserrel a porcson...

Az út, melyen haladtak, nagy, egyenes falú, modern épülethez vezetett. Forgó üvegajtó előtt szakállas portás, fehér egyenruhában.

— Hova valósiak? — kérdezte barátságosan.

— USA — felelte Gerendi büszkén.

— Bent a hallban jobbra tessék... — bólintott a portás.

Szép épület volt belülről is. Tiszta fehér márvány.

— Banknak is beválna — motyogta Gerendi, lehalkított hangon, áhítatosan.

Jobbra fordulva újra üvegajtóhoz jutottak. Azon belül széles, nagy terem volt, sok kis íróasztallal, s az íróasztalok mellett buzgólkodó, fehér ruhás tisztviselőkkel.

— Hova tartoznak? — kérdezte az információs asztalnál ülő kisasszony.

— Amerikához — düllesztette ki Gerendi a mellét.

— Az rendben van — mosolygott megértően a kissasszony —, de melyik deszket keresik? Az angolt? Skótot? Németet? Franciát? Zsidót?

— A zsidót — bólintott alázatosan Mendelson.

— Második asztal, balra. Maga is? — mosolygott a kissasszony Gerendire.

— Nono — hebegett az kiveresedve, kelletlenül. — Hungarian etnik, magyar, junó...

— Nyolcas számú asztal, jobbra — mutatta a tisztviselőnő az irányt.

— Hát itt elbúcsúzunk, Miszter Girindáj — nyújtotta Mendelson a kezét bocsánatkérő mosollyal —, kívánok szép lakást...

— Minden jót magának is — bólintott Gerendi, s míg lassú, kimért, önérzetes léptekkel áthaladt a termen, szeme sarkából még látta, ahogy baloldalon a kis kopasz zsidó odaért a második asztalhoz, és félénken bemondta a nevét. Az asztalnál ülő tisztviselő belelapozott egy nagy, fekete könyvbe, majd, udvarias mosollyal az arcán, felállt, meghajtotta magát, és széket tolt a kis Mendelson alá, mint ahogy milliomosokkal szemben viselkednek a bankokban.

— Mondhatom, udvariasak ezek itt — vidámodott neki Gerendi, ahogy ott haladt az asztalsorok között. — Ha így bánnak a kis Mendelsonnal, előttem alighanem földig hajol a pasas...

A nyolcadik asztalnál üldögélő tisztviselő azonban még csak el sem mosolyodott, amikor Gerendi bemondta a nevét, amerikai módon. Csak lapozta a nagy könyvet.

— Mi volt a neve? — kérdezte meg másodszor is.

— Girindáj... Pít Girindáj, Real Estate and Exterminator, 1144 Main Street nort. Telefon...

A tisztviselő papírt tett elébe, és ceruzát.

— Írja le ide — mondta bosszúsan —, majd meglátjuk, melyik listára került tévedésből. Az enyimen nincsen.

Mikor aztán rávetette szemét a papírra körmölt névre, haragjában még el is vörösödött.

— Gerendi! Nem Girindáj ez, hanem Gerendi! Még a saját nevét se tudja kimondani?

— Szari — mentegetődzött Gerendi kiveresedve —, megszoktam már, junó...

A tisztviselő újra belelapozott a nagy könyvbe, aztán az egyik lap fölé hajolt. Arca egyre sötétebb lett.

— Hm — hökkent meg Gerendi. — Nekem ingatlanom van, insurenszom, bankbetétem...

— Felolvasom én, hogy mi a betétje — szakította félbe a tisztviselő majdnem gorombán. — Ide figyeljen, jó ember: ezerkilenc-

százharmincnyolc november tizedikén templomi perselybe öt cent... két és fél évvel később újra öt cent... majd negyven cent... itt újra egy dollár... múlt évben újra adott egy dollárt. Egyháza részére tehát életében összesen két és fél dollárt adott. Ezt nevezi maga jó gazdálkodásnak? Lássuk csak, mi egyéb betétje van még nálunk? Itt van évi tizenöt dollár, tizennégy éven keresztül, magyar hetilapra. Ebben az utolsó évben még ezt se fizette ki...

— Nem kaptam még felhívást, kérem...! — mentegetődzött Gerendi izzadt homlokkal.

De a tisztviselő oda se figyelt. Csak olvasta tovább a könyv adatait.

— Egy Szent István-napi ünnepélyen négy dollárt adott... magyar bálra két dollárt... gyűjtés az erdélyi árvízkárosultak segélyezésére, egy dollár...

— Minden évben hatvan dollárt ajánlottam meg a junejted fandra! — tiltakozott Gerendi, izzadt homlokát törülgetve kockás zsebkendőjével, de a tisztviselő leintette.

— Az itt nem számít — mondta kurtán. — Na, lássuk csak, mit tudunk még összekaparni a maga javára? Itt van ni, magyar árvaháznak két dollár... még egy magyar könyvet is vásárolt hatvankilencben öt dollárért... hát, bizony, ennyi az egész! Két és fél meg kétszáztíz meg négy meg kettő meg egy meg újra kettő meg öt... ez összesen kétszázhuszonhat dollár és ötven cent. Ember! Ennek a kamatján kíván maga megélni az örökkévalóságban? Mi? De ebből még le kell vonjuk a büntetőpontokat is. Maga valószínűleg dimeritnek nevezi ezeket a maga elkorcsosult nyelvén. Itt van mindjárt az első: nem támogatott egyetlen magyar egyesületet sem. Tíz bűntetőpont. Nem támogatta a magyar iskoláztatást. Ez kétszer ötven, összesen száz. Együttesen száznegyven büntetőpont. Száznegyven le a kétszázhuszonhat ötvenből... marad... nyolcvanhat dollár és ötven cent. Ennek a betéttőkének tíz százaléka évi nyolc hatvanöt. Nyolc dollár és hatvanöt cent jövedelme van magának évente. Ember, ezért még egy kétszáz személyes tömegbarlangban sem bérelhet fekvőhelyet magának! Álljon föl arra a mérlegre!

Gerendinek még a térdei is reszkettek, ahogy odavánszorgott a fal melletti nagy mérleghez. Fölállt reá ingadozva. A mérleg tetején vörös betűk gyúltak ki: "ÖNZŐ... ÖNCÉLÚ... ÉRTÉKTELEN ... SELEJT!"

Az utolsó szó ott maradt a mérleg tetején és izzó vörösen pislogott a szemébe. Hallotta a tisztviselő hangját élesen:

— Selejt!

Nyomban utána megszólalt egy vészcsengő valahol. Ajtók csapódtak, s hátulról, a terem végiből, fehér köpenyes alakok jöttek

feléje rohanva. Kerekeken toltak maguk előtt valamit. Fehér volt az is. Mentőágy!

— De kérem, kérem...! — rémült meg Gerendi, amikor a kezek kinyúltak feléje. Meg se hallották a tiltakozását. Arcuk mozdulatlan maradt, mintha csak viaszból lett volna. Elkapták, fölemelték a levegőbe, mint a pelyhet, s ledobták a kerekes ágyra. Pillanatok alatt lekötözték reá, s már mentek is vele, tolták maguk előtt rohanva, a kerekes ággyal együtt egy nagy, fehér szárnyas ajtó felé, mely fölött nagy, vörös betűkkel izzott az egyetlen szó: SELEJT!

A szárnyas ajtó magától kitárult. Izzó fényesség ütötte meg a szemeit. Tűz.

— Májgad! — nyögött föl Gerendi. — Az emésztőkemence! A pokol! Májgad!

Lehunyta a szemét. Érezte, ahogy siklott vele a kerekes ágy az izzó fényesség felé, érezte arcán a tűz forróságát is, és valahonnan, nagyon messziről, mintha hallotta volna az édesanyja hangját, ahogy régen, gyermekkorában, az oldkantriban szokta volt hallani. Ajkai megmozdultak, és engedelmesen ismételték a régi, anyai szavakat:

— Miatyánk... ki vagy a mennyekben... szenteltessék meg a Te neved...

●

— Mit mond? —, kérdezte az ügyeletes ápolónő, és a tolóágy fölé hajolt, amit akkor gördítettek ki az operációs teremből.

— Ki törődik azzal, hogy mit mond — nevetett reá az orvos —, fontos az, hogy él! Az operáció sikerült!

Három napig még oxigénsátor alatt tartották. Családját is csak az ötödik napon engedték be hozzá. Ott feküdt sápadtan az ágyon. Mikor felesége közelebb hajolt hozzá, megmozdultak az ajkai.

— Sári, te — suttogta rekedten —, végy ki a pénztárcámból négy százast, érted? Most mindjárt. Vásárolj magyar könyveket! Fizess elő legalább három magyar lapra... érted? S mondd meg a papnak... hogy mihelyt kiengednek innen, adok egy csekket... ötezer dollárról... a magyar iskolára... érted?

Az ápolónő gondtelten lépett közelebb.

— Miszter Girindáj — mondta halkan —, nem szabad megerőltesse magát a beszéddel...!

— Sári — suttogta a beteg, és a szeme megvillant bosszúsan —, mondd meg ennek a fehérnépnek, hogy az én nevem Gerendi, és nem Girindáj, érted? Ami pedig az unokákat illeti... azoknak semmit ne adj, amit nem tudnak magyarul kérni, és magyarul megköszönni... érted? Erről majd beszélünk otthon...

Azzal behunyta a szemét, és azon nyomban el is aludt. Szája körül azonban továbbra is ott maradt az a különös, megbékélt mosoly, amit azelőtt még soha senki se látott a Gerendi Péter arcán.

Dr. Nagy Mózes

A moldvai csángók

Tíz évvel ezelőtt még álmodni sem mertem volna, hogy valamikor megint eljutok a csángók hazájába. Gyerekkorom óta sokat gondoltam rájuk, de az utolsó időkig az volt az érzésem, hogy létükről már csak a történelemnek érdemes megemlékeznie. Hanem az utolsó években, főleg a külföldi magyar sajtó, nagy érdeklődéssel kezdte kutatni a moldvai csángók helyzetét, s örömmel vettem tudomásul, hogy még ma is több mint százezerről van szó.

Arra még gyerekkorom óta emlékeztem, hogy Szucsavától Ajudig, a Kárpátok keleti lejtőin mindenhol lehetett csángókkal találkozni. De azt viszont, hogy hány faluban laktak, s mennyi volt a pontos számuk, soha nem tudtam. Gyerekkoromban arra sem gondoltam, hogy a csángó falvak a Kárpátok legkeletibb lejtőin kezdődtek már, és hogy — ezek szerint — a középkorban az egész Kárpátok magyarlakta terület volt. Hogy mikor kerültek arra a területre, milyen célból, azt a történészekre hagyom. Ami engem érdekelt, s ami kíváncsiságomból álmot szőtt, az a magyarságuk volt. Már negyven évvel ezelőtt éreztem azt, hogy ennek a csoport magyarnak a nemzeti azonossága rendkívüli tünemény. Hogyan és miért maradtak meg magyarnak? S ha az utolsó évszázadok alatt meg is tudtak maradni, ellenállnak-e a jelenlegi elrománosodásnak? Másrészt pedig, ha a külföldi magyar sajtó tulozna is kicsikét, amikor százezerről beszél, ennek a számnak a fele is megdöbbentő valóság lenne. Ezek és hasonló kérdések lakták lelkemet, amikor elhatároztam, hogy a legközelebbi alkalmat megragadván, ellátogatok a csángók világába.

A harmincas évek második felében minden évben elkísértem, néha kétszer is, édesapámat moldvai útjára. Kirándulásaink közvetlen oka alig érdemel említést: a csángók nagyon jó szilvapálinkát főztek, s ennek a kisüstös pálinkának a minőségét még a bukovinai székelyek is ismerték. Látogatásainknak volt másik oka is: emberemlékezet óta élt a kapcsolat a két népcsoport között, s az az érzésem, hogy, miután a menekülő székelyeket a csángók sokban segítették a tizennyolcadik század második felében, a székelyek soha nem felejtették el a rendkívüli vendéglátást. Szertartásszerűen,

késő ősz folyamán látogattunk tehát "Móduvába", hol az egyik, hol a másik faluba, s akárhová mentünk, mindig baráti és testvéri fogadtatásban részesültünk.

Mivel kisgyerek voltam, kirándulásainkról elmosódott emlékeim maradtak; hogyan is tudnék olyan arcokra emlékezni, akiket csak egyszer láttam életemben, s akiket minden valószínűség szerint nem találnék élve. Hanem a sok elmosódott emlék között maradt egy, aminek még a dátumát is ki lehetne kutatni. Valamikor 1936 őszén, K... nevű falu határában botorkáltunk a kora esti sötétségben a vasútállomás felé. Több korsót is cipeltünk, illetve cipeltek, mert én nem sokat cipelhettem, nyolc- vagy kilencéves lévén. Azon a bizonyos estén valami rendkívüli történt. Az állomástól egy kilométerre északra lehettünk, amikor édesapám észrevette, hogy óriási vonatszerencsétlenség van készülőben. Délről, Bukarest felől, jött egy gyorsvonat, ami F... állomásán nem állt volna meg; északról pedig egy végtelenül lassú tehervonat csoszogott dél felé. A tehervonat mozdonyvezetője közben rájött, hogy sem az állomásra nem tud időben befutni, sem megállni nem tud, s keservesen füttyögött valami segítségért. Ő tudta tehát, hogy neki előbb kellett volna befutnia az állomásra, hogy hagyja a gyorsvonatot megállás nélkül elrobogni. A gyorsvonat ellenben, mit sem sejtve az útjában álló tehervonatról, rohant lelassulás nélkül. A tragédiát a végén az a forgalmista akadályozta meg, aki a két vonat helyzetét előzőleg rosszul ítélte meg. Még annyi ideje volt, hogy a gyorsvonat elé állt, s piros lámpájával addig integetett, míg a gyorsvonat meg nem állt. Nagy merészség kellett ahhoz, amit csinált, mert a vasúti sínek között állt, hogy a mozdonyvezető biztosan észrevegye. A tragédiát megakadályozta! Amikor mi begyalogoltunk az állomásra, a gyorsvonat még mindig ott állt, s várta a tehervonatot, amely a lelassulás miatt még lassabban érkezett. A forgalmista pedig halálsápadtan, üveges szemmel bámulta irodájának padlóját, s talán ő is arra várt, mikor szabadul majd meg a gyorsvonattól, amelynek jelenléte lázálomként nehezült lelkiismeretére.

Amikor 1978 nyarán a bukaresti gyorssal átrobogtam azon az állomáson, az egész történet megelevenedett lelkemben. Negyven és valahány esztendő után szerettem volna ismét meglátogatni azt a falucskát, de azt már nem mertem volna remélni, hogy más szemtanúkra is találnék, akikkel az előbb elmesélt történet több részletét is felelevenithetem. S ahogy a vonattal továbbrobogtam Bukovina felé, azért imádkoztam, hogy a Magyarországon élő bátyámés öcsémet Hadikfalván viszontláthassam: ott adtam nekik találkát. Nagy örömemre a két fiútestvéremet ott találtam a hadikfalvai állomáson, egy unokaöcsém kíséretében. Amikor az este folyamán elmeséltem a vonathoz kapcsolodó gyerekkori élményemet, bátyám

nagy örömmel járult a részletek kiegészítéséhez, mert azon a bizonyos kiránduláson ő is ott volt. Ezekután, hogy "mü es" lássuk, 1978-ban milyen világ járja a csángók felé, mindjárt elhatároztuk, hogy autóval útbaejtjük őket. Sok évtized után lelkesedve mondogattuk egymásnak, hogy ismét "elcsángálunk Móduvába".

Hogy hol is vannak a csángók, egy egyszerű térkép hűségesebben megmondja, mint a hivatalos romániai turistairoda. "A csángók — mondanák ők —, azok már nem léteznek." A térképet ellenben csak olvasni kell: nem nehéz Szabófalvát megtalálni, Bákó és Román pedig még román kiejtésben is magyarul hangzik.

Arra nem is számítottunk, hogy az egész vidéket rendszeresen átjárjuk, hiszen bennünket csak a kíváncsiság vezetett.

Alig értünk a nevezett városok közelébe, amikor a magyar szó mindenfelől hallatta magát. S ugyanaz a magyar szó volt, amit valamikor negyven évvel azelőtt hallottunk. Bátyámmal ujjongtunk az örömtől: hol a nyelvet élveztük, hol az építkezés sajátosságát csodáltuk. Tapasztaltuk, hogy a csángók még ma is úgy építkeznek, mint a mi ősszüleink építkeztek; az egyik ház jobban hasonlított szülőházunkra, mint a másik. Öltözködésünk mindig lényegesen eltért, de nyelvünkben annál több közös vonást ismertünk föl. Hirtelen arra a tudatra ébredtünk, hogy a csángók ma is olyan szépen beszélnek magyarul, mint amikor elöször hallottuk őket.

De ha magyarul beszélnek, náluk is érvényes-e az, hogy "nyelvében él a nemzet"? A kérdés, szerintem, annál is érdekesebb, mivel volt olyan esetünk, hogy valaki, akinek a neve éppen olyan magyar volt, mint Kerekes, Fazekas vagy Nagy, nem mert magyarul megszólalni, ámbár az én nevemet teljes magyar hanglejtéssel ki tudta ejteni. (Hogy hol is történt ez az eset, nem fontos, mert akárhol megtörténhetett volna, még Clevelandben is.)

Hanem egy szép vasárnap délután, amint mondám, megérkeztünk Bákó vidékére. Szucsavát már a délelőtti órákban magunk mögött hagytuk, s miután sok időnk nem volt, román vidéken meg sem álltunk, bár azon a vidéken van Szobófalva. Bákóban megebédeltünk, utána kicsikét körülnéztünk, s a kora délutáni órákban indultunk F... falu felé. Bátyám is, meg én is úgy emlékeztünk, hogy azt a falut látogattuk volt, amikor majdnem vonatszerencsétlenségnek lettünk szemtanúi, de mindketten tévedtünk, mert a F... nevezetű falut 1978 előtt soha nem láttuk. Tévedésünket azonban csalódás nem követte, mert a faluban sokkal több várt ránk, minthogy remélni mertük volna: éppen búcsúnap volt.

A kora délutáni záporeső a Kárpátok keleti lejtőit ragyogó fénybe öltöztette, levegőegét gondosan megszűrte, s ebben az üde levegőben minden hegylánc mosolygott felénk. S ki gondolná, hogy a csángó falvak már a Kárpátok első lejtőit ékesítik? Moldvából

nem kell a hegyek közé mászni a csángó falvak keresésére: Román és Bákótól néhány kilométerre nyugatra majdnem minden falu csángó-magyarságáról beszél.

A falu, ahova betévedtünk, tehát búcsúját ünnepelte. Nagyon sok ember volt az utcán: Mi pedig "igyenest" a templomtér felé igyekeztünk a kocsival, s el is mentünk volna a templomig, ha a nagy tömeg nem állt volna utunkban. Mondtam bátyámnak, hogy a kocsit hagyja az utca szélén, s onnan majd gyalog megyünk föl a templomig. Mielőtt a kocsiból kiszálltam volna, ragadtam a fényképezőgépemet: ilyen szép alkalmat nem lenne szabad elmulasztani, ilyen sok szép színt ritkán lehet fényképezni. A színektől elbájolva alig vettem észre a rendőrt, aki úgy állt ott, mintha szoborként odateremtették volna. Először azt gondoltam, hogy a kocsit rossz helyen akarjuk hagyni, s azért tiltakozik, de aztán megértettem, hogy kifogása a fényképezőgépem ellen irányult. Bátyám próbálta megmagyarázni neki, hogy mi csak egyszerű turisták vagyunk; hogy a fényképeket csak saját magunk számára csináljuk, de úgy láttam, hogy a vitának nem sok eredménye lenne, s intettem a bátyámnak: hagyja az ügyet. Igazában attól is féltem, hogy a végén bennünket fognak kiutasítani a faluból. S hogy minden nehézséget kikerüljünk, öcsémet megkértem: kísérjen be a templomba, míg bátyám és unokaöcsém elvegyültek a tömegben.

A templom csodálatos szépen föl volt díszítve, de nemcsak a virágtömeg tanúskodott az ünnep hangulatáról, hanem a nagyszámú, imádkozó hivősereg is éreztette az emberrel, hogy ez a vasárnap rendkívüli nap. A búcsúban mi is részesülni akartunk: mi is letérdeltünk a csángók közé imádkozni. Onnan pedig benéztem a helybeli kartársaimhoz, akik sírtak az örömtől, hogy meglátogattam őket. Azt megtudtam, többek között: templomukban nem ritka eset, hogy több mint kétezer hivő is megjelenik. . .

Hanem a tömeg, amibe belecsöppentünk, kikből állott? Amikor a kocsiból kiszálltunk, s hirtelen a rendőr társaságában találtuk magunkat, természetesen senki sem szólalt volna meg magyarul, bár látnivaló volt, hogy magyarok vagyunk. Ellenben amikor a kartársaim házából kiléptem, hogy a kívülmaradott testvéreimet is bemutathassam, őket már egész tömeg fogta körül. Egy fiatalember azt mesélte, hogy ők heten vannak testvérek, otthon magyarul beszélnek, és ő azt reméli, hogy valamikor el fog jutni "a nagy Budapestbe".

Magam is elvegyültem a tömegben, s mivel fényképezőgép nem volt a kezemben, észre sem vették, hogy nem tartozom az ő világukba. Itt fagylaltot árultak, amott búcsús édességeket kínálgattak; még tovább cigányok árulták rézedényeiket. A templomtér egyik sarkában, újonnan épített fafészer alatt fúvószenekar üde

zenéjére táncolt a fiatalság. Ahogy fölnéztem a fészer homlokzatára, két évszámot láttam belevésve: 1474—1974. A falu nemrégen ünnepelte tehát alapításának ötszázadik évfordulóját... Azt nehezen képzelem el, hogy a falu lakossága elmagyarosodott román nép lenne, ahogy azt egyesek hirdetik, de annál csodálatosabbnak találtam, hogy ötszáz esztendő alatt sem voltak hajlandók elrománosodni. Ki tudná megmondani, hogy milyen bizalom és remény él a családokban, ahol nemzedékről nemzedékre éltetik a magyar öntudatot!

És hogy tévedésünkön javítsunk, mihelyst megtudtuk, hogy a keresett falunk a szomszéd falu volt, elhatároztuk: oda is belátogatunk. Egyik új ismerősünk útbaigazított, mondván: "Menjenek csak igynest, a szöllőkön keresztül; csak öt kilóméterre van. Az út ugyan gödrös egy kicsikét, de biztos elmejen az a kocsi". S, valóban, az út járható volt, bár kocsinkat óriási porfelhő követte. Az volt az érzésem, hogy a szőlőkön átvezető út is ünnepelt: a búcsúsok hazafelé sétáló tömege, színes népviseletük, a délutáni nap verőfénye, a sárgászöldben úszó szőlők csodálatos látványban részesítettek. Néha-néha megálltunk, s megkérdeztük, hogy jó irányba megyünk-e K... felé. Kérdésünkre mindig magyarul kaptunk választ.

A magunk mögött hagyott tömegek után félő volt, hogy K...-án senkit nem fogunk a faluban találni. Az utcák valóban elhagyatottaknak látszottak. De ahogy lassan a falu közepe felé haladtunk, gyermekcsoportot vettem észre: többnyire 10—12 éves kislányok voltak. Csodálatos szép ruhába voltak öltözve. Senki más nem lévén az utcán, abban bíztam, hogy csinálok egy-két fényképet a gyerekekről. Mire a fényképezőgép kezembe került, egy édesanya is megjelent egy kapualjban. Neki, természetesen, nagyon megörültem, mert mindjárt láttam, hogy vele könnyebben fogok értekezni. A gyerekek, ha nem is féltek tőlem, szégyelltek a fényképézőgép elé állni. A mama volt az, aki elsőnek megszólalt, mondván a kislányának; "Serűjj csak oda, te Bibián, hogy levegyen!" (Fordulj oda, Bibián, hogy le tudjon fényképezni!)

A mama tehát beszélt magyarul, s beszélgetésünk folyamán kiderült, hogy természetes könnyedséggel fejezte ki magát.

Hanem a gyerekek, ők is tudnak-e magyarul? Kérdezni nem akartam, de föltételeztem: ha az édesanya olyan szépen beszéli a nyelvet, akkor a gyerekekre is ragad valami a családban. Kis idő múlva, amikor megnyertem a kicsik bizalmát — s miután csak magyarul beszéltem hozzájuk —, ők is magyarul kezdtek beszélni, s a végén még egymáshoz is. Bibián egyik barátnője, akit még nem fényképeztem le, s aki mellőzve érezte magát, keresztanyjához fordult segítségért, s majdnem suttogó hangon kérte: "Keresztanya, mondja, hogy üngöm is vegyen le."

Néhány percen belül egész gyermeksereg vett körül bennünket, s ha mindenkit nem is tudtam lefényképezni, útitarisznyámban akadt bőven ajándék, amit a gyermekek örömtől csillogó szemmel fogadtak.

Ilyen volt, röviden, amit láttam, hallottam és tapasztaltam. Szerettem volna minden portán betekinteni, még mélyebben meggyőződni arról, amit itt-ott láttam. Szinte hihetetlen, hogy még mindig léteznek és kitartanak. A harmincas években, amikor először jártam arrafelé, édesapám generációjának az volt a véleménye, hogy a moldvai csángók, az állandó elrománosítás miatt, nyomtalanul el fognak tünni. Ma viszont minden arra mutat, hogy nemzeti erejüket semmi nem tudta kikezdeni. Ha a gyermekek még beszélnek magyarul, az azt jelenti, hogy a szülők még mindig magyarul beszélnek a családban. Ha ezt még akkor is hajlandók megtenni, amikor tiltják, s erőszakkal próbálják megfojtani nemzeti hagyományaikat, az arra vall, hogy még mindig érdemesnek tartják magyarnak lenni.

F... faluja ötszázesztendős! Megéri-e majd az elkövetkezendő ötszáz esztendőt? Az utolsó negyven vagy ötven esztendő megcáfolta egy nemzedék félelmét. Egy nemzetnek életerejét nehéz fölmérni, s ha múltja bizalomra int, jövőjét a reménység biztosítja. Valahol a Kárpátokban egy fiatalember biztatta öcsémet: "Tudja, akarmit is csinálnak, münköt nem tudnak kiirtani."

K...-nak búcsút mondtunk; visszatértünk az országútra, s először északnak, majd pedig nyugatnak vettük utunkat, Csíkszereda felé, a Gyimesi-szoroson át. Ahogy az országúton északra fordultunk, ismét találkoztunk a búcsúsok seregével: ezek Bákó felé tartottak. Ők is csángók voltak. Néha megkérdeztük, hogy jó irányba megyünk-e Bákó felé. Az útbaigazítást magyarul adták.

Késő délutáni órákban értük el a Gyimesi-szorost. Nehezen hittem volna, hogy egy nap alatt olyan nagy területet be tudunk járni, olyan sok szép élményben lesz részünk. Valamikor, a csíksomlyói búcsúra járván, ugyanezt az útirányt követtük vonattal. A gőzmozdonyos, lassú vonatok végtelennek tetsző órákon keresztül küszködtek a hegyek és völgyek világával. Az autó minden akadályt leküzdött látszólag; a távolságot lerövidítette, s az idő unalmát változatosság gazdagította: utunkat hol záporeső követte, hol pedig a lenyugvó napnak sikerült itt-ott a levegőeget megvilágítania.

Valahol Csíkszereda előtt mintegy harminc kilométernyire, az egyik záporeső mezsgyéjén csoport kisdiákra bukkantunk. Kicsikét megázva úgy gurultak lefelé a hegyoldalon, mint élő labdák, akiknek hirtelen lábuk nőtt. Székely diákok voltak. A rohanástól és a hegyi friss levegőtől pirospozsgás arcukon az egészség és boldogság ragyogott. Boldogok voltak, hogy magyar kocsit láthattak, ma-

gyarul beszélhettek egy amerikai magyarhoz. De nem is amerikai magyar volt az, hanem texasi. S egy texasi magyar, mit is csinál ő Erdélyben? Hogyhogy beszél magyarul? Milyen fényképezőgépe van? Közel negyven éve ő is úgy mászta a Kárpátok lejtőit; úgy gurult lefelé a hegyoldalokon, mert ő is úgy érezte, hogy azok a hegyek az övéi voltak. A lenyugvó nap vöröses fényében nézték a volt udvarhelyi kisdiákot, akit visszahozott a kíváncsiság és az új nemzedék szeretete.

Amikor megérkeztünk Csíksomlyóra, az esti mise éppen vége felé járt. Miután engedélyt kaptam, hogy misézzem, először angolul akartam, majd latinul, s végén — s ez látszott a legtermészetesebbnek — magyarul miséztem, életemben először. Misém alatt is többször gondoltam az elmúlt nap eseményeire, a csángó falvakban töltött órákra, a rövid ideig látott arcokra, a gyermekekre. Milyen sok gyermek volt abban a búcsús tömegben! Talán a sok gyermekkel védekeznek a csángók a jövő bizonytalansága ellen! Bizalmuk és reményük oka, ellenben, a csíksomlyói Szűz Mária, Erdély "ékes virágszála", aki nem szűnik érettük és érettünk imádkozni.

Dr. Nyisztor Zoltán

Hogyan kerültem a cigányok közé?

Olvasom, hogy Belgiumban megtartották a cigányok világkongresszusát, melyen a világ minden részéből képviseltették magukat a cigányok. Azóta nem hagy nyugton az a sok emlékem, mely a cigányokkal kapcsolatos.

Kezdődött pöttöm kis gyermekkoromban, mikor az asszonyok megállítottak az utcán, s azt kérdezték, miért olyan fénylő fekete a szemem?

— Azért, mert éjszaka születtem! — vágtam ki magamat.

— Csak aztán meg ne verd a szemeddel az asszonyokat, te kis cigány! — mondották nevetve.

Mikor iskolába kerültem, társaim hamar elkereszteltek cigánynak, mert egy árnyalattal barnább voltam, mint a többiek. Nem találtam benne semmi sértőt, s nem csináltam belőle lovagias ügyet. Talán le is zártam volna az egész cigányhistóriát, ha szemet nem szúrt volna, hogy ahányszor cigánnyal találkoztam, mindig felragyogott rám a szeme, mire én szigorúan visszanéztem, hogy elvegyem a kedvét az esetleges bizalmaskodástól.

Ungváron történt meg először, hogy a gimnáziumban egyik osztálytársam cigány volt. Persze, úri cigány, mert az apja a banda prímása volt. A fiú velem együtt az osztály legjobb tanulója volt, akinek a tanárok is nagy jövőt jósoltak. Egy szép napon azonban a cigány fiú kimaradt az iskolából. Eleinte betegségre gondoltunk, de elmaradása túl sokáig tartott, s gyanússá vált. A tanárunk engem bízott meg a különös eset felderítésével.

Legnagyobb meglepetésemre a fiút betegágy helyett hegedűvel a kezében a kottaállvány előtt találtam.

— Hát ez mi? — rontottam neki. — Miért kerülöd az iskolát?

— Mert nem bírja a vérem — felelte határozottan. — Abbahagyom a tanulást. Muzsikus cigánynak születtem, a magyar nóta jobban vonz engem minden logaritmusnál!

Erre a megható vallomásra úgy elfogott engem is a szimpátia, hogy csak azért nem követtem a példáját, mert jó apám minden ambíciója ellenére a hegedűjátszás alsó fekvésén nem jutottam túl. Cigány barátom híres fővárosi prímás lett, s ha valahol megpillantott egy vendéglőben, a közönség csodálkozására csak nekem muzsikált. Én azonban megmaradtam amolyan kocahegedűsnek, akit csak az apai szeretet vehetett komolyan. Halála előtt az utolsó éjszakán is arra kért, hogy játsszam el kedvenc nótáját:

Volt nekem két ökröm, két szép villás szarvú
Címeres két ökör; fehér, mint a hattyú.
Csáli-cselő bimbó, az ekét tartottam,
Dalolt a pacsirta, amikor szántottam.
Egyszer csak azt mondták, ki ad többet érte,
Ökrömet a törvény elkótyavetyélte.
Hiába dalolsz már, mezei pacsirta,
Szegény ember sorsát boldog Isten bírja.

Apám szeme könnybe lábadt, s maga elé suttogta "Szegény ember sorsát... boldog Isten bírja..."

Reggelre megbékélt arccal holtan találtuk. Beteljesedett rajta is, hogy szegény ember sorsát boldog Isten bírja!

Aztán hosszú évek teltek el, míg a költő Nagy Miklóssal szorosabb baráti kapcsolatba nem kerültem. Abban az időben ő egy Sajó-parti kis faluban, Girincsen plébánoskodott. Odajártam le pihenni s irodalmi vitákat tartani. Egyetlen hallgatónk a Miklós apja volt, egy gimnáziumba belekóstolt gazdaember, aki vitáinkon tüzet fogott, s elkezdett rímeket faragni. Miklós megpróbálta ugyan lebeszélni az irodalmi ambíciókról, de a bácsi huncut pillantással odasúgta nekem:

— Féltékeny az ipse!

Egy alkalommal az éjszakai gyorssal érkeztem, s a sötétben poroszkáltunk be a távoli állomásról Miklós falujába. Útközben feltűnt nekem, hogy a keresztutakról cigányok bukkantak elő hegedűiket szorongatva s nagybőgőiket cipelve.

— Hová mennek ezek a muzsikus cigányok éjnek idején? — kérdeztem meglepődve.

— Ki tudja, tán valami nagy lakodalom készül valahol, vagy a Serényi grófék kastélyában családi bál — felelte Miklós nevetve.

Reggel arra ébredtem, hogy valami tömeg nyüzsög az ablakom alatt, s kíváncsi arcok kandikáltak be az ablakon. Hát, bizony, cigányok voltak valamennyien.

— Mit akarhatnak ezek tőlem? — tépelődtem magamban. A felelet hamar megjött rá.

Még a falusi dús reggelinél ültünk, amikor az udvaron rázendített a cigánybanda, s húzta-húzta a szebbnél szebb magyar nótákat.

— Ki kell menni hozzájuk — mondta ravasz mosollyal Miklós.

Ahogy kiléptünk, a zene elhallgatott, viszont nagy éljenzés fogadott, s a legöregebb cigány előlépett:

— Miután megtudtuk, hogy a vendég főúr is cigány, mint mi vagyunk, ide rendeltük a környék minden muzsikusát, hogy megtiszteljük a vérünkből való istenszolgáját.

Talán mondanom sem kell, hogy a cigányok becsapásában Miklós barátom volt a ludas.

Különben Girincs híres volt arról, hogy cigányai a legrendezettebb körülmények között éltek. Nem loptak — hacsak az alkalom nem volt túlságosan csábító —, s becsületesen dolgoztak. Nappal a faluban a megrepedezett házfalakat tapasztották ki, este a Sajó partján halászgattak. Tőlük tanultam meg, hogy este a halak a part mentén az ár ellen úsznak, s elég egy gyékénykosarat ráborítani, hogy alóla kiszedhessük a halat.

A falu végén állott a telepük. Takaros apró házikók, fehérre meszelve. Nem éheztek, s ha alkalomadtán ittak is, nem duhajkodtak.

Csendes telepüket csak akkor verte fel lárma, ha valamelyik cigányfruska eladó nagylánnyá serdült. Kevesen tudják, hogy a női

szépség semmi más népre nincs akkora varázzsal, mint a cigányokra. Egy-egy szép leány meghódítására képesek végigtalpalni az országot.

Girincsen is volt egy ilyen csodaszép cigányleány, de mire szépségének híre futott, elkapta a tüdővész, és fonnyadni kezdett. Egyetlen forró kívánsága volt, hogy látogassam meg.

Ott feküdt az ágyban, csontig lesoványodva, s csak babonás szép szemei s a lázrózsák az arcán tüzeltek. Boldog mosollyal fogadott, s hosszasan szorongatta és csókolgatta a kezeimet. Mondják, hogy nem félt a haláltól, s csak arra várt, hogy az én kezeim között halhasson meg. Miért? Ki lát bele egy haldokló tüdőbeteg lelkébe? Vágya teljesült. Én áldoztattam meg utoljára, s én végeztem el a temetési szertartást. Megható nagy temetés volt. A környék minden bandája muzsikaszóval kísérte a sírig. Ma is emlékszem rá, hogy azt húzták utoljára: "Volt egyszer egy szegény cigányleány, úgy vágyott a szíve gazdag legény után..."

Egyik-másik vasárnap lerándultam Pestről egy közeli faluba, ahol lukullusi ebéd várt. A vendéglátó orvos földim volt, s felesége messze földön híres szakácsművész. Ott találkoztam először Szitnyai Zoltánékkal, akik akkor a közelben egy főúri házat béreltek nagy parkkal. Azokban a békeévekben még ők sem gondoltak arra, hogy a nagy írót kastély helyett egy közös börtöncella várja a hírhedt Gyűjtőfogházban, s kiszabadulása után egy szűk Karitászlakás Salzburgban.

Hát egy ilyen dús lakoma után este felkapaszkodtam az utolsó helyi vonatra, mely annyira zsúfolt volt, hogy alig tudtam helyet szorítni magamnak a folyosón. Észrevettem ugyan, hogy a közelemben egy cigánybanda szorongott, de ügyet se vetettem rájuk mindaddig, míg a prímás jelentős hunyorgatással meg nem szólított:

— Melyik bandában játszik?

Elöntött a düh. Már megint a cigánykomplexum!

— Egyikben sem! — förmedtem rá.

— Jó, jó — felelte —, látjuk, hogy úri cigány, de azért épp olyan büdös cigány, mint mi vagyunk!

Egészen más hangulata volt egy másik temetésnek, amit valahol Ungvár mellett kellett ellátnom. Sok cigány élt abban a faluban, de szegények voltak, mint a templom egere. Nagy halottjuk volt, a vajda halt meg, s így a temetés is rangos volt. Ott volt a környék minden cigánya, hogy a vajdának a végtisztességet megadják.

Mikor a szabadban felállított ravatalhoz értem, bizarr látvány fogadott. A koporsót siránkozva állták körül a szűkebb családtagok. A felnőtteken még csak volt valamelyes ruha, de a gyermekeknek

már kevesebb jutott, s minél kisebb volt a gyermek, annál kevesebb. Volt, akin csak egy nadrág vagy egy kabát fityegett, de volt olyan is, akinek már csak egy kemény kalap jutott. De legbájosabb volt az a kis purdé, aki tiszta meztelenül, a nyakán egy kemény gallérral tüntetett.

Európai utazásaim során jöttem rá, hogy a cigányok nem okvetlenül nomádok vagy muzsikusok, hanem hogy önálló életformát, sőt: kultúrát is képesek alkotni. Spanyolország az a szerencsés ország, ahol a cigányok mint komolyan számba jövő népi kisebbség vetették meg a lábukat, s teremtettek egy sajátos világot, mely táncaival és dalaival meghódította az egész világot. Igaz, hogy férfiaik az intellektuális pályát kerülik, s inkább a kereskedelmi életben tevékenykednek, de viszont a leghíresebb torreádorok közülük kerülnek ki. A bikaviadalokon, amik Spanyolországban vonzóbbak minden színháznál, az arénák kapuin az ő neveik ragyognak. Veszélyes, de jövedelmező pálya, mely tekintélyes vagyon megszerzésével szokott végződni.

Rongyos, piszkos és kéregető cigányt nem is láttam Spanyolországban több mint egyévi ott-tartózkodás után. Még a nagy cigánytelepeken, mint Granadában vagy Cordovában, a festői szépen öltözött cigányasszonyok is táncaik bemutatása után nem "kéregetnek", hanem csak "tányéroznak" — mint a mi muzsikus cigányaink — a nézők között.

A legundorítóbb cigányrajok Olaszországban találtak kedvező hazára. Ezek teljesen nomádok, s különböző járművekkel bebarangolják az egész országot. Sehol sem ütnek végleg tanyát, s lopásból és kéregetésből élnek. Olyan merészek és szemtelenek, hogy nyomban megátkozzák azt, aki megtagadja az alamizsnát. Ez a bevált fegyverük, mert mindenki fél az átoktól, s inkább megnyitja az erszényét.

A napokban egy római autóbuszon magyarul diskuráltam egy barátommal. Egyszerre csak hátrafordult egy töpörödött vénasszony:

— Nagyságos úr — mondotta —, én is magyar vagyok. Most halt meg az uram, s árván maradtam. Adjon egy kis "sóravalót"!

Tipikusan magyar cigányra vallott a "nagyságos úr" megszólítás s a "sóraval ó"!

LŐCSE

LŐCSE

KÉSMÁRK

SZEPESVÁR

SZEPESHELY

MÁRKUSFALVA

ÓLUBLÓ

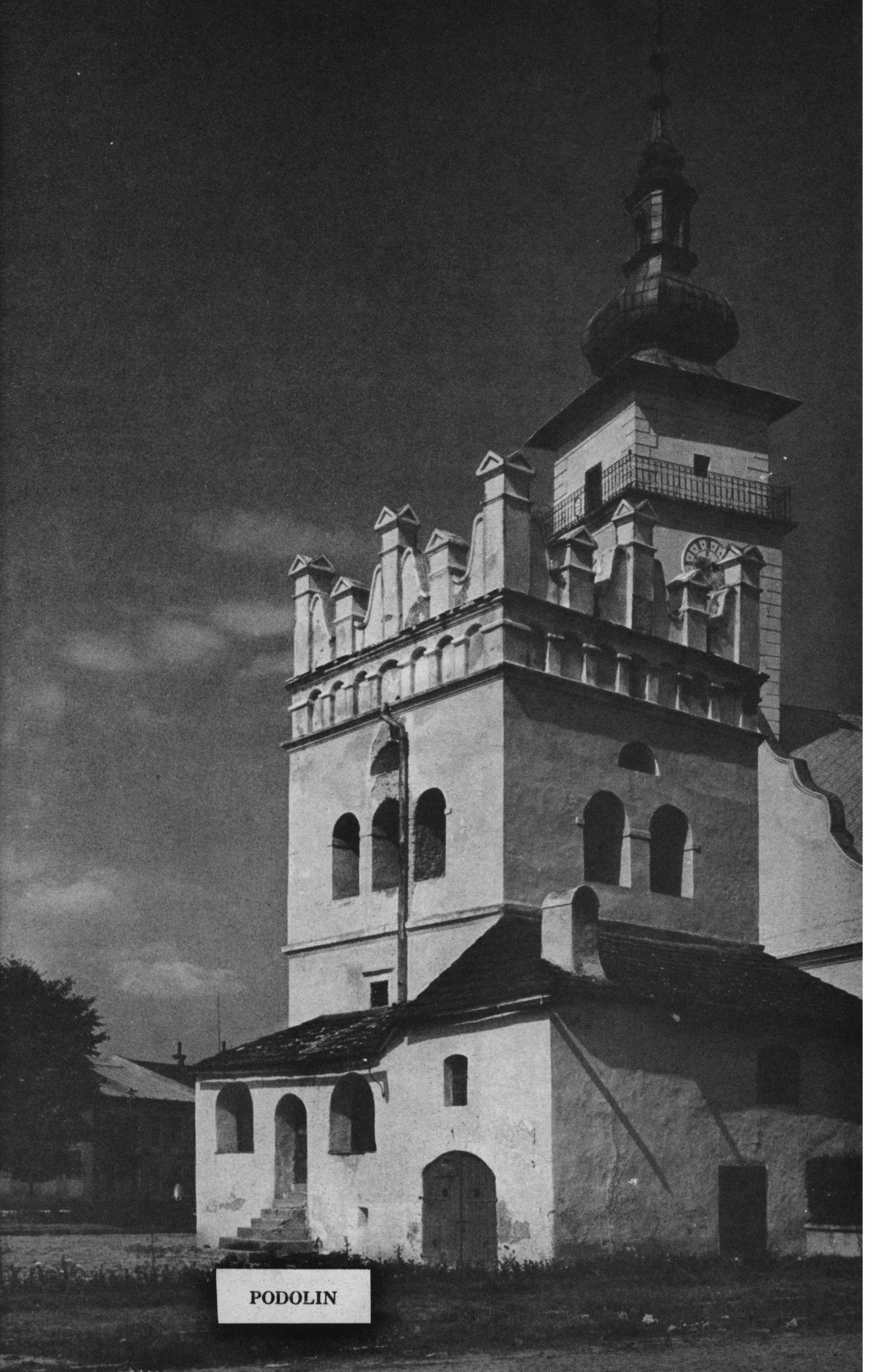

PODOLIN

FRICS

Tollas Tibor

Májusi fák

Tündöklő május virágzik!
Az ablakon át beköszönnek
a kórház irgalmas fái,
reményük hozzák, csupa zöldek.

Fölidézik a tűnt tavaszt,
amikor én még reménykedtem,
gyermek-hazai hárs alatt,
csillagot szór az ég felettem.

Látom az udvart, kapun át
a Bán-patak fürdőző fáit.
Évek baltái tarolták,
de bennem újra kivirágzik.

Barátok hívnak játszani
a régi kedvvel utoljára,
sárkányt eresztünk tavaszi
felhők fölé a magasságba.

Ifjúság, szép szerelem
feloldhatatlan eszterlánca,
oldozzatok fel, bűntelen
léphessek anyám lábnyomába.

A Szeles-tető oldalán
Ő ballag ki a temetőbe,
virágot visz helyettem is...
Virág lett Ő is mindörökre.

Esztendők őrzik, verssorok,
mint évgyűrűit a fák törzse.
Az élet tavába dobott,
hullámot verjek tág körökbe.

De én, mint vándorló madár
csigavonalán visszaszállok.
Fészek helyett csak sírja vár,
csillagokból is rátalálok.

Tündöklő május, virágozz,
hozd vissza a zöld reménységet!
Újjászülettek kint a fák is,
újjászületik minden élet.

Kempfenhausen, 1978. május 18.

(DRKB)

Föléled a múlt

Ma, amikor a magyar emigrációs sajtó szerte a világon az erdélyi magyarság kulturális életét veszélyeztető román tevékenységről számol be hétről hétre, s amikor már az anyaországban is merészel egy-két író, mint például Illyés Gyula — noha csak burkoltan — a kérdéshez hozzányúlni, talán nem lesz érdektelen, ha felélesztjük a múltat, és röviden vázoljuk az elszakított magyarság egy másik részének — a bácskainak — küzdelmét kultúrájáért a két háború között.

Ezerkilencszáztizennyolc novembere fordulópontot jelentett Bácska nagyobb felének kulturális életében. Ez az élet az összeomlást megelőző évtizedekben a maga egészében Budapest függvénye volt, s ennek a ténynek meg is fizette az árát az egész Délvidék elszakított magyarsága. Közhely már az, hogy a zsíros Bácsországot nem izgatta az irodalom, képzőművészet és tudomány, s hogy ez közhellyé lehetett, az csak azt bizonyítja, hogy valóban ez volt a helyzet. A "szebb lelkek", ha igazi alkotók voltak, Pest felé vették útjukat, akik meg nem mozdultak, Pestre kacsintva alkották vicinális színvonalú műveiket. Nem volt jelentősebb író, képzőművész vagy tudós, akit itt talált és itt tartott volna az 1918. évi nagy novemberi összeomlás. Nem volt számottevő magyar időszaki sajtó sem, nem volt egy, az egész magyarságot átfogó szerv, amely kulturális életét irányíthatta volna; volt azonban sok-sok, egyéni hiúságokat kielégítő, de érdemleges munkát alig végző egyesület, és volt néhány iskola, de ezek között egyetlen olyan sem, amely főiskolának számított volna.

Az összeomlást követő hónapokban az elszakított magyarság kulturális életét érintő, kettős, irányú változás indult meg. Fejlődés és visszafejlődés. A fejlődés az elszakított országrész magyarsága élniakarásának és életerejének bizonysága lett, a visszafejlődés — jobban mondva visszafejlesztés — akaratán kívül való volt, az új hatalom tényked ésének következménye. A visszafejlesztés iskoláinkat érintette elsősorban. Kezdődött pedig egy pokoli talál-

mánnyal: a névelemzéssel. A szülő nem határozhatta meg gyermeke nemzeti hovatartozását, s nem dönthetett arról, hogy milyen tanítási nyelvű iskolába küldi fiát vagy leányát. A nemzeti hovatartozás kritériuma a vezetéknév lett, éspedig vagy az apa, vagy az anya neve, amint azt a délszláv érdek kívánta. Bácska a török kiűzése óta nemzetiségi vidék. A kipusztult, elhurcolt magyar őslakosság pótlására telepítettek ide németet, bunyevácot, sokácot, ruténtót, szerbet, sőt: még magyart is. Míg a Tiszavidék és Közép-Bácska összefüggő tömegű magyarságnak adott hazát, a megye többi részének néprajzi térképe igen tarka, s amikor a törzsökös magyarság maga is nagy általánosságban két antropológiai fajtából tevődött össze, melyek teljes összeolvadása még ma sem történt meg, csodálhatjuk-e, hogy a délvidéki (bácskai), magukat magyaroknak tudó, és magyarnak valló családokban sokszor találkozunk germán és szláv elemekkel, és hogy ezek az idegen elemek az alig pár száz éves együttélés folytán a nevekben is jelentkeznek.

Ezeket a tényeket használta ki a névelemzés, és ha a gyermek apjától örökölt neve ellen kifogás nem volt tehető, akkor még mindig ott volt az anya, akinek esetleg németes vagy szlávos volt leánykori vezetékneve, s így gyermekének anyanyelve — ami nem azt a nyelvet jelentette, amelyet az ember legszívesebben beszél — természetesen német vagy szláv lett, még akkor is, ha az anya csak magyarul tudott. A szerencsétlen, csak magyarul értő gyermek pedig a német vagy délszláv tannyelvű iskolába került, hogy végeredményben ne tanuljon semmit, sőt: valójában német vagy szláv anyanyelvű társainak előmenetelét is akadályozza.

Ezen a módon indult meg a magyar iskolák elnéptelenítése, s mikor ez sem használt, megszüntetésük következett. Így múltak ki sorra a bácskai gimnáziumok, szakiskolák és polgári iskolák magyar tagozatai, s maradt hírmondónak Szabadkán egy fő- és Zentán egy algimnáziumi tagozat, de ezekben is több tárgyat tanítottak államnyelven, mint magyarul.

Mennyi küzdelem előzte meg a belgrádi magyar tanítóképző engedélyezését! Pedig ez is csak olyan tessék-lássék intézmény volt, melynek első osztálya nem is nyílt meg minden évben. A magyar tanítóképzésnek ez a kezelése újra csak eszköz volt a magyar iskola ellen. Minek a magyar népiskola, mikor magyar tanító sincs! A magyar diák nem szívesen ment szerb képzőbe, s általában szerb középiskolába. Innen volt az, hogy a magyar tanulók száma oly szomorúan alakult a németekével szemben. Íme, egy statisztika 1938-ból: ennek az évnek szeptemberében 1 423 112 elemi iskolai tanuló közül 42785 volt magyar (3%), német pedig 48862, vagyis 3,5%. A polgári iskolák 40898 diákja közül csak 1331 (3,25%) volt a magyar, míg 2875 (7%-nál több) a német. A középiskolákban pe-

dig az volt a helyzet, hogy 119 236 tanulóból 1070 (körülbelül 0,9%) volt a magyar, és 1838 (1,54%) a német.

Tehát a német polgári iskolai tanulók száma 116%-kal, a német középiskolásoké pedig 72%-kal haladta meg a magyarokét. Ezek a számok a névelemzés miatt föltétlenül kiigazításra szorulnának, s így a tényleges helyzet bizonyosan jobb volt, mint azt a felsorolt adatok mutatják, azonban mégiscsak szembetűnő az az elmaradottság, mely a magyar ifjúságot a némettel szemben jellemezte. Nincs adatunk arra, hogy a magyarnak elismert 42 785 elemista közül tényleg hányan jártak magyar iskolába. De akik olvasták a Dél-Szerbiában szolgált magyar nemzetiségű katonák hazaírt, cirillbetűs leveleit, akik tudják, minő küzdelmeket kellett évről évre a magyar népiskolák megnyitásáért folytatni, azok tudják azt is, hogy hánytól tagadták meg még a magyar betűk tudását is. Hősköltemény lehetne írni azoknak a lelkes magyar leányoknak, asszonyoknak és férfiaknak eléggé soha nem méltányolt munkájáról, akik évről évre április havában nyakukba vették falujukat, városukat, s az egyházi anyakönyvekből kiírt adatok alapján kutatták fel a hétéves korukban iskolakötelessé váltakat; szüleiket figyelmeztették, ha kellett, lelkükre beszéltek, hogy a májusi beíratáskor magyar osztályba vétessék föl gyermeküket.

Mert, bizony, akadt nem egy "jó" magyar, aki a magyar iskolával nem akart koloncot akasztani gyereke nyakába, aki azzal tagadta meg a magyar elemibe való beíratást, hogy a délszláv államban nincs magyar egyetem (!), tehát nincs értelme a magyar népiskolának sem. Volt olyan, akiben hiányzott a lelkierő, a bátorság, hogy szembeszálljon a névelemző iskolai hatalommal, vagy nem volt meg az a néhány dinárja, hogy orvosi bizonyítványt szerezzen gyermekének testi és szellemi fejlettségéről, ha az még nem töltötte be hetedik életévét. (Az első osztály megnyitását biztosító létszám eléréséhez sokszor volt szükség a hét évnél fiatalabbak beíratására is.)

Ezeket a szülőket előbb meg kellett győzni, segélyt kellett adni nekik, helyettük a tanügyi hatóságokkal harcolni, fellebbezni sokszor egészen az államtanácsig, hogy meglegyen a létszám, megmaradjon az iskola, és kenyere legyen a magyar tanítónak. Évről évre visszatérő harc volt ez a bácskai magyarság kisebbségi életében, de mindig eredményesebben megvívott harc. A béke boldog éveiben ilyen küzdelemre nem volt szükség. A harcmodort meg kellett tanulni tehát, de ehhez olyan emberek kellettek először, akik megszervezik a küzdelmet, s megtanítják a küzdőket a harcmodorra. Olyan politikai vezető, aki már az összeomlás előtt is részt vett aktívan a magyar politikai életben, alig maradt az elcsatolt bácskai területen, s így először új gárdának kellett kialakulnia. És szeren-

cséje volt a délvidéki magyarságnak, hogy akadt köztük egy, aki minden erejét a magyar iskolaügynek szentelte, és megszervezte a harcot a magyar iskolákért.

A magyar kulturális életnek még egy szervét kezdették meg azonnal az összeomlás után visszafejleszteni: a hivatásos színészetet. Ez a munkája az új uralomnak — el kell ismerni — tökéletes volt. Huszonhárom év alatt egyszer kísérletezett Bácskában egy felvidéki magyar színtársulat (belgrádi engedéllyel). Zombor volt első állomása. Talán 8—10 napig játszottak a városi színház épületében, de a nemzetiségi türelmetlenség nemcsak Zomborból, de Jugoszláviából is kiüldözte a magyar színjátszás áldozatos pozsonyi katonáit.

Az önerőnkre való támaszkodás hozott azután az előbbiekben vázolt visszafejlődéssel szemben némely téren soha nem remélt föllendülést. Így borult virágzásba, példának okáért, a bácskai magyar napisajtó.

Az összeomlást megelőző években is voltak Szabadkán, Újvidéken magyar napilapok, de hol maradtak ezek színvonal, példányszám tekintetében, mondjuk, a szomszédos Szeged sajtójától? A fővárosi lapok lassú elmaradása (csak egy-két baloldalit engedtek be), magas áruk s tartalmuk, mely az idegen világba került olvasók különleges igényeit kielégíteni nem tudta, indította meg ezt a fejlődést. A kis, négyoldalas, vicinális jelentőségű lapokból rövid pár év alatt hatalmas rotációs gépeken készült, 12—16 oldalas újságok lettek. Karácsonyi, húsvéti számaik vetélykedtek a fővárosi lapokéival, s némelyike színvonalát tekintve is felülmúlta az utódállamok bármelyikének magyar napisajtóját.

Bácska 1941. évi visszatérésekor a három legnagyobb város (Szabadka, Zombor, Újvidék) mindegyikének megvolt a maga virágzó napilapja. A szellem talán nem volt kifogástalanul magyar valamennyinél, de mégiscsak magyarul szólt mindegyik olvasóihoz, s ezért az elszakított magyarság fennmaradásában ennek a napisajtónak is jelentős érdeme volt. Az irodalmi élet kialakulásában játszott szerepének jelentősége letagadhatatlan. A napilapok adtak helyet a délvidéki irodalmi kísérletezéseknek, s amíg a Vajdasági Írás, majd a Kalangya meg nem jelenik, az elszakított területen élő magyar íróknak nem is volt más nyilvánosságuk, mint a napilapok vasárnapi száma. A hetilapok jelentősége sem hanyagolható el. Hatásuk a szegényebb néposztályokra néha szuggesztív, példányszámaik pedig olykor a napilapokéit is fölülmúlják.

A magyar hivatásos színészet elsorvasztásának egyenes következménye lett a kulturális egyesületek működésének fellendülése. Ez a fellendülés, sajnos, a legtöbb egyesületnél csak egyirányú volt, s a műkedvelő színjátszás kivirágzásában nyilvánult meg. Ez nem is lett volna baj, de ezen a téren érződött leginkább egy szervező,

rendező központi akarat hiánya. Nem tudott huszonkét év alatt oly szerv alakulni, amely ezeknek az egyesületeknek munkáját egységes elvek alapján irányíthatta volna.

A Bánságban, Nagybecskereken volt ugyan egy közművelődési egyesület, melynek alapszabályai lehetővé tették az országos szervezkedést is, de ennek a működését is beszüntette a diktatórikus kormányhatalom, amikor alapszabályszerű jogaival élve, tényleg szervezkedni kezdett Bácskában. De ha a beszüntetés nem is történt volna meg, ez a becskereki szerv az egész elszakított terület magyarságának szellemi életét aligha tudta volna irányítani, mert hatalma csak a maga fiókegyesületeire terjedt ki. Nagy mulasztás, hogy a délszláv állam kötelékébe került magyarság egy egyesületeken felülálló irányító szervet nem alakított idejében, mert soha kedvezőbb alkalom a magyarság szellemi életének irányítására Bácskában nem nyílt, mint amikor a nagy tömeg szellemi táplálékát jórészt a műkedvelők színpadjairól kapta. Ha van egy erélyes irányító kéz, mennyivel magasabb rendű szellemi táplálékkal lehetett volna ellátni a magyar szóra vágyó, s így minden magyar szót mohón befogadó magyar tömegeket! A dilettáns, de tagadhatatlanul jó szándékú vezetők akkor nem tálalhatták volna közönségük elé azt a sok fércmunkát, idejétmúlt tákolmányt, hanem valódi irodalmi értéket képviselő nűvek bemutatásával fejleszthették volna a közönség irodalmi ízlését. De ha a magyar műkedvelő színjátszás el is mulasztotta az alkalmat, hogy az igazi, a művészi értéket képviselő színműirodalomnak legyen propagálója, érdeme elvitathatatlan: magyarul szólt a színpadról magyaroknak, s végeredményben mégiscsak ez volt a legfontosabb. S még valamire rá kell mutatnunk: a műkedvelő színjátszókból termelődött ki az a gárda, mely az 1945 után engedélyezett hivatásos színjátszásnak megvalósulását lehetővé tette.

Természetesen az általános elvtelenség alól kivétel is akadt, különösen a városokban nem is egyszer. Ezeknek a művészi célkitűzéseket is szem előtt tartó egyesületeknek érdeme, természetesen, annál nagyobb. Meg kell mondanunk, hogy a vázolt kedvezőtlen kép kialakulásában a magyar időszaki sajtó is ludas volt kritikátlan magatartása miatt. A mindenekelőtt való üzleti szempont akadályozta meg abban, hogy rámutasson a csapnivaló darabok még csapnivalóbb előadásainak szükségtelenségére, s így a tájékozatlan olvasó joggal hihette, hogy a bácspiripótyi előadás legalább oly jó volt, mint a sokszor tényleg magas színvonalú szabadkai, zombori vagy újvidéki.

A magyar egyesületeknek ez a színjátszó tevékenysége túlságosan egyoldalú működés volt. Pedig az előbbiekben felsorolt, s az iskolai oktatásra vonatkozó statisztikai adatok, beszélő számok

voltak, melyek hangosan mutattak rá azokra a teendőkre, melyek az iskolán kívüli népoktatás terén lettek volna elvégezendők. A legtöbb egyesület azonban iskolánkívüli oktatásra nem ért rá, vagy nem akart arról tudni, pedig sokszor a vezetőkre is ráfért volna néhány tanfolyam. Újvidéken a katolikus szellemű napilap, a Reggeli Újság keretén belül ugyan alakult egy közművelődési tanácsnak mondott szerv, mely ábécéskönyveket adott ki, kész előadásokkal látta el a hozzája forduló egyesületeket, de ez még mindig nem volt az a tervszerű működés, amely az iskolai oktatás hiányait pótolni tudta volna. Az lett volna az igazi közhasznú magyar működés, ha minden színjátszó egyesület megrendezte volna a maga analfabéta, helyesírási, magyar történelmi, irodalmi tanfolyamát, ha a földműves, kereskedő és iparos ifjúságnak megadta volna magyarul a szükséges szakműveltséget. Nagy általánosságban ez nem történt meg. Kevés oly hely volt — de, hál' Istennek, ilyen is akadt —, ahol az óvodás gyerektől kezdve mindenkivel törődtek.

Ennek a helyzetnek a tarthatatlanságát végre fölismerték azok, akiknek a magyar tömegek magyaros nevelése szívügyük volt, és az 1940 júniusában Zomborban megtartott, ún. kultúrparlament ülésein számos szakszerű előadás keretében mutattak rá a követendő utakra, a célhoz vezető eszközökre. Ezek az előadások könyv alakban is megjelentek.

A bácskai magyarság zenei kultúrája a dalosegyletek működésében teljesedett ki. A modern magyar kardal, Kodály és társai műveinek kultiválása Zomborból indult el a nagy magyar mester egyik volt tanítványának (aki a második világháborút követő időben a mester akadémiai munkatársa is lett) fáradhatatlan munkásságának eredményeként. Dr. Kiss Lajos buzgólkodása is azonban csak lassan tudott tért nyerni még a nagyobb városokban is. Az eléggé gyakran rendezett dalosversenyeken még sokáig a régi iskola művei domináltak, s ennek híveiből összeállított zsürik előtt a modern magyar zene alkotásainak előadásával díjat is nyerni jó ideig alig lehetett. De ez talán máshol is így volt.

A délszláv államhoz csatolt magyarság kulturális összefogására, egységes irányítására végre az elszakítás 22. évében, 1940 novemberében sikerült a Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetségben oly kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabállyal rendelkező szervet létrehozni Újvidék székhellyel, melynek talán sikerült volna az előző évi kultúrparlamenten kitűzött feladatokat megoldani. A bekövetkezett történelmi események azonban a Szövetség működési területét csak Bácskára korlátozták, és célkitűzéseinek egy része is tárgytalanná vált. Hogy 1945 után működhetett-e tovább, nem tudjuk.

Amit az előzőkben a bácskai magyarság kulturális életéről, az azért vívott küzdelmekről Bácskában szerzett 23 évi személyes tapasztalatok alapján elmondottunk, nagy általánosságban a Jugoszláviában élő egész magyarságra is érvényes. Lehettek vidékek, ahol a nyomás kisebb volt, a kulturális szabadság nagyobb (például Horvátországban), viszont megtörtént az is, hogy a helyzet a megrajzolt általános képnél néhol és némelykor súlyosabbnak mutatkozott. A mai helyzettel való összehasonlítás, adatok hiányában, ugyan nem lehetséges, de az a körülmény, hogy az emigrációs sajtóban oly vajdasági riasztó híreket, mint aminők Erdélyből érkeznek, nem olvashatunk, örvendetesnek mondható.

Vitéz Erdélyi István

Eredeti-e a magyar Szent Korona?

A budapesti Magyar Nemzet 1978. január 6-i számában Ruffy Péter: Hazaérkezett a magyar korona című riportjában, többek között, ezeket írta: "A különgép a Washington melletti Andrews légitámaszpontról indult, hogy hazahozza... a koronát... Alsó része 1074 körül készült Bizáncban, 900 éves; a felső korona Györffy György legújabb műve szerint ugyancsak ennyi, s eredetileg a Szent István-i koponya ereklyetartója lehetett..."

Györffy György idézett legújabb munkáját nem ismerem. De ha valóban ezt írta, a munka ismerete nélkül is meg kell állapítani, hogy az nem állja meg a helyét. A Szent István-i koponya ereklyetartóját a székesfehérvári bazilikában őrizték, és I. Ulászlót (1440—1444), mivel akkor a Szent Korona III. Frigyes német császár kezében volt, az ereklyetartóról levett koronával koronázták meg. A Szent Korona alsó (görög korona) és felső (latin korona) részét, minden valószínűség szerint, III. Béla (1173—1196) idejében szerelték össze. Ha tehát a

Szent Korona felső része az ereklyetartó koronája lenne, akkor 1440-ben nem koronázhatták volna meg vele I. Ulászlót.

A Szent István-i (latin) korona eredetének a kérdése már régen foglalkoztatja a történészeket, de azt, megnyugtató módon, a mai napig sem tudták megoldani. 1971-ben Eredeti-e a magyar Szent Korona? címmel én is írtam róla tanulmányt (megjelent a Virrasztó 1971 októberi és a K. M. Újság 1971. december 3-i és 10-i számaiban), amiben, többek között, Györffy György egy korábbi tanulmányára is hivatkoztam. Ezért, de meg azért is, hogy a Szent Koronával kapcsolatos kérdések minél szélesebb körben ismertté váljanak, újból közreadom.

* * *

A Szent Korona még sohasem állt annyira a világ érdeklődésének központjában, mint most... Túl a kiadás körüli közjogi, politikai és az ezzel kapcsolatos sajtóvitákon, a tudományos körök is állandó érdeklődést tanúsítanak a Szent Korona iránt. A szakembereket azonban főleg a Szent Korona eredetiségének a kérdése foglalkoztatja.

A Szent Korona eredetéről a középkor óta vallott felfogást először Schwarz Gottfried, "felvilágosult" pesti egyetemi tanár vonta kétségbe 1740-ben. Azóta számtalan hasonló megnyilatkozás és munka látott napvilágot, de ahogy a mai napig nincs száz százalékig bizonyítva a korona Szent István-i eredete, úgy még kevésbé sikerült minden kétséget kizáróan bebizonyítani az ellenkezőjét.

1945 óta három nagyszabású munka jelent meg külföldön a Szent Koronáról[1], és, jóllehet a három közül kettőnek a szerzője magyar, mind a három vitatja a Szent Korona eredeti voltát, anélkül azonban, hogy hitelt érdemlően bizonyítani tudnák az ellenkezőjét.

Ezek közül Patrick J. KELLEHER The Holy Crown of Hungary című munkáját A Magyar Szent Korona című tanulmányomban már ismertettem.[2] Azonban a legnagyobb visszhangot és legélénkebb vitát érthető módon DEÉR József Die heilige Krone Ungarns című munkája váltotta ki. Így kötelességemnek tartom erről is részletesen beszámolni, annál is inkább, mert a vitába két otthoni történész is belekapcsolódott.

A Magyar Szent Korona című tanulmányomra 1970-ben a VIRRASZTÓ egyik svájci olvasója a következőket írta: "Engem az utóbbi években a Szent Korona, a királyság kérdése érdekel... Ezt főleg dr. Deér József itteni berni professzor nagy munkája, amelyet a bécsi Tudományos Akadémia adott ki, vetette fel. Ő ugyanis kitalálta (!), de nem bizonyította azt, hogy a korona nem eredeti, hanem talán 1270 körüli eltűntnek a pótléka. — Erre már régen dr. Zsitvay Tibor m. kir. v.b.t.t. igazságügyminiszter is — akit a legigazibb magyarnak tartottam itten, még egy éve el nem költözött az élők sorából — felfigyelt, és tiltakozni igyekezett..." A levél írója megküldte

Zsitvay Tibornak ebben a tárgyban hozzá intézett, dokumentum jellegű levelének a fénymásolatát közlésre:

Kedves Barátom! CH-6055 Alpnachdorf, 1968.I.4.

(. . .)

Ami a Szentkoronának hitelét, nimbuszát tépdeső hitvány kísérleteket illeti, ezek — a mi pipogya emigráns lapjaink jóvoltából és egyes áltudósok szenzációhajszolásából — egyre jobban szaporodnak. Ez csak egyrészt rossz, amennyiben ronda jelenség, másrészt van ennek komikusan jó oldala is: valamennyi ellentmond egymásnak, és ezzel a megcáfolásukat kölcsönösen elvégzik! Hogy elveszett az eredeti?!!! Tiszta szamárság!

Jelen voltam 1928. IX. 18-án a Várpalotában, amikor a Múzeumigazgatók Világszövetsége tiszteletére, mely Budapesten ülésezett, kivételesen megmutattuk nekik — persze, a szokásos ünnepélyes szertartások mellett — a trónteremben ünnepélyesen megjelent Szentkoronát. Én emeltem ki a ládájából (a képviselőház elnöke voltam akkor), majd Vass József miniszterelnökhelyettessel együtt vittük a terem közepén számára felállított díszemelvényre. Majd **von Falke**, a berlini Kulturhistorisches Museum direktora, ilyen kérdésekben a legnagyobb szaktekintély a világon, kérésére, kezünkbe véve tartottuk őelébe, aki nagyítóval vizsgálta meg, és azután kijelentette, hogy II. Szilveszter korából való származását kétségtelenül megállapíthatja. Ezt az egész históriát részletesen leírtam és beküldtem a Katolikus Szemlének, ahonnét — risum teneatis! — azt a választ kaptam, hogy az én "riportomat" egyelőre nem közlik, mert tudomásuk szerint Kelleher amerikai "szaktudós" újabb vizsgálat alapján "más" eredményre jutott, és bevárják a magyar (?) részről készülő vizsgálat eredményét, amelyet Bárányné Oberschall Magda folytat le. Ennek aztán a kegyeletsértő írását sietett leközölni a K. Sz.!

Ha foglalkozni akarsz a dologgal, figyelmedbe ajánlom von Falke művét (kis füzetet), melyben leírja Budapesten végzett vizsgálatát. Alighanem megvan a berni Landesbibliothekban. Nekem Firenzéből küldték meg annak idején kölcsön. Megjegyzem, hogy Falke írása némi variánsokat enged, amíg a helyszíni vizsgálat alkalmával tett szóbeli nyilatkozata élesen határozott volt.

(. . .)

Őszinte baráti üdvözlettel

aláírás

Otto v. FALKE, neves német műtörténésznek a levélben említett tanulmánya A SZENT KORONA címmel magyar nyelven is megjelent az ARCHEOLÓGIAI ÉRTESÍTŐ-ben (Budapest, 1929. XXXIX. 125—133. o.). Ebből idézem a következőket:

"... Ilyen egyedülálló történelmi és nemzeti jelentőséggel bíró műemlék műtörténeti megítélése a legbehatóbb stílkritikai és technikai vizsgálatot igényelné, ami nekem nem állt módomban. De a hála és köszönet érzete a rendkívüli előzékenységért, mely a Nemzetközi Múzeumszövetség 1928-i budapesti kongresszusa alkalmából a korona megtekintését lehetővé tette, arra késztet, hogy ennek a rövid, de tanulságos vizsgálatnak eredményét itt írásban összefoglaljam.

Mivel a szent korona alsó fele, a tulajdonképpeni koronaabroncs, a rajta lévő feliratos zománcképek által mint 1075 körüli bizánci munka hitelesen biztosítva van, a rendelkezésre álló rövid idő alatt figyelmem főleg a felső részre, illetőleg a két, egymást keresztező pántra irányult, s most is csak erre szorítkozom. Hisz művészettörténetileg az a főprobléma: vajon a pántokon levő zománcképek, melyek a pápa által Szent Istvánnak adományozott korona fennmaradt részét alkotják, 1000 előtt vagy csak Géza koronája után, tehát 1100 körül keletkeztek-e? Kondakov, Dalton, Diehl és Molinier alaposabb megokolás nélkül a későbbi keletkezés mellett döntöttek — talán csak a rossz felvételek következtében. Én közvetlen szemlélet alapján más nézetre jutottam, amely lényegében megegyezik Franz Bock, magyar részről Ipolyi Arnold, Czobor Béla, Radisics Jenő és Varjú Elemér véleményével.

A bizánci és nyugati aranyrekesz-zománcművészet emlékei oly kis számban és kevés hiteles datálással maradtak fenn, hogy pusztán stíluskritikai alapon a korona pántjainak képeit közvetlenül az 1000 előtti évekbe nem tudjuk besorozni. Emlékanyagunk azonban elég gazdag ahhoz, hogy a rekeszes zománctechnika történetében megkülönböztetett három periódus közül a középsőbe sorozzuk. A rekeszzománc korai fázisában... a "magas" zománc ("Vollschmelz") volt a gyakoribb, amikor is az aranylemezt széléig teljesen betölti a zománc. A II. periódus a "mély" zománcot ("Senkschmelz") kedveli, ahol a kissé mélyítetten fekvő zománckép különválik a zománctalan aranyalaptól. E stílus virágzása körülbelül a X. századra esik.

A III. korszak első, hitelesen datálható műve a bizánci Monomachos-korona Budapesten, melynek keletkezése 1042—1045 közé esik.

A pántok finom aranyfiligrános foglalatban kilenc képet tartalmaznak. A pántok kereszteződésén egy nagyobb négyszögletes lemez van "mély" zománctechnikával, mely a trónoló Pantokratort ábrázolja; a többi nyolc négyzetalakú lemez mindegyikén ornamensek közt egy-egy apostolkép van ábrázolva. A lemezek nyugati eredete nem kétséges, és így nem szorul bővebb bizonyításra...

... Bár a középső lemez trónoló Krisztusa a kis kereszt ráerősítésekor átfúrás által megsérült, mégis kivehető az alsó rész redőzetének a X. sz. művészi stíljéhez való tartozása.

A kilenc lemeznek bizonyára olasz készítője természetesen nem áll művészileg olyan magas fokon, mint... a bizánci ötvösök; de a X. századi nyugati ötvösség minden elfogultság dacára mégis képes volt a ruhának... feszülését kifejező vonalakkal világosan éreztetni. Ha ezt az erőteljes vonalmenetet összevetjük Géza 1075 körüli koronáján lévő Pantokrator-ábrázolás finomabb... de sematikusabb vonalhálózatával, akkor a szent korona régebbi és újabb részére vonatkozó problémát alapjaiban már megfejtettük...

A nyolc apostolkép — bár kétségtelenül együvé tartozik az előbb tárgyalt lemezzel — régiesebbnek tűnik, mert a bizánci befolyás itt nem annyira az alakokban, mint inkább az ornamentikában érvényesül. Az ornamentika elrendezésének bizánci mintaképe közel áll Monomachos koronájának ornamentikájához, amely félszázaddal korábbi. Mindemellett az apostolképek és a Krisztus-kép egyidejű keletkezése nem lehet kétséges...

... A kilenc zománckép stílusából és technikájából eredő bizonyítékok arra a végső konklúzióra vezetnek, hogy a szent koronának ez a része az 1000 körüli zománcművészet terméke. Ha ez így van, akkor nem lehet kétségbevonni a XII. századbeli Vita Stephaniban szereplő híradásnak a hitelességét, mely szerint a koronát Szilveszter pápa ajándékozta Szent Istvánnak.

A szent korona keletkezési helyére nézve a zománcképek nem nyújtanak felvilágosítást. A korai X. század római emlékeivel... nem állapítható meg semmiféle összefüggés, hasonlóképpen Velencével sem.

... Így csak Milánó marad hátra, ahová az említett regensburgi emlékek amúgyis mutatnak.

Szent István koronájának eredeti alakja nem állapítható meg teljes bizonyossággal. Csobor és Radisics véleménye, amely szerint Krisztus és az apostolokat ábrázoló lemezek, valamint a négy hiányzó kép egy homlokpánton, tehát vízszintesen szerepeltek, valószínűnek látszik, mert a képek jelenlegi merőleges és ferde helyzetükben a korona viselésénél csak részben láthatók. Ezzel szemben Varjú Elemér megállapította (Arch. Ért. XXXIX.), hogy az apostolképek hosszanti irányban enyhén meghajlottak, hogy beleilleszkedjenek a pántok görbületébe; csatlakozott tehát Bock nézetéhez, mely szerint a pántok a maguk egészében Szent István koronájáról erednek, és érintetlenül lettek Géza koronájával egybekapcsolva..."

Amint látjuk, von Falke, a kívülálló, érdektelen tudós megállapította, hogy a Szent Korona felső része 1000 körül készített, eredeti munka.

DR. KOMJÁTHY MIKLÓS, a történettudományok kandidátusa, Szent István születésének 1000. évfordulója alkalmából részletes ismertetést írt DEÉR J. kérdéses munkájáról az Élet és Tudomány-

ban.[3] Erre válaszolt GYÖRFFY György, a történettudományok doktora Mikor készülhetett a szent korona? című, képekkel illusztrált, alapos, számos, eddig ismeretlen adatot tartalmazó tanulmányában, ugyancsak az Élet és Tudomány hasájbain (1971. évi 2. sz. 58—63 o.). Minthogy Komjáthy ismertetésében a kérdéshez semmi újat nem ad, ezért csak Györffy válaszából idézem a tárgy szempontjából fontosabb részeket:

"Az Élet és Tudomány 1970. évi 43. számában érdeklődést keltő cikk jelent meg dr. Komjáthy Miklós tollából Szent István koronája-e a szent korona? címmel. A szerző... ismerteti Deér József berni egyetemi tanár új elméletét a szent korona eredetéről, amelyet 1966-ban, Bécsben kiadott nagy művében publikált. Deér József ugyan maga a koronát nem látta, de a fényképek és történelmi adatok alapján feltételezi, hogy a koronát 1270-ben V. István király ötvösei titokban állították össze, az akkor ellopott szent korona pótlására. Szerinte az új korona alsó része, amelyen I. Géza (1070—1077) képe is látható, nem Gézának vagy feleségének a koronája volt, hanem III. Béla (1172—1196) feleségéé, Antióchiai Annáé, a korona felső, latin feliratos része pedig magyar ötvösmunka a XIII. sz. elejéről.

Komjáthy Deér impozáns művének gondolatait mint nagyon valószínűeket tárja az olvasóközönség elé, bár hangsúlyozza feltevés voltukat. Fenntartása indokolt, hiszen Deér páratlan forrásanyagot megmozgató műve idehaza kritikai elemzésben nem részesült...

Ez késztetett arra, hogy e páratlan műkincs történészt is érintő kérdéseihez hozzászóljak... Hozzászólásom nem a kérdés lezárásának igényével készül, s nem akar elébevágni a kutatásoknak, amelyeket Magyarországon régi ötvösségünk kitűnő szakértője, M. Kovács Éva indított el egyebek között a korona kérdésének vizsgálatával.

Ha Szent István koronájáról beszélünk, történeti tényként fogadható el, amire Hartvik püspök is utal, hogy István király II. Szilveszter pápától koronát kapott. E korban azonban az uralkodók több koronával is rendelkeztek, így kérdéses, hogy a pápa koronája egyezett-e azzal a koronával, amely István király egyetlen hiteles, egykorú ábrázolásán, az 1031-ben hímzett koronázó palástón látható. Ez a diadémszerű, nagy drágakövekkel díszített abroncskorona... teljesen eltér a reánk maradt szent koronától.

VII. Gergely pápa 1074-ben írt leveléből megtudjuk, hogy III. Henrik császár — miután Péter és Aba Sámuel trónharcaiba beleavatkozott — István királynak a pápától kapott koronáját és lándzsáját visszaküldte Rómába... A lándzsát még 1077-ben látták a Szent Péter-bazilikában felfüggesztve, a koronának azonban 1074 után nyoma veszett. Lehet, hogy kegytárgy készült belőle, de az sem lehetetlen, hogy a pápa mint koronát adta tovább. 1076-ban például Zvoinimir horvát király kapott koronát VII. Gergelytől. Nem bizo-

nyítható, hogy e korona azonos lenne István koronájával, de a magyar udvarban felmerülhetett a gyanú, hogy VII. Gergely a "szent király" koronáját adta tovább. Az sem igazolható, hogy Zvoinimir fiának, Istvánnak a halála után ez a korona került a Horvátországot megszálló Szent László vagy Kálmán kezébe. Az viszont tény, hogy horvát királlyá koronázás utoljára 1102-ben történt, amikor Tengerfehérváron (Biograd, Zara Vecchia) megkoronázták Könyves Kálmánt (1095—1116), és ezt követően a Magyarország és Horvátország királyává való koronázás egyazon koronával, a magyar koronával történt. Ha az ismeretlen tényezők sora kétségessé tesz is bármilyen összekapcsolást a Szilveszter-féle korona és a szent korona között — és egy ilyen feltevést ma a művészettörténeti kutatás sem tart valószínűnek[4] —, az események úgy alakultak, hogy a köztudatban akár a tárgytól függetlenül is létrejöhetett az a nézet, hogy a szent koronába beépítettek valamit, ami Szent Istváné volt.

A ránk maradt szent korona alsó részét, a "görög koronát" az 1074-ben trónra lépett I. Gézának és bizánci kortársának képe díszíti. A bizánci diadém egy felső, "latin" koronarész: a pántok hozzáépítésével nyerte el mai alakját. Vita főként akörül folyik, hogy az összeállítás mikor történt, és milyen ötvöstárgyat építettek bele a korona felső részébe.

Moravcsik Gyula — a bizantológia egyik legnagyobb művelője — szerint a magyar korona III. Béla korában jött létre, oly módon, hogy az I. Géza által Dukász Mihály bizánci császártól kapott görög koronát egyesítették egy Szent István-inak tulajdonított latin koronával...

E jól megalapozott vélemény mellett részletkérdésekben új nézetek is születtek: pl. Bárányné Oberschall Magda szerint a bizánci korona I. Géza görög feleségéé lehetett, tehát "női korona" volt; P. J. Kelleher a korona felső részét díszítő, apostolokat ábrázoló lemezekről feltételezte, hogy azok eredetileg egy István király és Gizella által birtokolt könyv fedelét díszítették, és a két rész egyesítését Könyves Kálmán korára tette. E sorok írója abból, hogy I. Gézát az aranylemezen nem királyi jelvényekkel ábrázolták, megkockáztatta a feltevést, hogy I. Géza még mint Dux kapta a koronát, s az egyesítését szintén Kálmán korára feltételezte.

Deér József... abból indul ki, hogy 1270-ben, amikor IV. Béla meghalt, leánya, Anna "két koronát" — más királyi kincsekkel együtt — ellopott, és Csehországba vitt, II. Ottokár udvarába. Deér feltevése szerint ekkor IV. Béla fiát, Istvánt egy sebtében gyártott koronával koronázták meg; ez lenne a mai szent korona.[5] V. Istvánról feljegyezték, hogy visszakövetelte az ellopott drágaságokat, végül is az 1271-ben kötött békeszerződésben lemondott II. Ottokár javára

a kincsről, közte "egy koronáról". Deér szerint ez volt Szent István eredeti koronája, s ez Csehországban elkallódott.

Amióta Szent István a dinasztia szakrális (vallási) központját, a székesfehérvári bazilikát megalapította, ennek tornyában őrizték a koronázási jelvényeket és a törvények szövegeit, s ez volt a királyi levéltár is. Őrizetéről nemcsak az őrkanonok, hanem az egész kanonoki testület, a káptalan és prépostság vitézei is gondoskodtak.

Nemrég vált ismeretessé Michael Anchialosznak, a későbbi konstantinápolyi pátriárkának 1166 körül kelt beszédszövege, amelyben ama reményének adott kifejezést, hogy a Magyarországot támadó Manuel császár rövidesen elfoglalja a főváros koronázó templomát a magyar uralkodók ott őrzött királyi koronájával együtt. Erről a királyi koronáról 1204-ben III. Ince pápa már úgy írt, mint a magyar király hatalmának szimbólumáról, a XIII. század első felétől pedig "szent korona" lett a neve... E korban minden tárgyat, amit Szent Istvántól eredeztettek, szentnek minősítettek — mint az a pécsi alapítólevél későbbi átiratának bevezető részéből világosan kiderül.[6]

Az 1270. évi lopásról szóló híradások az elvitt kincsek között hol "két aranykoronáról", hol csak "koronáról" szólnak, de soha nem mondják, hogy "a szent koronát" vitték el, és azt sem közlik, hogy a fehérvári kincstárat rabolták ki. Ha a székesfehérvári bazilikában őrzött szent koronát rabolták volna el... ezt nyilván megkülönböztetett névvel illették volna a lopásról író krónikások. Mivel pedig a középkori kincstárakban több koronát is tartottak, az ellopott "egykét korona" nem lehet azonos a "szent koronával"! A lopás köztudott volt, így az ellopott szent koronát nem lehetett volna "titokban" egy más koronával pótolni, és elhitetni a világgal, hogy az új az eredeti. Az országban minden jogtudó és ereklyetisztelő szem a Csehországba került szent korona felé tekintett volna, és a más koronával történt koronázást a közvélemény érvénytelennek tartotta volna, mint egy emberöltő múlva Róbert Károly (1308—1342) két koronázását, aki csak a harmadszori, a "szent koronával" történt koronázás után tudta királyságát elismertetni. Még valószínűtlenebb, hogy V. István 1271. július 14-én a szent koronáról mondott volna le ellensége, II. Ottokár javára. Erről egyetlen király sem mondhatott le, aki az ország urának tartotta magát, hiszen ez azt a veszélyt is jelenthette volna, hogy a koronát birtokló király koronáztatja magát királlyá. A cseh Vencelnek, akit az Árpád-ház kihalása után magyar királlyá koronáztak, elég lett volna 1301-ben Fehérvárt úgy megjelenni, hogy hozza magával a szent koronát, és nem kellett volna a Fehérvárt őrzött Szent István-koronával... megkoronáztatnia magát.

Hogy honnan lopta el Anna hercegnő a koronákat és más királyi kincseket, nem tudjuk. A fehérvári kincstárhoz aligha fért hozzá...

Mindent összevéve, a szent korona 1270. évi ellopásának a fel-

tevése nem állja ki a történeti kritikát. 1270-ben gyártott magyar koronáról csak akkor beszélhetnénk, ha a reánk maradt szent korona jellegzetesen e kor ötvösségének terméke lenne. Erről azonban szó sincs...

... A szent korona a mai formájában nem keletkezhetett 1074 előtt, viszont 1166-ban már mint a királyi hatalom jelképét Székesfehérvárt őrizték. Építését e két évszám közé kell tennünk, amit valószínűvé tesz, hogy a szent korona végső alakját a Komnenoszok zárt koronájának mintául vételével nyerte el; ez az Árpádokkal szoros kapcsolatban állott bizánci dinasztia pedig 1081-től 1185-ig uralkodott..."[7]

De hogy a Deér József szerint az eredeti pótlására 1270-ben hirtelen összetákolt koronának mekkora tekintélye volt V. István halála után rövidesen, idézem III. Endrének (1290—1301), az utolsó Árpád-házi királyunk Theodor fehérvári préposthoz intézett leveléből a következőket:

"A mi uralkodásunk és megkoronáztatásunk ellenségei előbb titkon, majd nyíltan azon mesterkedtek, hogy trónra lépésünkkor ne juthassunk a szent király koronájához, hogy a mi uralkodásunk tekintélye és az országlakók üdve kérdésessé tétessék[8]."

Kétségtelen, hogy a fent idézett érdekes és a tárgy szempontjából döntő jelentőségű megnyilatkozások sem döntötték el a Szent Korona sokat vitatott kérdését. De egybevetve a már régebben ismert, hitelt érdemlő feljegyzésekkel, adatokkal és a korabeli ötvösművészeti alkotásokkal, nem is szólva a hozzá fűződő, a maga nemében egyedülálló alkotmány- és közjogi tannal, a Szent Korona tanával,

minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy a Szent Korona felső része Szent István idejében készült, és bármi volt is annak eredeti rendeltetése, szoros személyi kapcsolatban kellett lennie Szent Istvánnal.

A Szent Korona körüli vitát csak majd akkor lehet véglegesen lezárni, ha egyszer sikerül hitelt érdemlően bebizonyítani, hogy mikor, hol, milyen célra készült, és Szent István tulajdona volt-e, vagy sem.

Függetlenül a történelmi és művészettörténeti vitától,

a Szent Korona, a hozzá fűződő tan révén, amíg csak magyar létezik, a nemzet legdrágább kincse, nemzeti létének, fennmaradásának legbiztosabb záloga — és az is marad mindörökké!

Jegyzetek:

[1]Patrick J. KELLEHER: The Holy Crown of Hungary, American Academy in Rome, 1951. — Joseph DEER: Die heilige Krone Ungarns, Osztrák Tudományos Akadémia, Wien, 1966. — Magda BARANY-OBERSCHALL: Die Sankt Stephans Krone, Verlag Herold, Wien, 1961.

[2]A Magyar Szent Korona c. tanulmányom eredetileg a Magyar Egység 1959. szeptemberi és novemberi számaiban, bővített formában a Virrasztó 1970. évi 3. számában és a Kanadai Magyar Újság 1970. augusztus 21-i és 28-i számaiban jelent meg.

[3]Komjáthy tanulmánya megjelent a Magyar Hírek 1971. január 30-i számában is.

[4]Von Falke idézett művészettörténeti tanulmányában azt bizonyítja, hogy igenis "valószínű".

[5]V. Istvánt (1270—1272) már apja életében, 1264-ben megkoronázták, és mint ifjabb király szuverénul uralkodott az ország keleti része felett. Így 1270-ben nem kellett őt újból megkoronázni, következésképpen koronára sem volt szükség, még kevésbé egy "sebtében" gyártott koronára.

[6]Ferdinandy Mihály a Magyar történelem (Kossuth Kiadó, 1957) 89. oldalán ezzel kapcsolatban a következőket írja: "A XIII. században időnként két király volt (apa és fiú: II. Endre és IV. Béla, majd IV. Béla V. István), ám a nemzet szemében ekkor is csak egy ország volt. Természetes azonban, hogy ilyen helyzetben a király veszít reális súlyából, s helyébe időfeletti méltóságban és tekintélyben bontakozik ki az ország fogalma, amelyet a XIII. századtól kezdve mindinkább az ország szentnek tisztelt koronája — a Regni corona — kezd kifejezni. Jellemző, hogy a **corona sancta** kitétel éppen IV. Béla korában fordul elő először."

[7]Manuel császár anyja, Szent Piroska-Iréne császárné, Szent László leánya volt.

[8]Lásd a 6. pontban idézett munka 89. oldalát.

Füry Lajos

Legyes csárda

Nem fordult hátra, pedig tudta, hogy valaki követi. Amikor az akácoshoz ért, meglassította a lépteit. Megállt, és nekitámaszkodott a poros levelű akácfának, mint akinek nincs sietős dolga. Pedig nagyon ment volna, hajtotta a vére a dombon terebélyesedő, roggyant oldalú, repedt hátú csárdához. Nem az italért, hanem Mariskáért, özvegy Szabó Bálintné árendás csárdásné legkisebb lányáért. A józan esze azonban marasztalta, és hogy egészen nyugodt maradjon, előkotorta a horpadt bádog cigarettadobozt, és kihalászott egy cigarettát. Megnyálazta nagy szakértelemmel, meilőtt a szájába dugta. Akkor ért oda a másik. Egész úton követte a királydinnyés gyalogcsapáson a villamos végállomástól.

Megállt mellette, megtörölte a homlokát, mielőtt megszólította.

— Hová igyekcő ollan nagy sietséggel, talán a csárdába a jányho?

A legény bajusza hegyét pödörgette, aztán felvágta a fejét:

— No és ha hozzá, hát ki van ellene?

A másik szeme is megvillant, felvetette a fejét, de azért nevetett, amikor mondta:

— Hát pedig csak azért mondom, hogy kár a nagy igyeközetért, mert a mútt hétön szombaton az eránybаn nyilatkozott Mariska, hogy ü éngöm szeret, osztán ezök szerint a bolond is tuggya, hogy néköd már a Legyes csárdában nincs sömmi keresni valód. . .

A másik legény arca meg sem rezdült:

— Akko pedig nagyon rosszul tudod, merthogy ezön a hítön csetvertökön arra jártam, aztán béfordultam egy őrkényi fröccsre, osztán én mög arrú győződtem meg, hogy éngöm szeret.

A legény előbbre lépett:

— Monta?

— Hát mondani ippeg nem mondta, hát tán néköd monta?

— Néköm se mondta. . .

— Hát akkor meg hunnan veszöd?

A legény most kifeszítette a mellét, és diadalmasan nézett a vetélytársára.

— Hogy hunnajt veszöm? Hát a szömibű, mer amikor rám níz, azzal a két gyönyörűséges fényes cipőgomb szömivel, hát mögérzem én azt. . .

Abban megegyeztek, hogy Mariskának gyönyörűséges szép szeme van, aztán úgy tud vele nézni, hogy a legény háta lúdbőrzik bele.

A másik legény is cigarettát kotort elő a lajbi zsebéből, egyengette, nyálazta, és éppen rá akart gyújtani, amikor ott látta az orra előtt a legény öklét.

Hátralépett, behúzta a nyakát, mint az öklelésre induló bika:

— Nohát, ha csak ez kő, hát akkor kezgyük...

A másik legény azonban nem mozdult a helyéből:

— Úgy dukálna most, Jani, hogy megverekeggyünk, életrehalálra, de aztán arra gondútam, hogy ha most összeverekszünk, aztán biztos baj lesz belőle, osztán akko még eveszejtöm a jó pályamunkási állásom a vasútnál, osztán akkor nincs Mariska, ezért nem ütlek most agyon, Jani; értöd-e?

Jani arca belevörösödött az indulatba:

— Úgy látom, hogy hamar beletanútá ebbe a pesti beszédbe, mert a mútt esztendőben még nem röstellted a bicskád a kertekaljai búcsún, de azt elismerem, hogy a szóval jobban bánsz, Pesta, mint én. Azért csak annyit mondanék én is neked, hogy a pályamester úr azt mondta: "No, Tóth János, ha megbecsülöd itt magad, karácsonyra véglegesítenek, osztán meg is nősülhetsz." Köszöntem is a jóságát, mert igen egy derék ember, Hosszúberekpéterire való, osztán ű vitt be a MÁV-hoz pályamunkára, hát nem is lenne szép, ha most szégyenbe hoznám azzal, hogy itt agyonütlek a keresztúri határban. Biztos eveszteném az állásom, osztán akkor nincs Mariska meg karácsonyi lakzi...

Elhallgattak és gondolkoztak mind a ketten.

Aztán újra a szaporább eszű Pesta szólalt meg:

— Adsz ide a gyufancot...

Kiszedett a gyufaskatulyából egy szál gyufát, és kettébe törte. Nagy, széles markában mutatta:

— Nízd csak, a fele az egyik markomban, a fele a másik markomban. Az egyik fele a mírgös, az a tijed, a másik a nem mírgös, az mög az enyim.

Jól megrázta a markában a kettétört gyufát:

— No most aztán válassz! Ha etalálod, mehecc igenöst a Legyes csárdába Mariskához, de ha nem, akkor menj haza Kertekaljára, még van idöd, és eléred az ötórai vonatot...

Jani belement a játékba.

Nézegette a két, szorosan összecsukott markot, sandított is egy kicsit, hogy jobban eltalálja, melyikben van az övé. Már éppen felemelte a kezét, amikor valaki rájuk kiáltott:

— Na, csakhogy itt találom magukat, legalább segítenek cipelni ezt a két cekkert, már majd leszakad a karom, a végállomástól ho-

zom, hiába cserélgetem, egyformán nehéz. Ilyenkor lehet vásárolni a lőrinci hetipiacon, mielőtt a pesti kofák fölvásárolják a parasztoktól a zöldséget meg a gyümölcsöt. A téglagyárig ehozott egy kocsi, de aztán csak gyalogosan gyüvök.

Özvegy Szabó Bálintné árendás csárdás asszony nagyokat fújt, és törölgette a halántékába tapadt gyér, ősz haját:

— No, mit mamlaszkodnak itten, fogják meg a két cekkert, aztán vigyék!

Kétoldalt a két legény az óriási, kidagadt gyékényszatyorral, közben pedig az asszony. Elindultak a líciumbokros árok melletti csapáson a csárda felé.

Szabóné szóval tartotta a legényeket:

— Olyan szép paprikát meg paradicsomot vettem, jó lecsót főzök majd, füstölt szalonnával, kolbásszal; szaftos is lesz, meg erős. Én belevágom a paprika erit is, mert az adja meg az ízét. Ez lesz a nagy ebéd Mariska eljegyzésin. . .

A két legény egyszerre állt meg, és lerakták a szatyrokat.

Szabóné rájuk ripakodott:

— No, mit ácsorognak, most indultunk meg csak, aztán máris elfáradtak, én meg hunnan messziről cipelem egymagam! Vagy talán nem tudják még a nagy újságot, hogy Kardos Rudi, a villamoskalajuz ejegyezte Mariskát? Már régen járogat a csárdába, osztán láttam én már, amikor harmadszor is gyütt, hogy nemigen az ital végett gyün ez ide, mert az ilyen magamfajta vén csárdásné meglátja az ilyesmit mindjárt. Mondtam is Mariskának, hogy csak ügyejjen, osztán módjával, mert majd kibújik a szög a zsákból. Hát aztán eccer csak kirukkolt a Rudi. Elmondta, hogy a Beszkártnál milyen jó állása van. Van egy kis spórolt pénze is, meg egy telke is Gyálligeten; ha megnősül, szeretne oda építeni, merthogy az ötvenes villamosmegállóhoz egy ugrásra van csak. Azt is mondta, hogy szabadon utazhat a villamoson bármikor, meg még a felesége is, és annyit, amennyit akar. Szóval így és úgy, nekem nem volt Rudi ellen kifogásom, jó kinézésű fiatalember, igazán abban a kalajuz uniformisban, hát fájin legény, na. Kérdeztem is Mariskát este zárás után, mielőtt még imádkozott. Osztán Mariska se vót ellene; úgy láttam, hogy neki is teccett Rudi. Így hát, mondok, a másik öt jányom is szépen férjhő ment tisztességge, hát akkor a hatodik sem kerüli el a sorsát.

A két legény, mintha ittas lenne, támolygott a szatyrokkal.

A csárda előtt, a diófa árnyékában, bozontos, nagy kutya aludt, és derekát görbítve, ásítozva, lustán jött az asszonya elé.

Odabent, a csárdában, a kecskelábú asztaloknál néhány téglagyári munkás itta a lajosmizsei kétdeciket.

Mariska, fehér kötényben, éppen kovászos uborkát halászott ki a hosszú nyelű favillával a nagy üvegből, mikor beléptek.

Ami mindjárt szemet szúrt a két legénynek, az ajtó melletti fogason ott lógott egy kalauztáska meg egy Beszkárt-sapka.

Már jött is fel a pincéből a kalauz ingujjban, két kezében két nagy kancsó lajosmizsei bor.

Szabóné mindjárt rámutatott:

— No hát ez itt a Rudi, Kardos Rudi...

Jani meg Pesta egymásra néztek:

— No, komám, mírgös, nem mírgös?

Szabóné könyökével arrább lökdöste a legényeket:

— Hát köszönöm a segítséget; Mariska, adjál csak két spriccert ennek a két legénynek, megérdemlik. Én meg sietek a konyhába, hogy idejében meglegyen a lecsó, de aztán e ne menjenek, mert úgy főzök, hogy bőven jut maguknak is...

Mariska cipőgomb szeme hol az egyik, hol a másik legényre ragyogott:

— Tessenek mán, Pesta, Jani, üljenek mán le, el ne vigyék az álmunkat...

A kalauz ott sündörgött a pult körül, és otthonosan mozgott, mint aki máris a családba tartozónak érzi magát.

A két legény nem nyúlt a pohár után.

Mariska ismét csak biztatta őket kedvesen:

— Tessék fogyasztani, ez finom kövidinka...

Közben a cipőgomb szem rávillant a kalauzra is, és ezt a két legény azon nyomban észrevette.

Egyszerre fordultak ki a csárdából.

Az eperfákig egy szót sem szóltak, de ott aztán megálltak.

Még egyszer jól szemügyre vették a barna, máladozó festékes írást az épület homlokán: Legyes csárda, özvegy Szabó Bálintné árendás.

Jani szólalt meg elsőnek:

— No, ide se gyüvök többet.

Pesta bólintott.

— Én sö...

Megint elindultak szótlanul tovább az úton.

Hirtelen álltak meg, és szembefordultak.

— De ki gondúta vóna, hogy Mariska így becsapott...

— Nem csapott az be, hanem te hazudtál...

— Én-e?

— Te, mikor azt mondtad, hogy minek mögyök én a csárdába, amikor a jány csak tígöd szeret; mondtad-é vagy nem?

— Szóval te most azt állítod rúlam, hogy hazudtam...

Azzal már egymásnak is ugrott a két legény, és derékon fogva gyúrták, taszigálták, dögönyözték egymást. Csikorgott a kavics a lábuk alatt, de keményen állt mind a kettő. Csorgott róluk az izzad-

ság, beledagadt a nyakuk ere, de nem bukott fel egyik sem, még a gáncstól sem.

Izzadtak, mint a lovak; és fújtak, mint a bikák; roppant a derekuk a rettenetes szorítástól; karikák táncoltak a szemük előtt, de csak nem bírtak egymással.

Lihegve ernyedt a szorítás.

Széjjelmentek és fújva, lehajtott fejjel készültek az újabb összecsapásra, de még nem mozdultak.

A kanyarból vonatfüttyszó hallatszott.

— Ahun gyün az ötös, ezt még elérhetjük, estére tánc lesz a Kék Hattyúban, gyüssz-e, Jani?

Egymásra nevettek, aztán nekiiramlottak a királydinnyés homoknak, hogy elérjék a kertekaljai vonatot.

Dr. Jaszovszky József

A Katolikus Népszövetség

Mondhatnám, hogy amiről most szólok, az nem más, mint egyetemes magyar ébredés és akció a keresztény világnézet diadaláért a társadalomban és a politikai életben.

Az ezeréves történelmi Magyarország tizenegyedik évszázadában a bölcseleti, társadalmi, gazdasági és politikai liberalizmus ülte meg a magyar lelkeket. Amikor 1894-ben a kötelező polgári házasság törvényeit beiktatták a magyar alkotmányba, Samassa egri érsek kint sétált a Parlament előtt, mert nem volt hajlandó ellene szavazni annak a modern áramlatnak, amely letaszítani készült tanítói katedráiról a keresztény világnézetet. Az Egyház más főpapjai is liberalizálódtak, miként az ország arisztokrata vezetői is. A századforduló nagyjainak és kiválasztottjainak a magatartására jellemző volt gróf Andrássy Gyulának, a Monarchia külügyminiszterének nyilatkozata, akit a nála vendégeskedő diplomata társai megkérdeztek: Miért vesz részt a vasárnapi falusi istentiszteleteken, amikor ő már a haladó ateista világnézet harcosa? Andrássy így válaszolt: "A nép vallásos még, s nem szabad a nép fiait megbotránkoztatni."

Így haladtunk a kiművelt főkkel a racionalizmus felé abban a korban, amikor a századfordulón már munkástömegek is az istentagadás világnézetével meneteltek május elsején az eljövendő világforradalom diadaláért. S az első gazdasági világháború után jött is a politikai összeomlás; azt követően pedig kezdődött az ateista kommunizmus harca a világuralomért. E harcnak még ma sincs vége.

A századfordulón mindezt előre látták nagy prófétáink, és megérezték a magyar nép még érintetlen fiai a pusztákon, a búzamezőkön, a Kárpátok fenyveseiben. Látták, megérezték, és vezérért ostromolták az eget. S a vezérek, a vallásos nép gladiátorai, a hitvallók megjelentek a porondon: Prohászka Ottokár esztergomi szemináriumi lelki vezető, a későbbi székesfehérvári püspök; Majláth Gusztáv erdélyi püspök; gróf Zichy Nándor; Geiszwein Sándor; Ernszt Sándor; a későbbi hercegprímás: Csernoch János; Molnár Sándor és még sokan mások.

A liberális kormányzat értett ahhoz, hogyan kell ezeket a lelkes férfiakat kiszorítani a politikai élet arénáiból. De nem bírtak velük. Bár az első világháború előtt, amikor még tombolt a politikai harc a keresztény világnézet ellen, kiszorították őket a kormányzatból, azonban a nép velük tartott. Prohászka Ottokár Diadalmas világnézete végül meghódította az intelligenciát is: a vesztes háború és a borzalmas országcsonkítás után egyetemi tanárok, orvosok, mérnökök, egyetemi hallgatók szorongtak az Egyetemi-templomban a konferenciabeszédek alatt. A sportpályákon a Mihalovics Zsigmondok tanoncai rúgták a labdát, és Böhle Kornél Credós férfiai, és a Korompai Józsefek diákjai, és Koszter atya és Sík Sándor cserkészei.

Így jutott el a magyarság a második világháború még borzalmasabb tragédiájáig, s utána Mindszenty József hercegprímás korához, amikor 1956-ban húszezer ifjú halt meg Budapest utcáin a szabadságért.

A Diadalmas világnézet győzött. Kevesen tudják azonban, hogy a keresztény élet nem magától emelkedett a magasságokba.

Bár a világ szövevényes, gonosz szándékú politikai konstellációi közepette Prohászka népe nem tudta érvényesíteni céljait sem a Néppárt révén, sem a Parlamentben, sem a közéletben, de érvényesült a magyar nép társadalmában. A nevelés, a mindennapi élet a keresztény világnézet jegyében folyt és hódított. Bangha Béla keresztény sajtót szervezett a trianoni Magyarországon. Keresztény sajtót, amelyet az amerikai katolikus egyház — negyven milliónyi hívével — még ma sem tud megvalósítani. A társadalmi élet megmaradt kereszténynek, és a virágkorát élte.

Nyisztor Zoltán az Ötven esztendő című könyvében nem eléggé domborítja ki azt a történelmi tényt, hogy a századfordulón, a Prohászka Ottokárok dinamikus hatására, a keresztény világnézet har-

cában — és annak érvényesítésében — a Katolikus Népszövetségnek volt oroszlánrésze. Tulajdonképpen ezért jelentetem meg ezt az írást. Nyisztor Zoltán állásfoglalásának okát a Katolikus Akció két háború közti munkájában látom. Nyisztor Zoltán csak azt veszi észre. De ez érthető: ő abban vett részt, abban munkálkodott, és csak azt látta, hogy a Katolikus Népszövetség kiszorult a társadalmi pódiumokról, és tétlenségre lett kárhoztatva. Nyisztor Zoltán e tétlenséget a Katolikus Népszövetség inaktív vezetőinek tulajdonítja. Elfelejti, hogy a Katolikus Akciót támogatta a Magyar Püspöki Kar, valamint a sajtó, és azt is elfelejti, hogy vidéken, a Dunántúlon éppen Pehm József (a későbbi Mindszenty József) volt a Katolikus Népszövetség lelkes apostola, és a második világháború után ő igyekezett azt újjászervezni. Igaza van Nyisztor Zoltánnak, hogy akkor már késő volt. (Magam voltam akkor a vezérigazgatója.) Késő volt, mert a Diadalmas világnézet akkor már mindent elvesztett: szerzetesrendjeit, iskoláit, sajtóját, szabadságát.

A Katolikus Népszövetség az első világháború előtt jelent meg a társadalmi élet porondján. Alapításával és működésével külön fejezetben kellene foglalkozni, azonban annak megírásához okmányokra lenne szükség. Ezek az okmányok itt, külföldön, fellelhetetlenek, az alább következők azonban még élnek az idősebb emberek tudatában:

A Katolikus Népszövetség a németországi Volksverein mintájára alakult, amelyből a Centrum Politikai Párt nőtt ki. A Katolikus Népszövetség sem volt politikai párt, de ez adott életet a Katolikus Néppártnak, amelynek az első világháború előtt gróf Zichy Nándor és Csernoch János voltak a parlamenti képviselői. Akkortájt a Katolikus Népszövetség szervezte a falujárásokat. Előadásokkal nevelte politikailag éretté a falu népét és a város iparos-kereskedő társadalmát. Újságot is alapított, a Népújságot, és évi naptárt is szerkesztett, irodalmi tartalommal. Különösen a Felvidéken alakultak szervezetei (az első világháború után valamennyit elvesztettük).

Az egyháztörténészek feladata felkutatni mindazokat a forrásokat, amelyekből a történetírás a közvélemény elé tárhatná ennek a népmozgalomnak a hősi harcát a liberalizmus idején. A liberális kor hangulatára a legjellemzőbb eset az, hogy amikor Prohászka Ottokár harcolt a Samassa-féle egyházi liberalizmus ellen, kis faluba akarták száműzni, s ott örökre elfelejteni. A népszövetségi apostolok azonban győztek. Ha nem is az Országházban, de győztek a társadalomban, és ez nem történt minden apostoli munka nélkül.

Az orosz kommunista megszállás kezdetén — e megszállás még ma is tart — a Katolikus Népszövetséget korábbi lelkes munkása, a volt zalaegerszegi plébános, Mindszenty József próbálta új életre támasztani. Más katolikus társadalmi szervezet nem is volt már az országban. A KALOT-ot halálra ítélték, de nem Mindszenty herceg-

prímás miatt — ahogy sokan gondolták és írták —, hanem a nép ellenállása miatt.

1945-ben Ötvös Lajos plébános volt a Katolikus Népszövetség vezérigazgatója. Ötvös Lajos okos ember volt, azonban nem tudott a történtek közé beilleszkedni. Korábban sokszor beszéltem erről az akkori elnökkel, Apor Vilmos püspökkel, aki kitűnő embernek ismerte Ötvöst. Ötvös Lajos tudott volna szervezni is, de a legjobbak akkor a Katolikus Akcióban dolgoztak. Apor Vilmos vértanúhalála után Papp Kálmán győri püspök lett az elnök. S amikor Mindszenty József 1945 októberjének első vasárnapján elfoglalta az esztergomi érseki széket, az új prímás energikusan beleszólt a Katolikus Népszövetség ügyeibe, ami a Katolikus Népszövetség kormányzótanácsa egyes tagjainak nem tetszett, és Ötvös is félt Mindszenty szerepétől.

Akkor már egy orosz őrnagy figyelte Ötvös Lajost, aki nem mert kimozdulni a Veres Pálné utcai székházból.

A kormányzótanácsnak két olyan tagja volt, aki elevenné tette a hercegprímás és a Katolikus Népszövetség kapcsolatát: Kray István volt zalaegerszegi képviselő (Néppárt), valamint Czettler Jenő egyetemi professzor. Esterházy Móric volt miniszterelnök és gróf Czikánn-Zichy Móric a középen foglalt helyet. A kormányzótanács egyik tagja, Képes Ferenc ügyvéd, a balszárnyon foglalt helyet, és volt egy tag, aki az ÁVO-nak kémkedett...

A második világháború után a Katolikus Népszövetségben már magam is tevékenykedtem: előadásokkal igyekeztem élénkíteni mindennapi munkásságát, így a figyelem rám is terelődött. Ekkor már csillaghegyi plébános voltam.

Mindszenty hercegprímás — az újjászervezés során — feltétlenül új erőket akart bevonni a Katolikus Népszövetségbe. Tárgyalt Ötvös Lajossal. A megbeszélések során a prímás Közi Horváth Józsefet jelölte vezérigazgatónak, és Papp Kálmán püspök-elnök mellett Ötvös Lajost és Czettler Jenőt szerette volna látni.

1946 tavaszán Közi Horváth József — mivel elhagyta az országot — már nem vállalhatta a jelölést, s ezután kerültem fel a listára. A közgyűlésen engem választottak meg vezérigazgatónak, amit a hercegprímás hosszabb levélben tudomásul vett, és engem hivatalomban megerősített, majd nem sokkal később kinevezett tanácsosának. A kinevezést Ötvös Lajos nem nagy megelégedéssel nyugtázta, a baloldal pedig ellenezte. A Katolikus Népszövetséget nem akarták összekapcsolni a prímás nevével.

Még 1946-ban lemondtam csillaghegyi plébániámról. A csillaghegyi plébánia mozijának elkobzása után bepöröltem a kommunista pártot, s a pört megnyertem. A párt megindította ellenem támadásait. Távoznom kellett. A hercegprímás a budapesti Krisztus Király-

plébánián jelölt első helyen. A választást a fővárosnál elvesztettem. Mind a kommunista párt, mind a Katolikus Népszövetség baloldalának szemében szálka lettem, mert Mindszenty hercegprímás embere voltam.

Sokfelé jártunk, gyűléseket szerveztünk, az elbocsátott színészekkel színművészeti gárdát alakítottunk, a fővárosban és vidéken egyaránt beszédeket tartottam.

Rövid, de izgalmas munka után a rezsim foglya lettem. 1947 szeptemberében az államvédelmi rám csapott. A belügyminisztérium kiszemeltje lettem, először csak a hercegprímás ellen megindítandó sajtóhadjáratban, majd mint hamis tanú az ellene lefolytatandó látványos és gonosz perben. Mindennap jelentéseket kértek tőlem, és követelték a Katolikus Népszövetség teljes újjászervezését az általuk kijelölt emberekkel. Nekem szánták az első békepapi mozgalom megalapítását. (Erről annak idején, már Innsbruckban, 1949. január 19-én vallomást tettem a nyugati sajtó képviselőinek.)

Súlyos helyzetemről személyesen informáltam a prímást, bár azonnali letartóztatással fenyegettek, ha valamit is elárulok neki. Hamvas Endre csanádi püspök is tudott a dologról, sőt: később Papp Kálmánnak is beszámoltam mindenről. (Nem hiszem, hogy Hamvas Endrétől bármit is megtudtak a belügyminisztériumban.)

1947 novemberében — egy súlyos, sikertelenül végződött műtét után betegszabadságra mentem. Ötvös Lajos csodálkozott, hogy a munkával leálltam. Többen sejtették, hogy a szervezés munkája valami komoly dolog miatt szünetel... Sokan máris külföldre menekültek: Közi Horváth, Mihalovics stb.

1948 tavaszán a Belvárosi-plébánia kultúrházában előadást tartottam az iskolákról. Most már az Andrássy út is közbelépett: figyelmeztettek, többször kihallgattak. A nyáron névtelen írást kaptam: meneküljek, mert le fognak tartóztatni. Beresztóczy Miklós kikacagott: "Rémképeid vannak" — mondta. Tény az, hogy azontúl nem léptem át a székház küszöbét. Vidéken, majd Budapesten rejtőzködtem. Kétszeri sikertelen kísérlet után már lemondtam a menekülésről. Amikor újra jelentkeztem a hercegprímásnál, nem fogadott, hanem Zakar Andrással azt üzente: "Aki szökésben van, az szökjék is meg!" (A prímás világosan látta, mi vár rá. Utolsó kihallgatásomkor azt vetette papírra — nem beszéltünk —: "Nektek távoznotok kell, én azonban helyemen maradok. Tudom, mi vár reám.")

A prímást letartóztatták, elítélték. Énnekem az ő rendíthetetlen bátorsága és kitartása adott erőt a menekülésre — amely harmadszorra sikerült —, valamint a száműzetésben a lelkipásztori munkára. Ha késő is volt már a Katolikus Népszövetségben munkálkodni, de megálltuk a helyünket a száműzetésben. S ma is Prohászkával mondom: "Dum spiro, spero!"

Thiery Ilona

Az angol nő

Gwennek hívják és angol.
Londontól két óra távolságban született és nőtt fel a pázsittal borított csendes városka egyik elegáns házában. Mikor édesapja meghalt, és a gyász éve eltelt, édesanyja indítványára föliratkozott egy spanyolországi csoportos utazásra. Ott, mikor az elmaradhatatlan bikaviadal következett — a jegyet belekalkulálták a múzeumok és egyéb látnivalók közé —, Gwen nem nagy örömmel ült be az arénába. Az ünnepélyes megnyitás, hímzett ruhás torreádorok bemutatkozása még tetszett, de mikor már a nyolcadik nyilat hajigálták bele a fekete, hajszolt állat gerincébe, Gwen minden sikoly nélkül halkan beleszédült a mellette ülő ölébe. Elájult. A felugráló útitársak aggódva vitték a folyosóra. Melléjük idegen férfi nyomakodott, s "Orvos vagyok!" mentegetőzéssel pillanatok alatt széjjelválasztotta a kíváncsiakat, föléje hajolt Gwennek, és megállapította, hogy ennyi bájt, szépséget életében nem látott, és azt is, hogy a nő elájult.

— Pár mély lélegzés, és magához fog térni — mondotta.

Gwen perceken belül ki is nyitotta szemeit, s a reá csodálkozó tekintettől olyan szívdobogást kapott, mintha túlfűtött mozdony került volna keblébe. Fajtája szokásos önfegyelmével erőt vett magán, fölállt, rövid bocsánatkérés után elköszönt útitársaitól, és megköszönve az orvosnak segítségét, kisétált az arénából.

Útján felzúgó tapsvihar kísérte; a hős torreádorok végre eltaláltak egy bivalyt. Gwen undorral gondolt vissza az állatokat hajszoló hősökre, de a képet hamar eltakarta föléje hajló férfi arca. Az emberi érdeklődés, a meleg, barna tekintet, a magabiztos segítő mozdulatok, s mikor a kint veszteglő túrabuszt elérte, nem is csodálkozott, hogy annak ajtaja előtt ott állt a kép, a maga valóságában, sőt: még meg is szólalt:

— Hogy van? — kérdezte mosolyogva. — Engedje meg, hogy bemutatkozzam, ájultan nem tartottam illendőnek, de most talán kipótolhatom. Nem akarom, hogy azt higgye, hogy... — zavartan nevetett. — Ne higgyen semmit, nevem Paul Neal, és orvos vagyok. Jelenleg ugyan csak turista a szép Spanyolhonban, és magának

köszönhetem, hogy soha nem fogom tudni otthon elmesélni, hogy hogy mészárolnak le egy ilyen fekete állatot.

Nem, Gwen nem szokott utcán ismerkedni, a Londontól két órányira levő C.-ben édesanyjának minden hajaszála égnek állt volna, ha idelát, de Gwen jelen pillanatban mosolyogva fogott kezet az orvossal, aki az autóbusz helyett saját kocsiját ajánlotta fel, hogy Gwent visszavigye a szállodába.

Azóta sok év telt el. Nem történt semmi különös: Paul Neal III. M. D. a Santa Barbara-i Nealekből, és Gwen Seaton a windsori Seatonokból egymásba szerettek. A különös az volt, hogy a két család — egymás lenézésének fenntartásával — végül is beleegyezett a fiatalok házasságába. Paul — egy évvel találkozásuk után — végre elhozhatta Gwent a Csendes-óceán partjára.

Gwen, mielőtt ideköltözött, Amerikáról nem sok jót hallott, de Paul iránti mérhetetlen szerelme, Santa Barbara gyöngyörű fekvése, a tenger káprázatos szépsége és nem utolsósorban az őket körülvevő szomszédok nem kíváncsi, kedves, baráti közeledése, megszerettették vele otthonát. Paul keresett prosperáló orvos volt, házuk elegáns, két bejáró kisegítő végezte a háztartás és kert nehezebb részét, és a teraszról — mikor a köd feltisztult — Gwen rálátott a tengerre. Különösebb meleg barátság senkihez nem fűzte, Paul kitöltötte életét. Egy-egy hangulatos vitorlakirándulás, s az a néhány család, akikkel érintkeztek, kellemes körülmény voltak, de nem hatottak a szívéig. Paul iránti szerelme évek óta még mindig tartott. Sokat utaztak, és Gwen minden két évben néhány hetet töltött édesanyjánál és nagybátyjánál, Holms bácsinál. Édesanyja csak kérdőn nézett rá, de Holms bácsi a maga egyenes módján meg is kérdezte egy alkalommal:

— Hol az új jövevény, mikor kapok kis unokaöcsöt?

* * *

Egy csöndes, nyárvégi délután lent ültek a parton a homok szélén. A parton gyermekcsoport hintázott, kis árkokat építettek, vizet hordtak be, s összekenték sárral arcukat, hajukat, egymást. Kergetőztek, kacagtak, a lefelé menő nap fényében mint csodálatos virágok cikáztak, s kacajuk, visítozásuk kis tengeri manókat juttatott Gwen eszébe. Az egyik a víz felé rohant, a többi utána; bevetették magukat, és egymást spriccelve sikoltoztak. Gwen mosolyogva nézte az édes képet, csak Paul figyelte aggódva az egyre növekvő hullámokat. Azután egyszerre izgatottan felugrott, s rohant a vízbe. Beúszott, s pár perc múlva karjában hozott ki egy prüszkölő, visítozó, bőgő kisgyereket, s úgy tartotta magához ölelve, mintha az övé volna.

Aznap este csendesen ültek. A kandalló fénye az ölében fekvő könyvet világította be lobogó lángjaival, Paul elmerengve nézett valamerre. Gwen csendben figyelte, de nem zavarta. Mindenkinek

kell a magányos perc, kettőjük összetartozása elbírta a csendet — így is majdnem mindig kitalálták egymás gondolatát.

— Paul, a délutáni kisleányra gondol? Ugye, édes kis leányka volt? — Hirtelen elhallgatott, mert ha valami, akkor ez zavarta. Éjszakánkint ágyában forgolódva nemegyszer töprengett, miért nincs neki gyermeke? Eleinte nem gondolt rá, oly elegek voltak ketten egymásnak. De a hosszú, magányos délutánokon úgy érezte, hogy vágynék valaki után. Aki Paulra hasonlít. Aki ott él, jár körülötte, akinek első lépéseit segítheti. Aki megöleli kicsi karjával, aki jobban kitöltené napjait, mint a krikett vagy a színház, és főképp: aki ezer szállal kötné Paulhoz. Ismerőseik mind két-három gyermekkel voltak körülvéve. Örömeikkel, problémáikkal, mindennel, amivel az anyaság jár. Hiszen ez az élet értelme!

— Majd... később... — gondolta ilyenkor.

De tíz év házasság után Gwen mosolya mindig szomorúbb lett. Nem volt magyarázat. A családfa mindkét részről egészséges családokat és bő gyermekáldást mutatott ki; az orvosok, ahova Gwen mind sűrűbben eljárt, sehol semmi hibát nem találtak.

S a kis jövevény — nem jött.

— Úgy látszik, nem lehet mindent — vigasztalta önmagát Paul egy este, hazafelé jövet, mikor egy kolléga családjánál volt a keresztelő.

Így telt el még két év. Szerelmük megcsendesedett, megszelídült, megváltozott. Házasságukat hátsó gondolat — a gyermek hiánya — mint pókháló szőtte át, s mind sötétebb, láthatatlan szálakkal fonta szürkére az érzelmeket.

A mindennap átvette szerepét, de a mindennap szürkesége mögött mintha feszültség rejtőznék, nőne, nőne...

Egyik este Paul rosszkedvűen, szótlanul fogyasztotta a vacsorát. Arcára valami kemény elhatározás ült, Gwen nyugtalanul figyelte.

— Gwen, drágám, nagyon nehéz mondanivalóm van. Hónapok óta halasztom, de túl kell esnem rajta. — Idegesen állt fel, járt le és fel a süppedő szőnyegen.

Gwen megmerevedett.

— Valami jön — érezte. Már rég várta... Már rég figyelte Pault. Nagy komolyságát, idegességét. Sokszor bezárkózott szobájába. Vagy magányosan járkált a tenger partján a késői órákban. "Nehéz esetem volt ma, hadd járjam ki magamból!" — mentegetőzött ilyenkor. És Gwen nem kérdezte, hogy miért nem mehet vele. Azt hitte, attól félt, mással van. Most csendes, szomorú mosollyal nézett Paulra.

— Egy másik nő? — nyögte ki kérdőn.

Paul döbbenten állt meg. Nézte Gwent. Fátyolos kék szemeit, a keményedő szájat, az egyenes tartást, amivel várta a csapást, ami

minden bizonnyal közeledik. Paul megsajnálta, átölelte, majd eléje térdelt, s felnézett az arcába:

— Gwen, értse meg! Ma is éppúgy szeretem, mint amikor először megláttam. De ennek dacára el kell válnunk. Gwen, az ember nemcsak azért él, hogy egyék, igyék, szórakozzék, ölelkezzék, aludjék, s másnap újrakezdje. Nem hiba, nem bűn, nem hibáztatok, hiszen lehet, hogy én vagyok az oka. De meg kell tudnom. Gwen, értse meg! Bocsássa meg! Gwen, váljunk el! Maga erős, meg kell értsen! Utódot akarok! Aki előttem nő fel. Akiben benne van az apám ereje, a jelen értelme és a jövő tartalma. Nem lehet, hogy pár évtized múlva lecsuknak egy dobozba, és mögöttem nem marad semmi. A családunk régi, de én vagyok az utolsó Neal. Megérti? Gwen, könyörgök, nézzen rám; nagyon fáj, de meg kell lenni. Ki kell bírjuk.

— Van már valaki? — kérdezte Gwen, s arca hideg márvánnyá változott.

— Hogy gondolja? Nem. Nincs. Nem is kerestem. Nem vagyok bujkáló, kétszínű ember, aki kis melléküggyekkel mocskolja otthonát. Értsen meg, én nem szeretkezni akarok, én gyermeket akarok. Én magával tökéletesen boldog voltam és lennék; ez az egyetlen, de, higgye el, Gwen, halálos problémám és bánatom. Nem, nincs senkim. Elválunk, és akkor talán lesz valahol valaki, aki nekem gyermeket ad.

Gwen nem sírt sem akkor, sem később. Az idegcsillapitók, az altatók, hálószobája csendjének sóhajai vitték át a következő hónapokon, a többit elintézték az ügyvédek. Csendesen, elegánsan. Mint ahogy temetéskor a sírgödörbe nem szabad göröngyöt hajítani, hogy a dübörgés ne fájjon, olyan csendesen, gépiesen bonyolították le a válópert. Közös megegyezésből, és a tartásdíjat — amerikai módon — egy 12 lakásos bérház nekiajándékozásával oldották meg. Megélhetett belőle kényelmesen.

Azután átköltözött a közeli Venturába, házának egyik megüresedett, szép lakásába, ahol az asztalon huszonnégy vörös rózsa állt egy vázában. Paul utolsó üzenete. "Örökké szeretni fogom. Paul."

Az ember mindent kibír. Egy nő különösen sok mindent ki kell bírjon. Az élet megy tovább. A tenger kékje sötéten hullámzott, partjain fiatalok búvárkodtak. Az utakon autók ezrei robogtak, a virágok is tovább nyíltak, az emberek körülötte tovább éltek, és az élet egyetlen percre nem állt meg, hogy egy gondolatot szenteljen egy elhagyott asszony magányosságának. Gwen először haza akart menni édesanyjához, de egyszerűen nem bírt elutazni. Félt beszélni problémáiról, félt a fájó sebek feltárásától. Hiszen édesanyja tudta az igazat, de könnyebb volt a távolból írni, mint beszélni esetleg róla. Különben sem hitte, hogy ez a helyzete végleges. Nem, Paul vissza fog jönni. Egy este beállít, átöleli, rózsákat tesz le az asztalra, és... és megmagyarázza, hogy ők összetartoznak. Tudja, érzi, hogy szereti. Nem,

nem utazik el, mert amikor eljön az a perc, akkor neki itt kell lennie.

De Paul nem jött, és Gwen nem kereste, hogy láthassa. Mert tudta, hogy akkor nem lesz ereje még egyszer elviselni, hogy elküldik.

Egy év óta a környék összes újságját járatta. És mindennap átnézte az odavonatkozó rovatot, és a mindennap öröme az volt, hogy az újságban Paulról nem állt semmi. Egyetlen egyszer találkozott a nevével, amikor első lett egy Palm Springs-i golfversenyen. A kupát emelgető Pault lefényképezték, azt Gwen kivágta és eltette.

Egy év telt el, amikor olvasta, hogy dr. Paul Neal III. megházasodott.

* * *

Édesanyja volt nála látogatóban, és elhozta Holms bácsit is. Ketten akarták rávenni Gwent, hogy térjen haza Angliába. Miért ez a magányos, örömtelen élet? Hiszen még fiatal. Szép. Még várhatnak rá örömök. Milyen furcsa bukfence lenne a sorsnak, ha férjhez menne, és gyermeke születnék. Annyi érvük volt, annyi szeretet, annyi féltés. De Gwen nem hallgatott rájuk. Gwen eszelősen hitte, hogy Paul visszajön hozzá. Gondolatait az est óráiban felé összpontosította. Szuggerálni próbálta. Kettőjük közös zenéjét hallgatta a régi lemezekről, imádkozott, még sírt is, de Paul nem érezte, mert Paul nem jött.

— Boldog egy másik asszonnyal — zokogott Gwen.

Holms bácsi San Franciscót akarta látni, és az út szép volt; végig a tengerparton a hajnal ködének gomolygásai, a merev fák a partok szélein, virágszőnyegek az utakon, Point Lobos szépsége és madárkincsei s a tenger szikláinak fókaseregei. Utána a hófehér város a kék tengerben. A hidak pompás ívei, sirályok raja, parkok zsongó élete, az esték égig érő fényei. Holms bácsi érdeklődött, áradozott, mindent tudni és látni akart. Egy hét után hazafelé jövet Santa Barbarában kiszálltak a kocsiból. Holms bácsi látni akarta a várost, ahol Gwen annyi éven át boldog volt, és hiába húzódozott Gwen, le kellett menni a tengerpartra, ahová valamikor lelátott házuk teraszáról. A nap még sütött, őszi virágok tarkázták a házak elejét, szemben a tengerrel. Lompos fiatalok kiállítást tartottak: képek, kézimunkák, bőrfonások, makramé virágláncok, szobrocskák, gyöngysorok.

Gwent untatta a sokszor látott holmi, idegesítette a tömeg, aggasztotta az üresen hagyott lakás. Mikor végre ismét kocsiban volt a társaság, és Gwen a volán mellé ült, mintha elektromos ütés érte volna: a túloldal ritkább sétálói között mintha Pault ismerte volna föl. Egy nő ment mellette — gyermekkocsit tolt. De mielőtt Gwen megbizonyosodhatott volna, hogy tényleg Pault látja, a kis csoport máris befordult egy ház kapuján.

Nem tudta, hogyan értek haza. Paul megnősült, Paulnak gyermeke van, Paul soha többé nem jön vissza hozzá — hánykolódott

ágyában. Nem, ez lehetetlen. A szeme csalt, hiszen egy idegen házba fordultak be, és tulajdonképpen csak hátulról látta őket — próbálta magát megnyugtatni.

Másnap délután — azzal az ürüggyel, hogy dolga van Los Angelesben — elhajtott Santa Barbarába bizonyosságot szerezni.

A régi ház ott állt, szebben, mint valaha.

Majdnem átellenben parkolt. Viharzott benne a múlt ezer emléke; a fölkiáltás: miért tette ezt vele a sors; a remény, hogy az egész csak egy rossz álom volt, Paul nem nősült újra, Paulnak nem lehet gyermeke — amikor nyílt a kapu, és a tegnapi nő jött ki rajta, ugyanazt a gyermekkocsit tolva, mint tegnap, és elindult a közeli park irányába. A kocsiban picinyke baba lehetett, alig látszott a takaróktól, de a keze óriássá nőtt, és összeroppantotta Gwen megmaradt világát. És Gwen megindult és robogott és hajtott, hajtott, megállni nem tudott, kezei, mint tőle független automaták tapadtak a kormánykerékhez, lábai a pedálra. Csak hajtott, hajtott, mögötte sziréna zúgott; csak úgy sejtette inkább, mint hallotta. Végül is a rendőrkocsi leszorította az útról, a kocsi bebukdácsolt egy árokba, majd nekiment egy fának.

— Megőrült? — kiabált a rendőr. — Hogy lehet így hajtani? Mi baja van; nem hallotta, hogy jeleztem, hogy álljon meg? — mondta csendesebben, mikor meglátta Gwen halottsápadt arcát. — Mi baja, Maam, rosszul van?

Gwen agya zúgott, kezei remegtek, próbált szólni, de csak nyögni tudott, szemei előtt karikák ugráltak, majd arcát a hang felé fordítva rémülten mondta:

— Officer, én nem látom magát...

* * *

Gwen akkor nyolc hétig volt kórházban, ahol az apró karcolásokon túl az idegeit kezelték. A szemeit sem ütés, sem semmiféle bántódás nem érte, de Gwen nem látott többet tisztán. Az utak, tárgyak homályos foltok voltak, mely idővel, nyugalommal javulhat.

Holms bácsi nem utazott haza: előbb az orvosokkal tárgyalt, és amikor rájött, hogy ott semmit sem tehet, Gwen anyagi ügyeit vette kézbe. Ingatlanügynökökhöz járt, eladatta a tizenkét lakásos házat, és az abból befolyt pénzzel és bankkölcsönnel egy nyolcvan lakásost vásárolt, sőt: hogy kisebb legyen a havi bankrészlet, a sajátjából is jócskán bepótolt a vételárba. Ő és Lynn intézték a költözést is.

Kaliforniai nyár, napon kilencven fok, árnyékban nyolcvan. A pálmák kókadtan lengetik levelüket, a pázsit szélén színes virágok szomjasan várják az esti vízsugarakat. A nyolcvan lakásból álló hatalmas bérházat kert veszi körül. Az épület nem egyetlen hatalmas lakótömb, hanem sok kisebb házból áll, egy-egy házban négy lakással, mindegyikhez balkon, léghűtés, fűtés, az épületek között borostyánfutó és tarka virágosbokrok tömkelege.

Az uszoda hatalmas, sarkában jacuzzi forró vízzel; gombnyomásra pezseg, masszírozza tagjaikat, s mire felforrna agyuk, átvonulnak az úszómedencébe, vagy lepihennek a napernyős asztalkák körül a heverőkre. Körül egy-egy fiatalabb eukaliptuszfa, leánderbokrok rózsaszín és fehér virágtömegei, kála, nílusi liliom kék fejei himbálóznak, narancsfák sárgálló gyümölcsei, napsütés, csend, béke. Egyeseknek ez a pihenő, másoknak az úszás a fogyókúra, van, akinek ez a boldogság. Napi munka után jót úszva elnyújtózni a napsütésben...

Holms bácsi és Gwen édesanyja, Lynn, két hónap múlva utaztak vissza Angliába, de csak azért, hogy eladják az ottani házat, és Lynn visszajött leányához — nem hagyta többet egyedül. Anyagi gondjuk nem volt; sétáltak, úsztak; néha vásároltak a közelben lévő elegáns üzletnegyedben; néhány barátot is szereztek maguknak, talán azzal, hogy akin tudtak, segítettek. Gwen csendes, halk egyénisége, panasztalan szenvedése már maga orvosság volt azoknak, akik kisebb bajokért keseregtek vagy zúgolódtak. A házban több volt a magányos nő, mint a család; az elhagyott asszonyok, elvált asszonyok problémái, a gyermekesek gondjai mind nyitott ajtóra találtak Gwenék házában, s a vak asszony boldogan játszott a körülöttük ugráló gyermekekkel. Esténkint édesanyja felolvasott, és nagyonnagyon csendesen teltek az évek.

* * *

Öt év múlt el, mikor az újságok nagy cikkekben közölték, hogy dr. Paul Neal repülőgépe lezuhant. Ő és felesége saját kis gépükön Acapulcóban voltak, visszajövet ködbe kerültek. A gép egy hegynek ment neki, és mindkét utasa szörnyethalt. Szerencsére — írta az újság — hétéves kisleányukat nem vitték magukkal, rokonoknál hagyták. A hír csak ennyit tárgyalt hosszabban — rövidebben; a televíziót csak Lynn látta, s új foglalkozásként azt kellett forgassa, s referáljon, ha valahol még egy szóval többet tudhattak meg a tragikus szerencsétlenségről. Másnap este a Santa Barbara-i állomás riportere meglátogatta a családot, és ebből az interjúból tudták meg, hogy a kislányt Gwen-Lillyannek hívták. Gwen-Lillyan Neal.

A Kettős temetésen ott volt fél Santa Barbara, de Gwen és édesanyja ottmaradtak a kápolnában imádkozva — késő estig.

* * *

A tragédia után három héttel ajánlott levelet hozott a postás egy Santa Barbara-i ügyvédtől.

Az ügyvéd értesítette levelében, hogy az elhalálozott után végrendelet maradt, melynek értelmében ha valaha, valami érné őket, és gyermekük megmaradna, azt volt felesége, Gwen-Lillyan Neal nevelje fel. Vagyonát — néhány rokoni adakozás kivételével — teljes egészében Gwenre hagyja, annál is inkább, mert leánya további sorsát teljesen az ő kezeibe helyezi.

Gwennek édesanyja olvasta fel a levelet. Könnyeit alig tudta visszatartani, remegő kezeivel Gwen kezét fogta: értette is, nem is meghalt veje határozatát. De Gwen megértette. Sok-sok év után ért el hozzá Paul üzenete, örök becsülése, hogy nem felejtette el soha, és hogy kettőjük kapcsolata egy életen át tartott. Paul részéről ez a végrendelet sokkal több volt, mint egy hivatalos papír: üzenet volt, hogy ők örökké összetartoztak.

Gwen hosszú órákon át nézett maga elé, édesanyja kérdéseire alig válaszolt. Töprengett, és ezalatt — anyja szeme láttára — változáson ment keresztül. Arca kisimult, mozdulatai visszanyerték magabiztos határozottságukat, szinte éveket fiatalodott, és hangja, a mindig fáradt, szomorú hang mintha új zengést kapott volna, amint édesanyjától az ügyvéd nevét kérte. Lynn tárcsázott, a kagylót Gwen vette át:

— McDeryll úr, itt Gwen Neal. Levelét megkaptam; mikor találkozhatunk, és főképp hol, és mikor találkozhatom Paul kislányával? Meglepett levele, de talán megérti, hogy számolom a perceket a találkozásig... Értem... értem... hogy máris megtámadták a végrendeletet? Kellemetlen. De ugye — kérdezte izgatottan —, ugye, McDeryll, ez nem változtathat azon, hogy a gyermek az enyém lesz? Minden körülmények között! — Gwen hangja elfúlt, keze remegett, görcsösen szorította a kagylót, amíg beszélt. — Értem, McDeryll; kérem, jól figyeljen rám — mondta pár perc múlva. — Nekem egy a fontos. Mielőbb találkozni szeretnék a kislánnyal. Köszönöm. Itt ülök, és várom... várom a hívását. Óh, nem, nem tesz semmit! Higgye el, régen megszoktam, hogy ülök, és várok egy hívást — mondta halkan, azután letette a kagylót.

— Paul feleségének a családja valószínűleg megtámadja a végrendeletet; ők akarják a gyermeket — mondta édesanyjának.

* * *

Gwent két nap múlva hívta az ügyvéd. Megkérdezte, alkalmas lenne-e, ha aznap délután a nevelőnő, aki a Neal kislány mellett van, átvinné hozzá a gyermeket.

Alkalmas volt...

A híres angol hidegvér, önfegyelem mögött éppolyan viharzó emberi érzések vannak, mint bármely más nemzetnél. Éppúgy örülnek, szeretnek, gyűlölnek, közömbösek vagy lelkesek, mint minden más ember, de az évezredes kultúra maszkot rakott rájuk. Semmivel sem kisebb bánatod vagy örömöd, ha azt hangosan veszed tudomásul. Szíved is gyorsabban verhet, és mégsem mondod. Halántékod is lüktethet, és forróság önti el testedet, de minek beszélni róla? Ha félsz, ha vágyódol, ha lázad van, a te belső ügyed, tartsd csendben, és mindenkinek kellemesebb leszel.

Aki Gwent jól ismerte, sem vehette észre rajta, hogy élete leg-

nagyobb, legmegrázóbb és talán legboldogabb eseménye előtt áll, mikor a csengetésre ő nyitott ajtót.

Az ajtó keretében két homályos folt — csak ennyit közvetített a szeme. Lehajolt a kisebbik folthoz:

— Gwen, drágám — és most hangja egy kicsit mégis megremegett —, nem tudom, megérted-e, hogy én most, most, ebben a pillanatban sajnálom életemben először önmagamat, amiért nem láthatlak.

Lehajolt, és kezeivel végigsimogatta a leányka haját. Kezei homlokán át az arcára kúsztak; apró, finom cirógatással a szemeit, ajkait tapogatta át. Régi, udvarias mosolyával állt fel, és becsukta mögöttük az ajtót.

Gwen édesanyja a kísérőt invitálta be egy másik szobába, hogy leánya és a gyermek egyedül maradhassanak. Mikor a csendből megérezte Gwen, hogy egyedül vannak, leült, odavonta a kislányt, és kérdezte:

— Ugye, Gwen, ugye, úgy hívnak, neked most nagyon furcsa, hogy hozzám, egy idegen, vak, nénihez téged elhoztak. De én segíteni fogok neked, hogy ne legyél egyedül, úgy, hogy... hogy majd sokat leszünk együtt... és megismerjük egymást... úgy, hogy te mesélsz apukádról, édesanyádról, magadról, és én mesélek neked rólunk, és meglátod, hogy akkor már nem leszünk egymásnak idegenek.

— Te nem vagy nekem idegen — mondta a kislány — Én sok mindent tudok rólad. Azt... azt, hogy... hogy te nem látsz... azt... azt nem tudtam — mondta zavartan. — Tudod, apu szeretett mesélni. Esténkint az ágyamhoz ült, és mesélt. Mesélt sok mindenről, és sokszor mesélt egy néniről, aki nagyon messze, a tengeren túl, Angliában él. És egyszer, majd ha nagyobb leszek, elvisz hozzá, mert az a néni is nagyon szeretne egy olyan kislányt, mint én vagyok. De te nem laksz messze, te nem laksz a tengeren túl, de, ugye, te vagy az a néni?

— Igen, én vagyok — válaszolt Gwen. — És ha velem maradsz, majd én is mesélek sokat, és megmutatom neked azt az országot, messze, a tengeren túl...

* * *

A bírósági tárgyaláson összesen heten jelentek meg. Gwen az édesanyjával és az ügyvéddel. Neal felesége családja részéről csupán egy házaspár, Neal feleségének, Sharonnak a húga a férjével, egy ügyvéddel és a bíró. Gwen idegfeszültségét csupán ölébe ejtett kezében apróra gyűrkélt zsebkendő jelezte; az idegen házaspár — biztos jogaik tudatában — hideg, kíváncsi arccal vizsgálta Gwent. Tulajdonképpen csak az ügyvédek beszélgettek — hűvös tárgyilagossággal.

— Ügyfeleim szerint — mondotta az idegen ügyvéd — ebben az esetben a gyermek, Miss Neal személye a legfontosabb. S mivel testvérük gyermekének ők tudnak nyújtani meleg családi kört annál is

inkább, mert nekik is van három gyermekük, akik között Miss Neal nem lesz egyedül. Azonkívül az idegen hölgyhöz Miss Nealt semmiféle vérségi rokonság nem fűzi, tehát megmagyarázhatatlan, hogy a leányka miért kerüljön hozzá.

McDeryll szerint is a gyermek személye a legfontosabb, de neki mindkét család idegen, mert megérdeklődte, hogy dr. Paul Neal házassága ideje alatt a távol, Connecticutban élő rokonokkal soha nem találkoztak. Hogy a távolság vagy más okok miatt, az tulajdonképpen lényegtelen volt.

Gwen az ügyvédjéhez hajolt, és halkan súgott neki valamit. McDeryll meglepődött, és a bíróhoz fordult:

— Kérem a tárgyalás rövid időre való felfüggesztését, mert ügyfelem egyezkedni óhajt dr. Neal sógoraival.

A bíró külön megnézte Gwent, szemeiben egy percre csodálkozás és megértés jelent meg. A Dean házaspár arcán átsuhanó örömöt is észrevette, s kezeivel intett:

— A tárgyalást rövid időre felfüggesztem.

McDeryll a Dean házaspárhoz fordult.

— Nézzék! Törvényes, érvényes végrendelettel állnak szemben, sok kilátásuk nincs nagyobb részesedésre, mint amit dr. Neal hagyakozott. Ügyfelem mégis felajánlja az örökség legjelentősebb részét, az értékpapírokat, két jövedelmező ingatlant stb., körülbelül háromnegyedmillió dollár értékben, ha lemondanak a leányka neveléséről. Saját magának ügyfelem csak a Neal házat tartaná meg, azt is inkább azért, mert nem akarja a kis Gwent ilyen megrázkódtatás után szokott környezetéből kiragadni.

Deanné kissé elvörösödve állt fel.

— Kérem — mondotta —, ha az, hogy Nealné nem... izé... nem jól lát... nem akadályozza a helyes gyermeknevelésben, részemről... részemről... és, azt hiszem, férjem részéről is, mindketten beleegyezünk — mondta csendesen.

A tárgyalást folytatták.

— Véleményem szerint — mondta a bíró — Nealné saját vagyona bőven elég ahhoz, hogy a vállalt gyermeknek a legjobb nevelést nyújthassa; másrészt az a nézetem, hogy a gyermek nevelésénél főképp szívre, sok-sok szeretetre és önfeláldozásra van szükség, amit a kis árva, benyomásom szerint, itt is megkap. A tárgyalást befejezettnek tekintem. A formalitásokat a kolléga urak majd elintézik!

Gwen ügyvédjébe karolva hagyta el a törvényszék épületét. Kint az árnyas fák alatt édesanyja várta a kis Gwennel.

A nap izgalmai után, délután a Santa Barbara-i sétány egyik padján ültek hárman. Gwen, édesanyja és a kisleány. Fölöttük öreg pálmafák lengették levelüket, a sziklák között a tenger hullámai mos-

ták fényesre a köveket. A lemenő nap nem látszott, homályos esti ködön át az ég kissé rózsaszín volt.

— Apuval sokat sétáltunk itt esténkint; anyu nem szerette a ködöt, de apu igen. Azt mondta mindig, hogy a köd Angliára emlékezteti, ahol ha a köd felmegy, olyan szép minden, mint a mesekönyvben. Nem tudom, Gwenmama, te is szereted a ködöt?

— Szeretem — mondta Gwen —, mert most már tudom, hogy fölötte mindig nap süt, és az egyszer-egyszer áthatol — mihozzánk.

Derecskei-Fodor Gábor

Summa cum pudore

Merev inda a harangszó zümmögő bimbamjára élénken fordítja búrjánzó leveleit az ég felé: életért kiált a Roosevelt tér csupasz, tikkadt, napfénytől duzzadó fűszálai között. Közömbös emberek, meztelen mellkasok, gyöngyöző hajfürtök, fapapucsok és rojtos szélű jeansek kékje és kemény színű káosza közepette csak a síró gyermek felszíjazott pántja ért egyet az indával: kemény és könyörtelen bámészkodói cinikusan bánnak velük: túllátnak a hangulat paradoxonján, és a zümmögéssel együtt a visszhangtól cimbalmozó fülek csak a szépre figyelnek fel. Nincs ember, aki felfigyelne a természet szöcskejátékaira: nincs lélek, aki keresné a szépet a káosz esztétikus vízcseppjei között, amelyek ritmikusan verik az ütemet azért, hogy a zűrzavar még nagyobb legyen. Elhullott csikkvég, rothadó szipka meg pipafüst a kert padjai között, csak álomkeltő illúzió: nincs, aki felfigyelne a természet komplexióiban arra, ami reminiszcenciára hív. Egy élet vasköpenye pörög le ritmikus képekkel és csőddel teli szívdobogással. Honnan az emlék? Égbekiáltó zűrzavar, és senki, aki megértené, hogy nincs, és nem is lehet szebb alkalom, mint a délután négy órai júniusi napfény, amely mosolyra és könnyre hív a harangszó zümmögése és hangjátéka mellett. Arra gondoltam, hogy életemnek nincs határa; ám az illúziók és a reminiszcenciák

csak a mosolygó fény vakító erejében tűnnek nagynak. Nincs, csak volt; van, és nem tudom, hogy lesz-e? Miért akkor a virág és a burjánzó zöld, amely az életet visszafelé szemléli; inda, amely haláltól pirosodó arccal bámul a semmibe, és az életet a gyökértől várja. Ha levágnám, nem élne, csak dísz lehetne; ha otthagyom az élet fáján, akkor virul, és termést hoz. Egy élet motívumai rajzolódnak meg a természet egyetlen gallyacskája láttára. Gyermek voltam, és felnőtt lettem, ám csak illúzióként. A természet azt diktálja, hogy éljek és küzdjek, a valóság visszhangja a múltat élteti: hol a gyökér, mi a dús nedv története, míg levéllé alakul? Csak a visszapillantás tükörportréja hoz magot, a kalász a kis fűszál végén, csak az, amit letép a felelőtlenség, de élete továbbviszi, és magja friss gyümölcs sarjadó ereje. Alig harminc évet számlálok életemből, és nem látom, honnan jövök. A viruló zöld buxus levelei a gyökérből élnek, és az ég madarai ülnek rajta, fészkükkel vívódó életösztönükkel eltelve; a buxus a gyökérből él, én pedig a gyökértől szakadtam el. Hol akkor az igazság, és jutalom arra, hogy jól élhessek, és láthassam azt, amit a kisfiú gyöngyöző, aranyszőke hajfürtje kibarnult, erős és divatos hajviseletté formált? Nincs ember gyermekkor nélkül, nincs élet visszapillantás nélkül. Úgy él az ember, mint a tojásra leereszkedő, fészke felett szárnyait kitáró madár. Úgy él az ember, mint a cserebogár, amelynek egyik lábát a boldog kisfiú kihúzza, hogy magának örömet szerezzen azzal: kínoz. Úgy él az ember, mint az óvodás, aki a kulcslyukon át szemléli a szoba belső atmoszféráját. Nem érzi jól magát, mert mindene megvan, és az kellene neki, ami nem fogható, és nem függ tőle: a szeretet és a halál ellensége a hit. Az Úr felkiált az Apokalipszisben: "Lásd, újrateremtek mindent!", de az ember nem hiszi: emlékeihez tér vissza, hogy élhessen úgy, ahogy tud; úgy, ahogy engedik; úgy, ahogy a természetet ismeri. Miért az élet, hol a valósága, mi a varázsige ahhoz, hogy az életet megragadjam? Talán nincs is élet, csak illúzió; talán nincs is illúzió, csak függés és csüggedés; talán nincs is csüggedés, csak az emlékeket kellene feleleveníteni... Az úr és a paraszt nem ellentét, csak vagyon; az élet gyöngyszem, amely az enyém. Mi az, hol van, hogyan érthetem meg? Pár napja még arra gondoltam, hogy vizsgáim lesznek, most csak emlékeimből élek, mert túl vagyok a nehezén. Pillantsunk vissza a múltba az élő csipkebokor aranyszirmától a gyökeret tápláló életnedvig! Az élet a visszafelé szemlélésben csak másodlagos, amúgyis csak pentagon. Apolló tehenei nem lehetnek kiút az istenség keresésére; Parmenidész istensugallata nem lehet más, mint puha lehelet; a Lélek az életért szólít fel, amit meg kell ismerni. A harangszó elhal, a zümmögő falevelek továbbviszik az élet bimbamját... az emberek fapapucsai tovább is ritmust vernek az aszfalton; a mezítelen mellű kamasz kaján mosolya pedig a

gyermekkor felé vonzza emlékeim. A kis, pántázott gyermek sírása pedig gyermekkorom valódi álma, amely nem vonz, hanem önmagam sugallja, úgyhogy nem lehet mást tenni, csak emlékezni, mert a harangszó újra félbeszakít, és addig csak gondolkodni lehet, de úgy, hogy minden arcmotívumom előburjánzó panasza a jövőt formáló életinda legyen, ne száradó levelekkel, hanem hamvasszürke ideákkal, amelyek inspirálnak. Olyan élet ez, amelynek parttalan gondolatai csak az érzéki szépet ragadják meg, és viszik a végtelenbe fodrozódó füstös köd felé, amely gőgös mosollyal fittyent az emberre: Te nem tartozol közénk, mi különbek vagyunk, mint te... Mit szól az inda ehhez: esetleg talányba húzódik vissza; talán nem is válaszol, mert nem érti meg; talán nem is tudja, hogy van élet; talán több, mint az, amit írni szeretnék; talán nem is igaz, csak tündéri történet...

Rőzsedalok álma emészt, amikor arra gondolok, hogy éltem. Mi volt az, és miért volt? Talány vagy ördögi jámborság! Élet vagy ösztön! Kiábrándult optimizmus csupán... Nincs miért élni! Ami van, az minden, és én semmi vagyok benne. Voltaire-i bosszút állni az Egyház lelkén, amiért Isten igáját rótta rám? Nem szebb ez, mint a boristennek a szőlőtő termését áldozni? Nem jobb ez, mint a parnasszusi lakókkal cimborálni? Mosollyal, érett arcvonással, lángoló szívvel a szép kockázatot magamra venni? Nincs kiút: jöttem és menni fogok. Még egy éve sincs, amikor ábrándozó értelemmel a magasba lestem; három éve, hogy ördögtől megszállott voltam; két éve, hogy élni tudok, és vállalni, hogy meghalhatok. Mi az? Nem tudom! Csak annyit tudok, hogy nincs, aki visszatartson tőle, és nem kíván oda senki. Talán öröm a halál? Nem tudom! A boszorkányok örökké élnek, söprűjük élteti őket, és gonoszságuk; a tündér nem hal meg, hanem örökkön-örökké gyermek, aki felderít! Számot vetni az élettel úgy, hogy visszapillantok, és gyöngybabért fonok üres koporsójára! Talán helytelen, de ezt tudom megtenni. A Regent's Park hűs fái nyugalmat jelentettek ijedt szememnek a bombázott viskó tudományával szemben. Hangom hallotta a világ, és nem vett róla tudomást; a gépíróasztal közönye elidegenített a magánytól; a kolostor csendje ingerelte ellenségeskedésem... Csak 1972-ig voltam boldog, azóta fáradozástól görnyedek, és nincs kiút a könyörtelen kéz politikájával szemben. A keresztség tartja bennem az erőt: szeretetre, szerelemre szólít. Megfoghatatlan, mint a szép kockázat. Élő tünemény, amely ösztönöz, sarkall, és igát jelent, de szép és nemes. Karján dagad az izom és az ér; combján nincs nyoma a lanyhaságnak; arca olyan, mint a hótól takart Himalája; szeme kék, mint a tengervíz cseppje; tekintete néma. Silány élet, elnyűtt szolgaság, rothadó nyomor, mert nincs hiány benne. Valaminek mindig hiányoznia kell ahhoz, hogy élni lehessen, és a

nyomort szeretni kelljen; tudni azt, ami érthetetlen és hamuvirág. A sétálók között az aggastyán félelme int arra, hogy elforduljak a kor értékelésétől: nincs kiút Ádám bűne elől: a pántos gyermek huncut játéka és az aggastyán elnyűtt tekintete rémítő ellentét. Míg a húszéves is csak csoszogásával gúnyolja a vént, aki könnyeivel és szeretetével válaszol. A feketerigó százszorszép koloratúrája mindent lenyűgöz; a hároméves kölesmagot szór neki, hogy még szebben daloljon, mert vidám és nincs nyavalyája. Az amforaszürke templom a kolostorra emlékeztet: nem giccses; mély boltívei olyanok voltak, mint a pókháló; a Notre Dame mintájára épült csipkekőívei az égbe emelték a tekintetet; az uralkodó Pantokrátor helyett a szegényt tápláló római katona emléke viszi magasba a tekintetet az ördöggel cimboráló jámbor látogató előtt; a kolostori csendet csak a harsány hahota bontja meg: élet volt benne egészen 1969-től, mióta ismerem. A sétáló pap reverendája gúny és kihívás a szerelem ellen a park padjain; a reménytelenséget csak a ládahordó autó karambolja tudja áthidalni, mert minden szem rászegeződik. Jegyzetek becsukódnak, emberek ugrálnak fel, és nincs, aki segítene a szerencsétlenen; egyedül küszködik; az orgonaszó kihallatszó ritmusa pedig dörömbölő echó a nyomorult szerencsétlennek; ugyanúgy, mint nekem a gimnázium után kijáró dicsőség a ládahordással... Nincs ember, csak hústömeg, amely küzd és bízva bízik, ám egyedül, lelkébe burkolózva. Dicshimnuszokat zengtek rólam az iskolában, és semmi lettem. Embernek lenni, embernek csupán: ez volt a jelszó. Ezt pedig a gyámkodó Isten kegyelme viszi végbe kimondhatatlan fondorlattal és szeretettel. Az ember a fontos, és semmi más. Még tizennégy éves voltam, amikor küzdöttem magam ellen, hogy ne legyek szép és csinos; még alig voltam hat amikor anyám a hajfürtjeim mutogatta; alig voltam három, amikor még véres látogatók durvaságát kellett lenyelnünk, mert emberek voltunk. A többit csak a kép mondja el: ijedt képű kisgyermek, akinek ezüstös szőkesége és pici keze az ülés közben már nem is látszik, csak öröm és aggodalom annak, aki a gyökér és éltető nedv, hogy védje, mert az övé. Pántos kisfiú voltam-e, vagy sem, nem tudom: Atyám ölelése néma szeretet volt, amely túlfűtött érzelmeivel emberré formált; apám nem volt olyan, mint más ember: csak többet tett, és szenvedett azért, hogy legyen és legyünk. Kinek jut ki ilyen sors, mondd, kinek! Talán nem is igaz, mert a kisrigót kifütyüli a templom újra felharsanó harangjátéka. Uram Isten! Két óra telt el, és semmit sem tettem, csak emlékeztem, és a fájdalmas mosolytól elnyűtten továbbra nézem, hogy a kamasz csak a kislányokat nézi, a húszéves jövendő élettársával ölelkezik; az aggastyán a fényképeit mutatja unokáinak; a pántos kisfiú pedig kikötve ordít, mert nem szeretik; én, gyámoltalan, pedig csak állok, és a semmibe nézek,

mintha onnan jönne a megváltás... A harangszó a templomba hív, mert valami kimondhatatlan sóhaj oda vonz. Nem értem, de megszánom a szerencsétlen ládahordót, én is az voltam, most pedig csak annyira futja, hogy bámuljam. A nap szikrázó tekintete a következő szakaszt jelzi. Menni kell, előre, nincs reminiszcencia, csak jövő, amiért meg kell küzdenem, de úgy, hogy a hamvasszürke ideák valóra váljanak.

Teremtő erő, teremtés, aranyszirom, szép kockázat... szállóige és varázslat; bölcselet és fondorlat; ige és szó; név és bölcsesség; minden és semmi... hol az igaz, ki az igaz, mi a jó, fuvallata szép... teremtő erő az Isten; képmás az ember; ideológia az élet; művészet a halál! Égbekiáltó bűn a szerelem; boldogság a nő; Isten irgalma a bűn megszentelésére; ravaszság az élet; ösztön a valóság... Isteni logika az élet; sápadt tekintet a magány; örömrivaj a szerelem, s az ember mindig ember! Hol a bűn, mi a szép, hol a kiút, honnan a bűn, mi a tisztaság? Szűzi érzés az ember: tisztaság és szennyfolt egyszerre; parttalan logika; ölelő kéz: Isten. Hol az élet; égbekiáltó bűn a halál: Isten irgalma és leereszkedő jósága önmaga igazolására, hogy lássa az ember: ura önmagának, ura Istenének, mert szent és igaz! Ki az az Isten? Lét? Személy? Irgalom? Hűség? A szent? Avagy emberibb az embernél? Szépség és bölcsesség! Türelem és vaskéz! Irgalom és...! Szó, erő, hatalom, szabadság, személy, jóság! Igazság, hűség, bölcsesség! Benne lel talányra a szép! Tőle származik az igaz! Hozzá tér vissza a bölcs! A szép test; a szép arany; a szép kincs; a szép tiszta szűzerő, amely virágban örökké él; onnan ered, hogy van! Onnan szép, hogy van! Onnan igaz, hogy hal, amely örökké kisiklik a gyilkos kézből! Hogyan érhetem el? Hogyan lehet az enyém? Ki vagyok én, hogy nincs birtokomban? Ember a semmivé vált mindenben! Örök függés, amely mindenkor jó és szabad! Miért a rossz, égbekiáltó bűn, földön megtestesült szörny, amely a jót keresi, és az igazért hal meg, hogy örökké éljen! Ki az igaz: aki szép, testet öltött szirom, amely csak akkor él, ha dús nedvet kap, életerőt, ösztönt! Benne nincs hamis, minden hozzá tér vissza; örök szerelem, amely színben, illatban, testben ismétlődő erő, hervadó valóság; nincs ereje, nincs ösztöne, de van hatalma a másik felett: mert szép! Onnan ered, hogy van; onnan táplálkozik, hogy ad; onnan szép, ahonnan származik; s így örökké titok: aranyszirom és tündér, amely sohasem az enyém...

Nincs távol tőlem, de nem az enyém, csak számomra van; enyém, de ő mindig más; övé, de nem hatalmasa; tied, de nem birtokod; eszköz, amely él, hódít, nyomorba visz! Miért akkor? Türelemre, szeretetre, irgalomra és áldozatra hív, hogy testet öltsön, hatalmat adjon, és búvóhely legyen, mert nemes, jó és feddhetetlen! Tőle ered az, ami hódít; hozzá tér vissza, ami sallang; ő irányít, benne személy

lesz az ember: érlelő erő, amely megsemmisít, ám élettel, amit az ember szomjazik; úgy ölt testet, hogy illata varázs; úgy illatoz, hogy ereje szabadság; úgy szabadság, hogy méltóság, és benne minden egy, általa igaz, tőle jó! Nincs távol; Ádám ujja életet ölt; méltóságot és embert, uralkodást és fájdalmat, szabadulást és örök életet...

Mi az a szép? Talán csak fátyol, amelyet béklyónak hív az ember? Vagy talán több annál is... a szerelemben, hitben, bátorságban és erőben! Nincs Isten; van Isten; látjuk és érzékeljük; a szép róla tanúskodik; iniciálék és gyámkövek, boltívek és altemplomok; kripták és koponyák... mind szép; mind a természet szüleménye; mind az emberi értelem kalandja; mind az ész szüleménye; de miért? Önmagáért vagy másért? Pénzért vagy gyilkosságért? Bűnért vagy a jóért? Emberért vagy Istenért? Nincs önmagáért való szép; minden szép, minden igazgyöngy a másikért szép; Isten szépsége az ember, azért, hogy urát felismerje, és ura azért az embernek, hogy a szép testet öltsön... Mi a szép? Hol a szép? Ki a szép? Az ártatlan a szép? A kőszívű a szép? Mária a szép? Nem tudom. Nincs erőm ahhoz, hogy kimondjam, mert a teremtésben minden szép, ami ártatlan! Tőle jön? Nem tudom; tudom, bizonyítom, de csak értem, s mindenkor az enyém; mindenkor adni akarom; de hogyan, kinek, miért, mit érek el vele? Kilátástalanság és csüggedés, mert szép! Sohasem szabadulok tőle; mindenkor az enyém; irányít, szeret, bölcsőben ringat, altatódalt énekel, mert meghalok...

Mi akkor a szép, hol a szép, ki a szép; talán senki, vagy minden, ami gyönge, törékeny és tiszta? Akkor nincs birtokomban; senki birtokában sincs, mert mindenki megveti, mást kíván; erőt, hatalmat, és lenyűgöző malmot, amely csak darál és újat kíván, mert mindenkor egyformán működik! A változatos a szép: a maradandó még szebb; a csoda érthetetlen! Hol a szép, mi a szép, ki a szép? Senki sem tudja, de mindenki magáénak vallja; mindenki elfogadja, és senki sem nyugszik bele, hogy a más a szép; én akarok szép lenni, de nem tudom, mi az; sejtem, de örömöm osztatlan öröm, mindig más; s az a szép. Légy boldog ember, s akkor szép vagy! Légy szép ember, s akkor boldog vagy! Ruha, test, hajviselet, cipő, pipere vagy borotvavíz, ez lenne a szép? Csőd, égbekiáltó bűn, mert a lélek a szép, amit soha meg nem ragadok, csak a természet diktálja, hogy a szép az, amit ő akar; a természet az, amit a szép akar! Minden szép, de minden alávettetik ellentétének; megfoghatatlan, mert olyan, mint a tündér aranykeze!

Somody István

Egy diplomáciai titok leleplezése

Ketten ülünk a tágas államtitkári szoba csendjében, melyet most sem távoli bombarobbanás, sem közeli bombaveszélyt jelző sziréna nem zavar. Az államtitkári székben az egykori zalai diákpajtás, a mosolygó arcú, nevetésre hamar kész Vöczköndy László ül. De a borotvált, fiatalos, mosolykerekítette arc most megnyúlt a rossz hadihírektől, ránehezedő gondtól.

A leszűkült országcsonk sorsáról, egyre sötétebben felrévlő jövőjéről beszélgetünk 1945 februárjában. A súlyos hadihelyzetet vázoló tájékoztatója után azokra a diplomáciai élményeire terelem a szót, melyeket 1944 elején a semleges Svédország fővárosában, Stockholmban szerzett. Ullein-Reviczky Antal volt akkor a stockholmi magyar követ, s barátom melléje került katonai attasénak. A követről és beavatottak előtt feltűnő szerepéről vitázunk. Megemlítem:

— Nagyon meglepett, amikor beavatottak bizalmas sugdosásából arról hallottam, hogy Kállay miniszterelnök azzal a feladattal küldötte követnek Stockholmba, hogy angol felesége révén is jó összeköttetéseivel segítse előre tervét az angolszászok felé.

— Miért lepett meg?

— Azért, mert emlékezetemben németbarátként élt a követ, aki a frontharcos szövetség egyik vezetőjeként országszerte nagy beszédeket mondott a németekkel együttes háború mellett. Így nehéz volt elképzelnem ebben a merőben ellentétes szerepben.

— Emlékszem én is e lelkes beszédeire — szól az államtitkár —, s arra is, hogy ugyannakor te a névmagyarosító és magyarabb magyarság mozgalom irányítása során nyílt harcban álltál a "Drang nach Osten" mozgalommal, a Rosenberg német miniszter által irányított, s a sváblakta területeinkre is szemet vető keleti terjeszkedési törekvésekkel.

— Ullein-Reviczkynek — mondom —, aki az időben a külügyi sajtóosztály élén állt, akkor se lehetett volna másként beszélnie, ha nem így gondolkozott volna. De akkor így is gondolkozott, és helyeselte, amit csinálok, ha ez bizonyos német köröknek éppúgy nem tet-

szett, mint a kisantantnak. Sajtóvonalon jó volt az összeköttetésem vele, és élénk emlékezetemben maradt egy hasonló szellemben folyt hosszú, bizalmas beszélgetésünk. A dunai hajóhídon történt ez akkor, amikor 1938-ban elindult a hajó Teleki Pállal és delegációjával a csehekkel folytatandó és eredménytelenül végződött komáromi tárgyalásra. Ketten maradtunk ott a hajóhídon, és lelkes reménykedéssel beszélt a német és olasz szövetségestől várt segítségről az ősi területek visszaszerzése ügyében.

— Aztán — mondja az államtitkár — Komárom helyett valóban az ő segítségükkel tért vissza bécsi döntésük nyomán a magyarlakta Felvidék, és Erdély következett. Nem tőle kaptad az adatokat ahhoz a feltűnést keltett cikkedhez, melyben másfél évtizedre visszamenően pontosan kimutattad, mikor, hogyan gyalázták Mussolinit és Hitlert a román vezetők, akik akkor náluk instanciáztak alázatosan, hogy Erdély a birtokukban maradjon?

— Nem. Mint belső embernek módomban volt a Magyar Távirati Iroda bizalmas kiadásait áttanulmányozni, és a legpregnánsabb részleteket csokorba gyűjtve a nyilvánosság elé bocsájtani. Ullein-Reviczky, majd Teleki Pál sajtóértekezleteken adtak kifejezést helyeslésüknek, és a "díszes csokor" fordításban oda került az érdekeltek elé. (Hogy nem maradt hatás nélkül, annak nyoma később aztán felfedezhető Ciano olasz külügyminiszter naplójegyzeteiben.)

Ezután az iránt érdeklődöm, hogy Stockholmban milyen magatartást észlelt Ullein-Reviczkynél a korábbival ellentétes misszió során?

— Azt hiszem, lélekben megmaradt a réginek, de a keleti ellenségtől fenyegetett ország mentése érdekében igyekezett nyugat felé szolgálni a rábízott feladatot. Hanem egyszer — feltevésem szerint — súlyos helyzetet idézett fel túlbuzgalmában. A finnek kiugrási kísérlete körül...

— Ejnye, Horthy kormányzó a finnek kiugrására hivatkozott mint példára az 1944 szeptemberi koronatanácson. Később is hangsúlyozta, hogy előtte nem a románok, hanem a finnek kiválásának példája állott, akik módot adtak a németek visszavonulására, amit viszont ő a mi körülményeink közt mégse tehetett. De akkor már nem Ullein-Reviczky volt a stockholmi követ.

— Nem is a múlt év őszén megtörtént, hanem tavasszal először megkísérelt kiválásról van szó. Ezt a németek előtt titkolt kísérletet a véletlen folytán nekem azon melegében sikerült lelepleznem. De mielőtt rátérek, tekintsük át az északi testvérnemzet különleges helyzetét, hősi harcait.

— Finnország a korábbi orosz uralom alól 1917-ben, az első világháború alatt szabadult fel, s a következő évben német segítséggel verte vissza az orosz bolsevisták támadását. Önállóságát megtartot-

ta. 1932-ben megnemtámadási szerződést kötött Moszkvával. 1939-ben Sztálin bejelentette igényét a fontos karéliai részre, Hanko-félszigetre. Elutasításra talált, mire háborút indított a finnek ellen, akik Mannerheim tábornok főparancsnoksága alatt hősiesen küzdöttek a híres téli háborúban. Amikor azonban az angol és francia segítséget a svédek és norvégok magatartása akadályozta, 1940-ben kénytelen volt Finnország Hanko tengerészeti támaszpont átengedésére.

— A második világháborúban német megszállás idején is semleges maradt, majd aztán nagy bombatámadások miatt 1941 januárjában hadat üzent az orosznak. Ismét Mannerheim főparancsnoksága alatt harcoltak a finnek a németek oldalán, míg aztán a súlyos hadihelyzet, a túlerő nyomása 1944-ben a háborúból való kilépés gondolatát hozta előtérbe — már az év elején.

— Így kezdődött... és az akkor nagy titok nyitjára engem a véletlen vezetett — mondja barátom, és romantikus históriával szolgál.

Alig kezd bele, telefonhívás zavarja meg.

— Mennem kellene — mondja —, de talán még lesz annyi időm, hogy elmondjam. Mint katonai attasé a Stockholmban állomásozó diplomatákkal együtt én is a várostól húsz kilométerre lévő üdülőhelyen: Saltsjöbadenben laktam. Mégpedig a diplomatáktól kedvelt Grand Hotelben. Onnan a villamos expresszel jártam be a stockholmi magyar követségre, a Strandvagenre. Egyik reggel — 1944 február közepén —, amikor a kilenc órás expressz indult velem, a kocsiban feltűnt nekem két úr. Szintén a Grand Hotelből érkeztek az állomásra. Amikor levetették felöltőjüket, s láttam, hogy mindketten zsakettben vannak, még jobban megnéztem őket. Egyikben felismertem Szemjonov orosz követségi tanácsost, a másikban pedig meglepetésemre a sajtófényképekről ismert finn államférfit: Paasikivit véltem felismerni.

— Ó, a nálunk is jól ismert volt külügyminisztert. Együtt az ellenséges állam követségi tanácsosával. No, gondolhattál valamit...

— Bizony, elkezdtem gondolkozni és következtetni. Együtt két ellenséges állam diplomatája. Ásítozásuk és gyűrött arcuk ki nem aludt éjszakáról árulkodtak. "Aha, gondoltam, ugyancsak a Grand Hotelben van a szállása a Szovjet stockholmi nagykövetének: madame Kollontajnak, mégpedig a szomszédomban lévő, 118—119, számú szobákban."

— Ez, bizony, több, mint gyanús — jegyzem meg.

— Úgy van. És kézenfekvő volt a következtetés: a némettel együtt harcoló Finnország államférfi és az orosz követségi tanácsos az éjszaka a Szovjet nagykövetével tárgyalhatott. Kiugrás készül? Ilyen fontos államügy hozhatta őket össze az éjszaka homályában. Még gyanúsabb volt, amikor azt láttam, hogy a stockholmi pályaudvaron a szovjet nagykövetség autója várta őket.

— Kezd az ügy izgalmas lenni — mondom. — És mit tudtál meg róla?

— Hamarosan két ellentétes értesülést szerezhettem. Amikor kilenc óra után megérkeztem a magyar követség épületébe, altisztünk azzal fogadott, hogy a követ úr érkezésem után azonnal kéret. Ilyen korai időben? Meglepett a dolog, mert a követ csak délelőtt tizenegy óra után járt be. Korai érkezésének nagyon fontos oka lehet. Siettem hozzá.

Amikor barátom idáig ért, újra megszólalt a telefon. Rövid beszélgetés után így szólt:

— Sajnos, azonnal indulnom kell. Majd máskor folytatom, de még jobb lesz, ha megírom.

Így is lett. A történetet azzal folytatja:

— Ullein-Reviczky követ megmagyarázza korai felkelése okát: a finn Paasikivi tárgyalása madame Kollontaj szovjet nagykövettel. Egy nagy svéd napilap főszerkesztője közölte vele még az éjjel ezt a nagy fontosságú hírt. (Szemfüles svéd újságírók tehát még az éj folyamán megtudták a titkos összejövetelt.) A követ izgatottan fűzi hozzá: értesülése szerint Paasikivi a finnek kiugrásáról tárgyalt, és informátora szerint már meg is egyeztek a módozatokban. "Eszerint Finnország még 1944 elején, elsőként kiválik a tengelyhatalmak szövetségéből — hangozatta a követ —, és nagyon fontos, hogy az eseményről a magyar külügyminisztérium azonnal értesítést kapjon — a legpontosabb adatokkal. Igen, mert ez nagy jelentőségű Magyarország további sorsára."

— Kállay miniszterelnök a kiküldetésnél feladatává tette annak megtudását, mikor ugrik ki Finnország? Utána jönne Magyarország, és akkor Ullein-Reviczkynek ellenkormányt kell alakítania, ha lehet, Angliában felesége kapcsolatainak felhasználásával.

— A követ még izgatottabb lett, mikor közöltem vele, hogy Paasikivit és Szemjonov orosz követségi tanácsost láttam kijönni Mme. Kollontaj szállójából, és hogy éppen be vagyok jelentve a finn katonai attaséhoz, Steven vezérkari ezredeshez. Kért, fentiekre vonatkozólag tudjak meg mindent, és azonnal jelentsem. Sürgős telefonkapcsolást kért Budapesttel, és ha megkapja, a finn eseményt jelenti a külügyminiszternek.

— Kértem, ne tegyen közlést az eseményről telefonon, hisz a vonalat Berlinben és Budapesten lehallgatják. "Majd virágnyelven fogok jelenteni" — válaszolta a követ.

— Erre újból figyelmeztettem az esetleges súlyos következményekre, még ha "virágnyelven" jelent is. Stevennél hamarosan tisztába jöttem a helyzettel. Nekiszegeztem, hogy Paasikivit és Szemjonovot megleptem, mikor Kollontaj nagykövet szobájából kiléptek.

Steven erre megjegyezte: "Nos, a tolvaj mindig elárulja magát valamiként."

— Hangsúlyozta azonban, hogy szó sincs még megegyezésről. Finnország csak tapogatózik, milyen feltételeket várhat az orosztól, ha kilép a háborúból. Tehát csak a megbeszélések elindításáról lehet beszélni, s ahhoz még sok kell, hogy megállapodás jöjjön létre, hisz nem hajlandók minden feltételt elfogadni.

— Siettem vissza a követségre — folytatja Vöczköndy. — Időközben Ullein-Reviczky már telefonált Budapestre! Persze, befejezett tényről szólt. Elmondottam neki értesülésemet, és hozzáfűztem: kizártnak tartok minden félrevezetést, hisz a finnekkel kivételesen jó bajtársiasság fűz össze. 1942 nyarán vezérkaruk előterjesztésére a finn lovagkereszt első osztályával ki is tüntettek. A követ nem volt hajlandó hitelt adni nekem, és ragaszkodott az ő megállapításához. Mint később megtudtam, jelentésemet már türelmetlenül várta Szombathelyi Ferenc vezérkari főnök, aki a dechiffrírozott táviratommal azonnal a külügyminiszterhez sietett, majd mindketten a kormányzóhoz mentek. A vezérkari főnök hangsúlyozta, hogy az én jelentésemet tartja tárgyilagosnak. Hamar kiderült, hogy nekem volt igazam, és a követet igazoló jelentéstételre hívták fel. Persze, hogy telefonjelentését lehallgatták a németek, virágnyelvét is megértették, és ebből is adalékot kaptak Kállay kiugrási szándékára. Erősen hiszem, hogy a követ elsietett telefonjelentése is hozzájárult a nem sokkal később, 1944. március 19-én bekövetkezett német megszálláshoz, amikor aztán ő disszidált. Addig ő is rájött, hogy jelentéstételre jobbak az én chiffrírozott táviratai, mint a veszélyesnek bizonyult telefon.

●

Barátom érdekes történelmi kulisszatitkot feltáró elbeszéléséhez hozzáfűzhetem: Paasikivi az orosz feltételeket valóban később kapta meg, ezekkel február 23-án tért vissza Helsinkibe, és csak március 8-án adták meg a finn választ. (Közben még új kereskedelmi szerződést is kötöttek a németekkel.) Válaszuk a szovjetet nem elégítette ki, módosított választ kértek, s ezt március 17-én meg is kapták.

A finnek visszautasították az orosz feltételeket, s tovább harcoltak a németekkel. Csak a nagy orosz frontáttörés után kényszerültek új tárgyalásra, s szeptember 10-én írták alá a fegyverszünetet, miután a németek visszavonultak. Főparancsnokuk: Mannerheim októberben köztársasági elnök, Paasikivi novemberben miniszterelnök lett, s az orosz megszállás náluk másként érvényesült, mint nálunk.

Tűz Tamás

Az utolsó szó jogán

Szeretnék visszavedleni.
Mivé? Gyermekké?
    Az vagyok ma is.
Koldussá? Rabszolgává?
    Az vagyok ma is.
A világon semmit se tudóvá?
    Az vagyok ma is.

Szeretnék ott állni a halászház ajtajában.
Várni, mikor jönnek vissza a fecskék.
Ágyékig gázolni a vízbe,
hogy valaki megkereszteljen.
Valami örökszép csendéletben
lenni alma, körte, barack és szőlő.

Unom a maszlagokat, rokokó kereveteket,
galvanizált kupákat, túlfűtött himnuszokat.
Továbbépítem szegénységem,
kiüresítem kincstáramat.
Csak a színfalak mögött sírok.

Szeretem a kántáló pesztonkákat,
konyhaszagú házmestereket.
Szeretem emberközelből nézni magamat is.
Ha majd lehajtom fejem Golgotámon,
s mondom: Bevégeztetett —
e szóban benne lesz apám, anyám,
a réti fű, néhány veréb
és Szent Ferenc, megbékélt farkasával együtt.

MAGAS TÁTRA

LOMNICI-CSÚCS

TARPATAKI-VÍZESÉS

CSORBATÓ

BÁRTFA

EPERJES

KASSA

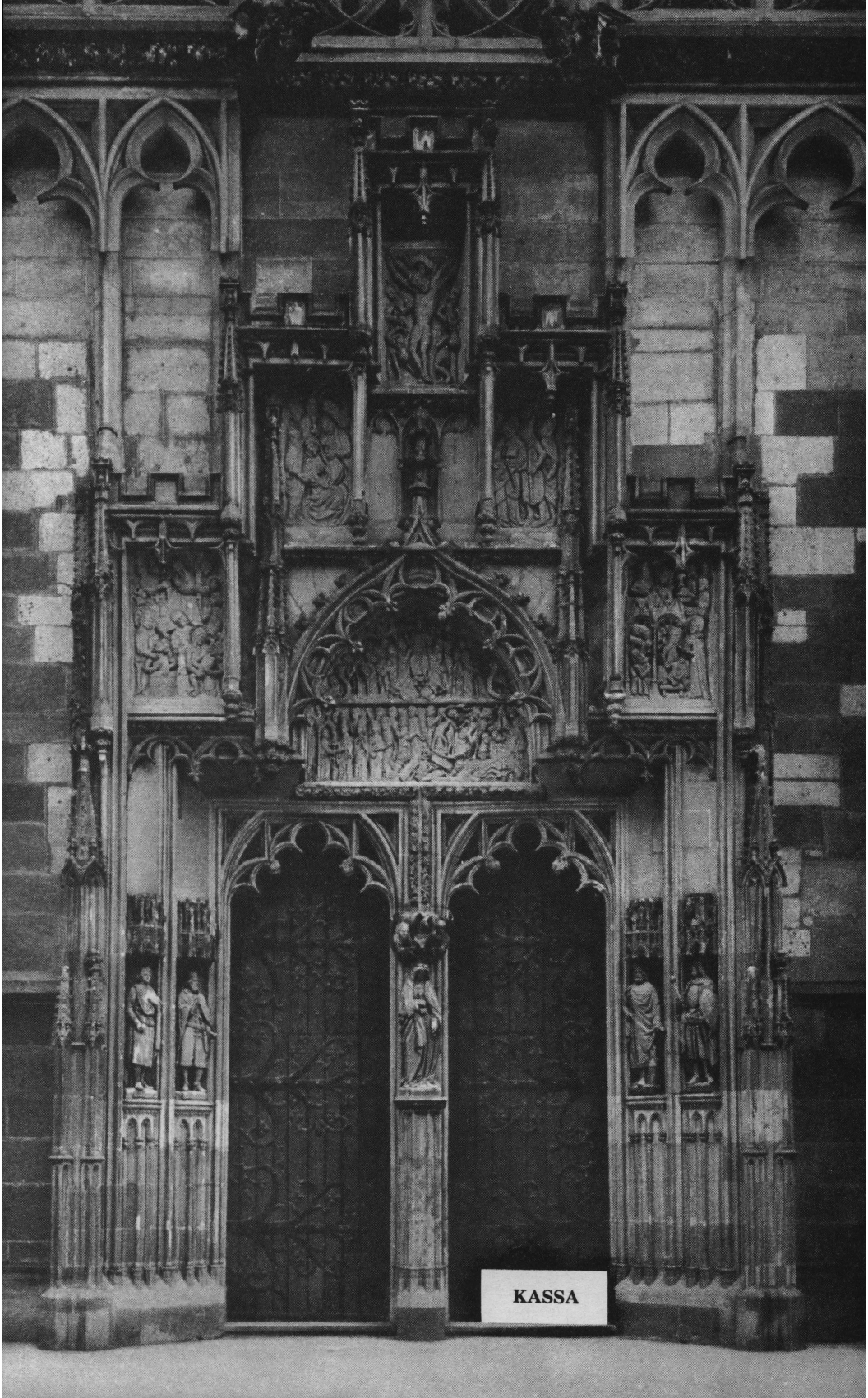
KASSA

Függelék

I. RÉSZ

Naptár

JANUÁR

JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ	TÉLHÓ
Hétfő, Isten anyja	1 ÚJÉV, KISKARÁCSONY
Kedd	2 N. Vazul, Naz. Gergely; Érd
Szerda	3 Genovéva (Gyöngyvér)
Csütörtök	4 Seton Erzsébet-Anna, Bu. Gáspár
1. péntek, bűnbánat napja	5 Neum. János; Gerlák (Ellák)
1. szombat	6 Gáspár, Menyhért, Boldizsár
Vízkereszt vasárnapja	7 Pe. Rajmund, Január (Gyopárka)
Hétfő	8 Szörény ap., Péter (Tas)
Kedd	9 Julián, Vitályos vtk.
Szerda	10 Vilmos pk., X. Gergely p.
Csütörtök	11 Higyin p., Teodóz: Dózsa ap.
Péntek, bűnbánat napja	12 Ernő ap., Tigrius (Kaplony) vt.
Szombat	13 Hilár : Vidor et., Csongor
Évközi 2. vasárnap	14 Félix: Felekes (Bódog) vt.
Hétfő	15 Remete Sz. Pál (Kicsind)
Kedd	16 Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Szerda	17 Antal rt., Béke Királynője (Békés)
Csütörtök	18 Piroska vt. sz., B. Beátrix
Péntek, bűnbánat napja	19 Árpád-házi Szent Margit (Gyöngyi)
Szombat	20 Fábián, Sebestyén, B. Özséb
Évközi 3. vasárnap	21 Ágnes vt. sz. (Báránka)
Hétfő	22 Vince vt., Anastáz (Enyed)
Kedd	23 BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Szerda	24 Szal. Ferenc (Szalók), Bedő vt.
Csütörtök	25 Pál ford., Bretannió (Bottyán)
Péntek, bűnbánat napja	26 Timót, Titus pkk.
Szombat	27 Arsz. János., Mer. Angyéla
Évközi 4. vasárnap	28 Akv. Tamás ea., Valér (Erőd)
Hétfő	29 Konstánc (Taktamér)
Kedd	30 Mártonka sz., Barzes (Bars)
Szerda	31 Bos. János ra., Péter ps. (Zalán)

JANUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Újév, Sz. Vazul	Hétfő	Újév, Zwingli
2	Szilveszter: Sorostély	Kedd	Ábel, Béla
3	Malakiás próféta	Szerda	Ének, Benjámin
4	Hetven apostoltanítvány	Csütörtök	Titus, Leona
5	Teónás (Tompos)	Péntek	Noé, Simon
6	*Epifánia*	Szombat	*Vízkereszt*
7	Ker. János, Iván	*Vasárnap*	Attila
8	György: Gyerő	Hétfő	Marcel
9	Polieuktes vt.	Kedd	Szörény
10	Nisszai Gergely pk.	Szerda	Melánia
11	Teodóz: Dózsa ap.	Csütörtök	Ágota, Anikó
12	Zakeus vas.	Péntek	Ernő
13	Sztratónikus vt. (Csongor)	Szombat	Vidor
14	Sinai atyák	*Vasárnap*	Bódog, Révész I.
15	Pál és János remete	Hétfő	Lóránt, Lasco
16	Szent Péter lánca	Kedd	Gusztáv, Révész B.
17	N. Antal ap., rem.	Szerda	Antal
18	Nagy Atanáz et., Cirill	Csütörtök	Piroska
19	Makár remete, Fruzsina	Péntek	Sára, Heid, Káté
20	Eutimus ap. (Ötömös)	Szombat	Fábián, Sebestyén
21	Miksa és Ágnes	*Vasárnap*	Ágnes, Kun Bert.
22	Timót, Anasztáz.	Hétfő	Artur, Fejes I.
23	Kelemen vt. pk.	Kedd	Ézsaiás, Zelma
24	Xénia, Euzébia	Szerda	Taddeus
25	Naz. Gergely: Gecső ea.	Csütörtök	Saul megt.: Pál
26	Nagy Xenofon vt.	Péntek	Vanda
27	Krizosztom (Karád)	Szombat	Lotár, Levente
28	Efrém szír egyháztanító	*Vasárnap*	Károly
29	Ignác ereklyéi átvitele	Hétfő	Adél
30	Triódium, 3 szent pk.	Kedd	Mártonka
31	Cirus (Csörsz) és János	Szerda	Virgilia

A hold fényváltozásai:

Első negyed	5-én
Holdtölte	13-án
Utolsó negyed	21-én
Újhold	28-án

FEBRUÁR

LOURDES-I SZŰZ

BÖJTELŐ	TÉLUTÓ
Csütörtök	1 Sövér pk., Pión vt. (Ézelő)
1. péntek, bűnbánat napja	2 Gyertyaszentelő (Fényő, -ke)
1. szombat	3 Anzgár, Balázs pkk., Zákoly, Csapó
Évközi 5. vasárnap	4 Korzini András: Endrőd
Hétfő	5 Ágota, Avitus (Ösöny, Ösönke)
Kedd	6 Japán vtk., Dorottya, Sümegi BA.
Szerda	7 Juliána (Jávorka), Tódor
Csütörtök	8 Em. Jeromos, Honorát (Becsend)
Péntek, bűnbánat napja	9 Apolka vt. sz., Radnót pk.
Szombat	10 Skolasztika: Kolostya, M. Pál
Évközi 6. vasárnap	11 Lourdes-i Áldó BA. (Áldáska)
Hétfő	12 B. Fces vtk.: Miklós, László, ts.
Kedd	13 R. Katalin, Benignus (Bény, -öke)
Szerda	14 Cirill-Metód, Bálint, Adony
Csütörtök	15 K. Kolos, Erdélyi Síró BA.
Péntek, bűnbánat napja	16 Julianna, Pálfalvi BA. (Felhőke)
Szombat	17 Donát, Evermód (Edömén)
Évközi 7. vasárnap	18 Jeru. Simeon pk.: Semjén
Hétfő	19 P. Konrád, Mansvét (Szende)
Kedd	20 Eleutér (Aladár), Potám (Őned)
Szerda	21 Dam. Péter ea., Nóra
Csütörtök	22 Péter székf., Kort. Margit
Péntek, bűnbánat napja	23 Polikárp (Balambér), Szemere
Szombat	24 Mátyás, Montán vt. (Dobó)
Évközi 8. vasárnap	25 Nicefor (Géza), Taráz (Tarcal)
Hétfő	26 Viktor, Győző rt., Sándor pk.
Kedd	27 Leánder: Lándor pk., P. Gábor
Hamvazósz., szigorú böjt	28 Román, Pupulus (Árvád, -cska)

FEBRUÁR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Trifon (Turány) vt.	Csütörtök	Ignác, Benkő
2	Jézus tal. Simeonnal	Péntek	Karolina
3	Simon és Anna	Szombat	Balázs
4	Izidor: Szidor	*Vasárnap*	Veronika, Rákóczi
5	Ágota: Teodula (Toldoska)	Hétfő	Ágota
6	Bukolus	Kedd	Dorottya, Jób
7	Parténius pk.: Pertényes	Szerda	Tódor
8	Tivadar vt. Zakariás pr.	Csütörtök	Salamon, Aranka
9	Nicefor vértanú	Péntek	Apollónia
10	Karalampiás	Szombat	Árpád, Elvira
11	Balázs vt., Teodóra	*Vasárnap*	Dezső, Bertold
12	Melécius pk. (Vécs)	Hétfő	Lili, Balogh P.
13	Martinián és Zoé	Kedd	Ella
14	Ciril apostol	Szerda	Bálint
15	Onézimus vt.	Csütörtök	Zoltán, Emese
16	Pamfil vértanú	Péntek	Juliánna
17	Tódor (Somodor)	Szombat	Konstantin
18	Leó pápa	*Vasárnap*	Simon, Luther
19	Árkippus	Hétfő	Zsuzsánna
20	Katániai Leó főpap	Kedd	Aladár, Álmos
21	Timót rem.	Szerda	Eleonora: Nóra
22	Péter	Csütörtök	Gerzson
23	Polikárp (Balambér)	Péntek	Alfréd
24	János feje megtalálása	Szombat	Mátyás apostol
25	Taráz pk. (Tarcal)	*Vasárnap*	Géza
26	Porfir pk. (Szederkény)	Hétfő	Sándor
27	Prokóp	Kedd	Ákos
28	Vazul (Vászoly)	Szerda	Zakadiás, Elemér

A hold fényváltozásai:

Első negyed	3-án
Holdtölte	11-én
Utolsó negyed	19-én
Újhold	26-án

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS	TAVASZELŐ
Csütörtök	1 Albin pk., Leó (Arszlán) vt.
1. péntek, bűnbánat napja	2 Szimplic p. (Somló), Pr. Ágnes
1. szombat	3 Kunigunda: Kinga, Kamilla sz.
Böjt 1. vasárnapja	4 Kázmér, Elpid (Ete) vt.
Hétfő	5 Özséb vt., Adorján vt.
Kedd	6 Viktorin (Csekőd), Jordán: Ardány
Szerda	7 Perpétua, Felicitás vtk., B. Tamás
Csütörtök	8 Is. János, Szilván (Zsolt, Zoltán)
Péntek, bűnbánat napja	9 Rm. Franciska: Fanni, Ni. Gerg.
Szombat	10 40 vt. (Csetény, Cseténke)
Böjt 2. vasárnapja	11 Konstantin (Szilárd), Ötömös pk.
Hétfő	12 Gergely, Ince p. (Ináncs)
Kedd	13 Szabin, Nimfodora (Sellő), B. Egyed
Szerda	14 Matild kné.: Tilda, Afrodiz (Abossa)
Csütörtök	15 1848-as m. ünn., Specióz (Szepesd)
Péntek, bűnbánat napja	16 Geréb pk., Ábrahám: Ibrány
Szombat	17 Patrik (Abos), Ar. József: Izsép
Böjt 3. vasárnapja	18 Jer. Cirill ea, Sándor (Kászon)
Hétfő	19 József (Munkács, Forgácska)
Kedd	20 B. Csák Mór, Martos pk.
Szerda	21 Benedek (Bendegüz, Bekény)
Csütörtök	22 Gy. Katalin, Benvenut (Cséka)
Péntek, bűnbánat napja	23 Turib pk., Frumenc (Magod)
Szombat: Gyüm.oltó BA.	24 Gábor, Berta, Svéd Katalin
Böjt 4. vasárnapja	25 Iréneus (Ernye)
Hétfő	26 Emmánuel: Manó, Montán (Dabas)
Kedd	27 Lidia vt., Sándor vt. (Alpár)
Szerda	28 Kap. János, Vitályos (Elemér)
Csütörtök	29 Auguszta: Ágosta, Bertót kárm.
Péntek, bűnbánat napja	30 Kerény vt., Domnin (Urkony)
Szombat	31 Guidó: Vid., B. Erzs., Ámos

MÁRCIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Eudoxia vt.: Dóka	Csütörtök	Albin
2 Teodót püspök	Péntek	Lujza
3 Eutrópius vértanú	Szombat	Kornélia: Nelli
4 Gerázimus apát (Ősze)	*Vasárnap*	Kázmér
5 Kónon vértanú	Hétfő	Perpetua, Adorján
6 Ámori vtk.	Kedd	Jenő, Ursinus
7 Vazul: Vászoly vt.	Szerda	Tamás
8 Teofilaktus pk.	Csütörtök	Zoltán
9 Szebastéi 40 vt.	Péntek	Franciska
10 Kodrát vt. (Karancs)	Szombat	Olimpia
11 Szofron pk.	*Vasárnap*	Szilárd
12 Teofán	Hétfő	Gergely
13 Nicefor pk. (Géza)	Kedd	Rudolf, Krisztián
14 Benedek atya	Szerda	Matild
15 Nemzeti ünnep, Agápius	Csütörtök	Nemzeti ünnep
16 Szabin vt., Sándor pk.	Péntek	Henrietta
17 Elek	Szombat	Gertrud
18 Jeruzsálemi Cirill pk.	*Vasárnap*	Sándor
19 József, Krizsán	Hétfő	József
20 Szabbási kolostor vt.-i	Kedd	Hubert
21 Jakab vt.	Szerda	Benedek, Szikszai
22 Vazul vt., Izsák	Csütörtök	Katalin
23 Nikon vt.	Péntek	Ottó
24 Zakár, Jakab	Szombat	Gábor
25 Gyümölcsoltó Boldogasszony	*Vasárnap*	Mária
26 Gábor	Hétfő	Manó
27 Matróna vt.	Kedd	Hajnalka
28 Hilarion	Szerda	Gedeon: Gida
29 Márk pk.	Csütörtök	Ciril, Koppány
30 Lajtorjás János pk.	Péntek	Mária, Márta
31 Hipácius (Huba)	Szombat	Árpád

A hold fényváltozásai:

Első negyed	5-én
Holdtölte	13-án
Utolsó negyed	21-én
Újhold	27-én

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

Bőjt 5. vasárnapja	1 Hugó pk., Makár ap.
Hétfő	2 Pauli Ferenc, Orbán pk. (Iba)
Kedd	3 Rikárd pk., Sixtus: Sükösd p. vt.
Szerda	4 Izidor ea. (Turdos), Benkő fc.
Csütörtök	5 Ferr. Vince dm. (Vasárd, -ka)
1. péntek, bűnbánat napja	6 Cselesztény p., Szatur (Takson)
Szombat	7 La S. Ján. ra, Afrátes (Árpád)
Virágvasárnap	8 Dénes pk., Radnai BA. (Réde)
Hétfő	9 Konrád, Deszignát (Szecsőd)
Kedd	10 Ezékiel, Geján (Gyalán, -ta)
Szerda	11 Leó, Szaniszló vt., Benedek ps.
Nagycsütörtök	12 Gyula p., Damján: Demők pk.
Nagypéntek: szigorú bőjt	13 Márton p., Ida, Kvintil (Ötény)
Nagyszombat	14 Tibor, Valérián vtk., Abund (Bőd)
Húsvétvasárnap	15 Eutikes vt. (Etes, -di)
Hétfő	16 Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Kedd	17 Anicét p. (Etecsény), Rezső vt.
Szerda	18 Amadé szerv., Galdin (Zatád)
Csütörtök	19 IX. Leó, Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Péntek, bűnbánat napja	20 Tivadar, Krizofóra (Kincső)
Szombat	21 Anzelm: Enzsel ea., Parz. Konrád
Húsvét 2. vasárnapja	22 Zsótér p., Leonidás (Legénd)
Hétfő	23 György vt., Béla pk., Ehellős vt.
Kedd	24 György, Szigm. Fidél (Hived)
Szerda	25 Márk ev., Ányos: Ángyán pk.
Csütörtök	26 Tanácsadó BA, Kilit (Köllő)
Péntek, bűnbánat napja	27 Zita sz., Kástor vt. (Káta, Kátoly)
Szombat	28 Ch. Péter, Tiball vt. (Tiván, -da)
Húsvét 3. vasárnapja	29 Siénai Katalin, Robogány
Hétfő	30 V. Pius, B. Zsófia

ÁPRILIS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Egyiptomi Mária remete	*Vasárnap*	Hugó
2	Titus, Amfián és Edézius	Hétfő	Áron
3	Nicétás apát	Kedd	Ambrus
4	József vértanú	Szerda	Izidor
5	Kolos, Teodul (Toldos)	Csütörtök	Vince
6	Szent Tamás ap.	Péntek	Celesztin
7	György: Györös főpap	Szombat	Herman
8	*Virágvasárnap*	*Vasárnap*	Lidia
9	Eupszik vt.	Hétfő	Ágost
10	Terencius vt., pk.	Kedd	Zoltán, Zsolt
11	Antipás vt., pk.	Szerda	Leó
12	Nagycsütörtök	Csütörtök	Nagycsütörtök
13	Nagypéntek	Péntek	*Nagypéntek*
14	Nagyszombat	Szombat	Nagyszombat
15	*Húsvétvasárnap*	*Vasárnap*	*Húsvétvasárnap*
16	Irén vagy Jernő	Hétfő	Lampért
17	Agapit (Ádok) pápa, Semjén	Kedd	Rezső, Anicét
18	János remete, Jóka	Szerda	Ilma
19	Pafnucius vt., János remete	Csütörtök	Kocsárd
20	Tivadar: Tiva remete	Péntek	Tivadar
21	Január vt. pk.	Szombat	Aladár, Enikő
22	Szikeotus Tódor (Arda)	*Vasárnap*	Csilla, Szilárd
23	György: Gyerő: Gyorkos	Hétfő	Béla
24	Szabbás: Sebők vt.	Kedd	György
25	Szent Márk evangélista	Szerda	Márk. ev.
26	Vazul:Vászoly vt. pk.	Csütörtök	Ervin
27	Simeon: Semjén	Péntek	Rebeka, Arisztid
28	Józson, Szozipáter	Szombat	Valéria
29	9 cyzikusi vt., Memnon	*Vasárnap*	Lenke
30	idb. Jakab apostol	Hétfő	Katalin

A hold fényváltozásai:

Első negyed	4-én
Holdtölte	12-én
Utolsó negyed	19-én
Újhold	26-án

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

Kedd	1	Munkás Sz. József, Bánk, Szalka
Szerda	2	Atanázs ea., Szádok, Márk
Csütörtök	3	Fülöp, Jakab apsk., Sosteneus
1. péntek, bűnbánat napja	4	Flórián: Flóris, Kocsárd bc. pk.
1. szombat	5	Iréne: Jerne, B. Vid (Nyirjes)
Húsvét 4. vasárnapja	6	Benke: Áldóka, B. Árp. Erzs.: Zsóka
Hétfő	7	Domitilla (Dalma), B. Gizella kné.
Szerda	8	Dezsér pk., Benedek p.: Bekő
Szerda	9	Pakóm ap (Bakony), B. Albert ps.
Csütörtök	10	Antonin (Altagur), Jób pátr.
Péntek, bűnbánat napja	11	Ignác fc., Majol bc. (Máhol, Majlát)
Szombat	12	Pongrác, Ehellős vtk., Imelda sz.
Húsvét 5. vasárnapja	13	Gyemma (Gyöngy), Szervác
Hétfő	14	Mátyás aps., Gar. Mihály: Mikecs ra.
Kedd	15	Indár, Torkvát vtk. (Törked), Fürtike
Szerda	16	Nep. János, St. Simon (Botond)
Csütörtök	17	Paskál fc. vt. (Húsvéd, -ka)
Péntek, bűnbánat napja	18	I. János p.: Jóka, Venánc (Vadad)
Szombat	19	Celestény Péter, Pudens (Buda)
Húsvét 6. vasárnapja	20	Bernardin fc., Akvila (Alattyán)
Hétfő	21	Bob. Andocs, Nikostrát (Hősed)
Kedd	22	Júlia (Gyulácska), Rita, Ilka
Szerda	23	Dezső pk., Eutikius (Tékes) vt.
Áldozócsütörtök	24	Hadsegítő BA. (Hadad, Hadossa)
Péntek, bűnbánat napja	25	VII. Gergely, Orbán, Béda, Lenke
Szombat	26	Néri Fülöp, Fugác (Füged)
Húsvét 7. vasárnapja	27	Kenti Ágoston, B. Pelbárt
Hétfő	28	Hegyi Bernát, B. Albert (Csanád)
Kedd	29	Gellérke özv., Vótus rt. (Esküllő)
Szerda	30	A. Janka, Sz. Jobb (Kézd, Kézdi)
Csütörtök	31	Sarlós BA. (Sallód, -i)

MÁJUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Jeremiás próféta	Kedd	Fülöp, Jakab
2	Nagy Atanáz egyháztanító	Szerda	Zsigmond, Kiss I.
3	Tódor, Timót és Móra vtk.	Csütörtök	Irma, Pósaházi
4	Pelágia vt. sz.	Péntek	Flórián, Fóris
5	Iréne: Jerne vt.	Szombat	Gothárd, Kocsárd
6	Jób pátriárka	*Vasárnap*	Frida
7	Sz. Kereszt megjelenése	Hétfő	Szilás
8	János ap. és evang.	Kedd	Mihály, Gizella
9	Sz. Miklós átvit.	Szerda	Ármin, Fodor
10	Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Csütörtök	Gergely, Ildikó
11	Cirill és Metód pk.	Péntek	Mamert, Flóra
12	Epifánius pk., Gyermán pt.	Szombat	Pongrác
13	Glicéria (Édeske), Szervác	*Vasárnap*	Szervác, Anyák n.
14	Izidor vt.	Hétfő	Bonifác
15	Pakóm (Bakony)	Kedd	Zsófia
16	Teodor: Tivadar	Szerda	Mózes
17	Andornok, Junia pannon vtk.	Csütörtök	Ubul
18	Pető és Dénes, Teodót	Péntek	Erik
19	Patrók: Pátricius vt., pk.	Szombat	Sarolta, Előd
20	Talaléus vt.	*Vasárnap*	Bernát
21	Konstantin és Ilona	Hétfő	Konstantin
22	Baziliszkusz vt. (Basagur)	Kedd	Júlia, Ilka
23	Mihály: Mikes pk.	Szerda	Dezső
24	Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök
25	Ker. János fejereklyéje	Péntek	Orbán, Szász Dom.
26	Kárpos	Szombat	Ede, Janka
27	Therapont vt. pap	*Vasárnap*	Béda, Magda
28	Nicétás (Nyék)	Hétfő	Lóránt, Hősök n.
29	Teodózia szűz	Kedd	Maxim
30	Izsák szerz., Niceai atyák	Szerda	Botond, Nándor
31	Hermás vt. (Hargos)	Csütörtök	Petronella, Angéla

A hold fényváltozásai:

Első negyed	3-án
Holdtölte	11-én
Utolsó negyed	18-án
Újhold	25-én

JÚNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó)		NYÁRELŐ
1. péntek, bűnbánat napja	1	Jusztin vt. Gaudenc (Kadocsa)
1. szombat	2	Marcellin, Ed. BA. (Ildikó), Etele
Pünkösdvasárnap	3	Ugandai vtk., Klotild, Cecil (Csellő)
Hétfő	4	Kerény, Rutilus (Szőny, -ike)
Kedd	5	Bonifác hith., Szancius (Csány)
Szerda	6	Norbert: Norbát ra, Kolos (Káld)
Csütörtök	7	Róbert (Rasd), B. Hedvig prem.
Péntek, bűnbánat napja	8	Medárd (Medes), Klodulf (Siklód)
Szombat	9	Efrém ea, Felicián: Felcény vt.
Szentháromságvasárnap	10	Margit, B. Dom. János (Bács)
Hétfő	11	Barnabás aps., B. Gergely ps.
Kedd	12	F. János, Antónia (Adonka)
Szerda	13	Pád. Antal fc. ea, Pereglény
Csütörtök	14	Vazul, Elizeus, Eterius (Ilmár)
Péntek, bűnbánat napja	15	Vidos, Gyermána (Öcse), B. Jolánta
Szombat	16	R. Ferenc, Ferreol (Tömörkény)
Urnapja	17	Ba. Gergely, Esk. Máté (Madacs)
Hétfő	18	Teodul (Told), Amand (Szeretke)
Kedd	19	Romuald ra, Gyárfás, Gyulánka
Szerda	20	Szilvér (Solymár), Pál, Cirjék
Csütörtök	21	Gonz. Alajos, Terencius (Csizér)
Péntek, *Jézus Szent Szíve*	22	Paulin, Mórus Tamás, Ákos vt.
Szombat, Mária Szpt. Szíve	23	Ediltrud (Édua), Józsiás k.
Evk. 12. vasárnap. Ker. Já.	24	Ker. János, Iván, Héros (Levente)
Hétfő	25	Vilmos pk. Maxim (Mágocs, -a)
Kedd	26	János, Pál vtk., Vigyil (Örs)
Szerda	27	László (Csitár, Hados), A. Cirill
Csütörtök	28	Iréneus: Jernő, B. Kálm. (Kaland)
Péntek, bűnbánat napja	29	Péter-Pál apsk., Kassius (Kesző)
Szombat	30	Római első vtk., Tibold rt.

JÚNIUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Justin vt.	Péntek	Arnold, Tünde
2	Nicefor pátr.	Szombat	Anna, Blanka
3	*Pünkösdvasárnap*	*Vasárnap*	*Pünkösdvasárnap*
4	Pünkösdhétfő	Hétfő	Kerény
5	Tirusi Dorót	Kedd	Bonifás, Józsa
6	Besszárion, Hilárion	Szerda	Norbert, Szidónia
7	Teodót vértanú	Csütörtök	Róbert
8	Tivadar nagyvt. ereklyéi	Péntek	Médárd, Rák. Gy.
9	Alex., Cirill	Szombat	Félix
10	Sándor, Timót vt. pk.	*Vasárnap*	Margit
11	Bertalan és Barnabás apk.	Hétfő	Barnabás
12	Onufrius remete	Kedd	Klaudius, Villő
13	Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Szerda	Tóbiás
14	Elizeus próféta	Csütörtök	Zaránd, Vazul
15	Ámos próféta	Péntek	Jolán, Vid
16	Tikon püspök	Szombat	Szász K., Jusztin
17	Szábel vt. (Szabolcs)	*Vasárnap*	Laura, Apák n.
18	Leoncius vt. (Levente)	Hétfő	Arnót
19	Judás-Tádé apostol	Kedd	Gyárfás
20	Metód vt. pk.	Szerda	Rafael
21	Julián vértanú (Jávor)	Csütörtök	Alajos
22	Özséb vt., pk.	Péntek	Paulina
23	Agrippina vt. (Örkéndi)	Szombat	Zoltán
24	Ker. Szent János: Iván	*Vasárnap*	Iván, Béza
25	Febrónia vt. sz.	Hétfő	Vilmos
26	Dávid remete	Kedd	János, Kont
27	Sámson pap	Szerda	László
28	Cirus és János ereklyéi	Csütörtök	Arszlán
29	*Péter-Pál*	Péntek	Péter és Pál
30	12 apostol	Szombat	Pál: Pósa

A hold fényváltozásai:

Első negyed	2-án
Holdtölte	10-én
Utolsó negyed	16-án
Újhold	24-én

JULIUS
KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

Évközi 13. vasárnap	1 Jézus dr. Vére, Detre ap., Galló
Hétfő	2 Sarlós BA., Ottó, Szvitun (Soltony)
Kedd	3 Tamás aps., Sz. pápák
Szerda	4 Izabella kné., Ulrik: Oldor pk.
Csütörtök	5 Z. Antal: Antos, Berta özv.
1. péntek, bűnbánat napja	6 Gor. Mária, Ézsiás próf.
1. szombat	7 Edilburg (Delinke), B. Mikocsa dm.
Evközi 14. vasárnap	8 Kilián, Szerémi vtk. (Eperjes, Csató)
Hétfő	9 Veronka, B. Bereck ps.
Kedd	10 Amália, Szekunda (Zenedő)
Szerda	11 Benedek ra. (Bendegüz), Cobor vt.
Csütörtök	12 Gv. János ra, Paternián (Abony)
Péntek, bűnbánat napja	13 Henrik: Héder cs.
Szombat	14 Kamill (Kadán), Szolán (Zalán)
Evközi 15. vasárnap	15 Bonaventura: Bónis, Ladomér
Hétfő	16 Kármelh. BA. (Szőlős, -ke)
Kedd	17 Elek, Szórád András rt.
Szerda	18 Frigyes pk., Simforózsa és ts.
Csütörtök	19 Rufina (Bíborka), Epafrás (Eperke)
Péntek, bűnbánat napja	20 Margit vt., Illés (Élesd)
Szombat	21 Br. Lőrinc, Praxédes (Ráska), Dániel
Évközi 16. vasárnap	22 M. Magdolna, Szintike (Szinta)
Hétfő	23 Apollinár: Polnár, Brigitta
Kedd	24 Kinga (Csönge), Krisztina, Salómé
Szerda	25 Jakab aps., Kristóf vt., Tödemér
Csütörtök	26 Anna és Joákim (Dédes,-ke)
Péntek, bűnbánat napja	27 Pentele vt., Aurél (Ajtony)
1. szombat	28 Ince p., Bartuzius (Bars)
Evközi 17. vasárnap	29 Márta, László k. hal. (Torda)
Hétfő	30 Kriz. Péter ea., Judit, Árboz
Kedd	31 Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JÚLIUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Kozma és Damján vtk.	*Vasárnap*	Tibold
2	Boldogasszony palástja	Hétfő	Ottokár
3	Jácint vértanú	Kedd	Kornél, Soma
4	Krétai András püspök	Szerda	Függetlenségi nap
5	Ciril és Metód	Csütörtök	Enese
6	Nagy Szizoés rem.	Péntek	Ézsaiás, Husz J.
7	Tamás és Ákos	Szombat	Cirill
8	Prokóp vértanú	*Vasárnap*	Teréz, Marót
9	Pongrác: Pongor	Hétfő	Lukrécia
10	Cavei Szent Antal	Kedd	Amália, Kálvin
11	Eufémia: Fémike	Szerda	Izabella
12	Proklus vértanú	Csütörtök	Lili
13	Gábor arkangyal	Péntek	Jenő
14	Akvila (Turul) és Onézimus	Szombat	Örs
15	Vladimir	*Vasárnap*	Henrik
16	Athenogénes (Atány)	Hétfő	Ruth
17	Marina vértanú szűz	Kedd	Elek, Bullinger
18	Jácint vértanú: Acintos	Szerda	Frigyes
19	Makrina szűz	Csütörtök	Emilia
20	Illés próféta (Élesd)	Péntek	Illés
21	Simeon remete: Semjén	Szombat	Olivér, Dániel
22	Mária Magdolna: Lenke	*Vasárnap*	Magdolna
23	Trofim és Teofil vtk.	Hétfő	Lenke
24	Borisz	Kedd	Kinga, Krisztina
25	Anna asszony	Szerda	Jakab
26	Hermolaus, Paraszkéva vt.	Csütörtök	Anna
27	Pantaleon vt.: Pentele	Péntek	Olga
28	Prokórus és Nikánor	Szombat	Ince, Bach
29	Kallinik vt.: Kálnok, Teodóta	*Vasárnap*	Márta
30	Szilás és Szilván ősker.	Hétfő	Judit
31	Eudocimus	Kedd	Oszkár

A hold fényváltozásai:

Első negyed	2-án
Holdtölte	9-én
Utolsó negyed	16-án
Újhold	23-án
Első negyed	31-én

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ	NYÁRUTÓ
Szerda	1 Lig. Alfonz (Altabarc), Etéd
Csütörtök	2 Ve. Özséb (Versény), Porciunkula
1. péntek, bűnbánat napja	3 Evód (Regős, -sse), B. Ágoston
1. szombat	4 Domonkos, Vianney János
Évközi 18. vasárnap	5 Havas BA. (Havadi), Emőd, Sükösd
Hétfő	6 Úr színe vált., 1456 emléke
Kedd	7 Kajetán ra., Cirjék (Cenkes)
Szerda	8 Domonkos: Döme ra. (Désike)
Csütörtök	9 Rusztikus (Csedén, -ke), B. Alv. Ján.
Péntek, bűnbánat napja	10 Lőrinc, Astéria (Csilla), Blanka
Szombat	11 Klára, Zsuzsa, B. eml. Hunyad
Évközi 19. vasárnap	12 Krescencián: Kereskény, Sugárka
Hétfő	13 Ipoly (Ibolya), Ber. Ján. (Barakony)
Kedd	14 Özséb, Anastáz, Sz. Korona
Szerda	15 NAGY BA. (Nagyod, Forráska)
Csütörtök	16 István k., Rókus, Serénke
Péntek, bűnbánat napja	17 Jácint dm., Szeptim (Hetény)
Szombat	18 Ilona, Laura (Borostyán), Tarzicius
Évközi 20. vasárnap	19 Eu. János ra. (Ozdor), Lajos pk.
Hétfő	20 ISTVÁN k. (Vajk), N. Sz. Bernát ra.
Kedd	21 X. Pius (Pozson), Szidónus
Szerda	22 Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Csütörtök	23 Limai Rózsa, Fülöp, Zakeus (Cakó)
Péntek, bűnbánat napja	24 Bertalan aps. (Badacsony)
Szombat	25 Lajos, Kal. József (Kálozd, -zka)
Évközi 21. vasárnap	26 Zefirin (Szegfű), Pálos BA.
Hétfő	27 Mónika, Cézárius (Décső)
Kedd	28 Ágoston ea., B. Lukács (Bánd)
Szerda	29 Ker. Ján. fővét., Hipác (Huba)
Csütörtök	30 Bonónius (Bodony), B. Jakab ps.
Péntek, bűnbánat napja	31 Rajmund (Nimród), Robustyán vt.

AUGUSZTUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Sz. Kereszt diadalmenete	Szerda	Melinda
2	István első vt. ereklyéi	Csütörtök	Gusztáv, Lehel
3	Izsák, Fausztus: Fástos	Péntek	Ágoston
4	Efézsomi 7 gyermek vt.	Szombat	Domonkos
5	Fábius, Euszignius vt.	*Vasárnap*	Oszvald
6	Úr színeváltozása	Hétfő	Berta, Bécsi béke
7	Doméc vértanú	Kedd	Ibolya
8	Emilián püspök	Szerda	László
9	Mátyás vt., ap.	Csütörtök	Emőd
10	Lőrinc vértanú	Péntek	Lőrinc
11	Euplus szerpap vt.	Szombat	Zsuzsánna
12	Focius és Anicét vt.	*Vasárnap*	Klára
13	Maxim v. Miksa szerzetes	Hétfő	Ipoly
14	Mikeás próféta: Mike	Kedd	Özséb
15	*Nagyboldogasszony*	Szerda	Mária
16	Diomédes vértanú	Csütörtök	Ábrahám
17	Miron vértanú pap	Péntek	Anasztáz
18	Flórus és Laurus vtk.	Szombat	Ilona
19	András vt. és 2500 katona	*Vasárnap*	Huba
20	*Szent István király*	Hétfő	István király
21	Tádé	Kedd	Sámuel
22	Agatonikus vértanú és társai	Szerda	Menyhért
23	Kálnok, Lupus vt. (Farkas)	Csütörtök	Farkas
24	Eutikius vt. (Tékes) ősker.	Péntek	Bertalan
25	Bertalan apostol	Szombat	Lajos
26	Adorján és Natália vtk.	*Vasárnap*	Izsó
27	Poimén	Hétfő	Gebhárd: Gibárt
28	Mózes vértanú: Majsa	Kedd	Ágoston
29	Ker. Szent János fővétele	Szerda	Erna
30	Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Csütörtök	Rózsa
31	Boldogasszony öve ereklye	Péntek	Erika

A hold fényváltozásai:

Holdtölte	7-én
Utolsó negyed	14-én
Újhold	22-én
Első negyed	30-án

SZEPTEMBER

ŐRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó)	ŐSZELŐ
1. szombat	1 Egyed ap., Anna pr.: Anikó
Evközi 22. vasárnap	2 Konkord (Kökénd, -i), Imre hal.
Hétfő, Munka ünnepe	3 N. Sz. Gerg., Ist. Pásztor A. (Csobán)
Kedd	4 Rozsálka sz., B. Ida, Mózes próf.
Szerda	5 G. Lőrinc, Árkonc (Tárkány)
Csütörtök	6 Prezidius (Harka, -ány), Porfir
1. péntek, bűnbánat napja	7 B. Kassai vtk. (Kossa, Kassád)
Szombat	8 KIS BA. (Kücsid, Kücsike)
Evközi 23. vasárnap	9 Kl. Péter, Severjén, Gorgon (Gara)
Hétfő	10 Tol. Mikó, Teodárd (Tardos)
Kedd	11 Prótus (Bogor), Paciens (Senyő)
Szerda	12 Mária Neve (Gyüd, -ike), Kürt
Csütörtök	13 Aranysz. János (Karád), Tunyog
Péntek, bűnbánat napja	14 Kereszt Felmag., Kornél (Somos)
Szombat	15 Hétfájd.: Sasvári BA. (Hete)
Evközi 24. vasárnap	16 Kornél p. (Somogy), Ciprián: Cobor
Hétfő	17 Bellarmin Rób., Sz. Ferenc sebhelyei
Kedd	18 Kup. József, Ferreol (Tömörke)
Szerda	19 Január pk., Szabbác (Szabolcs)
Csütörtök	20 Euszták: Lestár, Teodóra (Tündér)
Péntek, bűnbánat napja	21 Máté aps.: Mátyus, Jónás próf.
Szombat	22 Móric, Exupér vtk. (Csegző)
Evközi 25. vasárnap	23 Tekla, Szózius (Somoró)
Hétfő	24 Fogolykiváltó BA., Pacifik (Békés)
Kedd	25 Gellért vt. pk. (Gyimes)
Szerda	26 Kozma, Damján, Ciprián (Surány)
Csütörtök	27 Páli Vince, Fidenc (Bizond)
Péntek, bűnbánat napja	28 Vencel, B. Salamon k.
1. szombat	29 Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Evközi 26. vasárnap	30 Jeromos ea., Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Évkezdet, Oszlopos Simon	Szombat	Egyed
2	Mammás vt. remete	*Vasárnap*	Rebeka, István
3	Antim, Munka ünnepe	Hétfő	Albert, Munka ün.
4	Babilás érs.	Kedd	Rozál, Pálma
5	Zakariás főpap	Szerda	Viktor, Petúr
6	Mihály arkangyal családja	Csütörtök	Zakariás
7	Szózon vértanú	Péntek	Regina
8	*Kisboldogasszony*	Szombat	Mária
9	Joákim és Anna	*Vasárnap*	Ádám
10	Menodóra vt. sz.	Hétfő	Erik
11	Teodóra bűnbánó (Tündér)	Kedd	Teodóra
12	Autonóm vt. püspök	Szerda	Guidó: Vid, Mária
13	Sír templ. felsz., Kornél	Csütörtök	Lóránt
14	Sz. Kereszt felmagasztalása	Péntek	Szerénke
15	Nicetás nagy vt.	Szombat	Nikodémus
16	Eufémia vt. szűz	*Vasárnap*	Edit
17	Zsófia vértanú és 3 leánya	Hétfő	Ottó, Bullinger
18	Eumén püspök (Enyég)	Kedd	Tamás, Titus
19	Trofim vt., Szabbác vt.	Szerda	Vilma
20	Euszták vt.: Lestár	Csütörtök	Friderika
21	Kodrát v. Kvadrát pk.	Péntek	Máté
22	Fókás vértanú (Fekecs)	Szombat	Móric
23	Ker. Szent János fogantatása	*Vasárnap*	Tekla
24	Tekla szűz vt.	Hétfő	Gellért
25	Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Kedd	Farkas, Virág
26	Nilus (Nyilas), János hal.	Szerda	Jusztina
27	Kallistrát és 50 katona vt.	Csütörtök	Adalbert
28	Baruk próféta, Kariton vt.	Péntek	Vencel
29	Cirjék remete	Szombat	Mihály
30	Örmény Világosító Gergely	*Vasárnap*	Jeromos

A hold fényváltozásai:

Holdtölte	6-án
Utolsó negyed	13-án
Újhold	21-én
Első negyed	28-án

OKTÓBER

RÓZSAFÜZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó)	ŐSZHÓ
Hétfő	1 Kis Sz. Teréz, Krescens (Kelemér)
Kedd	2 Őrangyalok (Örs, Öröske)
Szerda	3 Gellért: Gyirót ap., Fástos
Csütörtök	4 Assz. Ferenc ra., Krispus (Bodor)
1. péntek, bűnbánat napja	5 Placid, Pálma vtk., Attila pk.
1. szombat	6 Brunó (Berény), Erótisz (Ercse)
Évközi 27. vasárnap	7 Rózsafüzér Királynője (Esenke)
Hétfő	8 Magyarok Nagyassz. (Magyard, -i)
Kedd	9 Dénes, Leon. János, Göntér rt.
Szerda	10 Bo. Ferenc, Gedő, Eulampia (Hajna)
Csütörtök	11 BA. Anyasága (Ajnárka), Zenőke
Péntek, bűnbánat napja	12 Miksa vt., Monás pk. (Nánás)
Szombat	13 Kálmán vt., Ede k., Teofil
Évközi 28. vasárnap	14 Kalliszt p., Burghard (Bogárd)
Hétfő	15 N. Teréz, Aurélia (Aranka)
Kedd	16 Al. Margit, Tiszt. BA. (Arika), Lehel
Szerda	17 Ant. Ignác, Heron (Tuhudun)
Csütörtök	18 Lukács ev., Asklepiád (Csokaly)
Péntek, bűnbánat napja	19 Jogues Izs. vt., Ker. Pál, Alk. Péter
Szombat	20 Vendel, Artémius vt.: Tihamér
Évközi 29. vasárnap	21 Orsolya, Viátor (Vétes, -di)
Hétfő	22 Kordula vt. (Karaldi), Alódia
Kedd	23 Kap. János (Koppány, -nka), Zaránd
Szerda	24 Kl. Antal, Ráfael, Maglór (Káldor)
Csütörtök	25 Krizsán (Örkönd), B. Mór pk.
Péntek, bűnbánat napja	26 Evariszt p., Dömötör: Dömös vt.
Szombat	27 Szabina, Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Évközi 30. vasárnap	28 Simon, Tádé apsk., B. Gál fc.
Hétfő	29 Nárcisz, Tódor (Somodor), Melinda
Kedd	30 R. Alfonz, Luperkus (Farkasd)
Szerda	31 Farkas pk., Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Boldogasszony védelme	Hétfő	Malvin
2 Ciprián: Coborján vt. pk.	Kedd	Lucián
3 Areopagita Dénes vt.	Szerda	Helga
4 Jerót athéni püspök	Csütörtök	Ferenc
5 Karitina vt. sz.	Péntek	Aurél
6 Tamás apostol	Szombat	Elfrida, Brunó
7 Szergius vt.: Sergyes	*Vasárnap*	Amália
8 Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Hétfő	Etelka
9 ifj. Jakab apostol	Kedd	Dénes
10 Eulamp (Fényőke, Hajnalka)	Szerda	Gedeon
11 Fülöp szerpap	Csütörtök	Kálmán, Zwingli
12 Andornok vértanú	Péntek	Miksa
13 Papilás és Kárpus vtk.	Szombat	Ede, Béza
14 Nazár, Gyárfás, Prótás vtk.	*Vasárnap*	Helén
15 Lucián vértanú	Hétfő	Teréz
16 Longyinus vértanú	Kedd	Gál
17 Ózeás próféta	Szerda	Hedvig
18 Lukács evangélista	Csütörtök	Lukács
19 Jóel próféta, Kleopátra özv.	Péntek	Nándor
20 Artémius vértanú: Tihamér	Szombat	Irén
21 Hilárion apát	*Vasárnap*	Orsolya, Hilárius
22 Abercius püspök	Hétfő	Előd
23 Jakab apostol, Ignác pátr.	Kedd	Gyöngyvér
24 Aretás hitvalló	Szerda	Salamon
25 Marcián és Martélyos vtk.	Csütörtök	Vilma
26 Dömötör vértanú: Demők	Péntek	Demeter
27 Nesztor vt.	Szombat	Szabina
28 Parasceva, Terenc (Csizér)	*Vasárnap*	Simon, Júdás
29 Anastázia vértanú (Neste)	Hétfő	Zénó
30 Zenóbius (Zsember), Zenó	Kedd	Kolos
31 Stachis	Szerda	Reformáció napja

A hold fényváltozásai:

Holdtölte	5-én
Utolsó negyed	12-én
Újhold	20-án
Első negyed	28-án

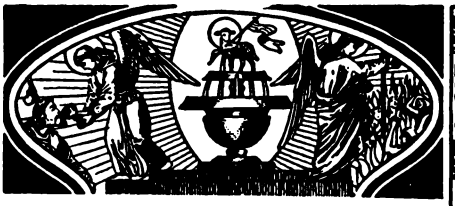

NOVEMBER

SZENVEDŐ LELKEK HÓNAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó) ŐSZUTÓ

Csütörtök	1 MINDENSZENTEK (Ögyek)
1. péntek, bűnbánat napja	2 HALOTTAK NAPJA, Viktorin
1. szombat	3 P. Márton, Hubert, Szilvia (Zolna)
Evközi 31. vasárnap	4 B. Károly, Sarolta, B. János dm.
Hétfő	5 Imre hg. (Téteny, Tétenke)
Kedd	6 Lénárd, B. Lorándh. Istv. ps.
Szerda	7 Engelbert (Csenger), Delinke
Csütörtök	8 4 koron. vt. (Zombor, Hódos)
Péntek, bűnbánat napja	9 Lateráni Baz., Tivadar, B. Ilona
Szombat	10 N. Sz. Leó, Av. András, Tünde
Evközi 32. vasárnap	11 Turi Márton pk., Bartók ap.
Hétfő	12 Jozsafát vt., Asztrik (Ecser)
Kedd	13 K. Szaniszló, Ennáta (Enéh)
Szerda	14 Lőrente pk., Pócsi BA. (Pozson)
Csütörtök	15 N. Albert ea., Samonás vt. (Csoma)
Péntek, bűnbánat napja	16 Skót Margit, Gyertód, Ödön, Ötemér
Szombat	17 Magyar Erzsébet (Berénke), Gerg.
Evközi 33. vasárnap	18 Péter-Pál Baz., Jenő
Hétfő	19 Erzsébet, Köröspén pk. (Bodrog)
Kedd	20 V. Félix (Bódog), Szolutor (Bulcsu)
Szerda	21 BA. bemutatása, (Bercsény, -nke)
Csütörtök, Hálaadás napja	22 Cecilia: Cicelle vt. (Csellőke)
Péntek, bűnbánat napja	23 Kelemen, Kolumbán, Amfilok
Szombat	24 Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Krisztus király vasárnap....	25 Alex. Katalin, Rézmán vt.
Hétfő	26 P. Lénárd, B. Vác rt., Hegyi BA.
Kedd	27 Érmes BA. (Vezekény), Virgyil pk.
Szerda	28 Márkai Ják, Kreskon (Tényő)
Csütörtök	29 Szaturnin, B. Balázs ps. (Balmaz)
Péntek, bűnbánat napja	30 András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR	
1	Kozma és Demjén vtk.	Csütörtök	Marianna
2	Acindin vt. (Öcsigür)	Péntek	Győző
3	Acempszimás pk. vt.	Szombat	Hubert
4	Joannicius remete	*Vasárnap*	Károly
5	Galaktion, Episztémisz vtk.	Hétfő	Imre
6	Pál pk., vt.: Pósa	Kedd	Lénárd
7	Hieron vértanú, Lázár	Szerda	Rezső
8	Mihály arkangyal	Csütörtök	Godofréd
9	Matróna, Onézifor vt.	Péntek	Tivadar
10	Erásztus, Olimpus vtk.	Szombat	Luther, Réka
11	Vince, Ménás, Viktor vtk.	*Vasárnap*	Márton
12	Alamizsnás Szent János	Hétfő	Jónás
13	Aranyszájú Szent János et.	Kedd	Szaniszló
14	Szent Fülöp apostol	Szerda	Klementín, Aliz
14	Szamonás vértanú (Csoma)	Csütörtök	Lipót
16	Szent Máté evangélista	Péntek	Otmár
17	Csodatevő Szent Gergely	Szombat	Hortenzia
18	Román és Plátó vtk.	*Vasárnap*	Ödön, Jenő
19	Abdiás próféta	Hétfő	Erzsébet
20	Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Kedd	Jolán, Kiss Áron
21	Boldogasszony felajánlása	Szerda	Ilona, Hatvani
22	Filémon és Cecilia vtk.	Csütörtök	Cecilia, Hálaadó nap
23	Amfilok püspök (Bokod)	Péntek	Kelemen
24	Alexandriai Szent Katalin vt.	Szombat	Emma, Knox
25	Szent Kelemen pápa vt.	*Vasárnap*	Katalin
26	Alipius remete	Hétfő	Jóka, Virág
27	Perzsa Szent Jakab	Kedd	Virgil
28	István vértanú	Szerda	Stefánia
29	Paramon vértanú	Csütörtök	Noé
30	Szent András ap. (Almás)	Péntek	Endre: András

A hold fényváltozásai:

Holdtölte	3-án
Utolsó negyed	11-én
Újhold	19-én
Első negyed	26-án

DECEMBER

KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó)	TÉLELŐ
1. szombat	1 Elegy pk., Diodór (Ozondur)
Advent 1. vasárnapja	2 Bibiána, Aranka, Szekurus (Csekős)
Hétfő	3 Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
Kedd	4 Dam. János, Borbála, Ozmund (Ózd)
Szerda	5 Szabbás: Sebők (Csaba), B. Lukács
Csütörtök	6 Miklós pk., Tercius (Torzok)
1. péntek, bűnbánat napja	7 Ambrus ea., Polikárp: Korpos
Szombat	8 SZEPL. FOGANTATÁS (Emőke)
Advent 2. vasárnapja	9 F. Péter ra., Bassián (Vázson)
Hétfő	10 Melkiás p., Lorétomi BA. (Lakod)
Kedd	11 Damocsa p., Trázon: Terestyén
Szerda	12 Ch. Franciska (Csanta), Gvad. BA.
Csütörtök	13 Luca vt., Jodók: Józsa, Ottilia
Péntek, bűnbánat napja	14 Ker. János ea., B. Bertót fc.
Szombat	15 Valér, Crocifissa Mária ra.
Advent 3. vasárnapja	16 Etelka csné, Albina, Sidrák
Hétfő	17 Lázár pk., Sturmius (Burány)
Kedd	18 Úrváró BA. (Váród), Töhötöm
Szerda	19 Pelágyia, B. Pál (Bólya), Oros
Csütörtök	20 Döme ap., B. Dénes ps. (Dés, -ike)
Péntek, bűnbánat napja	21 Tamás, Kaniz. Péter, Tömös
Szombat	22 Zénó (Zigánd), Demeter: Dönkös
Advent 4. vasárnapja	23 Kenti Ján., Viktória, Umbert
Hétfő, Szentest	24 Ádám, Éva (Ősed, Őse)
NAGYKARÁCSONY	25 JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Kedd	26 ISTVÁN 1. vt. (Előd, -ke)
Szerda	27 Boráldó Szent János (Böjte)
Péntek, bűnbánat napja	28 Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Szombat	29 Beket Tamás (Bökény), Damó vt.
Vasárnap, Szent Család	30 Dávid k., Sebő érs. (Csebe)
Hétfő	31 Szilveszter: Sorostély, Estike

DECEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Náhum próféta	Szombat	Natália, Károli
2	Habakuk próféta	*Vasárnap*	Advent 1. vas.
3	Sofóniás próféta	Hétfő	Olivia
4	Borbála vértanú szűz	Kedd	Borbála
5	Szabbás apát (Csaba)	Szerda	Vilma
6	*Szent Miklós püspök*	Csütörtök	Miklós
7	Szent Ambrus egyháztanító	Péntek	Ambrus
8	*Boldogasszony fogantatása*	Szombat	Mária
9	Patápius remete	*Vasárnap*	Natália
10	Mennás vértanú (Nánás)	Hétfő	Judit
11	Oszlopos Szent Dániel remete	Kedd	Lehel
12	Spiridion püspök	Szerda	Gábriella
13	Eustrát vt., Luca vt.	Csütörtök	Lucia
14	Tirzus és vértanútársai	Péntek	Benő
15	Eleutér vt. pk. (Aladár)	Szombat	Johanna
16	Aggeus próféta	*Vasárnap*	Etelka, Linzi béke
17	**Dániel próféta**	Hétfő	Lázár
18	Sebő és tsai vt. katonák	Kedd	Auguszta
19	Bonifác vértanú	Szerda	Viola, Gusztáv A.
20	Ignác vértanú	Csütörtök	Ignác, Teofil
21	Juliána (Jávorka) vt. szűz	Péntek	Tamás
22	Anastázia vértanú (Neste)	Szombat	Zénó
23	Viktória vt., Tíz krétai vt.	*Vasárnap*	Viktória
24	Karácsony vigiliája	Hétfő	Ádám és Éva
25	*Nagykarácsony*	Kedd	*Karácsony*
26	*Istenszülő B. A. és József*	Szerda	István
27	Szent István fővértanú	Csütörtök	**János**
28	Több ezer nikodémiai vt.	Péntek	Kamilla
29	Aprószentek	Szombat	Dávid, Bocskay
30	Anizia vt.: Anikó	*Vasárnap*	Zoárd
31	Melánia, Szilveszter	Hétfő	Szilveszter

A hold fényváltozásai:

Holdtölte	3-án
Utolsó negyed	11-én
Újhold	19-én
Első negyed	25-én

Tudnivalók az 1979-es év ünnepeiről

* Újév ..... jan. 1.
Vízkereszt ..... jan. 7.
Árpád-házi Sz. Margit .... jan. 19.
Gyertyaszentelő BA. ..... febr. 2.
Hamvazószerda ..... febr. 28.
1848-as magyar ün. .... márc. 15.
Szent József ..... márc. 19.
Gyümölcsoltó BA. ..... márc. 25.
Virágvasárnap ..... ápr. 8.
Nagycsütörtök ..... ápr. 12.
Nagypéntek ..... ápr. 13.
Nagyszombat ..... ápr. 14.
Húsvétvasárnap ..... ápr. 15.
A Szent Antal kilenced kezdete ..... ápr. 18.
* Áldozócsütörtök ..... máj. 24.
‡ Pünkösdi búcsú ..... jún. 3.
Édesanyák napja ..... máj. 13.
Hősök napja ..... máj. 28.
Szentháromság vas. ..... jún. 10.
Úrnapja ..... jún. 17.
Jézus Szent Szíve ..... jún. 22.
Édesapák napja ..... jún. 17.
Szent László király ..... jún. 27.
Magyar hősök, vértanúk jún. 27.
Szent Péter és Szent Pál jún 29.
Függetlenség ünnepe USA júl. 4.
Kármelhegyi BA. ..... júl. 16.
Porcinkula ..... aug. 2.
* Nagyboldogasszony .... aug. 15.
Szent István király ..... aug. 20.
Mária Királynő ..... aug. 22.
Munka ünnepe ..... szept. 3.
Kisasszony napja ..... szept. 8.
‡ Őszi búcsú ..... szept. 9.
Szent Kereszt felmag. szept. 14.
Hétfájdalmas Szűz ..... szept. 15.
Mihály, Gábor, Rafael főangyalok ünnepe .... szept. 29.
Assziszi Szent Ferenc .... okt. 4.
Aradi 13 magyar vt. ..... okt. 6.
Magyarok Nagyasszonya okt. 8.
Kapisztrán Szt. János .... okt. 23.
1956-os szabadságharc .... okt. 23.
* Mindenszentek ün. ..... nov. 1.
Halottak napja ..... nov. 2.
Szent Imre herceg ..... nov. 5.
Magyar Szent Erzsébet nov. 17.
Szűz Mária bemutatása nov. 21.
Hálaadási ünnep USA .... nov. 22.
Krisztus Király ünnepe nov. 25.
Advent első vasárnapja .... dec. 2.
* Szeplőtelen Fogantatás dec. 8.
* Karácsony ünnepe .... dec. 25.

(*) Kötelező ünnepnapok

II. RÉSZ

Római katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

FIGYELEM!

Cím- és telefonszám-változását, vagy helyesbítését kérjük azonnal beküldeni, de legkésőbb szeptember 15-ig a Vasárnap Kiadóhivatalának: Catholic Hungarians' Sunday 1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio 44509

SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKHÁZ RÓMÁBAN:
Casa di S. Stefano
Via del Casaletto 481 — 00149 Roma, Italy
Telefonok: 53-73-319 és 53-77-361

AMERIKAI MAGYAR KATOLIKUS LIGA
Hungarian Catholic League of America
30 East 30th Street, New York, N. Y. 10016
Telefon: (212) 684-3623

Elnök:
MSGR. SZABÓ JÁNOS
South Bend

Alelnök:
MSGR. LENGEN G. IMRE
South Norwalk

Pénztárnok:
FR. POGÁNY GYÖRGY DR.
Irvington

Agana Hts., Guam
Fr. Németh Imre O.F.M. Cap
O. L. of the Blessed Sacrament

Akron, Ohio
Jézus Szent Szíve templom
Fr. Bartkó J. Alajos
Fr. Kótai Zoltán dr.
734 Grant Street
Akron, Ohio 44311
Telefon: (216) 434-3842

Fr. Denka Ferenc
St. Edward's Home for the Aged
3131 Smith Rd.
Akron, Ohio 44313
Telefon: (216) 666-1183

Allentown, Pennsylvania 18101
Szent István templom
Fr. Kerestus Thomas J.
510 Union St., West
Telefon: (215) 439-0111

Attica, Ohio 44807
Szent István templom
Fr. Vámos József
Rt. #2

Barberton, Ohio 44203
Szentháromság templom
Fr. Ciprian Károly O.F.M.
Fr. Dengl Miklós O.F.M.
368 Wooster Road, North
Telefon: (216) 745-4735

Beaver Falls, Pa., 15010
Szent László templom
612 — 9th Street
Telefon: (412) 846-1215

Belle Glade, Florida 33430
Fr. Sághy Pál
708 S. Main Street
Telefon: (305) 996-2714

Bellflower, California 90706
Fr. Kiss Imre, S.D.B.
13640 Bellflower Boulevard

Bethlehem, Pa., 18015
Kapisztrán Szent János templom
Fr. Jani György J.
910 East Fourth Street
Telefon: (215) 866-2714

Big Pine Key, Florida 33043
Fr. Schenley Wendel
P. O. Box 47
Telefon: (305) 872-2537

Boulder, Colorado 80302
Fr. Kalmar Ottó
1921 Pine St.
Telefon: (303) 443-5366

Bristol, Indiana 46507
Fr. Vrabély János
St. Mary's Church
P. O. Box 245

Brockton, Pennsylvania 17925
Fr. Lawrence Ferenc
124 East Green Street

Brooklyn, Michigan 49230
Fr. Kertész Tamás, Dr. O.F.M.
St. Joseph's Shrine
Irish Hills
8743 U.S. 12

Brooklyn, New York 11227
Fr. Dallos Ferenc
St. Matthias Church
58-15 Catalpa Avenue

Buffalo, New York
Szent Erzsébet templom
Fr. Skrapits János
986 Grant Street
Buffalo, N.Y. 14207
Telefon: (716) 875-6586

MAGYAR PIARISTA ATYÁK:
Piarist Fathers
Calasanctius School
175 Windsor Avenue
Buffalo, New York 14209
Telefon: (716) 885-8508

Fr. Gerencsér István dr. Sch. P.
házfőnök és igazgató
Fr. Pintér Mihály dr. Sch. P.
Fr. Palotai Mihály Sch. P.
Fr. Krigler Béla Sch. P.
Fr. Kővári Lajos Sch. P.
Fr. Fodor Miklós Sch. P.

Canisius College
Fr. Juhász László S.J.
Fr. Derecskey János S.J.
2001 Main Street
Buffalo, N.Y. 14208
Telefon: (716) 883-7000

Canisius High School
Fr. Moltesz József, S.J.
1180 Delaware Avenue
Buffalo, N.Y. 14209
Telefon: (716) 882-0466

Buffalo, South Dakota 57720
Szent Antal templom
Fr. Morvay András

Carteret, New Jersey 07008
Szent Erzsébet templom
Fr. Chonkó János
119 Washington Avenue
Telefon: (201) 541-5202

Chicago, Illinois
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Horváth Ernő, nyug. pléb.
9237 Avalon Avenue
Chicago, Illinois 60619
Telefon: (312) 734-5057

Szent István templom
Fr. Mihály E. Gilbert, dr.
premontrei kanonok
2015 West Augusta Boulevard
Chicago, Illinois 60622
Telefon: (312) 486-1896

Cincinnati, Ohio 45207
Fr. Virágh Andor S.J.
2157 Sinton
Cincinnati, OH 45206
vagy:
Schott Bldg. Xavier Univ.
Victory Parkway
Telefon: (513) 745-3439

Cleveland, Ohio
Szent Erzsébet templom
Fr. Nyeste János
9016 Buckeye Road
Cleveland, Ohio 44104
Telefon: (216) 231-0325

Szent Imre templom
Fr. Kárpi Ferenc
Fr. Orley S. Richard
Ballássy Géza, diakónus
1860 West 22nd Street
Cleveland, Ohio 44113
Telefon: (216) 861-1937

Szent Margit templom
Fr. Roskó László
11607 Honeydale
Cleveland, Ohio 44120
Telefon: (216) 231-0531

Fr. Kővári Károly S.J.
6765 State Road
Cleveland, Ohio 44134
Telefon: (216) 843-6165

Fr. Horváth Miklós dr.
professzor
John Carroll University
University Heights
Cleveland, Ohio 44118
Telefon: (216) 932-3800

Fr. Varga József
3547 East 80th Street
Cleveland, Ohio 44105

Clinton, Ohio 44216
Fr. Magyar S. József
St. George Church
7615 2nd Avenue, North

Corning, Iowa 50841
St. Patrick Church
Msgr. Kovács János F.
504 Grove Avenue
Telefon: (203) 322-3363

Danbury, Connecticut 06810
Fr. Vigh János
104 Main Street
Telefon: (203) 743-2707

Dayton, Ohio 45404
St. Stephen's Church
Rev. John D. Sauter
1114 Troy Street
Telefon: (513) 222-3634

Derby, New York 14047
Piarista Atyák, Piarist Fathers
Fr. Pázmány Géza Sch. P.
házfőnök helyettes
Old Lake Shore Road
Telef. (716) XH7-4412

Detroit, Michigan
Szent Kereszt templom
Fr. Csorba Domonkos O.F.M.
plébános
Fr. Végvári Vazul O.F.M.
8723 South Street
Detroit, Michigan 48209
Telefon: (313) 842-1133

Fr. Bali István
Carmel Hall
2560 Woodward Avenue
Detroit, Michigan 48201

Devon, Pennsylvania 19333
Piarista Atyák, Piarist Fathers
Devon Preparatory School
Valley Forge Road
Telefon: (215) 688-7337
Fr. Mustos István Sch. P.
házfőnök és igazgató
Fr. Meskó Lajos Sch. P.
Fr. Magyar László dr. Sch. P.

DeWitt, Michigan 48820

Ferences Atyák
Franciscan Fathers
703 East Main Street
P.O. Box 250
Telefon: (517) 669-9252

Angyalos Boldogasszony
lelkigyakorlatos ház

Fr. Polgár Kapisztrán O.F.M.
zárdafőnök
Fr. Mandl Maximus O.F.M.
vikárius
Fr. Krupa Sándor O.F.M.
Fr. Németh Lucius O.F.M.
Fr. Simor János O.F.M.

Doylestown, Pa. 18901
Pálos Atyák, Pauline Fathers
Our Lady of Czenstochowa
P.O. Box 151
Telefon: (215) 345-0600 és
(215) 345-0607
Very Rev. Zembrzusky Mihály
O.S.P. Vicar General

East Chicago, Indiana 46312
Szentháromság templom
Fr. Skerl Alfonz
4759 McCook Avenue

Elyria, Ohio 44035
Jézus Szent Szíve templom
162 Irondale Street
Telefon: (216) 323-2413

Erie, Pennsylvania 16501
Fr. Domokos S. Sziárd dr.
Gannon College
109 West Sixth Street

Fairfield, Connecticut 06430
Szent Imre templom
Szőcs Dénes, Very Rev.
rendfőnök
Fr. Németh Róbert O.F.M.
838 Kings Highway
Telefon: (203) 334-0312

Fairport Harbor, Ohio 44077
Szent Antal templom
503 Plum Street

Farrell, Pennsylvania 16121
Szentháromság templom
Fr. Kelemen Konrád O.F.M.
1132 Fruit Avenue
Telefon: (412) 342-0794

Flemington, New Jersey 08822
Fr. Pier G. Pius O.F.M.
Carmelite Monastery
P.O. Box 785
Telefon: (201) 782-6754

Flint, Michigan 48508
Blessed Sacrament Church
Fr. Kiss Máté O.F.M.
P.O. Box 6335
Telefon: (313) 742-3151

Ft. Lauderdale, Florida 33308
Piarist Fathers
Gibbons High School
4605 Bay View Dr.

Fr. Miskolczy Kálmán dr.
Sch. P.
Fr. Bendik István, Sch. P.
Telefon: (305) 771-6525

Georgetown, Colo. 80452
Fr. Bartos G. József
9th & Taos

Grand Blanc, Michigan 48439
Fr. Kertész Tamás dr. O.F.M.
11824 S. Saginaw St.
Holy Family Church

Green Bay, Wisconsin 54301
Very Rev. Veszelovszky Albin
dr. préposti vikárius
(Jászóvárról)
St. Willebrord's Church
209 South Adams Street
Telefon: (414) 435-6075

Hammond, Indiana
Fr. Molnár Antal
St. Margaret Hospital
25 Douglas Street
Hammond, Indiana 46323

Fr. Vrabély György
1519 Hoffman Street
Hammond, Indiana 46322

Fr. Vrabély J. István
7104 Arizona Street
Hammond, Indiana 46323

Highland, Indiana 46322
Fr. Sipos D. József
9035 Idlewild Street

Honolulu, Hawaii 96800
Fr. Türk József
2747 Pali Highway

Hubertus, Wis. 53033
Fr. Keller Illés, O.C.D.
Holy Hill Monastery
Telefon: (414) 628-1838
vagy (414) 673-3540

Irving, Texas 75062
Ciszterci Atyák
Cistercian Abbey
Our Lady of Dallas
Route 2, Box 1.
Telefon: (214) 438-2044
Right Rev. Nagy Anzelm dr.
S.O. Cist., Apát
Fr. Monostori Bánk dr.,
O. Cist. Prior
Fr. Kis Horváth Paszkál,
O. Cist., Subprior
Fr. Szödényi Demjén dr.,
O. Cist.
Fr. Fehér Tamás, O. Cist.
Fr. Simon Lambert, O. Cist.
Fr. Csizmazia Placid dr.,
O. Cist.
Fr. Lékai Lajos dr.
O. Cist.
Fr. Ferenczy Csaba dr.,
O. Cist.
Fr. Egres Odó dr., O. Cist.
Fr. Rábay Kristóf, O. Cist.
Fr. March Ralph dr., O. Cist.
Fr. Zimányi Rudolf dr.,
O. Cist.
Fr. Hardy Gilbert dr., O. Cist.
Fr. Szarka Boldizsár, O. Cist.
Fr. Marton Henrik, O. Cist.
Fr. Major Márk dr., O. Cist.
Fr. Lackner Béda dr., O. Cist.
Fr. Kimecz Alajos, O. Cist.
Fr. Nagy Mózes dr., O. Cist.

Fr. Balás Dávid dr., O. Cist.
Fr. Novák Emilián dr., O. Cist.
Fr. Kovács Máté, O. Cist.
Fr. Chladek Menyhért, O. Cist.
Fr. Kereszty Rókus dr., O. Cist
Fr. Mensáros Aurél, dr., O. Cist.
Fr. Lelóczky Gyula dr., O. Cist.
Fr. Farkasfalvy Dénes dr., O. Cist.
Fr. Marton Bernát dr., O. Cist.

Irvington, N. J. 07111
Nagyboldogasszony templom
Fr. Pogány György dr.
112 Maple Avenue
Telefon: (201) 374-8880

Jackson, Michigan 49203
Fr. Nagy Ágoston, C.M.
Mercy Hospital,
Lakás: 1013 Carlton Blvd.

Johnstown, Pa. 15906
Szent Imre templom
416 — 6th Avenue

Joliet, Illinois 60432
Szent István templom
Fr. Ádám József
456 Youngs Avenue

Kerman, California 93630
Fr. Tasy Ferenc
Box 486

Keyport, N.J. 07735
Fr. Rauch László
St. Joseph's Church

Kinde, Michigan 48445
St. Edward Church
Fr. Kalmár Ottó
5083 Park Avenue

Lackawanna, New York 14218
Mária mennybemenetele templom
Fr. Oláh-Tóth Antal, dr.
80 Steelawanna Avenue
Telefon: (716) 822-9828

Lake City, Pennsylvania 16423
Fr. Dismachek Ferenc
Nyugdíjas
R.D. #1

Latrobe, Pennsylvania 15650
Fr. Samay Sebestyén dr. O.S.B.
Szent Vince Bencés Főapátság

Leechburg, Pa., 15656
Nagyboldogasszony templom
222 Third Street

Lorain, Ohio
Szent László templom
Fr. Demetzky Sándor plébános
1412 East 29th Street
Lorain, Ohio 44055
Telefon: (216) 277-8187

Fr. Kóczán Boldizsár
2442 E. 35th Street
Lorain, Ohio 44055

Rev. Julius E. Zahorsky
5856 Hoover Blvd.
Lorain, Ohio 44053
Telefon: (216) 233-7398

Los Angeles, California 90011
Szent István templom
Fr. Horváth A. Benedek dr. premontrei kanonok

Fr. Robert S. Hodges, O. Praem.
3705 Woodlawn Avenue
Telefon: (213) 234-9246

McKean, Pennsylvania 16426
Fr. Kotyuk V. Joseph
St. Francis Xavier
8886 W. Grubb Road

McKeesport, Pa., 15132
Szent István templom
Fr. Kató István
2125 Beacon Avenue
Telefon: (412) 672-0693

Menlo Park, California 94025
Főegyházmegyei
Magyar Szórvány
Lelkészi Hivatala
St. Patrick's Seminary
Fr. Jaszovszky József dr.
Middlefield Road
Telefon: (415) 323-0819
és (415) 326-5621 Ext. 62

Miami, Fla. 33132
Fr. Babis G. Dániel
130 N. E. 2nd Street
vagy:
3220 N. W. 7th Avenue
Miami, Fla. 33127

Miami Beach, Fla. 33139
Fr. Hoffmann Dezső
1250 West Avenue, Apt. 5 M

N. Miami Beach, Fla. 33162
Fr. Viglás M. Gyula, ny.
395 N. E. 160th Street

Milwaukee, Wisconsin 53233
Szent Imre templom
Fr. Borsy György O.F.M.
1017 North 17th Street
Telefon: (414) 933-1240

Monterey, California 93940
Fr. Laczkovits József
P.O. Box 586

Fr. Domán Imre
Our Lady of the Bl. Sacrament
P.O. Box 1688

Morristown, New Jersey 07960
Loyola Retreat House
Fr. Havas János, S.J.
161 James Street
Telefon: (201) 539-0740

Mt. Sterling, Ky. 40352
St. Patrick Church
Fr. Fölföldy Béla dr.
7 North Sycamore St.

Mt. Vernon, N. J. 10552
St. Ursula's Church
Fr. Kilián Csaba dr. O.F.M.
professzor
Fordham University
214 E. Lincoln Avenue
Telefon: (914) 668-0085

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Margit templom
Fr. Molnár Rikárd
435 Tenth Avenue

Munster, Indiana 46321
St. Thomas More Church
Fr. Matthew J. Kish
8501 Calumet Avenue

Neligh, Nebraska 68756
Fr. Diczky Pál
Antelope Memorial Hospital

New Brunswick, N.J. 08901
Szent László templom
Fr. Füzér Julián dr. O.F.M.
plébános
Fr. Pocsai Vendel O.F.M.
215 Somerset Street
Telefon: (201) 545-1427

New Orleans, La.
Fr. Tóth Victor dr.
St. Rosa of Lima Church
2545 Bayou Road
New Orleans, La. 70119

Fr. Mihalik Imre
Notre Dame Seminary
2901 S. Carrolton Avenue
New Orleans, La. 70118

New York, New York
Szent István templom
Fr. Szlezák Imre, O.F.M.
plébános-helyettes
Fr. Füzes József O.F.M.
414 East 82nd Street
New York, N.Y. 10028
Telefon: (212) 861-8500

Magyar Jezsuita Atyák
Hungarian Jesuit Fathers
Fr. Babos István, S.J. Superior
Fr. Ádám János, S.J.
Fr. Hegyi Márton S.J.
Fr. Héjja Gyula, S.J.
Fr. Varga Andor, S.J.

Fordham University
New York, N.Y. 10458
Telefon: (212) 933-2233

Msgr. Varga Béla
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

Hajtas, Ferenc
USMCAD A.P.O.
New York, N.Y. 09175

Niles, Ohio 44446
Fr. Türk P. János
129 West Park Avenue

Northampton, Pa., 18067
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Vidóczy István
1324 Newport Avenue
Telefon: (215) 262-2227

North Tonawanda, N.Y. 14120
Msgr. Szabó J. Gyula
Church of the Ascension
168 Robinson Street
Telefon: (716) 694-0540

Notre Dame, Indiana 46556
Gabriel Asztrik
egyetemi tanár
A francia és a bajor tudományos akadémiák l. tagja
P.O. Box 578
Telefon: (219) 283-6870
(219) 232-0241

Oconomowoc, Wisc. 53066
Füz Balázs dr. O. Cist., Prior
Cistercian Abbey
Our Lady of Spring Bank
34639 W. Fairview Road
Telefon: (414) 567-7233

Orange, California 92667
Very Rev.
Parker Keresztesy László dr., a csornai premontreiek perjele
Fr. Szántó Hubert dr.
premontrei kanonok
St. Michael Junior Seminary and Novitiate
1042 Star Route
Telefon: (714) 633-2041

Paoli, Pennsylvania 19301
Fr. Holbay R. Kasszián
premontrei kanonok
Daylosford Abbey
220 South Valley Road
Telefon: (215) 647-2530

Passaic, New Jersey 07055
Szent István templom
Fr. Török Béla
223 Third Street
Telefon: (201) 779-0332

Pecos, New Mexico 87552
Abbey of Our Lady of Guadalupe
Fr. Almásy Alkuin
Telefon: (505) 757-6415

Perth Amboy, N. J. 08861
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Horváth István
697 Cortland Street
Telefon: (201) 442-0512

Philadelphia, Pennsylvania
Archdiocesan Hungarian apostolate
Fr. Spaits S. György
7201 Milnor Street
Philadelphia, Pa. 19135
Telefon: (215) 624-1823

Fr. Chester J.C. Beattie
St. Dominic's Rectory
8504 Frankford Avenue
Philadelphia, Pa. 19136

Fr. Szeder Mihály, S.J.
St. Joseph Rectory
321 Willings Alley
Philadelphia, Pa. 19106
Telefon: (215) 923-1734

Phillipsburg, New Jersey
Szent Péter és Pál templom
Fr. Kázmér Tamás dr.
Sayre Ave. and Anna Street
Telefon: (201) 454-2722

Pittsburgh, Pennsylvania
Szent Anna templom
Fr. Bolváry Pál O.S.P.
4735 Chatsworth Street
Pittsburgh, Pa. 15207
Telefon: (412) 421-3063

Fr. Varga L. József C.S.Sp.
professzor
Duquesne University
915 Dorseyville Road
Pittsburgh, Pa. 15238

Portage, Pennsylvania 15946
Keresztelő Szent János
templom
Fr. Talabér György
900 Johnson Avenue
Telefon: (814) 736-9747

Portola Valley, Calif., 94025
Bencés Atyák
Benedictine Fathers
Woodside Priory School
302 Portola Road
Tel.: iskola: (415) 851-8221
Tel.: kolostor: (415) 851-8220
Very Rev. Horváth Pius O.S.B.
subprior
Fr. Hites Kristóf, O.S.B.
igazgató
Telefon: (415) 851-8221

Fr. Barát Benignusz, O.S.B.
Fr. Jávor Egon dr., O.S.B.
Fr. Németh Maurus, O.S.B.
Fr. Brunner Emőd dr., O.S.B.
Telefon: (415) 851-8221

Princeton, New Jersey
Fr. Jáki Szaniszló dr. O.S.B.
Seton Hall
P.O. #67

Providence, R. I. 02903
Msgr. Varsányi I. Vilmos
Chancery Office
34 Fenner Street

Racine, Wisconsin 53403
Fr. Vajda Ferenc dr.
St. Lucy's Congregation
3059 Carpenter Avenue
Telefon: (414) 634-2832

Redlands, Calif. 92373
El Carmelo Retreat House
926 East Highland Avenue
P.O. Box 446
Telefon: (714) 792-1047

Roebling, New Jersey 08554
(Budai Kapisztránus
Ferencesek)
Nagyboldogasszony templom
1290 Hornberger Avenue
Very Rev. Szabó Szerén, dr.
rendfőnök és házfőnök
Fr. Lenner A. Jenő O.F.M.
plébános és vikárius
Fr. Juhász Ágoston, O.F.M.
Telefon: (609) 499-0161

Saint Bonaventure, N. Y. 14778
Fr. Gaál Gedeon dr., O.F.M.
Franciscan Institute
St. Bonaventura University
Telefon: (716) 375-2105

Saint James, N.Y. L.I. 11780
St. Philip and James Church
Fr. Cser László S.J.
Telefon: (516) 584-5454

Saint Louis, Missouri 63102
St. Mary of Victories Church
Fr. Somos József
Szent István Egyházközség
744 South 3rd Street
Telefon: (314) 231-9062

San Antonio, Texas 78216
Fr. Al Nagy O.M.I.
Oblate College of the South West
285 Oblate Drive
Telefon: (512) 341-1366

San Bernardino, Calif. 92410
Szent Teréz templom
Fr. Varga József
923 Congress Street
San Bernardino, Calif. 92410
Telefon: (714) 885-3038

Fr. Schilly Károly
2525 Arrowhead Avenue
San Bernardino, Calif. 92405

Santa Ana, California 92703
Premontrei Atyák
Norbertine Fathers of Csorna
1248 West Bishop Street
Telefon: (714) 547-4823
Fr. Gelencsér Pál, premontrei kanonok
Fr. Haigli Sziárd, premontrei kanonok
Fr. Horváth Ellák, premontrei kanonok
Fr. Rudnay Kelemen, premontrei kanonok

San Francisco, Calif. 94121
Fr. Nimród Ferenc professzor
470 24th Avenue

Schenectady, N. Y. 12307
Fr. Vida Elemér
1 Grove Place

Scranton, Pa. 18508
Szent István templom

South Bend, Indiana
Magyarok Nagyasszonya templom
Msgr. Szabó I. Hános
Fr. Derrick Sneyd
Fr. Walter Bly
pápai prelátus, püspöki helynök
829 West Calvert Street
South Bend, Ind. 46613
Telefon: (219) 289-6704

Szent István templom
Msgr. Peterson G. Elmer
1022 West Thomas Street
South Bend, Ind. 46628

Corpus Christi Church
Fr. Horváth P. József
2822 Corpus Christi dr.
South Bend, Ind. 46625
Telefon: (219) 234-5763

Fr. Molnár D. Antal
829 West Calvert St.
South Bend, Ind. 46613

South Norwalk, Conn. 06854
Szent László templom
Msgr. Lengen G. Imre
25 Cliff Street
Telefon: (203) 866-1867

South River, N. J. 08882
Szent István vértanú templom
Fr. Poór R. Albert
20 William Street
Telefon: (201) 257-0100

Spring Valley, Illinois 61362
Fr. Kassovic Kálmán
Szent Antal templom
327 East St. Paul Street

Steubenville, Ohio 43952
Fr. Mészáros István
411 South Fifth St.

Syracuse, N. Y. 13214
Fr. Szebenyi András, S.J.
Le Moyne Heights College
Telefon: (315) 446-2882

Tampa, Fla.
Fr. Fekete Jenő

Throop, Pa. 18512
St. Mary's Church
524 Dunmore Street
Telefon: (717) 489-2491

Toledo, Ohio 43605
Szent István templom
Fr. Hernády Márton
1880 Genesee Street
Telefon: (419) 691-1673

Trenton, N. J. 08610
Szent István templom
Fr. Siska Ernő
210 Genesee Street
Telefon: (609) 394-5965

Tribodane, La. 70301
Fr. Tóth Victor, dr.
Rt. 3, Box 625
Telefon: (504) 633-2903

Troy, Michigan 48084
Fr. Rékási S. József
dr. premontrei kanonok
751 Coachman Drive, 4
Telefon: (313) 689-1807

Vero Beach, Florida 32960
St. Helen Church
Fr. Gullay Domonkos
2085 Tallahassee Avenue

Walston, Pennsylvania 15781
Szent Antal templom
Fr. Varga György

Warsaw, Indiana 46580
Jézus Szent Szíve templom
Fr. Horváth Márton
2000 East Center Street
Telefon: (219) 267-5842

Waterbury, Conn. 06702
Immac. Conception Church
Fr. Kish S. Zoltán
74 West Main Street

Washington, D. C. 20017
A piarista atyák tanulmányi háza
Very Rev. Irányi László dr.
Sch. P. Provinciális
1339 Monroe Street N.E.
Telefon: (202) 529-7734

Cath. University
Fr. Őrsy László S.J.
Curley Hall, Box 63
Washington, D.C. 20064
Telefon: (202) 635-5665

Georgetown University
Fr. Sebes József, S.J.
Fr. Zrinyi József, S.J.
Telefon: (202) 625-4989

The Catholic University of America
Fr. Zalotay József dr.
Telefon: (202) 529-3909

Waukesha, Wis. 53186
Fr. Szépe W. László dr.
W224 — S3685 Guthrie Rd.

West Chester, Pa. 19380
Fr. Kovács D. Lajos
Sts. Peter & Paul Rectory
1322 Boot Road

Westphalia, Texas
(P. O. Lott, Texas 76656)
Rt. 2, Box 53A
Telefon: (817) 584-3273

Westwego, LA. 70094
Fr. Pintér E. Sándor
146 Fourth St.
Telefon: (504) 341-9522

Windber, Pennsylvania 15963
Szűz Mária templom
Fr. László Sylvan O.F.M.
705 Somerset Avenue
Telefon: (814) 467-7642

Woodbridge, N. J. 07095
Kármelhegyi Boldogasszony templom
Fr. Vincze Mihály
267 Smith Street
Telefon: (201) 634-1438

Yonkers, New York 10701
Szent Margit templom
Fr. Kiss Gábor S.J.
plébános
76 Locust Hill Avenue
Telefon: (914) 423-2211

Youngstown, Ohio
Szent István templom
Fr. Török Dezső
854 Wilson Avenue
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 743-1905

Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Vitéz Baán, O.F.M.
545 North Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-6829

Fr. Bakos István
3267 Sheridan Rd.
Youngstown, Ohio 44502
Telefon: (216) 799-1888

Alverna Ferences Zárda
Erdélyi Ferences Atyák
517 South Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-1888
Very Rev. Szőcs Dénes O.F.M.
Delegátus Provinciális
Fr. Mészáros György O.F.M.
zárdafőnök
Fr. Dengl Miklós O.F.M.
vikárius
Fr. Kugler Gottfried, O.F.M.
Fr. Kafka Szergiusz, O.F.M.
Fr. T. Péter Regalát O.F.M.

A "VASÁRNAP" Szerkesztősége és Kiadóhivatala:

Fr. Dengl Miklós O.F.M.
felelős szerkesztő
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

Ferences Nyomda
Könyv- és Kegytárgyüzlet:

1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

Görög katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

ARCHDIOCESE OF MUNHALL, PA.

Most Rev.
Stephen J. Kocisko, D. D.
Metropolitan Archbishop of Munhall
50 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Chancery Office:
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214
Phone: 412-322-7300

Auxiliary Bishop - Vicar General
Most Rev.
John M. Bilock, D.D., V.G.
62 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Egyházközségek:

Daisytown, Pa.
St. Nicholas Church
administrated from Brownsville

Brownsville, Pa. 15417
Very Rev. John Bobak, S.T.D. J.C.D.
St. Nicholas Church
302 Third Street
Phone: 412-785-7573

Pittsburgh, Pa. 15203
Rev. Msgr. Erno Dunda, S.T.D., Ph.D.
St. John the Baptist Church
1720 Jane Street
Phone: 412-431-1090

Duquesne, Pa. 15110
St. Mary's Church
1209 Kennedy Avenue
Phone: 412-466-1914

Erie, Pa. 16504
Rev. Julius Kubinyi, S.T.D.
Sts. Peter & Paul Church
3415 Wallace St.
Phone: 814-866-7140

McKeesport, Pa. 15132
Transfiguration Church
Rev. Msgr. Basil Shereghy, S.T.D.
121 Six Street
Phone: 412-672-0728

Munhall, Pa. 15120
St. Elias Church
Rev. Msgr. George Vida
4200 Homestead-Duquesne Rd.
Phone: 412-461-1712

Youngstown, Ohio 44511
St. George Church
Rev. Daniel Loya
1762 Canfield Road
Phone: 216-782-2865

Miami, Fla. 33135
Rev. Vladimir Fedeles
Pastor Emeritus
1117 S.W. 22nd Ave.

Perryopolis, Pa. 15473
Rev. Julius Marina, J.U.D.
R.D. 1, Box 147
Straown Road
Phone: 412-736-8103

Ashtabula, Ohio 44004
St. Nicholas Church
1104 E. 15th St.
Phone: 216-964-3536

DIOCESE OF PASSAIC

Most Rev.
Michael J. Dudick, D.D.
Bishop of Passaic

Chancery Office
101 Market Street
Passaic, N.J. 07055
Phone: 201-778-9595

Auxiliary Bishop
Most Rev.
Thomas V. Dolinay, D.D.
717 Arctic St.
Bridgeport, Conn. 06608

Bridgeport, Conn. 06605
Holy Trinity Church
Rev. Marcel L. Szabo, OSBM
155 Schofield Ave.
Phone: 203-334-7089

New Brunswick, N.J. 08901
St. Joseph Church
Rev. Frank Eles
30 High Street
Phone: 201-545-1686

Carteret, N.J. 07008
St. Elias Church
42 Cook Ave.
Phone; 201-541-5213

Hazleton, Pa. 18201
Rev. Joseph Homa
227 E. Beach St.
Phone: 717-455-3232

Paramus, N. J. 07652
Rev. Orestes Koman
6 Palm Court

Perth Amboy, N.J. 08861
St. Michael Church
Rev. Basil Rakaczky, OSBM
401 Hall Avenue
Phone: 201-826-7792

Matawan, N. J. 07747
Basilian Fathers of Mariapoch Monastery
360 Monastery Lane
Phone: 201-566-8445

Provincial-Superior
Very Rev. Joseph J. Erdei, OSBM
Fr. Stephen J. Skinta, OSBM
Fr. Basil Rakaczky, OSBM
Fr. Marcel Szabo, OSBM
Fr. Laurence Wolf, OSBM

New York, N.Y. 10028
Exaltation of the Holy Cross Church
Very Rev. Joseph J. Erdei, OSBM
321 East 82nd Street
Phone: 212-737-1159

Brooklyn, N. Y. 11222
Rev. John Slivka
143 Kent St.
Phone: 212-389-3725

Manville, N. J. 08835
St. Mary Church
224 S. Main St.
Phone: 201-725-0615

Trenton, N. J. 08611
St. Nicholas Church
Rev. László Orosz
968 S. Broad Street
Phone: 609-392-2282

Winter Park, Fla. 32789
Rev. George Berzinec
Pastor Emeritus
1911 Nottingham Drive
Phone: 305-678-1112

Landsdale, Pa. 19446
Rev. Thomas Korpics
1001 Valley Forge Rd.

Trenton, N. J. 08629
Rev. Joseph Mackov
Pastor Emeritus
1016 Revere Avenue
Phone: 209-396-5773

Wilkes Barre Twp., Pa. 18702
Rev. Stephen J. Skinta, OSBM
26 Chestnut Street
Phone: 717-825-4338

Coatsville, Pa.
St. Mary Church

DIOCESE OF PARMA

Most Rev.
Emil J. Mihalik, D.D.
Bishop of Parma

Chancery Office
1900 Carlton Road
Parma, Ohio 44134
Phone: 216-741-8773

Cleveland, Ohio
Rev. Hilarion Benedik, OSBM
2420 West 14th St.
Cleveland, Ohio 44113

St. Michael Church
4504 Bridge Street
Cleveland, Ohio 44102
Phone: 216-651-4008

St. John the Baptist Church
2779 Ambler St. & Buckeye Rd.
Cleveland, Ohio 44104
Phone: 216-231-2444

Burton, Ohio 44021
Shrine of the Weeping Madonna
Very Rev. Alex Bobak, S.T.D.
17486 Munford Road

Fontana, Calif. 92335
Rev. Victor Herbert
9112 Oleander Ave.

Albuquerque, N.M. 87108
Rev. John Kovach
7300 Bell Ave. S.E.

Toledo, Ohio 43605
St. Michael Church
2008 Valentine Street
Phone: 429-691-5656

Lorain, Ohio 44052
St. Michael Church
Rev. Bartholomew Paytas, S.A.
3056 Reeves Ave.
Phone: 216-282-3808

Detroit, Michigan 48217
St. John Church
Rev. Bela Nyika, Ph.D.
441 S. Harbaugh St.
Phone: 313-841-0290

Taylor, Mich. 48180
Christ the King Church
20701 Haig St. at Polk
Phone: 313-291-0251

Bedford, Ohio 44146
Very Rev. Sebastian Sabol, OSBM
264 Warrensville Center Rd.
Phone: 216-232-4555

Római katolikus magyar papok címtára Kanadában

Armstrong, Ontario P0T 1A0
Fr. Bourdeaux Ottó, S.J.
Jesuit Fathers
Telefon: (807) 583-2337

Brandford, Ontario
Fr. Csiszár István
Assumption Church
Murray Street

Calgary, Alberta
Szent Erzsébet templom
Fr. Molnár István
819-13th Avenue S.W.
Calgary, Alberta T2R 0L1
Telefon: 262-4203
Telefon: 262-4091

Fr. Horváth Miklós
910-7A Street, N.W.
Calgary, Alberta T2M 3J3

Carmel Heights, Ontario L5K 1R1
Fr. Forgách L. Walter
1812 Dundas Hwy. W.
Missisauga

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent László templom
Fr. Beőthy Tamás, S.J.
P.O. Box 190
Talbot Road
Telefon: (519) 842-8698

Fr. Reisz Elemér, S.J.
Sacred Heart Villa
P.O. Box 249
Telefon: (519) 842-5831

Cupar, Sask.
Fr. Firkola E. József
St. Patrick's Rectory
P.O. Box 57

Dunnville, Ontario
Fr. Dénes Gergely dr.
St. Michael's Church
204 Adler Street, W.

Edmonton, Alberta
Szent Imre templom
Fr. Gombos Mihály S.D.B.
Fr. Hámor József
10665 — 98th Street

Esterhazy, Saskatchewan
Győzedelmes B. A. templom
P.O. Box 161

Granby, Quebec
Fr. Pfemeter János S.V.D.
Fr. Németh Antal
Séminaire du Verbe Divin
C. P. 518
Telefon: (514) 378-7732

Hamilton, Ontario L8L 2W4
Szent István templom
Fr. Eördögh András S.J.
Fr. Bóday Jenő S.J.
130 Barton Street East
Telefon: (416) 529-1213

Fr. Borbély István S.J.
Fr. Hitter József, S.J.
St. Elizabeth Nursing Home
307 John Street, South
Telefon: (416) 529-3589

"A Szív" szerkesztősége
Fr. Bieleck József, S.J.
P.O. Box 458
Station "A"
Hamilton, Ont. LBN 3H8
Telefon: (416) 528-2618

Ituna, Saskatchewan
Fr. Slezák István
P.O. Box 220

Langrut, Manitoba
Szent Imre templom

London, Ontario N6B 1L6
Szent István templom
Fr. Molnár Miklós S.J.
377 Horton Street
Telefon: (519) 434-9963

Montreal, Quebec
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Chilla Raymond S.J.
plébános
Fr. Deák Ferenc, S.J.
Fr. Klemm Károly, S.J.
90 Guizot Street West
Montreal 351. Quebec
Telefon: (514) 387-9503

Fr. Henkey H. Károly dr.
The Oratory of St. Philip Neri
1311 Ave. des Pins O.
Montreal, Quebec H3G 1B2
Telefon: (514) 842-4716 private
(514) 849-8918 Oratory

Fr. Kocsis József
7498 Outremont Avenue
Montreal, Quebec H3N 2L8
Telefon: (514) 271-5231

Ottawa, Ontario K1Y 0H3
St. George's Parish
Fr. Töreki Ödön, S.J.
415 Piccadilly Ave.
Telefon: (613) 728-0201

Regina, Saskatchewan S4N 3N4
Szent István templom
Fr. Vezér Mihály
2241 Reynold Street

Scarborough, Ontario M1G 3M9
Fr. Makko Lajos
1 Dormington Dr.

Stockholm, Saskatchewan
Szent Erzsébet templom
Fr. Kulcsár András
P.O. Box 88

Fr. Molnár István
Box 310
Stockholm, Sask. S0A 3Y0

Toronto, Ontario
Szent Erzsébet templom
Fr. Jaschkó Balázs, S.J.
házfőnök, plébános
Fr. Békési István, S.J.
Fr. Máté József, S.J.
Fr. Orbán Miklós S.J.
282 Spadina Avenue
Toronto, Ontario M5T 2E5
Telefon: (416) 368-7692

Fr. Horváth Tibor, S.J.
Telefon: (416) 922-2476
Fr. Somfai Béla, S.J.
Telefon: (416) 922-2519
2 Hawthorn Gardens
Toronto, Ont. M4W 1P3

Fr. Miklósházy Attila, S.J.
47 Ranleigh Avenue
Toronto, Ont. M4N 1X2
Telefon: (416) 484-0181

Fr. Nemesszegy Ervin, S.J.
Fr. Kozma György
Hungarian Jesuit Noviciate
Szent Imre Noviciátus
94 Lyndhurst Ave.
Toronto, Ont. M5R 2Z7
Telefon: (416) 921-6572

Gabriel Asztrik
Egyetemi tanár
A francia és a bajor tudományos akadémiák l. tagja
P.O. Box 130
Station F.
Toronto, Ont. M4Y 2L4
Telefon: (416) 921-3151 Ext. 397
(416) 967-5768 magán

Tuxedo, Manitoba M2M 3S5
Fr. Marosfalvy László S.J.
St. Paul College School
2200 Grant Avenue
Telefon: (204) 888-1605

Vancouver 12, B.C. V5N 1S2
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Ugrin Béla S.J.
1810 East Seventh Avenue
Telefon: (604) 253-2577

Welland, Ontario
Magyarok Nagyasszonya templom
Msgr. Horváth István
Fr. Padányi Károly
337 Hellems Avenue
Telefon: (416) 734-3772

Windsor 14, Ontario
Szent Antal templom
Fr. Gáspár Márton
1504 Elsmere Avenue
N8X 4H3
Telefon: (519) 253-6403

Winnipeg, Manitoba
Szent Antal templom
Fr. Páldeák Iván O.F.M.
365 Burnell Street
Winnipeg, R3G 2B1
Telefon: (204) 772-8140

Braziliában:

Dr. Magyar József ny. pleb.
Caixa Postal 9112
01000 Sao Paulo, Brazil

Mexikóban:

Rev. P. Francis E. Erdey S.D.B.
Moneda 24
Mexico I. D. F.
Tel.: 5-12-11-01

Puerto Ricoban:

Rev. Padre Esteban Chequey
Parroquia San Juan Bosco
Calle Lutz 370
Villa Palmeras, Santurce
Puerto Rico, 00915

Görög katolikus magyar papok címtára Kanadában

Courtland, Ontario
Szent György templom
Rev. Andor Rakaczky, dr.
R.R. 2
Courtland, Ontario N0J 1E0
Telefon: (519) 842-5601

Hamilton, Ontario
Szent Mihály templom
Fr. Girhiny János dr.
653 North Shore Blvd. E.
Burlington, Ont. L7T 1X4
Telefon: (416) 639-3339

Welland, Ontario
Keresztelő Szent János templom
Rev. Conrad B. Dachuck
422 David St.
Welland, Ontario L3B 2B8
Telefon: (416) 732-4102

Windsor, Ontario
Very Rev. G. Kádár nyugdíjban
255 Riverside Drive, E.
Apt. 1102
Windsor, Ont. N9A 6T6

Szent György templom
Ft. Bodnár István esperes
Szűz Mária Oltalma, g. k.
631 Giles Blvd. East
Windsor, Ontario N9A 4E3
Telefon: (529) 258-9173

Római katolikus magyar női szerzetes rendek az Egyesült Államokban

DAUGHTERS OF DIVINE REDEEMER
(Isteni Megváltó Leányai)

Anyaház:
999 Rock Run Road
Elizabeth, Pa. 15037

Katolikus Magyar Aggmenház
Little Flower Manor
Springfield Road
Darby, Pa. 19023

DAUGHTERS OF DIVINE CHARITY
(Isteni Szeretet Leányai)

Anyaház:
St. Joseph Hill
205 Major Avenue
Arrochar, N. Y. 10305
Telefon: (212) 747-1904

St. Mary's Home
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

St. Mary's Residence
3664 Trumbull Avenue
Detroit, Michigan 48208

Katolikus Magyar Aggmenház
St. Elizabeth Briarbank
1315 North Woodward Ave.
P.O. Box 224
Bloomfield Hills, Mich. 48103
Telefon: (313) 644-1011

SISTERS OF SOCIAL SERVICE
(Szociális Testvérek Társasága)

440 Linwood Avenue
Buffalo, N. Y. 14209
Telefon: (716) 883-0112

935 Tifft Street
Buffalo, N. Y. 14220
Telefon: (716) 825-5464

SOCIAL MISSION SISTERS
(Magyar Missziós Nővérek)

P. O. Box 399
Lenox Hill Sta.
New York, N. Y. 10021

Our Lady of Máriapócs
17486 Munford Road
Burton, Ohio 44021
Telefon: (216) 834-4078

SISTERS OF SOCIAL SERVICE
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

Anyaház:
1120 Westchester Place
Los Angeles, Calif. 90019

Noviciátus:
4316 Lanai Road
Encino, California 91316

SISTERS OF MERCY
(Szatmári Irgalmas Nővérek)

St. Joseph's Home
Rt. 1 — Box 353-A
Hewitt, N. J. 07421
Telefon: (201) 853-7212

Római katolikus magyar női szerzetes rendek Kanadában

SISTERS OF SOCIAL SERVICE
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

P. O. Box 88
Stockholm, Sask.

500 Huron Street
Toronto, Ontario

3017 Lacon Street
Regina, Saskatchewan

3589 St. Famille Street
Montreal, Quebec

Courtland, Ontario

Lelkigyakorlatos ház és Noviciátus
Mount Cenacle
88 Fennel Avenue, W.
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 385-1222

SOCIETY OF THE SACRED HEART SISTERS
(Jézus Szíve Népleányai Társasága)

Sacred Heart Day Nursery
56 Spadina Road
Toronto, Ontario M5R 2T3
Telefon: (416) 921-1864

Corda Books - Konyvszolgálat
56 Spadina Rd.
Toronto, Ontario M5R 2T3
Telefon: (416) 921-1864

Jézus Szíve Otthon
Box 249
Courtland, Ontario N0J 1E0
Telefon: (519) 842-5831

SISTERS OF OUR LADY
(Kalocsai Szegény Iskolanővérek)

546 Euclid Avenue
Toronto, Ontario

ST. ELIZABETH NURSING HOME (For Aged People)

307 John Street, South
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 529-3589

Magyar egyházi szolgálatban álló lelkészek Európában

ANGLIA

Msgr. Dr. Ispánky Béla Főlelkész	GB -	**London**, N.W.2. 56 Randall Ave Tel.: 452 79 53

AUSZTRIA

Msgr. DDr. László István Delegátus, Apostoli Vizitátor, Püspök	A-7000	**Eisenstadt** St. Rochus Str. 21 Tel.: 25 25
Msgr. Anisich Jenő	A-6900	**Bregenz** Kloster Riedenburg Tel.: /05574/ 31 453
Msgr. Dr. Gróh Béla	A-6020	**Innsbruck** Richard Wagner Str. 3 Tel.: /05222/ 26 322
Dr. Kerny Géza	A-4020	**Linz/Donau** Senefelderstr. 6 Tel.: /07222/ 42 5 86
Marosi László	A-9800	**Spittal/Drau** Kapellengasse 15 Tel.: /04762/ 33 4 63
Mihályffi János	A-5010	**Salzburg** Sinnhubstr. 25 Tel.: /06222/ 87 93 67
Németh Ernő	A-6330	**Kufstein** Pater Stefan Str. 35 Tel.: /05372/ 31 9 45

P. Nyers János SDB	A-8010	**Graz** Brockmanngasse 69 Tel.: /03122/ 72 76 74
P. Dr. Őry Miklós S.J. P. Benkő Antal, S.J.	A-9010	**Klagenfurt** Kaufmanngasse 2 Tel.: /04222/ 85 4 09
P. Dr. Radnai Tibor OFM Cap.	A-1010	**Wien** Stephansplatz 5 Tel.: /0222/ 520 02 22
P. Szollár Lajos SDB	A-1030	**Wien** Hagenmüllergasse 31 Tel.: /0222/ 72 25 01
Tóth Béla	A-6040	**Innsbruck** Pontlatzer Str. 51

BELGIUM

Dobai Sándor Főlelkész	B-4000	**Liege** 33 rue des Anglais Tel.: /041/ 23 39 10
P. Matyasovich Henrik S.J.	B-3000	**Leuven** Blijde Inkomstraat 18 Tel.: /016/ 22 44 35
Dr. Szabó Lajos	B-1050	**Bruxelles** 123 rue de l'Arbre Bénit Tel.: /02/ 648 53 36

DÁNIA

Bóth Pál	DK-2100	**Kopenhagen** Norre Brogade 27 Tel.: /01/ 35 55 70

FRANCIAORSZÁG

Fülöp Gergely	F - 65	**Ste-Foy-les-Lyon** 74 chemin de Grand Roule Tel.: /0033 78/ 51 24 02
Dr. Hieró István	F-75010	**Paris** 42 rue Albert Thomas Tel.: /0033/ 1 208 61 70

Kiss István	F-57340	**Viller par Morhange** Moselle
Dr. Ruzsik Vilmos CM Főlelkész	F-59910	**Bondues** 308 Route Nationale Tel.: /20/ 78 25 58

HOLLANDIA

Hegyi György	NL-	**s'Hertogenbosch** Vasco de Gama Straat 12 Tel.: /073/ 13 98 08

NÉMETORSZÁG

Ambrus Szaniszló, Plébános	D-6000	**Frankfurt/Main** Oppenheimerstr. 49 Tel.: /0611/ 61 21 66
Bányász Károly	D-4433	**Borghorst i. Westf.** Marien Hospital Tel.: /02552/ 581
Cindel Lajos	D-2000	**Hamburg 1** Holzdamm 22 Tel.: /040/ 24 60 49
Czódor István	D-2000	**Hamburg 65** Langenstücken 40-42 Tel.: /040/ 601 92 94
P. Dr. Endrédy Csanád OSB	D-8455	**Kastl üb. Amberg** Ung. Gymnasium Tel.: /09625/ 249
Dr. Eperjes Ernő Plébános	D-8000	**München 81** Oberföhringerstr. 40 Tel.: /089/ 98 26 37/38
Dr. Fábián Károly	D-8000	**München 80** Ismaningerstr. 118 Tel.: /089/ 21 02 280
Fejős Ottó	D-7000	**Stuttgart** Werastr. 63 Tel.: /0711/ 43 37 86

Dr. Harangozó Ferenc	D-8000	**München 81** Oberföhringerstr. 40 Tel.: /089/ 98 26 37/38
Dr. Iván László	D-8455	**Kastl üb. Amberg** Ung. Gymnasium Tel.: /09625/ 249
P. Dr. Juhász Ferenc SDB	D-8455	**Kastl üb. Amberg** Ung. Gymnasium Tel.: /09625/ 249
P. Dr. Karikás Günter OSB	D-8455	**Kastl üb. Amberg** Ung. Gymnasium Tel.: /09625/ 249
v. Kölley György	D-8000	**München 81** Oberföhringerstr. 40 Tel.: /089/ 98 26 37/38
Kőmives János	D-8900	**Augsburg** Sterngasse 5 Tel.: /0821/ 257 04
Mikó György	D-4300	**Essen** Steeler Str. 110 Tel.: /0201/ 28 47 40
P. Mórocz István OFM	D-6800	**Mannheim** Friedrich Ebert Str. 34 Tel.: /0621/ 33 500
P. Nádor Albert OFM Plébános	D-5000	**Köln** Thieboldsgasse 96 Tel.: /0221/ 23 80 60
Dr. Radics János	D-8455	**Kastl üb. Amberg** Ung. Gymnasium Tel.: /09625/ 249
Szigeti István	D-5100	**Aachen** Viktoria Allee 25 Tel.: /0241/ 50 05 11
P. Szőke János SDB	D-6240	**Königstein/Taunus** Postfach 1209 Tel.: / 06174/ 3091
P. Dr. Tarnay Brunó OSB	D-7987	**Weingarten** Irmentrudstr. 15 b. Tel.: 0751-58676

Dr. Tölgyes Lajos	D-8304	**Mallersdorf** Kloster Tel.: /08772/ 240
Msgr. Dr. Vargha Gábor	D-8571	**Michelfeld/Opf.** Kloster Tel.: /09643/ 233
NORVÉGIA		
P. Dr. Horváth Kálmán S.J. Főlelkész	N-	**Oslo 4** Gladsvej 23 Tel.: 15 32 44
P. Dr. Szentiványi Dezső S.J.	N-	**Oslo 4** Gladsvej 23/II Tel.: 15 32 44
OLASZORSZÁG		
P. Kovách Angelus OFM. Cap.	I-00187	**Roma** Via Vittorio Veneto 27 Tel.: 46 28 50
P. Salamon László OFM Cap.	I-00193	**Roma** Via della Conciliazione 44 Tel.: /00396/ 56 13 68
SVÁJC		
P. Cserháti F. Kálmán OFM	CH-3007	**Bern** Sulgeneckstr. 7 Tel.: /031/ 25 61 42
Dr. Kerényi György	CH-8003	**Zürich** Schrennengasse 26 Tel.: /0041/ 1/ 33-41-78
Németh János	CH-4000	**Basel** Schneidergasse 27 Tel.: /061/ 25 68 70
Msgr. Dr. Pfeiffer Miklós	CH-1700	**Fribourg** Bd. de Pérolles 63/III Tel.: /037/ 22 67 03
P. Rába Lukács OSP	CH-1004	**Lausanne** Av. de Bergieres 59 Tel.: /021/ 20 99 70
Dr. Vecsey Lajos	CH-9053	**Teufen/Ar.** "Fernblick" Tel.: /071/ 33 39 25

HALOTTAINK

Fr. Túrmezei Ferenc
1977. október 3

Msgr. Ádám György
1978. január 18

Fr. Huber Antal
1978. február 28

Fr. Király Kelemen O.F.M.
1978. március 18

Fr. Horányi Lajos, S.J.
1978. május 8

Fr. Radányi Rókus, S.J.
1978. junius 28

Fr. Barta Lénárd, O. Cist.
1978. november 14

R. I. P.!

Az európai magyar lelkészek névsora

AUSZTRIA

P. András Imre S.J.	A-1140	**Wien** Linzer Str. 263/18
Dr. Balogh Vince	A-4010	**Linz/Donau** Postfach 247, Einfachstr. 1
Bárány József Dr. Blaskó György	A-6424	**Silz** St. Petersberg
P. Dr. Blasovich Ágoston OSB	A-1010	**Wien** Habsburger Gasse 7
Buza Tibor	A-7532	**Litzelsdorf/Burgenland** Pfarrhof
P. Cser-Palkovits István S.J.	A-1238	**Wien** Franz Asenbauer Gasse 59/61
Dr. Demel Iván	A-1010	**Wien** Stefansplatz 5
Dr. Denk István	A-7000	**Eisenstadt** St. Rochus Str. 21
P. Dittrich Imre C.op.	A-3012	**Wolfsgraben-N.Ö.** Pfarramt
Franziskaner Patres	A-7000	**Eisenstadt** Haydngasse 31
P. Dr. Galambos Ireneus OSB	A-7400	**Oberwart** Steinamangererstr. 25
Geosits István	A-7013	**Klingenbach** 66
Msgr. Dr. Gianone Egon Pazmaneum Rektora	A-1090	**Wien** Boltzmanngasse 14
P. Dr. Józsa Remigius OFM		**Güssing/Bgld.**
Univ.-Prof. Dr. Morel Gyula	A-6020	**Innsbruck** Sillgasse 8
P. Pletikosits Péter OFM	A-9013	**Klagenfurt** Waag Gasse 15
Dr. Rácz Imre	A-7000	**Eisenstadt** Golfgarten P.A.
Richter Aladár	A-1090	**Wien** Boltzmanngasse 14
P. Dr. Sellye Vince SDB	A-35800	**Horn** Canisiusheim

P. Dr. Semptey Gellért SDS	A-1010	**Wien** Habsburgergasse 12
Dr. Sobotka Rudolf	A-7000	**Eisenstadt** Gölbeszeile 28
P. Sümegh Lothár OSB	A-1010	**Wien** Habsburgergasse 7
Széles József	A-1160	**Wien** Ottakringestr 215/2/2/8
Schermann Rudolf	A-	**Reisenberg** Post Gramatmensiedl N.Ö.
P. Dr. Schrek Mihály SVD	A-8280	**Fürstenfeld** Sankt Severin
Dr. Tóth József	A-1150	**Wien IX** Boltzmanngasse 14
Prof. Dr. Török Jenő	A-1090	**Wien** Boltzmanngasse 14
Msgr. Valentiny Géza	A-1172	**Wien** Hernalser Hauptstr. 55/I, Postfach 10
Dr. Varga Pál	A-1100	**Wien** Kepler Platz 6
P. Vongrey Felix O.Cist.	A-3180	**Lilienfeld** Kloster
Msgr. Walper Felix	A-3500	**Krems/Donau** Austr. 18
BELGIUM		
Prof. Dr. Muzslay István		**Louvain** Blijde Inkomststraat 18
FRANCIAORSZÁG		
P. Bozsóky Gerő	F-75017	**Paris**, Couvent des Franciscains rue du Crimée
NÉMETORSZÁG		
Prof. Adriányi Gabriel	D-5040	**Brühl** St. Margareta, Patoratstr. 20
Amann Norbert	D-7901	**Oberkirchberg**/Iller ü.Ulm/D Schloss Str. 41
Msgr. Dr. Amann Raimund	D-5300	**Bonn** Kaiser Str. 163
Asztalos János	D-8314	**Gangkofen** Bahnhofstr. 5
P. Dr. Bácsváry Róbert S.J.	D-8000	**München 40** Seestr. 14
Msgr. Bauer Jakab G.R.	D-8385	**Pilsting** Parnkofen, Tel.: /09953/ 751
Bedzsula Lajos	D-6391	**Gravenwiesbach** Gartenstr. 11
Berkes György	D-3300	**Braunschweig-Süd** Nietzsche Str. 1/a

Brunner István	D-8000	**München 45** Wintersteinstr. 33/IV
Dr. Csábi József	D-5000	**Köln 5** Roonstr. 5, Tel. 30 27 07
Csóti Gerő	D-5401	**Alken** Mosel - Pfarrhof
Dániel G.P.	D-8305	**Ergolsbach** Lindenweg 15
P. Dániel József SDB	D-8174	**Benediktbeuern**
P. Dlustusch János SDB	D-8858	**Neuburg/D** Hospiz St. Augustin, Postfach 1660
Dr. Drózdik Ágoston	D-4330	**Mülheim-Mintard** August Thyssen Str. 100 Tel.: /0 21 44/ 44 22
Br. Eller Egbert OSB	D-6904	**Neuberg** Post Ziegelhausen, Benediktinerabtei
P. Fábry Antal S.J.	D-6000	**Frankfurt/Main** Offenbacher Landstr. 224
P. Fekete Géza OFM	D-8150	**Erlkamm/Holzkirchen** Johanneshaus
Pfarrer Feuerbach Péter	D-6000	**Kalbach/Frankfurt/M** Kath. Pfarramt
Fonó Ödön	D-8070	**Ingolstadt** Staufenbergstr. 2
Dr. Frank Miklós	D-7800	**Freiburg i. Brsg.** Karlstr. 40.
Prof. Dr. Gallus Tibor S.J.	D-8441	**Kostens** Post Sankt Engelmar
Prof. DDr. Gánóczy Sándor	D-8700	**Würzburg** Simon Breu Str. 11/b Tel.: /0931/ 8 11 33
P. Goor Ede OFM	D-6761	**Marienthal** üb. Geisenheim Kloster
Greszl Ferenc	D-7800	**Frieburg/Br.** Staufenerstr. 4
P. Gyurás István S.J.	D-8000	**München 40** Hiltensperger Str. 77
Hajdu István	D-8000	**München 81** Knappertsbusch Str. 16
Haltrich Frigyes	D-8301	**Furt** üb. Landshut Maristenkloster
Dr. Hegyi János S.J.	D-8000	**München 71** Schloss Fürstenried
Jálics Ferenc S.J.	D-8500	**Nürnberg** Virchowstr. 27
Br. Jelli Márton OSB	E-7086	**Neresheim/Württ.** Abtei

Kalász Vilmos	D-7700	**Singen/Htwl** Theodor Hanloser Str. 1
Dr. Kenéz Ferenc	D-5489	**Wershofen** Pfarrhaus
P. Kókai Lajos S.J.	D-6000	**Frankfurt/Main** Offenbacher Landstr. 224
Msgr. Dr. Közi-Horváth József	D-8024	**Oberhaching**, Innerer stockweg 6 St. Rita-Heim, Tel.: 6132081/82
Kreisz Mihály	D-7980	**Ravensburg** Bischof Ketteler Str. 21
Dr. Kurz Pál	D-4330	**Mühlheim-Ruhr** Falkenweg 6
Mayer Ernő	D-8261	**Frauendorf** Pfarrhof
Pfarrer Mersdorf Jenő i.e.	D-8400	**Regensburg** Roter Brachweg 89
Miklós Sándor	D-8700	**Würzburg** Seilerstr. 50
P. Molnár Bertalan OFM	D-5351	**Metternich** üb. Euskirchen Pfarrhof
Dr. Molnár Zoltán	D-8251	**Ramsau** bei Haag Pfarrhaus
Pfarrer Müller József	D-8252	**Wambach** Kath. Pfarramt, Tel.: 8084/722
Dr. Palánkay Tibor S.J.	D-8000	**München 83** Weddingenstr. 12/III, Postfach 1132
Poos Antal	D-8262	**Altötting** Neuöttingerstr. 69
Putterer Péter	D-8880	**Dillingen** Gartenstr. 7
Reiter J. Rektor	D-4250	**Bottrop** Am Suggesmühle 13
Dr. Rimler Iván	D-5100	**Aachen** Blücherplatz 20
Dr. Ritter Márton	D-6834	**Brühl** Rabaliatti Str. 28, Tel.: 17228
Ruff János S.J.	D-8898	**Schrobenhausen** Englisches Institut
Ruppert Péter	D-6291	**Langhecke** bei Aumenau
Prof. Dr. Sági Sándor	D-7801	**Umkzirch** Hauptstr. 24/a.
Szabó István	D-5090	**Leverkusen-Wiesdorf** St. Maria Friedenskönigin
Stumpf Jakab	D-6535	**Gau-Algesheim** Schlossgasse 1
Tétény Gyula	D-8383	**Eichendorf** bei Landau/NdB
Törzsök Jenő	D-8000	**München 2** Gabelsbergerstr. 53/3

Tresz Márton	D-6728	**Germersheim** Orffstr. 16
Dr. Udvarhelyi Béla	D-8400	**Regensburg** Niedermünstergasse 1
v. Unger Adalbert	D-8922	**Peiting** Pfarrhof
Váradi István	D-8192	**Geretsried** Joh.-Seb.-Bach Str. 2
Vejtey Antal	D-8207	**Hirnsberg** 43 1/3
Walther József László	D-7941	**Blochingen** Pfarrhof
P. Weissmahr Béla S.J.	D-8000	**München 22** Kaulbachstr. 31/a
Zimándy Zoltán	D-8380	**Niederhöcking** Post Landau/Isar
Zsurkay János	D-8381	**Steinberg** Pfarrhof

NORVÉGIA

P. Terescrény Ágoston S.J.	N-	**Oslo 4** Gladsvei 23

OLASZORSZÁG

Alszeghy Zoltán, S.J.	I-00187	**Roma** Via Pilotta 4
Arató Pál, S.J.	I-00187	**Roma** Via Pilotta 4
Dr. Békés Gellért OSB	I-00135	**Roma** Via Porta Labernale 19, San Anselmo
Dr. Bognár László	I-	**Roma**, Via Aurelia 476 Casa Gen. dei Fratelli delle Scuole Cristiane
Dr. Büki Gábor OSB	I-00153	**Roma** Via Porta Labernale 19
Csele Sándor S.J.	I-00187	**Roma** Via San Nicola da Tolentino 13 Coll. Germanico-Ungarico
Msgr. Csertő Sándor	I-00193	**Roma** Piazza San Ufficio 11
Dallos Patrik	I-00186	**Roma** Via del Governo Vecchio 134
Erdő Ferenc	I-57100	**Livorno**, Viale Risorgimento 77 Istituto Salesiano Don Bosco
Erős Ferenc SDB	I-	**Roma**, Via San Nicolo da Tolentino Coll. Germanico-Ungarico
Fejér József S.J.	I-00193	**Roma** Borgo Santo Spirito 5
Fenyő Vendel SDB	I-00163	**Roma** Via della Pisana 1111

P. Havasi Imre	I-	**Torino** Via M. Aussiliatrice 32
Hugó Márton, O.Praem.	I-	**Roma** Via Franc. Tamagno 6
Koncz Kázmér	I-00168	**Roma**, Via Torre Vecchia 167 Parrocchia S. Sipriano
Dr. Kurkó Alajos	I-16100	**Genova** Casella Postale 1228, Tel.: 207 552
Msgr. Ladomerszky Miklós	I-	**Citta del Vaticano** Via della Sagrestia 17
Msgr. Prof. Magyary Gyula	I-00193	**Roma**, Via della Stazione di San Pietro 6, Scala H. Int. 10
Medvigy Mihály	I-00186	**Roma** Piazza dei Massimi 4
Msgr. Dr. Mester István	I-00193	**Roma** Piazza Pio XII. 3
P. Nagy Ferenc SI	I-00151	**Roma** Via dei Penitentieri
Nagy László	I-00168	**Roma** Via Luigi Sincero 21.II.8.
Msgr. Dr. Nyisztor Zoltán	I-00193	**Roma** Via di Porta Angelica 63
Polgár László S.J.	I-00193	**Roma** Via dei Penitentieri 20
Prokop Péter	I-00151	**Roma** Via del Casaletto 481
Raimond Zsigmond	I-00184	**Roma** Via degli Ibernesi, Soll. S. Tommaso
P. Serei Károly S.J.	I-00186	**Roma** Via del Seminario 120
P. Szabó Ferenc S.J.	I-	**Roma** Via dei Penitenteiri 20
P. Szabó Titusz OFM	I-00029	**Vicovaro/Roma** Convento S. Cosimato
P. Tomek Vince OSChP	I-	**Roma**, Piazza de Massini 4, Casa Gen. d. Padri Scol.
Msgr. Tóth Ker. János	I-00184	**Roma** Piazza S. Giovanni in Laterano 4
Ványa János S.J.	I-00193	**Roma** Borgo Santo Spirito 5
P. Zakár Polykárp	I-	**Roma** Piazza Tempio di Diana 14

PORTUGÁLIA

P. Kondor Lájos SVD	P-	**Fatima** - Portugal Apartado 6, Tel.: 9 72 14

SVÁJC

Deli Imre	CH-8047 **Zürich** Letzigraben 159
Dér János S.J.	CH-6010 **Kriens** Apenstrasse 20
Prof. Gajáry Aladár	CH-7000 **Chur** Alte Schaufiger Str. 7-9
Prof. Dr. Mehrle Tamás O.P.	CH-1700 **Fribourg** Place Georges Python 1
Siklóssy László	CH-4566 **Kriegstatten**
P. Wachter István SVD	CH-8840 **Einsiedeln** Furrenstr. 12

SVÉDORSZÁG

Solt Jenő	S-60225 **Norrköping** Skol-Gatan 14

MAGYAR GIMNÁZIUM

D - 8455 Kastl über Amberg — Tel.: /09625/ 249

Igazgató:	Dr. Radics János
Ügyv. Igazgató:	Dr. Harangozó Ferenc
Tanárok:	P. Dr. Endrédy Csanád, OSB Dr. Iván László P. Dr. Juhász Ferenc, SDB P. Dr. Karikás Günter, OSB Dr. Tempfli István

Magyar lelkészek különféle országokban

ARGENTINA

P. László Domonkos SVD	Julian Alvarez 2215 RA-1425 Buenos Aires/Arg.
P. Ferenc Horváth SVD	Parroquia Tumbaya, Pcia. Jujuj/Arg.
P. Ladislao Kuthy OF Min.	El Maiten Pcia. Chubut/Arg.
P. József Pesti S.J.	Colegio San Ladislao, M. Moreno 1666, Olivos, Bs. As./Arg.
P. János Ternay SVD	Sanatorio Colonias Posadas, Pcia. Misiones/Arg.
P. Jenő Tunkel SVD	Colonia San Miguel Arcángel FCNDF Sarm., Bs. As./Arg.
P. Lucián Tyukodi OFM	Colegio Maria Ward Plátanos, FCNR, Bs. As./Arg.
Pbro. Vince Valló Virovac	Casa Parroquial Arequito, Sta. Fe./Arg.
Pbro. Miklós Zöldi	Paso de los Libres Pcia. Corrientes/Arg.

AUSZTRÁLIA

Vilmos Kormos	1 Oravel Ave., Chadstone Vic./Austr.
Dr. István Miklós	St. Patrick's Presbytery, Morgan Street Brisbane, Queensland 4006/Austr.
P. János Takács S.J.	St. Elisabeth's Home, Richmond & Symmonds Rd.Co., Blacktown, N.S.W.2148/Aus.

BRAZILIA

P. Tibor Böröcz	Catedral, Jacarezinho, Paraná/Bras.
P. Dr. Emilio Jordan OSB	Sao Paulo, C.P. 9112/Bras.
P. Ladislao Kléner, Vigário	Paroquia "Jesus no horto da Oliveiras" Rua Gabriel Orifice 261, 02084 Sao Paulo/Bras.
Dr. József Magyar	Caixa Postal 9112 01000 Sao Paulo, SP/Bras.
Ladislao Molnar	C.P. 148, Br-90.000 Porto Alegre R.G.S./Bras.
P. Veremundo Toth OSB	Caixa Postal 9112 01000 Sao Paulo, SP/Bras.

COLOMBIA

P. Dr. Emerico Kékessy	Ap. As. 1039, Tunja (Boy.) Colombia
Rev. László Székessy	Capellania Ungaro de San Esteban Carrera 35 No. 28-08, Bogotá/Colombia

COSTA RICA

Mons. Dr. Lajos Kada Nuncio Apostólico	Apartado Postal 10.254 San José, Costa Rica

ISRAEL

Br. Roderikus Deák OFM	St. Peter Monastery, P.O.B. 8467, Jaffa, Israel
Br. Salesius Selinger	Mons. Sion ad Caenaculum P.O.B. 14039, Jerusalem, Israel
Rev. Josef Stiassny	House Ratisbon, Hannagedstr. 26, P.O.B. 768, Jerusalem, Israel
Br. Roman Vass	St. Saviour's Monastery, Custod. of Terra Sancta P.O.B. 186, Jerusalem, Israel

JAPÁN

P. Dr. Gellért Béky S.J.	Katorikku Kyókai, (657) Akamatsu-Chó 3-5, Nada-ku, Kobe, Japán

PHILIPPINES

Rev. Ludwig Halász	Mission of Steyl, Sablayan, Mindoro/Phil.

Az Egyesült Államokban és Kanadában működő római és görög katolikus magyar papok betűrendes névjegyzéke

Ádám János, N. Y.
Ádám József, Joliet
Almásy Alkuin, New Mexico

Babis G. Dániel, Lynbrook
Babos István, New York
Bakos István, Youngstown
Balás Dávid dr., Irving
Bali István, Detroit
Barát Benignusz, Portola Valley
Barna Sándor, g.k. Welland, Ont.
Bartkó J. Alajos, Akron
Bartos G. József, Georgetown, Col.
Békési István, Toronto, Ont.
Bendik István, Ft. Lauderdale
Benedik Hilarion, g.k. Cleveland
Beőthy Tamás, Courtland, Can.
Berzinec George g.k. Winter Park, Fla.
Bieleck József, Hamilton, Ont.
Bilock, János, g.k. Pittsburgh
Bobák János dr., g.k. Brownsville
Bobák Sándor dr., g.k. Burton, O.
Boday Jenő, Hamilton, Ont.
Bodnár István, g.k. Courtland
Bodnár Vince, nyugdíjba
Bolváry Pál, Pittsburgh
Borbély István, Hamilton, Ont.
Bourdeaux Ottó, Armstrong, Ont.
Borsy György, Milwaukee
Brunner, Emőd, Portola Valley

Chilla Raymond, Montreal, Can.
Chladek Menyhért, Irving
Chonkó János, Carteret
Ciprian Károly O.F.M., Barberton
Cser László, St. James, N. Y.
Csiszár István, Brantford, Ont.
Csizmazia Placid dr., Irving
Csorba Domonkos, Detroit

Dachuck Conrad B., Welland, Ont.
Dallos Ferenc, Brooklyn
Deák Ferenc, Montreal, Can.
Demetzky Sándor, Lorain
Dénes Gergely, Dunnville, Ont.
Dengl Miklós, Youngstown
Denka Ferenc, Akron, Ohio
Derecskei János, Buffalo
Diczky Pál, Neligh
Dizmacsek Ferenc, Pittsburgh
Dolinay Tamás, g.k. Bridgeport, Ct.
Domán Imre, Monterey, Calif.
Domonkos S. Sziárd dr., Erie
Dudick Mihály, g.k. püspök Passaic, N. J.
Dunda Ernő dr., g.k. Msgr. Pittsburgh, Pa.

Egres Odó dr., Irving
Éles Ferenc, g.k. New Brunswick
Eördögh András, S.J., Hamilton, Ont.
Erdei J. József, g.k., Matawan
Erdey P. Francisco S.D.B. Mexico

Farkasfalvy Dénes dr., Irving
Fedeles Vladimir, g.k. Miami
Fehér Tamás, Irving
Fekete Jenő, Tampa, Fla.
Ferenczy Csaba dr., Irving

Firkola E. József, Cupar, Can.
Forgách W. László, Carmel Hts., Ont.
Fölföldy Béla dr., Mt. Sterling
Füz Balázs, Oconomowoc, Wisc.
Füzér Julián dr., New Brunswick
Füzes József, New York

Gaál Gedeon dr.
Saint Bonaventure, N. Y.
Gabriel Asztrik dr., Toronto vagy: Notre Dame, Ind.
Gáspár Márton, Windsor, Ont.
Gelencsér Pál, Santa Ana, Cal.
Gerencsér István dr., Buffalo
Girhiny János, g.k., Hamilton, Ont.
Gombos Mihály, Edmonton, Can.
Gullay Domonkos, Vero Beach

Haigli Sziárd, Santa Ana, Calif.
Hámor József, Edmonton, Alta.
Hardy Gilbert dr., Irving
Havas János, Morristown, N.J.
Hegyi Márton, New York
Héjja Gyula, New York
Henkey Károly, Montreal, Que.
Herbert Victor, g.k. Fontana, Cal.
Hernády Márton, Toledo
Hites Kristóf, Portola Valley
Hitter József, Hamilton, Ont.
Hoffer Lipót dr., Sao Paulo, Brazília
Hoffmann Dezső, Miami, Fla.
Holbay R. Kasszián, Paoli, Pa.
Homa József g.k., Hazleton, N.J.
Horváth A. Benedek, Los Angeles, Calif.
Horváth Ellák, Santa Ana, Calif.
Horváth Ernő, Chicago
Horváth István, Perth Amboy
Horváth István, Msgr. Welland, Ont., Canada
Horváth P. József, South Bend
Horváth Márton, Warsaw
Horváth Miklós dr., Cleveland
Horváth Miklós, Calgary, Alta.
Horváth Pius, Portola Valley
Horváth Tibor, Willowdale, Can.

Irányi László dr., Very Rev. Washington, D.C.

Jáki Szaniszló dr., Princeton, N.J.
Jani J. György, Bethlehem, Pa.
Jaschkó Balázs, Toronto, Ont.
Jaszovszky József dr. Menlo Park
Jávor Egon dr., Portola Valley
Juhász Ágoston, Roebling
Juhász László, Buffalo, N.Y.

Kádár G. g.k. Windsor, Ont.
Kafka Szergiusz, Youngstown
Kalmár Ottó, Boulder, Col.
Kárpi Ferenc, Cleveland
Kassovic Kálmán, Spring Valley
Kató István, McKeesport
Kázmér Tamás dr., Phillipsburg
Kecskés A. József, Huntington Park, Calif.
Kelemen Konrád, Farrell, Pa.
Kertész Tamás, Brooklyn, Mich.
Keller Illés, Hubertus, Wis.
Kerestus Thomas J., Allentown
Kereszty Rókus dr., Irving
Kilián Csaba dr., Mt. Vernon, N.Y.
Kimecz Alajos, Irving
Kish Gábor, S.J. Yonkers, N.Y.
Kish J. Matthew, Munster, Ind.
Kish S. Zoltán, Waterbury
Kiss Imre, Bellflower
Kiss Máté, Flint, Mich.
Klemm Károly, Montreal, Can.
Kocsis József, Montreal, Que.
Kociskó István, g.k. püspök Pittsburgh, Pa.
Kóczán Boldizsár, Lorain
Korpics Tamás, g.k. Landsdale, Pa.
Kótai Zoltán dr., Akron
Kotyuk V. József, McKean, Pa.
Kovách D. Lajos, Philadelphia
Kovach John, g.k. Albuquerque
Kovács János, Msgr., Corning, Iowa
Kovács Máté, Irving

Kővári Károly, Cleveland
Kővári Lajos, Buffalo
Kozma, György, Toronto, Can.
Kranewitter Wilhelm, Los Ang.
Kreigler Béla, Buffalo
Krupa Sándor, DeWitt, Mich.
Kubiny, Gyula, g.k., Erie, Pa.
Kugler Gottfried, Youngstown
Kulcsár András, Stockholm, Can.

Lackner Béda, Irving
Laczkovits József, Monterey
László Sylvan, Windber, Pa.
Lawrence Ferenc, Brockton
Lékai Lajos dr., Very Rev. Irving
Lelóczky Gyula dr., Irving
Lengen G. Imre, Msgr.
South Norwalk
Lenner A. Jenő, Roebling
Loya, Daniel, g.k., Youngstown

Maczkov József, g.k., Trenton
Magyar József dr., Sao Saulo, Br.
Magyar S. József, Clinton
Magyar László dr., Devon
Major Márk, Irving
Makkó Lajos, Scarborough, Ont.
Mandl Maximus, DeWitt, Mich.
March Ralph dr., Irving
Marina Gyula dr. g.k., Msgr.
Perryopolis, Pa.
Marosfalvy László, Tuxedo, Can.
Marton Bernát, Irving
Marton Henrik, Irving
Máté I. József, Toronto, Ont.
Mensáros Aurél dr., Irving
Meskó Lajos, Devon
Mészáros György, dr., Yo., Ohio
Mészáros István, Steubenville
Mihalik Emil, g.k. püspök
Parma, Ohio
Mihalik Imre, New Orleans
Mihályi E. Gilbert dr., Chicago
Miklósházy Attila, Toronto, Ont.
Miskolczy Kálmán dr.,
Ft. Lauderdale
Molnár D. Antal, South Bend
Molnár Antal, Hammond, Ind.
Molnár István, Stockholm, Sask.
Molnár Miklós S.J., London, Ont.
Molnár Rikárd, Munhall
Moltesz József, Buffalo
Monostori Bánk dr., Irving
Morvay András, Buffalo, S. Dak.
Mustos István, Devon

Nagy Ágoston, Jackson
Nagy Al, San Antonio, Texas
Nagy Anzelm dr., Rt. Rev., Irving
Németh Antal, Grandby, Que.
Német Lucius, DeWitt, Mich.
Németh Imre, Agana Hts., Guam
Németh Róbert, Fairfield
Nemsszeghy Ervin, S.J., Toronto,
Canada
Nimród Ferenc, S. San Francisco
Novák Emilián, Irving
Nyeste János, Cleveland, Ohio
Nyika Béla dr., g.k. Detroit

Oláh-Tóth Antal, dr.
Lackawanna, N.Y.
Orbán Miklós, Toronto, Ont.
Orley Richard, Cleveland, Ohio
Orosz László, g.k., Trenton, N.J.
Őrsy László, Washington, D.C.

Padányi Károly, Welland, Ont.
Pajtás Bertalan, g.k., Lorain
Parker-Keresztesy László dr.,
Orange
Páldeák Iván O.F.M., Winnipeg
Pázmány Géza,Derby
Peterson G. Elmer, South Bend
Pfemeter János, Grandby, Can.
Pier G. Pius, Flemington, N.J.
Pintér Mihály dr., Buffalo
Pintér Sándor, Westwego, La.
Pócsai Vendel O.F.M.,
New Brunswick, N.J.
Pogány György, dr., Irvington
Polgár Kapisztrán, DeWitt
Poór P. Albert, South River

Rábay Kristóf, Irving
Rakaczky, Andor dr., Courtland,
Ont.
Rakaczky Bazil, g.k.
Perth Amboy, N.J.

Rauch László, Keyport, N.J.
Reisz H. Elemér, Courtland, Ont.
Rékási S. József, Troy, Mich.
Roskó László, Cleveland
Rudnay Kelemen, Santa Ana

Sabol Sebastian, Bedford, Ohio
Sághy Pál, Belle Glade, Fla.
Samai Sebestyén dr., Latrobe
Schilly Károly, San Bernardino
Sebes József, Washington
Schenley Wendel, Big Pine Key
Sereghy László dr., g.k. McKeesport
Simon Lambert, Irving
Simor János, DeWitt, Mich.
Sipos D. József, Highland, Ind.
Siska Ernő, Trenton, N.J.
Skerl Alfonz, East Chicago
Skinta István, g.k. Wilkes Barre
Skrapits János, Buffalo
Slezák István, Ituna, Can.
Somfay Béla, Toronto. Ont.
Somos József, St. Louis
Spaits S. György, Philadelphia
Szabó Gyula, Msgr., N. Tonawanda, N.Y.
Szabó János, Msgr., South Bend
Szabó Marcell, g.k., Bridgeport
Very Rev. Szabó Szerén, dr., Roebling, N.J.
Szántó Hubert dr., Orange
Szarka Boldizsár, Irving
Szebenyi András, Syracuse
Szeder Mihály, Philadelphia
Szépe W. László dr., Waukesha, Wis.
Szlezák Imre, New York
Szlivka János, g.k. Brooklyn
Szőcs Dénes, Fairfield
Szödényi Demjén dr., Irving

Tasy Ferenc, Kerman
Töreki Ödön, Ottawa, Ont.
Török Béla, Passaic, N.J.
Török Dezső, Youngstown, Ohio
Tóth Viktor, Tribodane, La.
T. Péter Regalát, Youngstown
Türk János, Niles, Ohio
Türk József, Honolulu

Ugrin Béla, Vancouver, B.C.

Vajda Ferenc dr., Racine
Vámos E. József, Attica, Ohio
Varga Andor, New York
Varga Béla, Msgr., New York
Varga György, Walston
Varga József, Cleveland
Varga József, San Bernardino
Varga L. József, Pittsburgh
Varsányi I. Vilmos Msgr. Providence
Végvári Vazul, Detroit
Veszelovszky Albin dr., Very Rev., Green Bay
Vezér Mihály, Regina, Sask.
Vida Elemér, Schenectady
Vida György, g.k. Munhall
Vidóczy István, Northampton
Vigh János, Danbury
Viglás Gyula, N. Miami Beach
Vincze Mihály, Woodbridge
Virágh Andor, Cincinnati
Vitéz Baán, Youngstown, Ohio
Vrabély György, Hammond
Vrabély J. István, Hammond
Vrabély János, Bristol

Wolf Laurence, Matawan

Yarnovitz Róbert, g.k. Duquesne

Záhorszky Gyula dr., Lorain
Zalotay József dr., Washington
Zembrzuski Mihály, Doylestown
Zimányi Rudolf dr., Irving
Zrinyi József, Washington

Ára: 4 dollár

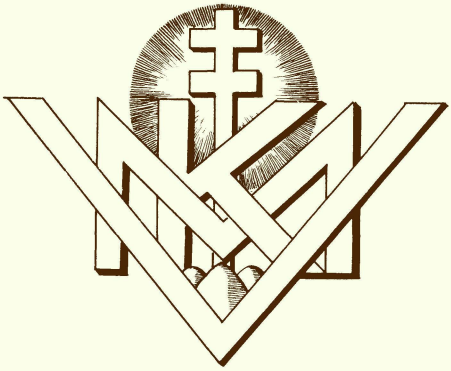

FRANCISCAN FATHERS • CATHOLIC PUBLISHING COMPANY, INC.